

Kiharu Nakamura
Kiharu, a gésa

Egy ismeretlen világ rejtelvei

KIHARU
Memoiren einer Geisha
Copyright © 1983, 1984, 1987 by Kiharu Nakamura

Fordította:
NAGY IMRE

TARTALOMJEGYZÉK

Amiért megírtam ezt a könyvet

ELSŐ RÉSZ

Egy délelőtt a gésanegyedben
Románcok a hakobejában
Egy csónakázó parti
A szüzesség elvesztése
Gyermekkori emlékeim
Kiharu, a gésa
Találkozás a nagy szerelemmel
Pályakezdés
Más idők, más erkölcsök...
Törzsvendégeim
Előlegek a babérkoszorúra
A Kabuki-színházban
Beidéznek a rendőrségre
Búcsú a gésa-hivatástól
Kalkuttában
Egy japán Mata Hari
Az internálótáborban
Utószó az első részhez

MÁSODIK RÉSZ

A kitelepítés
Egy gésa buggyos nadrágban
Pokoli utazás a fővárosba
Amerikaiak a „Virágok és fűzfák világában”
Veszélyben a teaházak
Egy adományozási akció
A háborús bűnösök perei
A férjem hazatér
Tanárnőként dolgozom...
A divat világa
Sztriptíz
A főparancsnok meghívása
Egy reménytelen szerelem
Második házasságom
Történetek a Simbasi-negyedből
Kiharu, a jótevő
Irány Amerika
Utószó a második részhez

HARMADIK RÉSZ

Amerikában

A Művészeti Akadémia modellje

New York

Nakamura ajándék boltja

Házasságközvetítés

A fiam New Yorkba jön

Mr. Blanche és Tosi, a gésa

Egy gésa Texasban

Tappanyaki Georgiában

Samiko, a macska

Egy házitanítónő hétköznapijai

Autóval keresztül Amerikán

Szajonara, Andrew

Utószó a harmadik részhez

Szótár

AMIÉRT MEGÍRTAM EZT A KÖNYVET

New York, 1982 nyár. Mint más években, az idén is fölkerestek július végén régi japán barátainak a fiai, leányai, unokafivérei és unokanővérei. Olyanok is akadnak köztük, akik három éven át kizárólag hátzissákkal a hátukon érkeztek hozzám.

Kétszobás lakásom ilyen időkben valóságos nyári táborrá alakul át és valamennyien szorosán egymás mellett alszanak a *tatamin*.

Nevetve közöltem velük: — Olyanok vagytok, mint a tonhalak a piacon. — Minthogy azonban mindig remekül érezték magukat, ez nekem is örömet okozott.

Egy különösen csinos leány, Jumiko minden évben meglátogatott. Kétéves szaktanfolyamát éppen befejezte és már munkába is állt.

Jumiko kedvesen közölte velem: — A barátom is New Yorkba jön. Illusztrátorként dolgozik. Miután közöltem vele, hogy New Yorkba utazom, elmondta: ő Európát keresi fel és visszaútban Japánba öt napot majd itt tölt velem.

Jumiko barátja tehát szintén megérkezett. Az igaz, valóban illusztrátor volt, de még nagyon fiatal lévén, alig volt pénze. Egyébként nagyon helyes fiú volt. Minthogy még nem foglalt sehol sem szobát, hagytam, hogy megfürödjék és megettettem. Utána elmentünk, hogy szobát keressünk neki, de sehol sem volt üres szoba. — Ennek semmi értelme. Hiszen végső soron nálam is megszállhatsz — közöltem vele. Úgy döntöttünk, Jumiko és én az elülső szobában alszunk, a barátjának, Hirosinak pedig a hátulsó szobában ágyazunk meg, amely eredetileg az én hálószobám volt.

Öt nappal később Hirosi bátyja is megérkezett New Yorkba. Egy japán könyvkiadó vállalatnak az alkalmazottja volt.

Hirosi bátyjának a cége gondoskodott szállodai szobáról. A szálloda környéke azonban meglehetősen rosszhírű hely volt. A céget a hely kiválasztásában valószínűleg az olcsóság vezérelhette. Úgy döntöttünk, másik szállodát keresünk neki, de nem találtunk megfelelő helyet.

A gondokat megoldani vágyó nőként arra gondoltam, tulajdonképpen mindegy, hogy a hátsó szobában egy vagy két fő alszik éjjelente. Így aztán Hirosi bátyja is hozzám költözött.

Hirosi bátyja Uemura, kiadója megbízásából érkezett New Yorkba. Az volt a feladata, hogy különböző írókkal interjúkat készítsen. Így aztán egész napon át talpon volt, járta a várost. Amikor Hirosi, a bátyja és Jumiko esténként hazatértek, mindig sok érdekes dologról számoltak be. Uemurát azonban az is nagyon érdekelte, amiket én mondtam el.

— Maga nagyon érdekesen tud beszélni. Nem volna kedve az íráshoz? Mit szól hozzá? — próbált lelkesen rábeszélni az írásra.

— Nem, nem, szó sem lehet róla — védekeztem azonnal. — A hátamat és a

fejemet még csak jól meg tudom vakarni, de a tollal való kaparászás nem megy.

— Mégis próbálja meg egyszer. Csináljon úgy, mintha egy néhány oldalas levelet akarna megírni. Hiszen levelet írni csak tud?

— Leveleket valóban tudok írni, de hogy az írás kedvéért írjak, az még nem jutott eszembe — védekeztem továbbra is.

— Hát akkor írjon nekem egy levelet, amikor arra kedve támad.

Jumiko és Hirosi elég hamar visszatért Tokióba, Uemura még maradt egy ideig, mert még nem fejezte be, amivel a kiadója megbízta.

A levélírásról egészen meg is feledkeztem, mert mindig rengeteg egyéb tennivalóm akadt.

Az egyik este fél hét tájban érkeztem haza a munkából és szinte azonnal egy izgatott hangú telefont kaptam. Sindo barátom, a festő, szinte parancsoló hangnemben azt közölte velem, hogy a következő szombatomat feltétlenül tegyem szabaddá. Ez nagyon meglepett. Az illem ugyanis azt követelte meg, hogy udvariasan megkérdezzük a másikat, ráér-e aznap. De Sindonak még a felesége is odajött a telefonhoz és megerősítette férjének a kérését.

Részletesen elmondta: az egyik közeli barátjuk, egy ismert New York-i nyomda vezetője és a felesége a japán kultúra nagy tisztelői. Japán képekből, kerámiákból és lakkfestményekből szép gyűjteményük van. (Ezt a gyűjteményt később én is megszemlélhettem.) A házaspár New York egyik elővárosában nemrégiben egy japán stílusú házat építtetett magának. A tatamik, a tolóajtók és a fafaragások elkészítéséhez egyenesen Japánból hozattak mesterembereket.

Az elkészült házat a japán szokásoknak megfelelően akarták felavatni. A ház urának a titkára, Mac, már meg is kezdte a tárgyalásokat egy híres japán étterem tulajdonosaival. A felszolgálóknak kimonót kell viselniük. A háziasszony azonban azt akarta, ne csak a felszolgálás és az ételek, hanem a szórakoztatás is feleljen meg a japán szokásoknak.

Mac ismert egy japán asszonyt, aki tudott a *koton* játszani. Az volt a terve, fellépteti őt az avatóvacsorán.

Az asszony a *kotot* a tévében és fotókon többször is látta és hallotta már, de a *samiszent* még sohasem hallotta és igazi japán táncot sem látott még. Arra gondolt, hogy talán sikerül valakit találnia, aki tud a *samiszenen* játszani, tud táncolni, és angolul el tud mindent magyarázni a vendégeinek.

A festőnő így válaszolt az asszonynak: — Az egyik barátnőm igazi Simbasi-gésa volt. Tud a *samiszenen* játszani, táncolni és a vendégek kérdéseire tud angolul válaszolni. Szerintem ő a legalkalmasabb személy erre a célra.

Mac, a titkár másnap délután bemutatta a házaspárnak a *koto*-játékost. Meglehetősen magas gázsit kért és ezért az este folyamán kétszer volt hajlandó játszani. Amikor már mindenben megállapodtak, a *koto*-játékos japánul azt kérdezte: lesz-e ott rajta kívül más szereplő is.

— Igen, az a tervünk, hogy egy barátnőnk, Kiharu, aki Simbasi-gésa volt, szintén szerepelni fog.

— Egy prostituált mellett ülnöm nagyon kellemetlen volna. Kérem, mondja le az illető szereplését — követelte a *koto*-játékos. A festő dühösen válaszolt: —

Úgy látszik, magának fogalma sincsen arról, mit jelent az, hogy valaki Simbasi-gésa. Nem engedem meg, hogy a legjobb barátnőnket sértegesse.

A háziúr, amikor beszámoltak neki a vitáról, ezt mondta: — Nem lehet jó véleményem egy olyan japán nőről, aki más japán nőket lenéz. — A döntés tehát az lett, hogy a *koto*-játékosra nincsen szükség. Ez volt az oka, amiért feltétlenül szükség volt rám és Sindo ettől volt olyan izgatott.

Az estélyre magammal vittem a *samiszen*emet. A hangszer tulajdonképpen egyiptomi eredetű, ahonnan indiai közvetítéssel jutott el Kínába, majd kígyóbőrrel borított *samiszen*ként Okinavára, végül onnan kb. háromszáz évvel ezelőtt Japánba. A *samiszent* ma már inkább macskabőrrel borítják. Hangszeres közjátékokat játszottam a „*Takinagasi*” és „*Csikumagava*” című művekből, az „*Adománykönyvből*” és végül a „*Virág kiállítási táncból*”. A vendégek kérésére a *Pillangókisasszonyból* is eljátszottam néhány részletet. A vendégek el voltak ragadtatva. A vacsora után átöltöztem és eltáncoltam a „Tavaszi örömei és bánatai” című legyezőtáncot. A vendégeknek nagyon tetszett, hogy minden kérdésükre válaszolni tudtam és én is jól éreztem magamat.

Az eset azonban nagyon elgondolkoztatott. Nem térhettem napirendre a fölött, hogy egy *koto*-játékos egyszerűen prostituálnak nevezzen. Ha az esetet megelőzően legalább egyszer találkoznánk, előfordulhatott volna, hogy engem vagy a viselkedésemet ellenszenvesnek találja. De nem ismertük egymást. Mégis prostituálnak nevezett egyszerűen azért, mert gésa voltam. Vagyis a Simbasi-gésák becsületén esett folt. A *koto*-játékos ugyan műveletlen japán nő volt, ám számos amerikai és japán férfi és nő vallott vele egyező nézeteket.

Ezért elhatároztam, igyekszem majd írásban megmagyarázni a nagyközönségnek, hogy kik és mik voltak a Simbasi-gésák. Ezzel meg akartam akadályozni, hogy az utókor hamis képet kapjon rólunk. A velem egykorú, idősebb és a nálam sokkal fiatalabb gésáknak meg akartam magyarázni, hogy tulajdonképpen ki és mi egy gésa. Elkezdtem tehát Uemurának két-háromoldalas leveleket írni. Ezeket a leveleket ő összegyűjtötte és ezekből született meg könyvem első része, amely Japánban nagy sikert aratott. Ezután írtam meg a háború utáni időkről szóló második részt.

A japán tévé nemrégiben megfilmesítette a könyvemet és a főszereplő, Oginome Keiko díjat kapott az alakításáért. Keiko a tizenhat és huszonegy év közötti Kiharut remekül alakította. Tavaly június 5-én a Simbasi-színházban bemutatták a rólam szóló darabot. Oginome itt is csodálatosan elevenítette meg Kiharut. Szereplőtársai Mizutani Josi és Namino Kuriko voltak és a közönség könnyekig meghatódva távozott a színházból.

Simbasi-beli régi pályatársaim valamennyien megjelentek a bemutaton. Ilyeneket mondtak: — Oginome ártatlanságában és szókimondásában rendkívül hasonlít Kiharura; — Megszólalásig hasonlít a fiatal Kiharura. — Az újságokban és a folyóiratokban a fotóink egymás mellett jelentek meg.

Noha eleinte semmi kedvem sem volt az íráshoz, hála a *koto*-játékosnak, megjött hozzá a kedvem. Néha a látszólag rosszból is származhat valami jó.

De miért van az, hogy a polgári asszonyok ős-ellenségüknek tekintik a gésákat? Furcsának találtam, hogy a japánok nemcsak Japánban, hanem még Amerikában is előítélettel néztek rám pusztán azért, mert azelőtt gésa voltam.

A fiam még manapság is ezt mondja:

— Ha megtudják, hogy az anyám gésa volt, az árt a jövőmnek. — Vagyis ha az államigazgatásban karriert akar csinálni, le kell tagadnia az anyját. Ha egykori gésaként akadály vagyok a fiam karriere útjában, az a menyemre is rossz fényt vetne. Ha figyelembe veszem, Amerikában mennyire nem adnak az ilyesmire — hiszen itt egészen másképpen fogadtak engem —, akkor még érthetlenebb számomra, miért vetik meg annyira Japánban még ma is az egykori gésákat.

Amerikában a nőket cselekedeteik alapján ítélik meg. Meddig akarják még magukkal cipelni a japánok előítéleteiket? A fiatal japánok már nagyobb megértést tanúsítanak, mint az öregek. Boldog volnék, ha akadnának legalább néhányan, akik könyvem nyomán megszabadulnának az előítéleteiktől.

1. RÉSZ

EGY DÉLELŐTT A GÉSANEGYEDBEN

A Hanamaszuja gésaház gondnoka vattázott csíkos köpenyében minden reggel meglocsolta a bejárat előtti cserepes növényeket.

A gésaházak gondnokai, akiket mi a házak „atyáinak” neveztünk, általában későn szoktak felkelni. A mi házunk „atyja” azonban már reggel fél nyolckor dolgozott, úgyhogy iskolába menet mindig találkoztam vele. Nyáron rövid kimonó és vászonnadrág, esetleg csak ágyékkötő volt az öltözéke, a válláról pedig nedves törülköző lógott le. Télen azonban az előzőekben említett vattázott köpeny vagy éjszakai kimonó volt rajta, amely fölé még egy hosszú mellényt is fölvetett.

Néha még azt is megtette, hogy saját kezűleg fellocsolta a ház előtti utcát, pedig több cselédlány és *ucsibako* volt a keze alatt. *Ucsibako* azoknak a komornáknak a japán neve volt, akik segítettek a gésáknak az öltözködésnél.

Az Atyának a *bonszaik* voltak az igazi szenvedélyei. Mihelyt előjött tavasszal a nap, büszkén kirakta őket a kerítésre és gondosan minden levelüket bekente a maga által főzött dohánylével. Ez alól még a rizsszemnyi méretű levelek sem voltak kivételek. Akkoriban, a Sova-időszak kezdetén még nem volt ismeretes a DDT. Az Atya a dohányfőzettel a kártevők elszaporodását akarta megakadályozni.

Negyedünknek *Kijokacsi* – koncessziós negyed – volt az elnevezése. Ez azt jelentette: a negyedben engedélyezték a gésák és teaházak működését. Ilyen negyedek voltak még Jamasirocso, Hacsikan-cso, Sigaraki-dzsinmicsi és Komparu-sinmicsi – ezek az elnevezések gyakran szerepelnek Izumi Kjoko és Nagai Kafu regényeiben. Ezek nagyjából a 6. 7. és 8. Ginza-bloktól nyugatra és keletre lévő területeknek felelnek meg.

A Szandzsikkenbori folyó mentén egymást követték az úszó vendéglők, amelyek már az Edo-korszakban (1600-1868) is működtek. Ezekről nem messze, a Simbasi-színház és Cukidzsi Hongan-templomának környékén voltak az igazi vendéglők, ahol nagy rendezvényeket tartottak, amelyeken néha száznál is többen vettek részt.

Iskolába menet számtalan gésaház, jó néhány riksa-állomás és egy fodrászszalon mellett haladtam el. A fodrász híres volt arról, milyen gyönyörű japán frizurákat tud készíteni. A mellékutcák tele voltak olyan üzletekkel, ahol gésáknak való árucikkeket árultak; hajdízseket, fehér sminkeket, ajakrúzsokat és pénztárcákat. Még *getákat*, speciális fapapucsokat, továbbá gésáknak való nap- és esernyőket árusító szaküzletek is voltak. A 8. blokk sarkán emelkedett a gésaház-üzemelők – a Gésa Egyesület – székháza.

Fél nyolckor azonban még nem volt nagy a forgalom a gésa negyedben. Csak egy-egy tejeskocsi zörgése törte meg időnként a csendet. Ha éjszaka esett az eső, esetleg néhány pár *geta* száradt a kerítéseken, vagy *tubi* — külön nagylábujjas vászon zokni — és kimonó gallérok lebegtek az előtető alatt.

Akkoriban tizenhét esztendő voltam, matróruhámat viseltem és hosszú copfom volt. De amikor elhaladtam a Hanamaszujja-ház mellett, néhányszor találkoztam a ház „atyjával”. Alighanem ismerősnek találhatott, mert rám nézett, de aztán rögtön visszatért a munkájához, a járda felocsolásához vagy a bonszaik ápolásához. Bizonyára eszébe sem jutott, hogy az a copfos iskolás leány tulajdonképpen a Kiharu nevű gésa, akivel a gésa-irodaház liftjében sokszor olyan kedélyesen elbeszélgetett.

Nyugat-Ginza 7. blokkjában, a mai Keikinzoku-épület mögött volt a Népújság kiadójának épülete. Vele szemben állt a Komparu-ju fürdő. Ott akkoriban egy olyan *szanszuke* dolgozott, aki nagyon hasonlított Takada Kokicsi színészhez.

Tudomásom szerint a *szanszukék* más negyedekben a fürdőzőknek csak a hátát mosták meg, a gésa negyedekben azonban a hajmosásba és a nyak kiborotválásába is besegítettek. A fiatal gésák közül sokan éppen azért látogatták ezt a fürdőt, mert ott dolgozott a híres színészhez annyira hasonlító *szanszuke*. Tomoka nevű barátnőm másodnaponként mosatta vele a haját, úgyhogy a fejbőre már égett a sok hajmosástól.

A fürdőtől balra volt Nisimura *szaké* kereskedő üzlete, ahol *szakén* kívül faszenet és tűzifát is lehetett kapni. Nisimura felesége régebben a Kavatacunaka nagy gésaházban *ucsibako*, azaz öltöztető volt. A szaküzlet közelében még négy vagy öt gésaház állt, a jobb oldalon pedig volt egy kedves vendéglő, amelynek a sült szardínia volt a specialitása. Minthogy a tulajdonos régebben az Aszahi Sinibun riportereként dolgozott, a vendéglő az újságírók, színészek és irodalmárok körében nagy népszerűségnek örvendett.

A vendéglő még ma is működik és tudomásom szerint a tulajdonos fia, Kigen a vezetője.

A lakásunk pontosan szemben volt Nisimura *szaké* boltjával. Minden reggel gyalog mentem a Simbasi vasútállomásra, ahonnan vonattal Ocsanomizuba utaztam. Onnan nem volt messze Hongo Kinszuke, az „Első Nyelviskola” helyszíne. Az ingázók pontosan akkor özönlöttek velem szemben, amikor Ocsanomizuban kiszálltam. Nyilvánvalóan ez okozhatta, hogy majdnem mindig ugyanazokkal az arcokkal találkoztam. Idővel még elkezdtem köszönetni is az „ismerősöknek”, amikor a peronon, a vasútállomás előtt vagy felszállás közben találkoztam velük.

Az ismerősök közé tartozott egyebek között a külügyminisztérium egyik alkalmazottja, Ota Szaburo. Tudomásom szerint a bátyja, Ota Icsiro szintén a külügyminisztériumban dolgozott.

Onnan ismertem őket, hogy mindketten gyakran megjelentek a külügyminisztérium rendezvényein. Szaburóval ezen kívül szinte minden reggel találkoztam a vonatnál. Mindig lehajtott fejjel és gyorsan mentem el mellette, hogy a tekintetünk ne találkozzék.

Az egyik alkalommal éppen az előző estén találkoztunk Janagucsinál, ahol csupa fiatalember volt jelen és valamennyien — mind a vendégek, mind a

gésák – remekül szórakoztunk.

Másnap reggel a peronon szinte egymásba ütköztünk és Szaburo ugyanolyan képet vágott, mint a Hanamaszujja-ház atyja: valahogyan ismerősnek találhatott. Ez nem is csoda, mert az előző este sokat beszélgettünk és közben állandóan évődött velem. Ilyeneket mondott:

– Kicsi Kiharu, még olyan fiatal vagy és máris sokat keresel. Minden partin ott vagy. Biztosan sok pénzt megtakarítottál már.

– Hát persze és ezen túl még többet fogok keresni, és amikor már nagyon-nagyon sok pénzem lesz, férjhez megyek és ez lesz a hozományom.

– De hiszen ez csodálatos. Válassz engem férjedül!

– Valóban? Engem akar feleségül venni? Akkor az egész hozományom a magáé lesz.

– Én azonban csakis a hozományodat fogadhatom el. Azt már nem érdemlem meg, hogy ráadásul téged is megkapjalak. Ezen a megjegyzésen a barátnóm, Kotojo felháborodott.

– Micsoda szemtelenség! Hogyan engedheti meg magának, hogy ilyeneket mondjon!

Mi azonban jót nevettünk az egészen. És íme, ugyanaz a férfi másnap reggel néhányszor zavartan visszafordul, hogy vajon honnan ismeri ezt a nőt?

Egészen biztos, előbb-utóbb megint találkozom vele Sinkirakunál vagy Jamagucsinál. Majd másnap reggel megint...

Elmosolyodtam és nyugodtan mentem tovább az iskolába.

Társaságban csak az ünnepélyes Siniada-frizurában és földig érő címeres díszítésű kimonóban jelenhettünk. Ha valaki mégis egyszerű mintás vagy kreppselyemből készült kimonóban jelent meg, a főnöknő azonnal hazaküldte, hogy öltözzön át.

A formális rendezvények általában 18 órától 21 óráig tartottak. Ezután megjelentek a *hakoják*, a háziszolgák és behozták a gésák váltóruháit. Ekkor már meg volt engedve a rövidebb, mintás vagy kreppselyem kimonók viselése és az obit sem kellett már annyira formálisan megkötni. Ez azt jelentette, hogy a 21 óra utáni rendezvényekre már nem kellett annyira formálisan felöltözni.

Az igazi nagy rendezvények azonban valóban 18 és 21 óra között szoktak lefolyni. A szórakoztató betéteknek megvoltak a maguk sajátos formái: *rakugo*-előadások, komikusok, bűvészek és akrobaták léptek fel, befejezésül pedig a gésák a vendégek óhajai szerinti hagyományos táncokat adták elő.

Akkoriban néhány slágerénekesnek igen sikeres lemezei jelentek meg és szinte minden este lehetőségem volt arra, hogy meghallgassam dalaikat.

Különösen a szép Icsimaruért lelkesedtem, akinél a kimonótól kezdve egészen a frizurájáig, mindentől el voltam ragadtatva.

Az egyik *rakugo*-előadó, Mimaszujja Kokacu, akkoriban hatvanéves volt és rendszerint már csak nagyon rövid történeteket adott elő. Mosdatlan szájú alak volt. Egy ízben Kobajasi Icsizo jelenlétében, aki akkor a Takarazuka revüszínház rendezője volt, ezt mondta: – Ez a Kobajasi, vagy hogy is hívják, egy nagy gazember. Sorba állítja a lányokat, fölemelteti velük a lábukat és ezért még pénzt is kap. Hallatlan!

A Tajvan nevű nagy cukorgyár egyik rendezvényén így gúnyolódott: – Aha, csupa cukorgyáros ül itt. Nem csoda, ha a terem tele van cukorpofigákkal!

A Japán Sí Szövetség egyik rendezvényén ezt a megjegyzést kockáztatta meg: — Micsoda számárság! Vannak emberek, akik óriási ruhafogasokkal a lábukon a havon ide-oda csúszkálnak! Az biztos, ezeknek nincs ki mind a négy kerekük!

Mi ilyenkor mindig kínosan éreztük magunkat, a vendégek azonban nem vették zokon a megjegyzéseit. Minden estéje foglalt volt.

Ez a mogorva öregúr igyekezett elkerülni a hatvan év körüli idősebb gésák társaságát, akiket már régóta ismert. Inkább a mi társaságunkat kereste. — Nagymamákkal nem tudok mit kezdeni — szurkálódott.

Szeretnék még néhány szót szólni a *hakobejánkról* is. Ez amolyan gardrób féle, nagy társalgóval. Mérete körülbelül 50 tatami és csak a gésáknak és a művészeknek volt szabad benne tartózkodniuk.

A *hakobejában* tíz vagy még több jókora *hibacsi* — szenes tál — volt. Átmérőjük lehetett vagy másfél méter. Hideg időben ezekben cseresznyefából készült faszén izzott. A tál többnyire császárfából készült és vagy egyszerűen fényesre csiszolták, vagy lelakkozták.

A közel egykorúak természetesen egy-egy hibacsi körül foglaltak helyet. Akkoriban csupán a Simbasi-negyedben ezerkétszáz körül járt a gésák száma, a tizenkét-tizenhárom éves tanulóktól egészen a hatvan év körüli gésahölgyekig.

Amikor késtek a vendégek, a *hakobejában* kellett rájuk várakoznunk. Ilyenkor a férfi szórakoztatók is csatlakoztak hozzánk.

Néhányukra még egészen jól emlékszem. Ezek közé tartozik például Szanjutei Kimba és Janagija Mikimacu rakugo-előadó. Kimba hangja még ma is a fülemben cseng, de a *hakobejában* csak egyetlen témáról volt hajlandó beszélni — a horgászatról. Mikimacu viszont hírhedett szoknyavadász volt és áldozatának még a kora sem nagyon érdekelte. A *hakobejában* is csak azt leste, kit lehetne becserkésznie.

Megemlíthetem még Maruicsi Koszen zsonglőrt is. Képes volt napernyőkön, sőt akár az állán is pörgettyűket táncoltatni. A legnagyobb mutatványa az volt, amikor egy pörgettyűt kardélen a markolattól egészen a hegyéig végigtáncoltatott.

Nem szabad elfeledkezni a kínai Riszai akrobatáról sem. Fellépés közben törve beszélte a japán nyelvet, a *hakobejában* azonban olyan folyékonyan beszélt japánul, mintha Tokióban született volna.

A felesége japán nő volt. Fiacskájuk egy teli vizeskorsóval a kezében bukfencet vetett, miközben a korsó valamilyen rejtélyes módon kiürült és egy élő nyuszi bújt elő belőle. A mutatvány a gésáknak talán még jobban tetszett, mint a közönségnek.

A kedvenceim mégis Osima Hakkaku, Takarai Bakin és Teizan Icsirjuszai énekesek voltak.

Hakkakunak a felesége és a leánya is Simbasi-gésa volt. Nagyon irigykedtem rájuk, amiért mind a hárman művészek voltak, vagyis művészcsaládot alkottak.

Megemlíthetem még a Kanszaiból, vagyis Oszaka és Kiotó környékéről való Entacu és Acsako kabarészínészeket. Akkoriban az ő környékükön az úgynevezett Mikava-kabaré volt divatban. A színészek olyan sapkát viseltek,

mint a szerencse istene, Daikoku és a hagyományos homokóra-dob ritmusára otromba verseket találtak ki. A csoportok újév táján Míkavából Tokióba mentek és lakásról lakásra járva, boldog újévet kívántak a lakóknak.

Entacu és Acsako azonban teljesen megváltoztatta ezt az ősi eredetű, úgynevezett Manzai formát, sőt még a manzai írásjel jelentése is megváltozott. Az írásjel ugyanis régebben azt jelentette: „tízezer esztendő”, az új jelentése pedig ez lett: „Tréfák”. Diadalmenetben hódították meg egész Tokiót, Aszakuszától egészen Marunoucsiig, sőt még filmekben is felléptek.

Az addigi, kissé merev kabarétól eltérő módon sikerült az embereket úgy megnevetetniük, hogy még a könnyeik is kicsordultak.

A műsorukat táncosnők, zenésznők tették színesebbé és egy népi balladákat kitűnően előadó énekesnőt is sikerült bevenniük a műsorukba.

Mint a fenti felsorolásból látható, szinte minden este lehetőségem volt arra, hogy a legkülönbözőbb műfajokat művelő elsőrangú művészek produkcióit élvezzem.

A hétvégeken színházba vagy moziba mentem. Mindent, amit láttam és hallottam, itatóspapírként szívtam magamba.

Zene- és táncanárnőmet elképesztette, milyen hamar és jól értettem meg mindent. Volt azonban előttem egy fal, amelyet sehogy sem tudtam áttörni. A falat a külföldi vendégek okozták, akik akkoriban egyre gyakrabban keresték fel a Simbasi-negyedet. Ennek az volt az oka, hogy a külügyminisztérium, az idegenforgalmi hivatal, a nagy napilapok, sőt a nagyvállalatok rendezvényeire rendszeresen meghívtak bennünket.

Az volt a tapasztalatom, hogy a külföldieknek nem volt sok fogalmuk arról, hogy tulajdonképpen mi is a gésák szerepe a japán társadalomban — noha a „Fudzsjama” és a „gésa” szavak nem voltak ismeretlenek előttük.

Arra gondoltam, a külföldiekkel meg kellene értetni, mit jelent az, hogy valaki Simbasi-gésa. A külföldiek nyelvének ismerete nélkül azonban nem tehattünk egyebet, mint némán mosolyogva töltöttük meg a poharukat. Még az olyan gésák sem tudtak sokat kezdeni a külföldi vendégekkel, akik a japánokat nagyon jól el tudták szórakoztatni. A külügyminisztérium és az idegenforgalmi hivatal rendezvényein nem volt komoly probléma, mert ezeknek az alkalmazottai mind tudtak angolul. A probléma azokkal a rendezvényekkel volt, amikor a vendégeket tolmácsok kísérték el. Ezek többnyire fontoskodó alakok voltak, akik rólunk tudomást sem véve folytattak társalgást a külföldiekkel, úgyhogy ránk már nem is volt szükség. Egy ízben egy különösen ellenszenves alak nem átallott minket „japán táncosnőként” bekonferálni, majd utána teljes lelki nyugalommal holtrészegre itta magát.

Amikor Maricsijo és Kokumi gyönyörű kimonójában elkezdett táncolni, külön megfigyeltem őt, hogyan reagál. Nem tudtam elképzelni, hogy van valami érzéke a japán balladákhöz és dalokhoz.

Ezek után azt sem tudtam róla feltételezni, hogy képes angolul tolmácsolni a japán művészetek lényegét. Ehhez ugyanis nem elég még a legtökéletesebb nyelvtudás sem. Márpedig — amennyire meg tudtam ítélni — a tolmácsoknak fogalma sem volt a japán művészetekről.

Így megfogalmazódott bennem a gondolat: meg kellene tanulnom angolul. Legalább annyit, hogy el tudjam magyarázni a japán táncokat a

vendégeinknek.

A nyelvtanulási vágy egyre erősebbé vált bennem. Türelmetlenebb és idegesebb lettem. Vajon kitől kérhetnék tanácsot?

Mi volna, ha a külügyminisztérium egyik hivatalnokához fordulnék? Nem is rossz ötlet. Hiszen ezek nagy része törzsvendégünk volt. Ez a megoldás.

Az volt a véleményem, hogy leghelyesebb, ha Den Makotót kérdezem meg. Amikor tanácsot kértem tőle, azt javasolta, forduljak magántanárhoz.

– De én nyelviskolába szeretnék járni – ellenkeztem.

– Micsoda? Nyelviskola? Nem akarsz többé gésa lenni?

– Szó sincs róla. Hiszen gésaként csak este dolgozom. Az énekóráimat át tudom tenni délutánra is. Hiszen a nyelviskolákban tudomásom szerint délelőttönként van tanítás.

– Micsoda? Délelőtt nyelviskolába akarsz járni, délután énekórára mész, este pedig gésaként pénzt akarsz keresni? Azt hiszed, képes leszel erre? Ne terheld túl magad...

– Semmi probléma. A fáradtságot hírből sem ismerem, nekem négy órai alvás elég. A Simbasiban „Női Napóleonnak” neveznek.

– Te aztán igazán ambiciózus vagy. Legalább három esztendei nyelvtanulásra kell számítanod. Ha ennyit nem bírsz ki, akár el se kezd a nyelvtanulást.

– Semmi esetre sem fogom abbahagyni. Ki fogom bírni. Esküszöm Krisztusra, Kannonra és Fudóra.

Ezen aztán Den úr kénytelen volt elnevetni magát.

– Jó, jó. Majd keresek neked egy jó iskolát.

Megígértem: ugyanúgy fogok öltözni és viselkedni, mint a többi leány, hogy ne vegyék észre, gésa vagyok. Azt is megígértem: mindig becsületesen meg fogom oldani a házi feladataimat és nem fogok lógni az iskolából, bármilyen fáradt legyek is.

Az valóban nem okozott semmi problémát, hogy Napóleonhoz hasonlóan én is beérjem négy órai alvással. Ezt a szokásomat mind a mai napig megtartottam. Ez még idős koromban sem fáraszt. Ezt a négy-öt órát azonban bárhol és bármikor át tudom aludni és utána teljesen kipihentnek érzem magam.

De térjünk vissza az iskola kérdésére. Reggelente fél hétkor keltem föl. Ezután anyám és nagyanyám társaságában megreggeliztem.

Az iskolába érve elkezdtem szinte magolni az angol nyelvet. A tanulást az ábécével kezdtük és mindjárt egész sor házi feladatot is kaptunk. A dolog nem volt olyan egyszerű, mint amilyennek elképzeltem. A tanítás fél egykor fejeződött be és igyekeznem kellett, hogy időben érjek el Nihombasiba, ahol Josizumi úrtól *samiszen*- és énekórákat kaptam.

Ha a nyelvórák után matróruhámban a Gésa Egyesület épületébe megyek – az énekórákat általában ott tartották –, mindenki rögtön tudja, miben töröm a fejem és a terv dugába dőlt volna. Ez volt az oka, amiért nem oda, hanem Josizumi úrhoz mentem, ahol senki sem ismert. A mesterrel és a feleségével nagyon jóban voltam, ők senkinek sem pletykálták volna el, hogy az a matróruhás leányzó, Kiharu egy Simbasi-gésa. A mester többi növendéke szerencsére nem a gésa-körökből került ki. Minthogy valóban jó

énekesnő és *samiszen*-játékos akartam lenni, a zeneórát sohasem hanyagoltam el. Zene- és énekóra után hazamentem, megcsináltam a házi feladatomat, megfürödtem és elkészítettem a sminkemet, majd fél hatkor háziszolgánk, Han-csan segítségével fölvettem a kimonómat.

A *Simada*-paróka, a földig érő kimonó és az obi felvételével iskolás lányból gésává változtam. Aztán megérkezett a riksakuli, majd — hogy ne érjen balszerencse — a nagyanyám a hátam mögött a karibi-kőből szikrát csiholt és elindultam aznapi szereplésem színhelyére, ahová legkésőbb 18 órára meg kellett érkeznem.

A teaházakban a válaszfalak lebontásával lehetőség van arra, hogy három kisebb helyiséget átalakítsanak egy nagyobb helyiséggé. A vendégek ilyenkor a nagyterem két oldalán ünnepélyesen egymással szemben ülnek le. A vendégek elhelyezkedése után kinyílik a tolóajtó és egymás után belépnek a gésák. Mindegyikük egy-egy lakkozott étkezőasztalkát visz és azt selyemruhájuk finom suhogása közben leteszik az emelvényen ülő díszvendégek elé.

Akkoriban még nem volt szokás, hogy az összes vendég egyetlen asztalnál üljön. Ez legfeljebb kisebb, intim társaságok esetében fordulhatott csak elő, vagy olyankor, ha a hivatalos bankettet követően az ünneplés szűkebb körben folytatódott.

Elsőként a rangidős gésa helyezte el az asztalkát a díszvendég elé, a többi gésa csak ezután követte a példáját. Az asztalkákon a szakén és az evőpálcikákon kívül semmi más nem volt. A látvány, amint a gésák válluk magasságában víve a fényes feketére lakkozott asztalkákat, földig érő kimonójukban végigsiklottak a tatamikon, lélegzetelállító és egyúttal fenséges is volt.

Amikor az asztalkák a helyükre kerültek, a vendéglátó és az egyik vendég rövid beszédet tartott. A vendégek mellé beosztott gésák ezután megtöltötték a poharakat szakéval. Ez ünnepélyesen, szinte ceremóniaszerűen ment végbe. Az ünnepélyes betöltés japán neve *osaku*. Minthogy a vendéglátók általában törzsvendégek, a gésák a legszívesebben ömelljük ülnek. A jó vendéglátók persze annak örülnek a legjobban, ha a vendégeik jól érzik magukat.

A gésáknak ezért az a legfontosabb feladatuk, hogy rögtön a vendégekkel kezdjenek el foglalkozni. Ez olyan esetekben, amikor a vendégek Kiusuból, Hokkaidóból vagy Mandzsúriából érkeztek — tehát életükben valószínűleg először voltak teaházban meglehetősen nehezükre esett.

Ezek a vendégek ugyanis eleinte elfogódottak voltak. A Simbasi-gésáknak az a híruk, hogy meglehetősen arrogánsak és csakis magas rangú személyekkel hajlandók foglalkozni. Hogy ezt megcáfoljam, a vidéki vendégeket különleges figyelemmel tüntettem ki és igyekeztem velük minél előbb beszédbe elegyedni, hogy ne csak egyszeri, hanem szinte törzsvendégnek érezhessék magukat.

Ha az ilyen vendégek később ismét ellátogattak a teaházba, többnyire engem kértek gésaként, mert már bizalmuk volt hozzám.

Ezeket a rendezvényeket tulajdonképpen rendkívül élveztem, és ha néha nem éreztem egészen jól magam, egy ilyen rendezvény volt számomra a legjobb orvosság.

Ez azt jelentette, hogy a megélhetésemhez szükséges pénz megszerzése

nem volt fáradtságos munka számomra, sőt a nyelvtanulás is lassanként meghozta a gyümölcsét: kezdtem megérteni az angol beszédet.

A beszéd azonban kezdetben nehézkesen ment, inkább kézzel-lábbal, mint a számmal beszéltem, de aztán lassanként — noha csak törve — belejöttem a beszédbe is.

A házi feladataim mindig két nyomtatott oldalt tettek ki. Ezeket az ünnepi kimonóm kivágásában hordtam, hogy mindig kéznél legyenek, ha egy banketten külföldi vendégek is jelen vannak. A feladatokat rendszerint velük oldattam meg. Ez persze majdnem olyan volt, mintha maga az oktató oldotta volna meg a feladatokat, úgyhogy házi feladataimra mindig a legjobb osztályzatokat kaptam.

Már akkor is voltak külföldi vendégeink, amikor még csak rosszul beszéltem angolul. Ezek közül néhányan nagy hatással voltak rám. Az egyik ilyen alkalommal — 1934-ben — egy újság kiadója tősgyökeres amerikaiakat, csupa férfit hívott meg. Köztük volt egy zömök, krumpliorrú férfi is, aki azonban hófehér fogait villogtatva nagyon rokonszenvesen tudott mosolyogni.

A híres baseball-játékos, Babe Ruth volt. Egy másik magas és sovány férfinak Fox volt a neve, még a papírkivágós játékot is meg tudtam tanítani, amit azután mindketten nagyon élveztünk.

Egy másik alkalommal egy kecses mozgású, nagyon udvarias viselkedésű, ősz hajú öregúr és kissé szigorú kinézetű, vörös hajú felesége volt a vendégünk — Charlie Chaplin és Paulette Godard, akik nászúton voltak Japánban. A hírneves párt minden estére meghívta vagy a külügyminisztérium, vagy valamelyik nagy napilap szerkesztősége. Az asszony fiatal és felvágott nyelvű nő volt, Chaplin viszont nagyon kultúráltan és jól nevelten viselkedett. Én Chaplint csak az Aranyláz című filmből ismertem, amelyben megeszi a rongyos cipőjét és egyéb furcsaságokat művel. Ezért nagyon meglepett, hogy a mindennapi életben mennyire más, mint a mozivásznon. Egy másik hollywoodi személyiség is nagy hatással volt rám. A szép magas amerikai nő a férjével, egy olasz báróval együtt érkezett Japánba. Gyönyörű, sugárzóan kék és nagy szeme ellenére az asszony teljesen vak volt. Annyira megsajnáltam, hogy láttára majdnem elsírtam magam. Pearl White volt az, aki több filmben is főszerepet játszott. Meghatott, hogy a férje a legapróbb dolgokban is mennyire törődik vele.

William Hearst amerikai sajtómágnás és felesége is a vendégünk volt. Ők Takaisi Singoro, a tokiói Nicsinicsi lap egyik újságírójának a társaságában érkeztek a teaházba. Hearst feleségével ruhát cseréltem — fölvettem pompás szőrmebundáját, ő pedig az én ünnepi kimonómba öltözött. Ebből a ruhacseréből egy komikus fotó született. Az unokájuk, Patricia Hearst, néhány évvel előbb egy szöktetési affér főszereplője volt.

Angol tudásom egyre jobb lett. Ettől nagyon jó lett a hangulatom és a délelőtt az iskolában tanult új szavakat este már igyekeztem hasznosítani.

Idős, londoni származású angol tanárnóm, Mary Janagava nagyon megszeretett. Megdicsérte a kiejtésemet és azt mondta: az osztályban én beszélek a legszebben.

Az osztály létszáma huszonnyolc volt és csak ketten voltunk leányok: a kínai Cso Pinsi és én. A kínai leány sokkal idősebb volt nálam, apródfrizurát

viselt és tele volt szeplővel. Mindig szűk nadrágokat hordott, amelyekben olyan volt, mint egy riksakuli.

Alig tudott valamit japánul és még kevesebbet angolul. Engem választott ki egyetlen beszélgető partneréül. Noha tulajdonképpen az angol tanfolyamra jelentkezett, elsősorban japánul tanult – mégpedig tőlem.

Amikor az egyik délelőtt kinyitottam az iskolában a pultomat, egy rossz angolsággal megírt szerelmes levelet találtam benne. Rögtön tudtam, csakis a pattanásos Morita lehet a szerzője. Az apja egy villamos készülékeket árusító bolt tulajdonosa volt Sitajában, a fiú pedig eléggé tolakodóan viselkedett.

A vastag szemüvegű, dundi Adacsi sem volt jobb nála. A bőre tejfehér volt, mint a lányoké, a kezei pedig gödröcskések. Tőle hat kihegyezett ceruzát kaptam rózsaszínű szalaggal átkötve.

Morita és Adacsi versenyeztek kegyeimért – mintha élőben láttam volna egy kabuki előadást.

Amikor a címemet kérték, mindig azt válaszoltam nekik, hogy a szüleim meghaltak, ezért rokonoknál lakom.

Sem a két fiú, sem a többi tanítvány, de még a tanítónőm sem sejtette, hogy Simbasi-gésa vagyok. De gésa-barátnőim – Kotojo, Manei és Koeirjo sem tudták, hogy nyelviskolába járok. Egyetlen bizalmasom volt csupán, Han-csan, a háziszolgánk. Ő azonban annyira titoktartó volt, hogy nem kellett félnem, hogy elszólja magát.

Minden gésaháznak megvolt a maga háziszolgája, a *hakoja*. A szó eredetileg „dobozcipelő embert” jelent és még abból a korból való, amikor a rendezvényre menő gésa mögött a háziszolgának kellett a császárfából készült dobozba tett samiszent vinnie.

Utamaro fametszeteinek gyakori témája a gésát kísérő hakoja. A samiszenek doboza ugyanis olyan nagy és súlyos, hogy a gésák maguk nem képesek azt cipelni.

A mai samiszenek már három darabból állnak, szétszerelhetők és egy viszonylag kis bőröndbe csomagolhatók – így meglehetősen könnyen szállíthatók.

A hakoják a Gésa Egyesülettől csak nagyon kis fizetést kaptak. Ennél lényegesen több volt az a borraaló, amelyet a gésa-házak tulajdonosaitól és a gésáktól maguktól kaptak.

Az persze nagyon kellemetlen volt, amikor a hakojám a nyelviskolában felhívott. Még szerencse, hogy ezt olyankor tette csak, amikor aznap érkezett valamilyen sürgős felkérés, amelyet feltétlenül közölnie kellett velem.

A nappali felkéréseket, amikor például kerti ünnepélyen vagy csónakázó partin kellett részt vennünk, rendszerint egy hónappal előbb beszéltek meg velünk. Mindig pontosan megadták a hónapot, napot és az időpontot, valamint a helyszínt. Ez lehetővé tette, hogy az iskolától időben kérjek távolmaradási engedélyt. De ha egy vendég váratlanul érkezett és csak két-három napig maradt Tokióban, még aznap meg kellett szervezni a találkozót.

Ilyenkor hazarohantam, a copfjaimat magasra hurkoltam, lányos, sőt esetleg nyílmintás kimonót öltöttem. Az sem volt baj, ha kék-fehér csíkos kreppselyem kimonó volt rajtam egy szép mintájú obival. Erre címeres

kiskabátot illet fölvenni. Az ilyen viseletre a hakoják azt szokták mondani: „Abban a ruhában kell menni, amely éppen rajtunk van”. Ezzel azt akarták jelezni, hogy nincsen szükség formális öltözetre.

A nappali meghívások esetében a hakoám először a házmesterünket, Jonedát hívta fel. Joneda azután a gumipapucsában elcsoszogott az iskolámhoz, ahol bekukkantott az ablakon és cinkosan elvigyorodott, amikor észrevett.

Joneda ezután belépett az osztályunkba és valamit odasúgott a tanárnőnek. Ezt követően a tanárnőm hangosan ezt mondta angolul: — Miss Nakamura, maguknál valaki megbetegedett. Kérem, menjen rögtön haza.

Osszecsomagoltam, miközben igyekeztem olyan arcot vágni, mintha nagyon meg lennék ijedve, majd meghajoltam a tanárnő előtt és elhagytam a tantermet.

Joneda úr gondterheltnek látszott.

— Megint rosszabbul van a nagymamája? — kérdezte.

— Ne izguljon fölöslegesen — intettem le és máris fogtam magamnak az utcán egy taxit.

Ilyen alkalmakkor mindig mást találtunk ki: a nagymamám megbetegedett, fájt a hasam, vagy meghalt az egyik rokonom.

ROMÁNCOK A HAKOBEJÁBAN

Magától értetődő, hogy a *hakobejában* faszenes tálak körül várakozó gésák és művészek között szerelmi románcok jöttek létre.

Ilyenkor zajlottak le a legizgalmasabb beszélgetések a várakozók között.

Az ötven körüli idősebb gésák főként arról tárgyaltak, mennyire hangoskodók és szentelenek a fiatalok, vagy hogy valaki, aki csak három nappal előbb lett teljes jogú gésa, máris egy gazdag patrónust szerzett magának. Mi, fiatalok azokról a férfiakról beszélgettünk, akikért rajongtunk.

– A *Keio Egyetemen* tanul, úgyhogy egészen biztos, előbb-utóbb miniszter lesz belőle. Először is nagyon sokat fogok dolgozni, majd amikor véget ér a tanulóidőm, feltétlenül férjhez megyek. Pillanatnyilag csak az oktatásról hazamenet találkozom vele...

Vagy: – Kimondhatatlanul szeretem és neki fogalma sincsen róla. A *Hakkan-szamában* (a *Hakkan-szentély* ma is áll, de már betonból van) megesküdtem, hogy lemondok a mandarinról és a jégkrémről azért, hogy viszonzza az érzelmeimet – sóhajtozta egy másik leány.

Egy fiatal gésa így rajongott: – Ő nagy sztár, ezért egy *Hijoku*-címeres ülőpárnát ajándékoztam neki.

A *Hijoku*-címer olyan új címer, amely a szerelmesek címerének kombinációjából tevődik össze. *Suzome* barátnőm címere káróalakú szirmokból álló virág, szerelmesének címere pedig több legyezőt tartalmaz. Az új címerben a középső legyezőt egy káróalakú szírom helyettesítette...

Egy másik ismerősöm címere egy narancsot és narancsleveleket tartalmazott, a szerelmének a címerében viszont egy rácsminta szerepelt. A kettő kombinációjából nem új címer, hanem a *Nicsiren-szekta* alapítójának a címere alakult ki. A hallgatóság ezt észrevéve, majd megpukkadt a nevetéstől. Azt azonban nem lehet tagadni, hogy a fiatal gésák körében akkoriban nagy divat volt, hogy átvegyék szerelmesük címerét. Ha a felek között még nem állt fenn szerelmi kapcsolat, vagy a dolog még plátói állapotban volt, a címer átvétele szerelmi vallomásnak is számíthatott. Ez lehetővé tette még a legfiatalabb gésák számára is, hogy kifejezésre juttassák valaki iránti rajongásukat.

A tizenkét évesek a faszenes tál körül üldögélve arról beszéltek, hogy *Vakamacunál* milyen finom édes bab kapható és az adag is nagyobb, mint *Tacutanónál*. A leányokat ebben a korban még jobban érdekelte az étkezés, mint a szerelem.

Akkoriban még nem léteztek gyermekvédelmi törvények, úgyhogy a gésaképzést már tizenkét éves korban meg lehetett kezdeni. Így aztán egész sor kedves kislány is keveredett a gésák közé.

A szenes tálak köré tehát általában azonos korúak gyülekeztek és a

különböző csoportokat más-más téma érdekelte.

De ha a gésák elkezdtek gyermekekről beszélgetni, Omicu, a gésaház vezetője rögtön megregulázta őket:

— A bankett előtt ne beszélgessek a gyermekekről. Hiszen máris nem gésáknak, hanem közönséges háziasszonyoknak látszotok! — szidta őket. Mindmáig tartja magát az a nézet, hogy a gésák arcának bájosnak kell lennie, nem szabad rajta a hétköznapi gondoknak tükröződniük. Ebbe a körbe tartozik az a tabu is, hogy a gésáknak nem szabad a vendégek láttára enniük. Bármennyire éhesek legyenek is, bármennyire kínálják is őket.

De ha a vendég itallal kínálja a gésát, azt szabad elfogadni. Azonban akár csak egy kortyot is kérni, vagy bármilyen módon jelezni, hogy szívesen inna, szigorúan tilos.

Persze mindig akad néhány gésa, akik együtt isznak, sőt versenyt isznak a vendégekkel. Ezeket mi „iszakos kígyóknak” neveztük. Hosszú pályafutásom alatt azonban csak két-három ilyen „kígyóval” találkoztam és akkor is csak egészen intim körben.

Pályafutásom során néha első osztályú bárókba és lokálokba is meghívtak. Ilyenkor mindig elcsodálkoztam azon, hogy a konzumhölgyek milyen nyugodtan falatoztak és iddögáltak a vendégek szeme láttára. Hiszen nálunk, a gésáknál mások voltak a szokások...

A gésákra még egy tabu érvényes: vendégek jelenlétében nem szabad egymással magánjellegű beszélgetéseket folytatni.

A gésák ideje a belépés pillanatától kezdve a vendégeké. Ezen idő alatt szigorúan tilos egymással fecsegniük.

De hadd térjek vissza a hakobejára.

Elég gyakran előfordul, hogy egy művész és egy fiatal gésa rokonszenvesnek találják egymást és szeretnének négy szemközt is találkozni egymással. A rokonszenv eközben fokozatosan szerelemmé mélyül és végül egy pár lesz belőlük.

De akadtak a művészek között szoknyavadászok is. Ilyen volt a már említett Janagija Mikimacu is.

Megfogta például a fiatal gésa kezét és ezzel bókolt neki: — Milyen szép és kedves szemed van. — Minthogy azonban ezt nagy nyilvánosság előtt mondta, akár tréfa-ként is föl lehetett fogni.

— Kiharu, nem lennél hajlandó velem vacsorázni? El akarom rabolni az ártatlanságodat — mondta egészen fesztelenül.

Az „ártatlanság elrablása” kifejezés szólásmondássá lett, úgyhogy amikor Micurju barátnőm megfogta a kezemet és epedően ezt mondta: — El akarom rabolni az ártatlanságodat, kicsi Kiharu — a társaság dőlt a nevetéstől. Mikimacu mester a mondást még a színpadon is felhasználta oly módon, hogy az „Elrabolom az ártatlanságodat!” felkiáltás után magas női hangot utánozva, így szólt: — „Hordd el magad, te hülye!”

A mondást néha meg is fordítottuk: — Mester, most elraboljuk az ártatlanságát. Az „ártatlanság elrablásának” azonban sikere volt. De hogy hány gésa ment el Mikimacu mesterrel vacsorázni, arról nincsen statisztika.

A művészek megszólítása akkoriban *szenszei*, vagyis mester volt. Mikimacunak azonban nem tetszett ez a megszólítás, úgyhogy mindig

tiltakozott ellene: — Micsoda marhaság, engem *szenszeinek* nevezni.

Csak Teizan és Bakin vásári énekeseket neveztek komolyan *szenszeinek*, talán azon hősök iránti tiszteletből, akikről a dalaik szóltak.

Később azonban már a vak masszórt, a szakácsot és egyáltalában mindenkit *szenszeinek* hívtunk. Ezt megelőzően azonban előfordult, hogy közönséges emberek egészen meghatódtak, ha *szenszeinek* szólítottuk őket.

Akkoriban az egyetemi oktatókat, tanítókat, sőt még az óvónőket is *szenszeinek* kellett szólítani. Rajtuk kívül legfeljebb az orvosokat és az ügyvédeket lehetett így megszólítani.

A boltok tulajdonosait *okami-szanként* — a jelentése főnök vagy főnöknő — szokták megszólítani. A kevésbé előkelő városrészekből származó asszonyoknak nem járt az „úrnő” megszólítás.

De az orvosok és oktatók feleségeinek akkor is járt az „úrnő” megszólítás, ha az alsóbb néposztályból kerültek ki. A zöldség- és halkereskedő nőknek viszont semmiképpen sem dukált az úrnő megszólítás. Minden kereskedő *okami-szan* volt, bármekkora volt az üzlete, vendéglője vagy panziója.

Amikor az egyik vendégünket, aki külföldre utazott, elkísértük Yokohamába, velünk tartott a simbasibeli Jukimura — „Havas Falu” — teaház egyik szolgálója is, aki ezt mondta:

— Én csak az úrnőmet helyettesítem, aki nem tudott eljönni. — Macui Szunszei, aki szintén jelen volt, rögtön lecsapott rá: — Aha, a Jukimura teaház tulajdonosa úrnővé lépett elő. Hát ide jutottunk már!

Most szeretnék valamit mesélni a legjobb barátnőről, Koeirjóról. A Simbasi egyik nagy gésaházának volt a lakója és a babatánc előadásával szerzett magának jó hírnevet.

Ha egy rosszindulatú gésa rám támadott, számíthattam arra, hogy a barátnőm a védelmemre kel és letorkollja őt. Amikor egy ízben magas frizurához tajtékmintás lila kimonót vettem fel, a felvágott nyelvű gésa nyíltan a szemembe mondta:

— Hiszen te nem is nézel ki gésának! Inkább olyan fiatal lánynak nézhetnek, aki *omiaira* megy! — (Az *omiait* szülők szervezik olyan fiatalok részére, akiket össze szeretnének házasítani.)

Az ízléses kimonó és a magasra feltűzött haj a nagyanyám ízlésének felelt meg.

Amikor Koeirjo belépett a helyiségbe, mindig nagy kő esett le a szívemről. Született gésaként tudott viselkedni és mindenkinek talpraesetten tudott visszavágni. Amikor már majdnem elsírtam magam a tehetetlen dühtől, ő mindig rátalált arra a válaszra, amelyet én magam is szívesen elmondtam volna.

És éppen neki, a legjobb barátnőmnek kellett férjhez menni Janagija Kingoro mesterhez.

A dolog a hakobejában kezdődött. Koeirjo jól tudta utánozni az emberek beszédmódját, elsősorban Kingoro mesterét. Fellobbant köztük a szerelem és Koeirjo lemondott a gésaságról és feleségül ment Kingoróhoz. Három gyermekük született: két leány és egy fiú, aki később rockénekes lett. Kingoro azonban, aki a félrelépésekről nem tudott lemondani, majdnem negyven éven át sok szomorúságot okozott Koeirjónak.

Egy másik barátnőmről, Icsiszuzuról, a „Harangocskáról” is meg kell emlékezni. Hosszú ideig a híres rendezőnek, Ozu Jaszudzsirónak a szeretője volt. Minthogy azonban az anyja ellenezte a kapcsolatot, nem tudtak összeházasodni.

Rajtuk kívül természetesen más gésák szerelmi ügyeiről is tudomást szereztünk. Különösen Csijoume története hatott meg, aki sokkal idősebb volt, mint én és szerelemből öngyilkosságot követett el. Miután a színpadon eltáncolta az Azuma-táncot, a tánchoz viselt pompás kimonójában lett öngyilkos a szerelmével, a híres zongoraművésszel, Kondo Hakudzsiróval együtt. Haláluk előtt piros kreppselyem övvel kötötték össze egymást, mintha még a halálban sem akarnának egymástól elválni. Olyan békésnek látszottak, mintha csak aludnának. Akkoriban a szerelmi halált a vágyak csúcspontjának tekintettem és állandóan azt mondogattam: én is szerelemből szeretnék meghalni. A többiek kinevettek: — Ez a leányzó borzalmas dolgokról fantáziál.

Valahányszor eszembe jutott Csijoume, mindig nagyon dobogott a szívem. Ilyenkor arra gondoltam, hogy lesz-e valaha az én életemben is egy férfi, akit annyira tudnék szeretni, mint ő szerette a maga szerelmesét.

A fiatal gésák általában filmszínészekbe, táncdalénekesekbe, baseball-játékosokba, kabuki-színészekbe, ballada énekesekbe és tánctanárokba szoktak beleszeretni. Imádatuk tárgyával az iskolából hazamenet a Ginza kávéházaiban: a Szembikijában, a Siszeidóban és a Mon Amiban találkozhattak. A fiatal szerelmeseknek általában nem volt sok pénzüik, de még ha lett volna is, az esetleges pletykák miatt nem kereshették fel az ismertebb teaházakat.

A gésa-tanulók ezért a Keio-egyetem diákjainak a társaságában édes babot ettek a Vakamacu-kávéházban és hallgatagon bámulták egymást.

Ha utána gondolok a Karjukai — „Virágok és fűzfák világa” — fiatal gésái hihetetlenül naivak voltak. Ennek az lehetett az oka, hogy szinte üvegházszerű atmoszférában nőttek föl.

EGY CSÓNAKÁZÓ PARTI

Amikor közeledett a május, a csónakázó partikra való előkészületként elkezdtuk befestetni a kimonóinkat. A kreppselyemből aranyszálakkal készült kimonók a sós levegőben összeugrottak és ragacsosak lettek. Ilyen alkalmakkor ezért inkább levegősebb anyagból készült kimonókat viseltünk.

A virágos mintájú anyagokat kerülni kellett, a hullámos minták viszont kellemes hatásúak voltak. A színekben az egyszerű kombinációk uralkodtak: fehér-fekete, lila-fehér és indigókék-fehér.

Nagy kedveltségnek örvendett még a jukata – holmi fürdőköpenyféle – amelynek a gallérjába nagy címereket festtettünk bele és fehér alapon egyszerű mintázat volt rajta. Ilyen alkalmakkor kimonót egyáltalában nem vettünk fel. Csak az alsó ing rózsaszínű gallérja látszódnak ki. A fiatalabb gésák magas frizurájukhoz vörös gallérú alsó ingeket viseltek.

Övként béleletlen hakata-*obit* és fátyolszövetből vagy organzából készült *obit* viseltünk. Minthogy ezekhez nem volt szükség merevítő betétanyagokra, a ruhák nagyon könnyűek voltak.

A csónakok a Cukidzsi-beli parti vendéglők elöl este hatkor futottak ki és végighaladtak a Szumida-folyó mentén. A csónakok előtetőit kellemes hangulatot árasztó lampionok díszítették. A kilátás a csónakról a Szumida-park felé különösen cseresznyevirágzás idején volt magával ragadó, de a látvány akkor is szép volt, ha télen hó takarta a partot.

A következőkben az egyik nyári csónakázó partit mesélem el, amelyet hűs szellő tett nagyon kellemessé.

A cél az volt, hogy Kototoiban együnk a híres *dangóból*, az édes rizsgolyócskákból.

A *dangót* lelkesen fogyasztottuk, az idősebb gésák pedig csomagoltattak is belőle komornáinknak és szolgálóinknak.

A cukrászda vezetőnője mindig visszakísért bennünket a csónakhoz és így búcsúzott tőlünk: – Tiszteljenek meg minél hamarabb ismét.

A hosszasan integető asszony lassan eltűnt a beálló alkonyatban és kigyulladtak a város fényei. Janagibasin áthaladva, a folyó felől láthattuk, mi folyik a Rjukutei és Kameszei vendéglőkben. Az egyik alkalommal például azt láttuk, amint a gésák egy pompás banketten táncolnak, egy másik alkalommal pedig egy négy-öttagú asztaltársaságot pillantottunk meg, akik vidáman nevetgéltek. Mellettük három gésa töltötte tele sörrel a poharaikat.

A vendéglők után lakóházak között siklott tovább a csónakunk. Láttuk, amint a család körülüli az asztalt és vacsorázik. Egy fiatalasszony a megszáradt pelenkákat szedte le. Akkoriban minden háznak volt tetőterasa és ott szárították a kimosott holmit. A Simbasi Táncszínház mellett elhaladva, a neonfények tükröképei látszottak a vízen. A színház után Sinagava következett. Akkoriban még nem motorral hajtották a csónakokat, úgyhogy az

evezők csobbanása kellemes hangulatot teremtett. A matrózok akkoriban olyan zubbonyt hordtak, amelyen egy e Janagibasiba vagy Simbasiba való gésa neve volt. A homlokukon kékpettyes szalagot viseltek.

A Sinagava-erőd közelében leállt a csónak és a vendégek felkérték a matrózokat: — Igyatok egy kortyot velünk!

A matrózok ekkor levették a homlokszalagjukat és elfogadtak egy pohárka italt. Apró tányérokon némi ennivalóval is megkínáltuk őket. A szellő kellemesen hűvös volt és egyik-másik vendég lelkesen rázendített egy-két népdalra, az idősebb gésák pedig, egy kissé összebújtak a törzsvendégeikkel.

Akkoriban Omori környékén még teremtek algák, azaz *norik*. Nyaranta ezért nemcsak tengerszagot, hanem *nori* szagot is éreztünk. A Hold lassanként felkúszott az égre és a hullámok csobogásán kívül semmilyen más zaj nem hallatszott. Szinte az az érzésünk támadt, hogy egy egészen más világba kerültünk.

Ebben a légkörben az ártatlanság és tisztaság iránti vágy ébredt az emberek szívében.

Ha Josida Szeifu mester és Fukuda Rando mester is jelen volt a csónak partin, a Hold megihlette őket és eljátszottak egy darabot a *sakuhacsin*, azaz a bambuszból készült furulyán.

Micsoda szerencsém volt, hogy hallhattam a két mester megindítóan szép játékát, miközben a holdsugarak tükröződtek a vízen. A játékukat szinte még ma is vélem hallani. A vendégek, a gésák, a matrózok — mindenki könnyekig meghatva hallgatta a zenét.

Milyen szívesen átadnék valamit ebből a hangulathól a mai fiataloknak!

Simbasiban számos különböző képzettségű gésa dolgozott.

Dzsinga az Utazava-*saniszennek* volt a mestere, de költőnként is megállta a helyét. *Haiku*-formában írt versei több kötetben jelentek meg. Kotoki nagyon szépen énekelt balladákat és ő is írt *haiku*-formában verseket. A felsorolásból nem szabad kihagynom Maricsijót, aki az *Azuma*-táncnak volt nagy mestere. Pattogós, férfias mozgása miatt megtévesztésig hasonlított Kikugoro VI kabuki-színészre. Meg kell még említenem az érzékeny gyönyörű Kokini és Szomefuku gésákat is. A *go*-játékban Kosime tett szert mesteri tudásra.

Hálával tölt el, hogy éppen abban a korban lehettem ilyen sok szépségnek a tanúja, amikor az embernek a legnagyobb a befogadó képessége.

Reggelente elmentem az iskolába, s amikor este egy rendezvényre kellett mennem, mindig valami új dolgot tapasztaltam. Például a nagy teaházak *tokonomáiban*, azaz a nagytermek fülkéiben olyan szép tekercsképek voltak kiállítva, amelyeket másutt ritkán lehetett látni. Az egyik újévkor a Sinkiraku vendéglő díszfülkéjében a Fudzsi hegynek egy olyan gyönyörű, narancsvörös és aranyszínekben pompázó képét akasztották ki, hogy a gyönyörűségétől — noha semmit sem értek a festészethez — majdnem felkiáltottam. Az okami-szan közölte velem: a kép Jokojama Taikan mester műve. Egy másik teaház egy kicsiny helyiségében Csikuden mesternek külön a teaceremóniák számára készült képét láttam. Ismét másutt Musakonodzsinnak egy elegáns csendélete díszítette a falakat. Az is előfordult, hogy valahová úgy egyszerűen odatették Komuro Szujun egy falvédőjét.

Bankettekhez mindig a legpompásabb edényekkel és aranyporral díszített lakkozott tálakkal terítettek. Noha ezekről a dolgokról senkitől sem kaptam felvilágosítást, egyszerű odafigyeléssel nagyon sokat megtanultam a különböző edényekről és kerámiákról.

Felnőtt koromban gyakran elmondtam a vendégeimnek, hogy jobban tennék, ha a leányaikat az úgynevezett menyasszony-iskola helyett három hónapra Simbasiban gésa-iskolába íratnák be.

Akkoriban jelent meg a *Háziasszonyi tudnivalók* című folyóiratnak az „Új olvasókönyv a menyasszonyok számára” című melléklete. A szerző, Kikucsi Kan ebben a következőket írja:

— Egy idő óta Simbasiban sokat beszélnek egy Kiharu nevű fiatal gésáról. A rendezvényeken ugyan nem énekel és nem táncol, ám fiatalsága ellenére olyan sokoldalúan művelt, hogy bármilyen témáról el lehet vele beszélgetni. Nagyon örülnék, ha minden asszony arra törekednék, hogy vele egyező színvonalat érjen el.

Néhány irodalmárnak egyenesen a kedvence voltam. Akkoriban Japánban még nem használták az „író” elnevezést, helyette inkább az általánosabb jelentésű „irodalmár” szó volt használatban.

Az írók közül legjobban Oszaragi Dzsiro tetszett nekem. Sportos *homespun* kiskabátjában — leggyakrabban ebben láttam — nagyon elegánsan festett. Milyen szívesen sétáltam volna vele végig a Ginzán, hogy mindenki láthasson!

Dzsiro néha Ivata Szentaro társaságában jelent meg, akinek nagyon szép szemét hosszú szempillák keretezték. Neki egyetlen asszony sem tudott ellenállni. Kotojo barátnőm annyira beleesett, hogy már korán reggel odaállt a háza elé, hogy megpillanthassa. Annyi bizonyos, Ivata és Oszaragi valóban a férfiideált testesítette meg. Néha a vonzó Simura Tacumit is bevonták a társaságukba, aki akkoriban még nagyon fiatal, ezért egy kissé félénk volt.

Kikucsi Kan nagyon válogatós volt és csakis a Jonedaja teaházat látogatta. Nem csoda tehát, hogy a teaház *okami-szanja* valósággal rajongott érte. Mijosi és én voltunk kedvenc gésái. Azt pletykálták: Mijosi a szeretője volt, ezt azonban a mai napig sem hiszem el.

Kikucsi jó néven vette, ha olyan leány szolgálta ki és szórakoztatta, akit kedvelt. Hírek keringtek arról, hogy szeretett a szolgálókkal kikezdeni, nálunk azonban mindig rendesen viselkedett.

Zömök termetű volt, kedves oroszlánképében vastag szemüvege mögött barátságosan csillogtak a szemei. Vad külsejével ellentétben halkán, akadozva beszélt.

Erős dohányos volt. Alig végzett az egyik cigarettával, máris rágyújtott a másikra.

Bárhová ment, mindent telehamuzott. Engem nagyon bántott, hogy elegáns *osinza* öltözékét — *osinza* azt jelenti, hogy a kimonó és a fölötte viselt kiskabát azonos anyagból van — is mindig összehamuzta.

Amikor emiatt már végleg elfogyott a türelmem, azt mondtam neki:

— Szenszei, ha nem hagyja abba a hamuzást rögtön, egy tálat akasztok a nyakába.

Emiatt a maga motyogós nyelvezetén később bepanaszolt Kume és Josikava uraknál:

– Kiharu egy borzalmas nőszemély. Egy tálat akart a nyakam köré kötni. Ezt a gonoszságot!

Kume erre ezt válaszolta: – Kiharu valóban egy kis ördög és megérdemel egy párat a fenekére. – Én azonban tisztában voltam vele, Kikucsi tulajdonképpen nem is haragudott rám.

A vendégeket két csoportra szoktuk osztani.

Az egyik csoportba azokat soroltuk, akik női társaságra vágytak. A másik csoportot csak a szex érdekelte.

Az első csoportba tartozók örültek annak, ha leányok sűrögtek-forogtak körülöttük, azonban sohasem ragaszkodtak kifejezetten valakihez. Ők voltak a veszélytelen vendégek.

A második csoportot nem a leányokkal való szórakozás érdekelte. Többnyire egyhamar szerettek volna rátérni a lényegre. Később sok, úgynevezett író került át ebbe a csoportba...

Mi persze azokat a vendégeket kedveltük, akik illendően és barátságosan szórakoztak velünk.

Kikucsi melegszívű vendég volt. A fiatalabb gésáktól mindig megkérdezte: nem éhesek-e, vagy nincs-e szükségük több zsebpénzre, mint amennyit kaptak.

Egy nap Kikucsi egy magas, komoly képű férfit hozott magával és így mutatta be őt: – Ez Isikava úr. Ebben az évben ő nyerte el az Akutagava-díjat. Ezt a díjat az kapja meg, aki abban az évben Japánban a legjobb elbeszélést írta.

Isikava Tacuo „A nép” című regényével nyerte el a díjat. Bármivel próbáltuk is szórakoztatni, szófukar és megközelíthetetlen maradt.

Akkoriban még egy férfi volt ott velük, aki kék-fehér pettyes öltözetet viselt, japán nadrággal, a *hakamával*.

– Nézzétek, milyen elegáns – sugdolóztak a fiatal gésák.

Az illető valóban a tökéletes férfi mintájául szolgálhatott volna. Niva Fumio volt az, a híres regényíró. Akkoriban egy mulató tulajdonosnőjével élt együtt. Egyébként sok mindent pletykáltak róla, sőt egy ideig még engem is kapcsolatba hoztak vele. Togaeri Hadzsime könyvében – a címe „Az irodalmárok Fehér Könyve” – az áll, hogy Niva Fumio és a simbasibeli Kiharu között szerelmi kapcsolat áll fenn. Ez nagyon hízelgő volt számomra és az emlék még ma is megleléssel tölt el.

Uno Kodzsi egészen más szempontból bizonyult vonzónak. Nagyon szívesen számolt be délkelet-ázsiai utazásairól. Első látásra megkedveltem, mert minden élőlényről úgy tudott beszélni, mintha sajátos lelkiéletük volna. Még az arckifejezésüket is ennek megfelelően tudta leírni.

Szatomi Ton a Jonedaja teaház vezetőnőjét gyakran meghívta *szusi*-vacsorára. Noha már meglehetősen idős volt, acélkék selyemkimonót viselt, hozzá *hakata*-selyemből készült barna obit kötött, a lábán kék *tubit*, azaz nagylábujjas *zoknit* és marhabőr szandált hordott. Amikor vadbőrből készült dohányzacskójából kivette japán pipáját, kifejezetten világfinak látszott.

Horigucsi Daigaku is nagyon elegáns volt pompás kimonójában. Ő és Szaidzso Jaszo gyakran vittek el engem Josivarába.

A josivarai látogatásokat nem szabad bordélyházak látogatásával egyenlőnek tekinteni, mint ahogyan sokan gondolnák. Az ottani teaházakban mindig nagyon jól éreztem magam.

A legszívesebben a Kanoja teaházat kerestük fel, amelynek a vezetőnöje egy filigrán, mindenkiről szeretettel gondoskodó asszony volt. Ott dolgozott egyébként egy Geiko nevű gésa, aki mindig nagy szeretettel fogadott, annak ellenére, hogy Simbasi gésaként tulajdonképpen a riválisa voltam.

A josivarai gésáknak zenei képzésben kellett részesülniük, mert a többi feladatot olyanok látták el, akiknek arra természetes hajlamuk volt...

Csak azokat a látogatókat érdekelték valóban a művészetek, akik a teaházakat és nem más intézményeket kerestek fel. Csak ezek tudták méltányolni igazán Josivara sajtóságaos légkörét. Ez a légkör megérdemli, hogy részletes leírást adjak róla.

A Josivara nagyméretű, feketére lakkozott Nagykapuján át belépve az ember egész sor teaházat láthatott maga előtt. Az út közepén fűzfák és cseresznyefák váltakoztak, köztük olyan hatalmas kőlampionokkal, amilyenek a Kaszuga-szentélyben vannak.

Azt hiszem, a *karjukai* szó eredete: a „Virágok és fűzfák világa”. Van egy olyan dal is, amely a „virágos negyed anyjáról” szól, ez azonban szerintem már későbbi eredetű. A „Virágok és fűzfák világa” kifejezést szoktuk ugyan használni, a „virágok negyede” kifejezést azonban nem használtuk. A fogalmak értelme azonban idővel megváltozhat.

A Josivarába megérkezve rögtön a Kanoja-teaház első emeletére mentünk fel. A helyiségek nem voltak olyan elegánsak, mint a Simbasi-negyed valamelyik első osztályú teaházában, hanem inkább az átlagos lakáshelyiségekhez hasonlítottak. Alig ültünk le, máris ott volt előttünk az asztalon a szaké és a josivarai gésák elkezdtek az *ozacukit*, vagyis a zenés műsort.

Az *ozacuki* abból áll, hogy a samiszenen, a nagy- és kisdobon, a fuvolán szerencsét kívánó vidám dalokat adnak elő. A zene elősegíti a jó hangulat kialakulását.

Ezután egy nagy örömházat szoktunk fölkeresni, többnyire a Kadoebit, a „Garnélasarkot”.

A nagy örömházak még az Edo-korban létesültek. A kurtizánok mesterien feltornyozott frizurát és gyönyörű kimonókat viseltek. A kurtizánok a velem lévő urakat szórakoztatták, akik azonban később velünk együtt tértek vissza Simbasiba. Az urak célja nem elsősorban a kurtizánokkal való találkozás, hanem a „Garnélasarok” sajtóságaos légkörének élvezete volt. A kurtizánok vastag és nagyméretű párnákon szoktak üldögélni. Ilyet még a legmagasabb rangú gésák sem tettek. A párnának nyilvánvalóan az a jelentősége, hogy a kurtizánok – még ha csak egy estére is – átvették a feleség szerepét. A gésáknál az illem ezt nem engedte meg.

Ezért nagyon meglepett, amikor egy estén (1983 májusában) a tévében egy gésát ilyen párnán ülve láttam. Ráadásul ki volt lakkozva a körme, gyűrűk voltak az ujjain, amelyekkel a samiszent pengette és karórárt viselt... Ezek gésához nem illő dolgok voltak.

Régebben Japán északkeleti részében lakó szegény parasztcsaládok

leányait vásárolták meg a Josivara részére. Így aztán jó néhány vendéget nagyon meglepett, amikor a csodaszép kurtizán kinyitva a száját, széles északkelet-japáni dialektusban szólalt meg. A tévé elterjedése folytán ma már Japánban szinte mindenki a standard japánt beszéli, akkoriban azonban Japán északkeleti részén még a legtisztább szuszu-dialektus járta. Ocudzsi Siro kabarészínész ma már szinte nevetési rohamokat tud kiváltani ennek a dialektusnak az utánzásával. Minél szebb volt a leány, annál furcsábban hatott a szuszu-dialektus használata.

A kurtizánok mindegyikének megvolt a maga külön szobája. A szobák berendezése a következő volt: császárfából készült három komód, vitrin a teás edények számára, egy hosszúkás hibacsi, azaz szenes tál és egy tükör. A szobák nagyon kényelmesek voltak. Egyszer alkalmam volt megnézni Szanaének, Szaidzso és Horigucsi urak kedvenc kurtizánjának a szobáját.

A kurtizánok a vendégektől borralalót és ingyencségeket kaptak és jól szórakoztak — alig akadt olyan vendégük, aki ne kért volna tőlük különleges szolgáltatásokat.

Ha egy vendég Szanae, Uszugumo vagy Mijuki társaságát kérte, ezek a rendelkezésére álltak. De a vendég következő látogatásakor illett azt választania, akit az előző alkalommal kért. Minthogy többször is jártam a Kanoja-teaházban, lassanként meg is barátkoztam a lányokkal, leveleket váltottunk és fotókat cseréltünk. A negyed elhagyásakor el kellett menni a Nagykapu melletti „búcsúmező” mellett. A vendégek a búcsúzkodás után innen önkéntelenül is vissza szoktak fordulni az őket kísérő hölgyek felé.

A kurtizánok a vendégeiket néha még a kapun kívülre is elkísérték és onnan integetve búcsúztak el tőlük. Néha még az is előfordult, hogy a búcsú elég hosszúra sikerült.

A Josivara egyik további érdekessége az *emon*-lejtő. Régebben az volt a szokás, hogy a férfiak a Szumida folyó gátja mentén gyaloghintóval vitették magukat egészen Josivaráig és abból kiszállva megigazították az emonjukat. Az emon az a hely, ahol a kimonó két oldala egymásra fekszik. A mozdulat hasonlít egy kissé a nyakkendő megkötéséhez.

Annyi biztos, a Josivarában egyáltalában nem voltak olyan egyoldalúak a szórakozások, mint ahogyan manapság sokan elképzelik.

Akkoriban bizonyos novemberi ünnepnapokon — ezeket kakas napoknak nevezték — az egész családnak — az asszonyoknak és a gyermekeknek is — szabad volt átlépniük a Josivara Nagykapuját.

A kakas napokat még ma is megtartják. Az Otori-szentély felkeresése után az üzletemberek, egy ősi szokást követve egy nagy és díszes ruhafogast vásárolnak, hogy az üzletük sikere továbbra is biztosítva legyen. A Josivara ilyenkor tele van a vállukon ruhafogast cipelő férfiakkal.

A fogasokat egy kerekkepű, szerencsét hozó *okame*-maszk díszíti. Minthogy minden tizenkét napra esik egy kakas nap, néha havonta három kakasnap is van. Ezeket a hónap első, második és harmadik kakas napjának nevezik. Az *okame*-maszkok attól függően fogynak, hogy milyen szépek. Ez az oka, amiért a nagyon csúnya nőket, akik csúnyaságuk miatt pártában maradtak, hasonlóan csúfolják, mint az el nem kelt fogasokat: „A harmadik kakas napi piac árusítóhelyeinek őrzői”.

Togo úr és felesége nagyon a szívükbe fogadtak és gyakran meglátogattam őket kugajamai szép fehér házukban. Filigrán termetű, mindig barátságos felesége engem is gyakran meglátogatott nyugat-ginzai lakásomban. Altengernagy leánya lévén, nagyon szigorúan nevelték és valószínűleg nagyon élvezte a gésa negyed felszabadultabb légkörét. Minden bámulatba ejtette, amit nálunk látott vagy hallott. A nagymamám nagyon kedvelte őt és azt szokta róla mondani: „Egész Tokióban nincs egyetlen hölgy sem, aki megmérkőzhetne Tobo asszonnyal. Senki sem olyan szép, előkelő és barátságos, mint ő”.

Togo úr maró humora azonban gyakran annyira felbosszantott, hogy utána néha kissé ki kellett engednem a gőzt.

Egy időben nagyon divatba jöttek a bársonykabátok. Amikor az első zöld bársonykabátomban büszkén végig masíroztam a Ginzán, véletlenül találkoztam Togo úrral.

Ezzel fogadott: — Éppen azon tűnődtem, ki lehet az, aki egy zöld bársonyból készült ékszertokban közeledik. Aztán rájöttem, te vagy az, Kiharu.

Egy ízben egy vendégel, aki Oszakába akart utazni, kikísértünk a tokiói pályaudvarra. Akkoriban még nem létezett a *sinkansen* és a repülőgéppel való közlekedés sem volt annyira elterjedt, mint ma. Oszakába akkoriban a „Fecske” gyorsvonattal lehetett utazni, amely délelőtt kilenc órakor indult.

Én azt az ezüstróka-stólát viseltem, amelyet a szerelmem hozott nekem Vancouverből. Egyébként úgy voltam öltözve, mint minden tisztességes polgári nő.

Amikor kiértünk a pályaudvarra, a peronon találkoztunk Togo úrral, aki szintén kikísért valakit a vonathoz.

— Halló Kiharu, te mit keresel itt? — üdvözölt mosolyogva. — Ilyen korán reggel elég kellemetlen lehet a gyerek cipelése.

Fogalmam sem volt, mire céloz Togo úr. De amikor hazafelé menet elmentem egy nagy tükör előtt, észrevettem: az ezüstróka feje olyan a vállamon, mintha egy gyermeket vinnék a karomban.

— Micsoda közönséges alak — mérgelődtem, de azt nem tagadhattam, a megjegyzés nagyon is találó volt.

Egy másik alkalommal Sigeno barátnóm büszkén parádézott egy társaságban új frizurájával, amelyet akkoriban „Pompadour-frizurának” neveztek: a hajat elől felfésülték, kétoldalt pedig felés hátrafésülték.

Togo úr azonnal megjegyezte: — Nahát, egy pillanatig azt hittem, egy spanyol gésa tipeg be...

Sigenót ezután mindenki „spanyol gésának” nevezte.

A SZÜZESSÉG ELVESZTÉSE

Kiharu, az *okami-szannak* van valami diszkrét megbeszélője veled — szólt oda nekem Okacu, a Tombo-ház házvezetőnője, miközben egy bankettől visszatérve a han-csan segítségével átöltöztem.

— De nekem még el kell valahová mennem — ellenkeztem.

— Hová?

— Sinkirakuba — válaszoltam.

— De hiszen az egészen közel van, sőt akár egy kissé el is késhetsz. Feltétlenül kell a vezetővel beszélned, mert már vár. Belépve *okami-szan* szobájába pompás füstölőillat fogadott.

— Beszéljünk el egy kissé a jövőről, úgyhogy légy szíves a füleidet nyitva tartani — kezdte az *okami-szan* a beszélgetést.

Sokat sejtető első mondata az volt, hogy egy gésa számára mennyire fontos, ki teszi őt asszonnyá. Azzal folytatta, aki híres gésa akar lenni, annál csak egy miniszter vagy egy nagyiparos jöhet ebből a szempontból számításba, akiből esetleg utána a *dunnám*, azaz a pártfogóm is lehet, aki gondoskodik a jövőmről. Ha ez mégsem következnek be, legalább azzal dicsekedhetnek, hogy egy miniszter fosztott meg a szüzességemtől. De ha az illető nem volna híres ember, abból számomra semmi jó sem származna. Az *okami-szan* türelmesen magyarázta, mennyire fontos, hogy a deflorálást híres ember végezze. Oktatását ezekkel a szavakkal fejezte be:

— Kiharu, neked egy kissé más a helyzeted, mint a többi gésajelöltnek, mert nincs adósságod és nem vagy lekötve a munkaadódnak. Ennek ellenére azt javaslom, fogadd el, ha megfelelő ajánlatot kapsz. Számodra ez volna a legjobb.

A beszélgetés folyamán vált világossá előttem, hogy a „deflorálás”, amelyet már többször is hallottam, rám is vonatkozhat.

A főnöknőm, az *okami-szan*, ezek után elmondta: a vasútügyi miniszter, Micucsi Csuzo nagyon érdeklődik irántam és hajlandó ezt a feladatot elvállalni.

— Kiharu-csan, neked még nincsen pártfogód. Egy neves idősebb gésának máris feltűnt, hogy nem nagyon törődsz a jövőddel. Az a véleményem — legalábbis ami a deflorálást illeti — feltétlenül előkelő személyt kell erre a célra kiválasztanod.

Akkoriban az volt az általános vélemény, hogy egy miniszter mindenképp fölött álló személyiség.

Japánban akkoriban nem akárből lehetett doktor vagy miniszter. Számos banketten vettem ugyan részt addig, a vasútügyi miniszter arcát mégsem tudtam felidézni. Ami a politikusok korát illeti, elképzelhetetlen volt, hogy valaki már a negyvenes éveiben miniszter lehessen. Függetlenül attól, melyik párt tagjai, valamennyien túl voltak már a nagyapai koron. Alighanem ez az

oka, amiért én egyetlen miniszter arcára sem tudtam visszaemlékezni.

A főnöknő határozott hangon megkérdezte: — Remélem, érted miről van szó? — Noha igenlőleg bólintottam és engedelmes képpel vonultam el a szobámba, valójában nem voltam annyira meggyőződve, hogy a szüzességemtől való megfosztást feltétlenül egy miniszternek, vagy vele egyenrangú férfiúnak kell elvégeznie, ha híres gésaként karriert akarok csinálni.

Másnap este a Tombo Teaház nagytermében nagy létszámú vendégsereg gyűlt össze. A vendégek egyenként tisztelegtek a miniszter előtt, aki a *tokonoma*, azaz a díszfülke előtt ülve fogadta a jókívánságokat: — Egészségére, Miniszter Úr.

Ekkor tudatosult bennem először, hogy tulajdonképpen kicsoda is Micucsi Csuzo vasútügyi miniszter. Most már felébredt a kíváncsiságom. Meg akartam őt közelebbről ismerni.

— Kiharu, ülj ide mellém — intett barátságosan a miniszter és a mellette levő ülőhelyre mutatott.

— Szó sem lehet róla — szaladt ki a számon hirtelen a válasz. Hiszen akármekkora nagy úr is, legalább olyan öreg, mint a nagyapám. Az arcvonásai is elég furcsák voltak: a homlokát és arcának két oldalát sötétlila foltok borították.

— Ez nem lehet igaz — volt a következő gondolatom. A miniszter még egyszer jóindulatúlag intett, üljek le melléje.

— Úgy látom, nem iszol. Nem baj, majd én iszom helyetted is.

Nagyon szeretetreméltóan viselkedett ugyan, én azonban teljesen le voltam sújtva. Nehezen tudtam elképzelni, hogy testemet ennek a vénségnek adjam, bármilyen magas rangú ember volt is... ez nem tréfadolog. Erről az úrról szó sem lehet. Ha már túl kell esni rajta, nem akadna valahol egy jobbképű nagyapa is?

Nem, nem és nem! Fel voltam háborodva.

Amikor a hangulat kezdett egyre fesztelenebbé válni, a miniszter észrevétlenül fölkelte és eltávozott. A hangulat a távozása után lassanként a tetőpontra hágott.

De ekkor megjelent Okacu, a házvezetőnőnk:

— Gyere Kiharu... — Előre ment, én követtem.

Minthogy jóformán minden este ott voltam a Tombo Teaházban, azt hittem, ismerem minden helyiségét. De Okacu most a hátsó lépcső közelében levő helyiségbe vezetett, amelyet az egyik folyosóról lehetett megközelíteni. Ezt a helyiséget eddig még nem láttam.

— Megérkeztünk — jelezte a házvezetőnő.

Ezzel Okacu kinyitotta a szokatlanul kicsiny, mindössze hat tatami-nagyságú szoba tolóajtáját. Addig azt hittem, a házban kizárólag jóval nagyobb helyiségek vannak. Annyira meglepett a szoba kicsinysége, hogy alig tudtam fölötte napirendre térni.

A pillantásom egy olyan képtekercsre esett, amelyent a teaceremóniákhoz szoktunk használni. A kép alatt egy kosárkában fehér kaméliák álltak. Ezt a helyiséget is ugyanaz az illat töltötte meg, amelyet aznap este a főnöknő szobájában is éreztem. Egy picike asztal mellett pedig ott ült a bankettről

eltűnt miniszter.

Okacu gyöngéden betolt a szobába, majd elbúcsúzott: — Minden jól.

Általában semmi nehézséget sem okozott számomra, hogy akár ismeretlen férfiakkal is beható beszélgetéseket folytassak. Most azonban egyetlen hang sem jött ki a számon.

— Tényleg nem iszol? — kérdezte a miniszter, miközben kitöltötte az italt magának. Közben valósággal remegtem az izgalomtól.

Lelki füleimmel hallottam a főnöknőm hangját, amint azt mondja: csak abból lehet híres gésa, akinek a szüzességét egy előkelő személyiség veszi el.

— Nos, akkor lyukat kell beszélnem a hasába — döntöttem el. Mialatt egy szó nélkül ott ültem, megszállt a nyugalom. A miniszter fölkel és kinyitotta a szomszédos helyiség tolóajtáját. A pillantásom egy gyöngén megvilágított méhsejt mintás vörös takaróra esett.

— Gyere ide mellém — szólt a miniszter, aki közben leült a *futonra*, a padlóra helyezett, vattával megtömött alvómatracra.

— Meg kell önnek valamit mondanom. — Annyira remegett az ajkam, hogy nem tudtam rendesen beszélni.

— Halljuk! Mit kell elmondanod?

Letérdeltem a miniszter elé és a szabályoknak megfelelően tettem le a padlóra a két kezemet. — Nem vagyok már gyermek, ezért tudom, most miről van szó — rebegtem.

— Ezzel ne izgasd magad. Maradj teljesen nyugodt és vetközz le — és a miniszter is elkezdte levenni a házi kimonót.

— Várjon kérem egy pillanatig. Ha ön ezt ma este megteszi velem, egész életén át gyűlölni fogom. Hiszen én még csak nem is ismerem önt. — Könnyek kezdték áztatni az arcomat.

— Nahát, micsoda kis butus vagy. Nem tudod, hogy vannak előre megszervezett házasságok, ahol a férfi és a nő szintén nem ismerik egymást, mégis egész életükön át együtt maradnak?

Ez már valami, gondoltam magamban. Legalább nem tolakodó és nem erőszakos az öregúr. Nagyon óvatosan a kezemre tette a kezét, én pedig nem húztam azt el.

— Ha majd már hosszabb ideje ismerem önt és megkedvelem, magamtól fogom kérni, hogy asszonnyá tegyen. Most azonban képtelen vagyok erre — zokogtam. — És ha egész életemen át gyűlölni fogom, az önnek sem szolgál öröme... Én másképpen gondolkodom, mint a többi gésa. Én nem tartom azt olyan nagy dolognak, hogy egy miniszter vegye el a szüzességemet. Egész életemben utálni fogom, ha ezt megteszi — mondtam zokogástól fuldokolva.

— Hát olyan rossz ez neked?

— Igen, nagyon rossz. De önnek is rossz lenne az a tudat, hogy egy leány egész életén át gyűlölni fogja. Hiszen ez borzasztó lenne! — próbáltam jó irányba befolyásolni a minisztert.

A miniszter eközben az arcomat figyelte, majd fölvette a félig már levetett házi kimonóját.

— Semmi baj, kislányom. Lemondok rólad. Hiszen az igazán nem lehet a célom, hogy egész életeden át gyűölj. Az ostoba Micucsi Csuzo életében először hallgatott meg egy kislánytól egy előadást. Sajnálom, nagyon

sajnálom. Elnézéset kérem.

Ránézve a miniszter foltos homlokára, észrevettem, az arckifejezése egészen megenyhült.

— Tulajdonképpen egészen rendes ember — mondtam magamban. Akkoriban jöttem rá, hogy az embereknél többnyire olyan a „Fogadj Isten”, mint amilyen az „Adjon Isten”.

— Most már ne sírj. De ha most rögtön lemegyünk, azon a főnöknő és Okacu nagyon elcsodálkoznék. Ezért maradjunk még egy kicsit együtt.

Egy pillanattal előbb még rettegtem tőle, most azonban egészen boldognak és megkönnyebbültnek éreztem magam. Megtörölgettem az arcomat és elkezdtem mindenféléről fecsegni, ami az eszembe jutott. Elmondtam, mindennap délelőtt angol órára járok, hogy milyen sok a házi feladatom; minthogy azonban sokszor segítenek a külföldi vendégek, angol nyelvből én vagyok az osztály első. Meg milyen kellemetlen számomra, amikor a háziszolgától megtudom, hogy el kell mennem egy napközbeni ebédpartira, amikor is mindig valami hazugsággal kell magam az angolórán kimentenem.

A miniszter nagyokat nevetett és igen jól szórakozott. Aztán elmondtam neki azt is, hogy már jó ideje takarékoskodom angol billentyűs írógépre, mert angol tanulmányaim befejezése után be akarok iratkozni írógép-tanfolyamra Miss Mary Janagavánál, aki japán nő, de Angliában született.

— A tanítás holnap biztosan korán kezdődik. Most menj nyugodtan haza. Ha Okacu a recepciónál valamit kérdezne, ne válaszolj, majd én mindent elintézek. — Ezután elővett a pénztárcájából egy 100 jenes bankjegyet. (A jen akkor még sokkal többet ért, mint ma.) — Nesze, tedd ezt hozzá a megtakarított pénzedhez. — A bankjegyet a kimonóm kivágásába tette.

Mikor leértem a földszintre, Okacu rögtön odaszaladt hozzám:

— Na, hogy volt, mi volt? Meg volt elégedve a miniszter?

Eszembe jutott, bár a miniszter egészen más értelemben ugyan, de jól érezte magát. Erről azonban hallgattam, hiszen a miniszter azt mondta, Okacunak ne mondjak semmit. Ezért csak kurta igennel válaszoltam és hazasiettem.

Másnap a nagyanyám és egy idősebb gésa fölkereste a Tombo Teaház okami-szanját. Mintegy jóvátételként egy áruházi utalványt adtak neki és elnézést kértek a történetekért.

A későbbiekben is gyakran találkoztam partikon a miniszterrel. Mindig azonnal odakiáltott nekem: — Gyere, ülj ide mellém. — Még akkor is maga mellé rendelt, ha nálam magasabb rangú gésák is jelen voltak. A miniszter egészen fesztelenül, szinte dicsekedve jelentette be a társaságnak: — Ez az ifjú hölgy jól felültetett.

Ha akkoriban nem lettem volna annyira elszánt és engedtem volna az óhajának, egész életemben beszennyezettnek éreztem volna magam... Valóban nagy szerencsém volt. Persze ebben nagy része volt a miniszter jóságának és kifejezett nagyvonalúságának. Sok-sok esztendő után még ma is hálával gondolok rá.

GYERMEKKORI EMLÉKEIM

Éppen itt az ideje, hogy a gyermekkoromról is elmondjak egyet-mást. Nagyapám a koreai Incson városban a kórház vezetője volt. Az apám lett az utóda. Az apám később több koreai fiattal elvitt magával Japánba és ott igyekezett egyengetni a sorsukat. Az akkori japán gyarmatosítási politika szörnyen kegyetlen volt. A nagyapám és az apám azonban mentes volt azoktól az előítéletektől, amiket a japánok a koreaiak iránt éreztek. Még egyéves sem voltam, amikor hozzánk költözött egy Cson nevű koreai diák, aki koszt és kvártély ellenében a háztartásban segédkezett. Szüleimnek egyetlen leánya lévén, nem mertek egy cselédlányra vagy egy ápolónőre rábízni, az ellen azonban nem volt kifogásuk, hogy egész nap a fiatal Cson társaságában legyek.

Abban a pillanatban elkezdtem bőgni, mihelyt elvesztettem szem elől Csont. Mindenhová úgy követtem, mint az árnyék. Mindig úgy hívtam, hogy Cson-csama. Ezt sokan irigyelték tőle. Azt mondogatták: — Cson, ebben a házban te vagy az egyetlen, akit „szamának” szólítanak.

Cson nemsokára feleségül vett egy japán lányt, aki kórházunk ápolónőképző iskolájába járt és hazament Incsonba. Azt hiszem, akkor kerültem óvodába. Minthogy mindig nagy cirkuszt csináltam, ha akár csak rövid időre is eltűnt a szemem elől, úgy intézte a dolgot, hogy akkor távozzék szinte szökve, amikor az óvodában vagyok. Vajon mi lett azóta belőle?

Nagyon engedelmes és vendégszerető kislány voltam. Ha szerelők vagy egyéb munkások jártak a házban, rögtön ott teremtem, hogy dohánnyal és gyufával szolgáljak nekik. Nagyapám erre azt szokta mondani: született gésa vagyok.

Házunk bejárati kapuja a kórház kapuja mellett volt. A konyha ajtaja egy utcára nyílt, balra pedig egy fakerítés húzódott. A kerítésen sok helyen át lehetett látni a szomszédos oldalra, ahol egy táncoktató lakott. A Nisikava-tánciskolának ez az oktatója tanította szinte egész környékünk minden tánctanulóját.

A faágak között az egyik hézag pontosan az én testmagasságomnak felelt meg, úgyhogy nem kellett sem felágaskodnom, sem leguggolnom hozzá, hogy belássak a szomszédos kertbe. Körülbelül három és fél éves lehettem, amikortól kezdve mindennap megfigyeltem odaát a táncórát. Mai emlékezetem szerint a negyedbeli fiatalok alighanem a „Fukagava-táncot” gyakorolták. Ezt kendővel a kézben kell táncolni, úgyhogy nagyon hamar én is beszereztem egy konyharuhát, hogy azt kézben tartva utánozni tudjam a nagyobbak táncát.

Egy idő múlva azonban már nem elégített ki, hogy egy lyukon át bepillantatok a szomszédok életébe és könyörögtem a nagyanyámnak, írassanak be engem is a szomszéd tánciskolájába.

A tánctanárnak azonban az volt a véleménye, három és fél évesen még nem vagyok alkalmas arra, hogy táncolni tanuljak. Szerinte az a helyes, ha a gyermek hatéves korában, június 6-án iratkozik be a tánciskolába.

— A tánciskola nem óvoda — jelentette ki fensőbbbségesen.

Minthogy a tánctanár nem volt hajlandó engedni, elkezdtem tombolni, a földhöz vágtam magam és olyan hangosan bőgtem, hogy végül kénytelen volt engedni és fölvettem a tanulói közé.

— Arról van tudomásom, hogy van nő, aki maga választotta ki a férjét, de hogy az oktatóját is ő választotta volna ki, azt még nem hallottam. Ő az első ezek közül — mutatott rám a tánctanár a többi tanuló előtt.

A nagyanyám egy orvos leánya volt és a családjá a nagyapámat vejjükként örökbe fogadta. (Japánban az a szokás, hogy azok a családok, amelyeknek csakis leányaik vannak, egy vőt örökbe fogadnak, hogy a családnév fennmaradjon.)

Az anyám szintén egyetlen gyermek volt, úgyhogy a család az apámat a férjeként adoptálta.

A nagyanyám a Meidzsi-időszak (1868-1912) kezdetének megfelelő képzést kapott, vagyis nő léteire megtanult írni, olvasni, az abakusszal számolni, kézimunkázni, virágokat kötni és megtanult ezenkívül még teaszertartást végezni és énekelni. Az anyám viszont Simada Utakónak, a neves pedagógusnak az úgynevezett Dzsisszen-leányiskolájába járt, majd főiskolára iratkozott be. A tananyag akkoriban valamivel nagyobb volt, mint a mai női egyetemeken.

Az anyám nagyon haladó szellemű volt és rajongott Hiracuka Raicsóért. Raicsó egy szemorvosnak, apám egyik barátjának a felesége volt. Aztán megszökött egy tenorral, majd költőné lett és a férjét, egy kiusui iparmágnást elhagyva összeköltözött egy fiatalemberrel. A nőmozgalom körében nagyon népszerű lett.

Anyám általában nem nagyon szokta az érzelmeit kimutatni, de amikor Raicsó esett szó, mindannyiszor annyira föllelkessedett, mintha fiatal leány lett volna. Shakespeare-t eredetiben olvasta és értelmiséginek tartotta magát.

Nem szerettem anyámat. Sokkal jobban szerettem a nagyanyámat, aki ugyan nem volt annyira iskolázott, mint az anyám, azonban sokkal emberibb volt. Olyan jószívű volt, hogy még nagyapám szeretőjének is ajándékokat adott: az Obon-ünnepre nyári ruhát, újévkor újévi ruhát ajándékozott neki. Nagyanyámnak ezeket a jellemvonásait nagyon kedveltem és nagy hatással voltak rám.

Apámnak sok páciense volt a gésák, étterem-tulajdonosok, teaházi felszolgálók, a hakoják és riksások köréből. Attól kezdve, hogy megismerkedtem néhány gésával, akikkel a nagyapám jóban volt (egészen biztosan kapcsolata is volt néhányukkal), azóta egyre jobban vágytam arra, hogy én is gésa legyek. Már nagyon korán kezdtem mondogatni: ha nagy leszek, feltétlenül gésa akarok lenni.

Gyermekkorom legszebb emlékei közé tartozik, amikor egyszer egy ideig nem lehetett használni a fürdőszobánkat. Ezen idő alatt nyilvános fürdőbe jártunk, ahol a gésák lelkesen fehérre sminkelték az arcomat. Hol az egyik, hol a másik vett föl a karjába, így vittek be a medencébe. Csodálatos illatuk volt és

nagyon sajnálkoztam, amikor a fürdőszobánk elkészült és nem jártunk többé a nyilvános fürdőbe.

Az anyám határozottan ellenezte, hogy gésa legyek, a nagyanyám azonban bátorított.

– Ha valóban gésa akarsz lenni, akkor ne egy légy a száz közül, hanem légy mestere a szakmádnak – biztatott.

Egy szép napon teljesült az álmom és egy gésaházban, amelyet nagyapám jól ismert, megkezdődött a gésa-oktatásom.

Már két és fél éve jártam a nyelviskolába, amikor az egyik délelőttön a következő dolog történt:

Elindultam az iskolába. A Hanamaszujateaház előtt útépitési munkálatok folytak. Néhány munkás az aszfaltot csákányozta és egy tehergépkocsiban, amelynek az oldalán ott virított Tokió város emblémája, néhány férfi egy tervrajz fölé hajolva tárgyalt valamit. A munkálatok annyira elfoglalták a járdát is, hogy csak közvetlenül a teaház bejárata előtt tudtam elszurranni.

A szokásos módon ismét találkoztam az Atyával, aki a *bonszai*-fácskáit ápolgatta. Persze meg is kerülhettem volna az útakadályt, de sürgetett az idő, féltem, hogy elkésem.

Az érdekem az lett volna, hogy lehetőleg észrevétlenül osonjak el a Hanamaszujateaház előtt. Ám az Atya éberségét nem tudtam kijátszani. Amitől féltem, bekövetkezett: észrevettem és felém fordult. Gyorsan jó reggelletel köszöntöttem, és megpróbáltam fölvenni a nyúlcipőt. Az Atya először vizsgálódóan rám nézett, majd örömmel elmosolyodott. – Aha, hát te vagy az, Kiharu! Már egy jó ideje gyanakodtam, hogy az az iskolás lány te vagy.

Röviden elmagyaráztam neki: az utóbbi időben egyre több a külföldi vendégem, ezért meg akarok tanulni angolul. Ezért járok reggelente nyelviskolába, ahol mindig megdicsérnek szorgalmamért és gyors előrehaladásomért.

– De hiszen ez remek dolog – dicsért meg a gondnok.

Ezek után joggal félhettem attól, hogy a gésa-negyed vezető tisztviselői egyhamar tudomást szereznek „kettős életemről”, vagyis gésaként angol tanfolyamra járok.

Amitől féltem, már a következő hétfőn beigazolódott. Amikor beléptem az osztályba, furcsa légkör fogadott. A tanfolyam résztvevői (főképpen fiatalok) a folyosón szanaszét álldogáltak és szinte mind rám bámultak. Néhányan még egy félénk mosolyt is megkockáztattak, holott alig ismertem őket. Fogalmam sem volt, miért nem mentek be az osztálytermeikbe.

Amikor elindultam a toalett felé, széthúzódtak kétfelé, hogy elférjek köztük és továbbra is tágra nyílt szemmel bámultak rám. Aztán végre megmozdult az egyikük és elém tartott egy füzetet:

– Legyen szíves autogramot adni!

Még mindig nem értettem, mi okozta a nagy felhajtást. Végül odajött hozzám az egyik osztálytársnőm, Kubota és elmondta: az egyik újságban meglehetősen nagy cikk jelent meg rólam.

A tanfolyam egy másik hallgatója rögtön meg is mutatta nekem a cikket, amely a Tokió Nicsinicsiben jelent meg. A cikkhez egy fotót mellékeltek, amely földig érő kimonóban, kezemben félig nyitott legyezővel ábrázolt.

Az Ovaricso-saroktól a Miharabasi felé vezető útvonalon volt akkoriban egy képes levelezőlapokat árusító üzlet, a Kamigataja. Főképpen gésák és filmsztárok képeit árulták.

A színésznőket a legfelső sorban tették közszemlére. Az alattuk lévő sorban szerepeltek a gésák. Emlémem szerint egy fotó ára akkoriban 10 sen volt. A kínai-japán háború idejében nagyon jól fogytak a levelezőlapok, mert szívesen díszítették velük a katonáknak küldött szeretetcsomagokat. Az újságban egy ilyen képeslapról készült fotóm szerepelt.

A cikk címe ez volt: „Délelőtt tanuló, este gésa”. A cikk nyolchasábos és elég részletező volt.

Később tudomást szereztem arról, hogy a Hanamaszujja gondnoka eldicsekedett történetemmel az egyik rokonának, aki a Nicsinicsi újságnál dolgozott. A cikkel a vendégek is sokat ugrattak: – Nahát, délelőtt tanul, este gésa. Micsoda kettős élet!

1936-ban Arnold Fanck német filmrendező látogatta meg Japánt. Én egy banketten ismerkedtem meg vele. Angolul nagyon erős német akcentussal beszélt.

Az egyik törzsvendégünk, Ogaszavara úr, akiről így utólag azt sejttem, producer lehetett, egy ízben azt mondta nekem:

– Kiharu, van egy remek ötletem: Egy külföldi megállít egy riksát, amelyben egy gésa ül. A gésa kiszáll és folyékony angolsággal beszél a külföldivel. Az ötlet szerintem remek. Mit szólsz hozzá? Nem volna kedved eljátszani ezt a szerepet? – A beszélgetésnél egy filmkritikus is jelen volt és nagyon egyetértett a javaslattal.

Én magam is vonzónak találtam az elgondolást. De tudtam, a szerep elvállalásához szükségem van a Gésa Egyesület engedélyére. Ogaszavara úr elvállata, beszél a vezetőnkkel, aki egy nagy gésaház gondnoka volt és nagyon a szívéen viselte a gésák ügyét. Simbasi a sikerét nagyrészt az ő munkásságának köszönhette.

Rövidesen behívtak a székházba. – Ha egy gésa színésznő akar lenni, nem lehet többé gésa. Ha viszont gésa akar maradni, nem engedhetjük meg, hogy filmekben szerepeljen.

Mínthogy gésa akartam maradni, kénytelen voltam visszautasítani a felkínált szerepet. A szamuráj leánya című filmet Fanck rendezte, Koszugi Iszamu és Hara Szecuko játszotta a főszerepeket. Engem elsősorban a filmnek azok a részletei érdekeltek, amelyekben szerepeltem volna.

A háború után egy egykori színésznő, akiből Simbasi-gésa lett, egészen nyugodtan felhasználta színésznőként szerzett hírnevét arra, hogy gésaként reklámozza magát. A fotói minden következmény nélkül megjelenhettek újságokban és folyóiratokban. Ami régebben tilos volt, most éppen az alapozta meg a hírnevét.

KIHARU, A GÉSA

Az első meghívásaim többnyire a külügyminisztérium által rendezett bankettekre szőllak, amelyeket a Jamagucsi, Sinkiraku és Horju teaházakban tartottak. Ezek alkalmával olyan magas rangú emberekkel ismerkedtem meg, hogy elég gyakran komoly szívdobogást kaptam tőlük.

Rajongásom első tárgya egy nem éppen magas, de nagyon jóképű férfi volt, aki ráadásul egyformán jól beszélt angolul és japánul. Noha már négyszer láttam, fiatal gésaként legfeljebb csak távolról imádhattam. Mindig nálam jóval idősebb gésák vették körül, ezért nem várhattam el, hogy megszólításával fog kitüntetni. Rám csak diplomatajelölt ifjancok szórakoztatását bízták, úgyhogy csak lopva és dobogó szívvel mertem néha rápillantani imádatom tárgyára.

Nagy bánatomban végül Cucsjia Dzsunhoz fordultam segítségért, aki később New Yorkban főkonzuli, majd Görögországban követi kinevezést kapott. Dzsun-csan jó barátom volt, akivel minden problémámat nyugodtan megbeszélhettem.

— Csodálatos férfi. Nagyon tetszik nekem, de még egyszer sem kaptam rá alkalmat, hogy mellé ülhessek.

— Szaito a neve és követi címet visel. Az újságírók, a vállalkozók és a külföldi diplomaták nagyon kedvelik — közölte Dzsun és odavezetett hozzá.

Így mutatott be: — Ez itt Kiharu, aki jelenleg szorgalmasan tanul angolul. — Forróság és hideg egyszerre öntött el és úgy éreztem, mintha szélalmok ellen kellene harcolnom.

A követ ezzel nyugtázta a bemutatást: — Aha — és mindjárt visszafordult a többi gésa felé. Én azzal gyanúsítottam meg a gésákat, hogy szántszándékkal akadályozzák meg, hogy egy olyan zöldfülű, mint én, megismerkedjék a követtel.

Szaito röviddel ezután visszatért Amerikába, ahol 1939-ben Washingtonban meghalt.

Noha mindössze négy alkalommal láttam és egyetlen szót sem váltottam vele, szép lett volna, ha... Ő azonban csak a magasabb rangú gésákkal törődött.

Azt szerettem volna neki mondani: — A nevem Kiharu. Ön álmaim férfija.

Akkoriban szokásban volt, hogy a Princeton vagy a Cambridge Egyetemen végzetek időnként találkozzanak egymással. A találkozókon számos külföldi diáktárs is megjelent, úgyhogy vendégeinknek körülbelül fele angolokból és amerikaiakból állt. Voltak köztük követségi alkalmazottak, újságírók, üzletemberek. A találkozó mindig az egyetem himnuszának eléneklésével kezdődtek.

Akkoriban még csak kevesen jutottak el a nyugati egyetemekre és azok a jó házból való fiatal emberek, akik gyakran nosztalgiával gondoltak vissza az

egyetemi szép napokra, ilyenkor megint diákoknak érezték magukat és felszabadultan viselkedtek. De fiatal gésákként mi magunk is fesztelenebbül éreztük magunkat köztük, örömmel vettünk részt játékaikban és a táncainkkal szórakoztattuk őket.

Akkoriban még nem léteztek az úgynevezett go-go táncok, hanem mindenki a standard táncokat járta: keringőt, foxtrottot, tangót stb. Minden nagyobb teaházban volt egy táncterem lemezjátszóval, amelyen amerikai dzsesszt és francia sanzonokat játszottak. Minthogy könnyedén mozogtam, mindenki szívesen táncolt velem.

Vendégeink közé tartozott az az ember is, akinek Japánban akkoriban egyetlenként motorcsónakja volt: Domjo Simbei. A fiatalember egy hagyományos Kumihimo-manufaktúra tulajdonosának a fia és örököse. A manufaktúra Sitajában még ma is létezik és a Genroku-korszak (1688-1704) óta szamurájok részére fonott kardbojtokat gyárt, de Kiotóban egy ideig a császár udvari szállítója is volt és a nemesek számára bojtos fejdíszeket is készítettek. Még manapság is gyártanak olyan obi-zsinórt, amely majdnem tízezer jenbe kerül. Az üzem termékei hűen őrzik Japán értékes kulturális hagyományait.

Mint mondtam, Domjo-csané és Cucumi Tokuzóé — ő egy Simbasi-Sibagucsibeli cukor-nagykereskedő fia volt — volt Japán első motorcsónakja. Amikor Simbasit meglátogatták, mindig a fiatalabb gésákat kérték szórakoztató partnerként. Mi különböző játékokkal szórakoztattuk őket, majd filmekről beszélgettünk. Jó volt velük lenni, mert mi is nagyon jól szórakoztunk.

Az egyik látogatás alkalmával ezt kérdezték: — Volna-e kedvetek egyet motorcsónakázni?

— Az Inokasira-park halastavának csónakjaira gondolnak? — kérdeztük megdöbbenve.

— Nem, nem, igazi motorcsónakázásról van szó, a motor ezt mondja: brumm, brumm... Ez olyan érdekes.

Evezős csónakokkal már jártunk a Szumida folyón, fölmentünk egészen a Sinagava erődig. Arról azonban fogalmunk sem volt, milyen lehet az, amikor motorcsónakkal száguldozunk a vízen.

— Szó sem lehet róla, félek. Nem tudok úszni. Mi lesz, ha a csónak felborul... — mondta az egyik gésa. A többiek sem mertek igent mondani.

Én voltam az egyetlen, aki lelkesen felkiáltottam: — Én megyek, én megyek. — Tudtam egy kicsit úszni, nem nagyon ugyan, de mégsem éreztem ólomkacsának magam... Elképzelttem, milyen remek lesz majd, amikor a motor brummog a vízen: brumm, brumm...

Megbeszéltük hát: a következő vasárnapon elmegyünk motorcsónakázni. Aznap szoknyát és pulóvert vettem fel. A motorcsónakázástól egy csöppet sem féltem, sőt nagyon jól éreztem magam.

Utána Jokohamában egy kínai étteremben ebédeltünk, majd hazahoztak minket. Több ilyen kirándulást is tettünk és olyankor gyakran étkeztünk az Iszuzaki városrészben, a híresen elegáns Hakuga étteremben. Jokohama nyugatias volta miatt nagyon tetszett nekem. A várost akkor láttam a legszebbnek, amikor a lemenő nap narancssárga sugarai ráestek a kikötő felé

tartó hófehér külföldi hajókra. Ezt a látványt a Jamasita parkban levő Új Grand Hotel teraszáról élveztem.

Tamba úr, aki Koerjónak és nekem is törzsvendégem volt, gyakran látogatta meg Kobikicsóban a Kocsija teaházat. A jokohamai Aszahi napilap egyik vezetője volt. Ugyanott dolgozott a mindig morgós, rosszkedvű Hoszokava Rjugen is.

Tamba papa (Koerjóval így hívtuk) törzsvendége volt egy honmokui, külföldiekre specializálódott bordélyháznak. A szépen karbantartott, fehérre lakkozott bejárati ajtó mögött csigalépcső várt a vendégekre. A nagyteremben kétoldalt kanapék voltak, ahol az egyik oldalon bokáig érő illatos zsorsettruhában csodaszép európai lányok, a másik oldalon rózsaszínű kimonót viselő japán lányok ültek, akik úgy csukták össze a kimonójukat, hogy az alsó övük rojtjai láthatók maradjanak. A japán lányok egészen mások voltak, mint a josivarai kurtizánok, azoknál sokkal modernebb volt a külsejük. Nagyon jól éreztük ott magunkat, mert a kurtizánok mind nagyon kedvesek voltak, Tamba papa pedig úgy gondoskodott a mindenkori jó hangulatról, hogy rendszeresen meghívta mind a külföldi, mind a japán lányokat vacsorára.

A külföldi matrózok este kilenc óra tájban ostromolták meg a házat.

Ilyenkor Tamba papa így szólt: — Kellemetlen lenne számotokra, ha a matrózok prostituáltaknak tartanának titeket, ezért kerekedjünk fel. — Így aztán átmentünk az Új Grand Hotelbe és ott ettünk, ittunk, táncoltunk tovább. Jokohamának Tokió belvárosával szemben az volt az előnye, hogy nem kellett azzal számolni, hogy ismerősbe botlik a vendég. Odajárt például Minoszuke kabuki-színész és még sokan mások, akik nem akarták, hogy Tokióban lássák őket. Ugyancsak Jokohama vendége volt Hanajgi Kogiku kisasszony, aki Kavagucsi Macutaró társaságában járt oda.

Kavagucsi kisasszonyról kiderült: az amerikaiak javára kémkedett, ezért tragikus véget ért. Híres volt arról, hogy szívesen járt férfiruhában. Az én időmben egy bézsszínű öltönyt viselt, amelyben férfiasnak látszott ugyan, de egyben rendkívül erotikus hatást keltett.

Amikor először megláttam, rögtön kicsúszott a számon: — Nahát, Kavasima Josiko is itt van.

Tamba papa rögtön rám szólt: — Képzeld magad azok helyzetébe, akik azért jönnek ide, mert reménykednek, hogy senki sem ismeri fel őket. Nem illő az ilyeneket mereven megbámulni.

Eldöntöttem: ha majd lesz szeretőm, én is kijövök vele ide. Amikor három év múlva valóban szert tettem szeretőre, rögtön arra kértem, menjünk Jokohamába az Új Grand Hotelbe.

— Miért? — kérdezte a szerelmem.

— Szeretném először megbámulni a hajókat, azután táncolni akarok veled.

A honmukui bordélyháznak európaiasan mondén volt a hangulata, kevésbé volt durva erotikára beállítva, mint a szokványos bordélyházak. A hölgyek mind csinosak voltak és jól táncoltak. Amikor a párok úgy érezték, már eleget táncoltak, szobára vonultak.

Egyszer alkalmam volt rá, hogy a Kijo szállodabeli Cherry lány szobáját megtekintsem. Nagyon kedves volt a berendezése. Az ágynemű csupa fodor

volt és a nagy fehér toalettszalt három tükör is díszítette.

A külföldi vendégeknél Cherry volt a ház „első számú” vonzereje. A Josivarában azt mondták volna róla: ő „az istálló legjobb lova”. Noha Honmokban és Josivarában azonos ténykedés folyt, a hölgyek külsejét, öltözködését és viselkedését tekintve Honmokban egészen más volt.

A motorcsónakázásról eszembe jutottak repülési élményeim is. Akkoriban érkezett Japánba egy léghajó, amelyről nem győztek eleget írni az újságok, így mindenki erről beszélt. A szenzáció akkora volt, hogy egy halformájú süteményt, amelyet az utcán árultak, gyorsan elneveztek „zeppelin-ostyának”. Ez jó reklámnak bizonyult, mert a sütemény óriási mennyiségben fogyott.

A többi fiatalhoz hasonlóan akkoriban én is arról ábrándoztam, hogy pilóta leszek és repülni fogok. El is kezdtem Tokorozavában repülési leckéket venni. Az oktatóm neve Szuzuki Sime volt (később egy sétatrepülés közben életét vesztette) és mert én voltam az egyetlen női tanítvány, nagyon kivételezett velem.

Emlékszem, mekkora élvezetet jelentett az aprócska masinával a fellegek között repülni. Mindmáig imádom a repülést. A repülőgépekben akkor is jól érzem magam, ha egy túlsúfolt sugárhajtású gépen ülök. Mindig jó az étvágyam és jól tudok aludni is.

Akkoriban gyakorlógépünk propellerét még kézi forgatással kellett beindítani.

— Indulj! — kiáltotta utána az oktató és a gépnek, minthogy nagyon apró volt, csak igen rövid nekifutás kellett ahhoz, hogy felemelkedjen. Az oktató elöl ült, én mögötte kaptam helyet. Botkormányunk mindkettőnknek volt. Engem mindig jó hangulatba ringatott, milyen könnyedén szelte a levegőt aprócska gépünk.

38 repülési óra után lehetett volna vizsgára jelentkezni és letenni a 3. osztályú pilótavizsgát. A repülés annyira lenyűgözött, alig vártam, hogy levizsgálhassak.

Anyámnak és nagyanyámnak persze egy árva szót sem szóltam, hogy tanulok repülni. A nagymama biztosan el is ájult volna, ha megtudja, fent a magasban röpködök. Pechem volt azonban. A repülőtéren készült rólam egy fotó, amelyet jelöltársaim átadtak a szüleimnek akkor, amikor éppen nem voltam otthon...

A nagyanyám a fotót átadó három urat alaposan kifaggatta arról, mi történik a repülőtéren és amikor hazaértem, egész éjszaka sírva tartott nekem előadást arról, micsoda önző, velük nem törődő alak vagyok...

Zokogva kérdezte, miért nem várom meg, hogy meghaljon, hiszen azután annyit repülhetek, amennyit csak akarok.

Így kénytelen voltam lemondani arról az álomról, hogy pilóta legyek.

A Fülöp-szigetek elnöke, Quezon egy ideig a törzsvendégem volt és ragaszkodott hozzá, hogy mindig ott legyek, amikor eljön egy rendezvényre. Eleinte egy kissé félttem tőle, de amikor jobban megismertem, rájöttem, egészen kedves ember. Később súlyos betegségben hunyt el.

Jól emlékszem még egy fiatal Fülöp-szigeteki újságíróra, Myrára, aki a Japán Times egy újságírójának, Asida Hirosinak a tanácsára keresett fel. Egykorúak lévén, hamar összebarátkoztunk. A nagyanyám is nagyon

megkedvelte őt, és amikor hozzánk jött látogatóba, mindig a kedvenc gyümölcsös süteményével lepte meg.

Helyes kerek arcocskája volt. Az egyik látogatása alkalmával fölvette az egyik kimonómat, én pedig Fülöp-szigeteki népviseletbe öltöztem (hosszú *organza* ruha puffos ujjakkal) és így készültek rólunk fotók. Azt mondta, irigyli, hogy gésa vagyok, mert minden este bizalmasan beszélgethetek Quezon elnökkel. Nem tagadhattam, hogy igaza van.

Egy nap egy negyven év körüli, filigrán termetű, barátságos arcú európai férfi állított be hozzánk a külügyminisztérium és az idegenforgalmi hivatal vendégeként. Arcvonásai pontosan ugyanolyanok voltak, mint a népdalok *samizen-kiséretét* oktató Sikiza mesteré (ezeket a mestereket Japánban *tokuvazu*-oktatóknak nevezik). A hasonlóság olyan nagy volt, hogy az illetőt akár Sikiza mester európai alteregójának is lehetett volna tekinteni. Sőt a hasonlóság még a hangjukra és a mozdulataikra is kiterjedt. Az illető a világhírű hegedűművész, *Jascha Heifetz* volt.

Akkoriban volt még egy külföldi vendégünk, aki életem végéig tartó emléket hagyott bennem: *Jean Cocteau*.

Jean Cocteau 1936-ban látogatott Japánba. Azalatt a rövid idő alatt, amelyet Japánban töltött, mindennap találkoztam vele, sőt néha naponta kétszer is, mert a külügyminisztérium és az újságkiadók nem győzték őt meghívásokkal elhalmozni.

Monsieur Cocteau csak törve beszélt az angol nyelvet. Nagyon szerettem volna vele hosszan elbeszélgetni, de én meg franciául nem tudtam, ezért naponta egy-két szót megtanultam franciául.

A kézzel-lábbal való beszélgetés azonban semmit sem ért, így mindig szükség volt a mentőangyalomra, Horigucsi úrra. Hiszen pár nap után is csak odáig jutottam el, hogy „*Je suis enchantée*”.

Cocteau már ettől is el volt ragadtatva és ezentúl a „*Boldog tavasz*” néven hívott. Ugyanis japán nevem, Kiharu ezt jelenti.

Párizsba való visszatérésének előestéjén egy rejtélyes rajzot, egy költeményt és a nevemet tartalmazó lampiont ajándékozott nekem. Ajándékát egy aranyos pettyekkel beszórt lakkozott kezitükörrel viszonztam.

Monsieur Cocteau erotikusan nem vonzódott hozzám, de talán meghatotta egy leány tudásszomja, aki mindenáron meg akart tanulni franciául. Később megtudtam róla: homoszexuális volt és Jean Marais volt a szerelme... Japánban azonban nagy feltűnést keltettünk és az újságok és folyóiratok sokat cikkeztek „Jean Cocteau-ról és a Kiharu nevű Simbasi-gésáról”.

Amikor Cocteau visszaérkezett Párizsba, három japán sajátosságról — a *szumo*, *kabuki* és a *gésák* — írt költeményeket. Ezeket a *Paris Soir* közölte. A *szumo-vers* Tamainisiki birkózóról, a *kabuki-vers* Kikugoro VI-ról („Tükrös oroslántánc”) — ezt később „*A szépség és a szörnyeteg*” című filmjében felhasználta — a *gésavers* pedig rólam szólt. Japánul egy Hoigucsi úr által lefordított könyvben jelent meg. Tartalma lényegében a következő:

„A gésák Utamaro Ukijoe című metszetének megfelelően éltek a képzeletemben. Egy szép holdas éjszakán egy étterem ablakában számos fehérre sminkelt arcú, szinte maszkot viselő gésát láttam. De Boldog Tavasz nem sminkelte fehérre az arcát. Aztán — nem is tudom hogyan — egyszer csak

halász lett belőlem.

Amikor kihúztam a hálót a partra, rengeteg hal volt benne. Ezek közül azonban csak egyetlen egy szeretett volna kiszabadulni a hálóból. „Monsieur Cocteau, Monsieur Cocteau” kiáltott rám a halacska. A többi hal meg sem mozdult, csak ez az egyetlen ismételte szomorúan: „Monsieur Cocteau, Monsieur Cocteau”. A halacskának Boldog Tavasz volt a neve és nem akart a hálóban maradni.

„Monsieur Cocteau, Monsieur Cocteau!” Én azonban tehetetlen voltam. Ha hozzányúlok a halacskához, a kezeim között pusztul el.

„Monsieur Cocteau, Monsieur Cocteau!”

Hiába hallottam a halacska segélykiáltását, nem tettem semmit. Ezért visszadobtam a hálót a tengerbe.

„Monsieur Cocteau, Monsieur Cocteau!”

Boldog Tavasz segélykiáltása egyre halkult. Én behunyt szemmel eltávoztam...”

Ezt a verset akkoriban sokan elolvasták és gyakran tették fel nekem a kérdést:

– Maga az a Kiharu, akiről Cocteau azt a verset írta? A kérdés szinte az örületbe kergetett. Dühösen válaszoltam:

– Semmi sem volt köztünk.

Hajasi Ken megpróbált megnyugtatni:

– Ne törődj vele. Hiszen valamennyien tudjuk, Cocteau-t nem érdeklik a nők... Semmi ok az aggodalomra.

Alig hangzott el ez a kijelentés, a többiek máris tönkrezúzták:

– Mijamoto Muszasi is két karddal küzdött.

A két karddal való küzdés Japánban azt jelenti: az illető nőket és férfiakat egyaránt szeret.

– Hagyjátok már abba! – könyörögtem. Hiába. Azoknak a beszámolóknak köszönhetően, amelyek annak idején szenzációhajhász lapokban megjelentek, bizonyára sokan úgy gondolták, Cocteau és köztem lehetett valami.

Tokiói látogatása alkalmával szinte mindennap találkoztunk a Kanetenaka, Tombo és Sinkiraku teaházak egyikében. Cocteau szemmel láthatóan örült annak, hogy a francia tudásom naponta gyarapszik. Horigucsi úr, aki mindig ott ült mellettünk, erről így nyilatkozott: – Amikor Kiharu törve megszólalt franciául, Cocteau mindig kedvesen elmosolyodott.

Akkoriban megígértem neki, amikor legközelebb ismét találkozunk, folyékonyan társalgunk majd franciául anélkül, hogy folyton kérdésekkel kellene zaklatni Horigucsi urat.

Sok esztendővel később, amikor már Amerikában éltem, tudomásomra jutott, hogy New Yorkból hat óra alatt el lehet jutni Párizsba. Ám mire elhatároztam magam, hogy meglátogatom, megérkezett a halálhíre.

TALÁLKOZÁS A NAGY SZERELEMMELEL

Jómódú vendégeink nyaranta gyakran rendeztek nagy csónakázásokat és kerti ünnepeket a lakóhelyükön.

A kerti ünnepeknek japánul *ojasikijuki* volt az elnevezésük: „Kirándulás egy villába”. A vendéglátó ilyenkor dobogót állíttatott fel a kertben, ahol táncokat lehetett bemutatni. A teaszertartások helyszíne is a kert volt. A villáknak költői neveket adtak: „Kamilla-csúcs”, „A Nagy Megvilágosodás Kertje” stb. Áprilisban a cseresznyefák, júniusban a nősziromok, azáleák, pünkösdi rózsák és a glicíniák tették pompássá virágaikkal és illatukkal a kerteket. Októberben a krizantémok, novemberben az őszi lombok gondoskodtak a színpompáról. A külföldiek számára rendszerint már maga a környezet is gondoskodott a jó hangulatról.

Amiről beszélni akarok, emlékezetem szerint 1936-ban történt. Konoje Fumimaróhoz, a későbbi miniszterelnökhöz voltam meghívva. A helyszín a Tokigais, azaz a „Nád-villa” volt. Az volt a szokás, hogy nem maga a vendéglátó hívta meg név szerint a gésákat, hanem a feladattal egy teaházat bízott meg. Ez azt jelentette: például a Sinkiraku teaháznak kellett gondoskodnia mindenről, nekik kellett eldönteniük, hány gésára van szükség és kik legyenek azok, ők jelölték ki a szakácsot, állították össze a menüt és az ételek sorrendjét és ők gondoskodtak a szórakoztatásról is, például a szereplő bűvészekről és táncosokról. A gésák ilyen alkalmakkor nem viselték a szokásos földig érő kimonót, de hivatalos összejöveteleken érvényes volt az az előírás, hogy fehér galléros és teaház-emblémás kimonót kell viselni.

Konoje úr villájában vendégeskedett akkoriban a híres énekes, Saljapin is. Tipikusan orosz külseje volt – hatalmas termet, vörös arc. Tokióban való rövid tartózkodása idején mindennap fogadást rendezett valaki a tiszteletére. Saljapin ilyenkor mindig ragaszkodott ahhoz, hogy a gésák között én is ott legyek. Bárhol volt a rendezvény, nekem csapot-papot ott kellett hagynom, hogy ott lehessenek a fogadáson.

Amikor erről beszámoltam Kennek és Janagiszava úrnak, majdnem szétrobbantak a nevetéstől.

– Az öregúr Japánban ismét fölfedezte a fiatalságát.

Sokáig ezzel hecceltek, sőt álszenteskedve azt is megkérdezték: vajon nem sikerült-e végül mégis legyűrnie az ellenállásomat.

Én szenvedélyesen bizonygattam az ártatlanságomat és megesküdtem: még egy ujjal sem ért hozzám. Még annak az elképzelésétől is elborzadtam, hogy az a vén ruszki, aki olyan volt, mint egy rablóvezér, megérinthet. A többiek azonban az én káromra jól szórakoztak és alaposan felhúztak.

Volt azonban még egy nagyon fontos ok, amiért elejét akartam venni minden pletykának.

Az előbb említett kerti ünnepély napján két-három másik gésával együtt a

Nádvilla előtt kiszálltam a bérelt gépkocsiból. Minthogy azonban először jártam itt, a helyszín ismeretlen volt számomra. Amikor bizonytalanul ide-oda sétálgattunk, odajött egy körülbelül 180 cm magas, fekete keretes szemüveget viselő férfi — a japánok között ez nagyon magasnak számít — és megkérdezte: mi vagyunk-e a Simbasi-gésák. Igenlő válaszuk után udvariasan kinyitotta előttünk a bejárati ajtót és betessékelt bennünket. Én egyenesen ránéztem, ő pedig megkérdezte: — Maga az a Kiharu?

Megremegtem, mintha áram futott volna keresztül rajtam, igent bólintottam és nagyon elpirultam. A férfi Konoje Hidemaro, vendéglátónk öccse volt. Alig léptem be a terembe, rögtön előkerült Saljapin, nagyon örvendett a jelenlétemnek és mindjárt rázendített kedvenc dalára, a volgai hajósokról szóló dalra: „Ej uhnyem...”

Saljapin ezt a dalt kizárólag a színpadon szokta elénekelni. Magánrendezvényeken, bármennyire tekintélyes ember volt is a házigazda, nem szokta előadni, hiába kérték tőle. Most viszont kérdés nélkül is elénekelte.

Hidemaro később megjegyezte: — Bizonyára nagyon boldognak érezte magát.

A partit tulajdonképpen Saljapin tiszteletére rendezték és életre szóló élmény volt a vele való találkozás.

Hidemaro karmester volt. Akkoriban az volt az uralkodó felfogás, hogy egy japán nemeshez méltatlan dolog nyugati zeneműveket vezényelni. Még zongorázni sem illett és még kevésbé volt illő a „karmesteri pálcával hadonászni” a zenekar előtt. Ezt a japánok nagyon nevetségesnek találták.

A Konoje-család egyébként Japán egyik legelőkelőbb családja volt, még a császárral is rokonságban állt. Konoje Hidemarót a karmesterkedés miatt a japán előkelőségek különncnek tartották. Egész este nagyon elfogódott voltam.

Estéről estére rengeteg férfival ismerkedtem meg, de olyannal, mint ő, még nem találkoztam. Örök diáknak látszott, nagyon magas, széles vállú és erőteljes testalkatú volt, de valahogyan mégis gyermekinek hatott...

Szerelem volt az első pillantásra. Saljapint szinte észre sem vettem, egész este csakis Hidemarot lestem.

Ő egyébként gyakran odajött a közelembe, miközben Saljapinnal angolul beszélgetett. Éreztem, fölkeltettem a figyelmét.

Amikor egy kis idő múlva kimentem a kertbe, hogy után púderezsem az arcomat, ő is kijött utánam.

Noteszt és ceruzát vett elő és megkért: — Adja meg a telefonszámát. — Hevesen dobogó szívvel és reszkető kézzel írtam fel a telefonszámomat az elém tartott noteszbe. Másnap felhívott és megbeszéltük: a ginjai Szembikija étteremben találkozunk. Ekkor már csak körülötte keringtek a gondolataim.

Minthogy gyakran tartózkodott külföldön, gondolkodásmódja különbözött az átlag japánokétól. Noha Hidemaro akkoriban már majdnem betöltötte a negyven évet, mégis nagyon fiatalosnak hatott. A korkülönbség szerint akár az apám is lehetett volna és később nagyon sokat tanultam tőle.

Ma apakomplexust emlegetnének a szakértők, de nekem nagyon tetszett, hogy egy idősebb férfi kézbe vesz és megtanít sok olyan dologra, amiről addig fogalmam sem volt. Ezek után teljesen érthetetlennek tartottam, hogyan

voltak képesek a barátnőim velük egykorú fiatalemberekbe beleszeretni.

Hidemaro gyakran volt a cukidzsibeli Kavaki étterem vendége, de sohasem ment oda egyedül, hanem elvitte zenészkollégáit is és nagyokat mulattak. Én nagyon örültem, hogy részt vehetek különböző csónakázó partikon és elmehetek az akkoriban divatba jött kísértetházakba.

A lakásába is gyakran hívott vendégeket. A Szenzoku-tóra néző nagyszobában — ott állt a zongora is — a legkülönfélébb játékokkal szórakoztunk.

Hidemaro helyes kisfia, Hidetake, aki akkor hároméves volt, rendszerint homokvárakat épített a parton. Hidemaronak két leánya is volt, az egyik igazi szépségnek számított.

A felesége a két leányával nem Szenzokuban, hanem másutt lakott. Hidemaro ezért a kisfia mellé külön gondozónőt alkalmazott. Számomra mindenesetre nagy könnyebbséget jelentett, hogy nem lakott együtt a feleségével.

Ugyanis nagyon szerettünk volna mindennap találkozni. Ez azonban nem sikerült, mert mind a ketten nagyon elfoglaltak voltunk. Az is nehézséget jelentett, hogy az én lakóhelyem nagyon messze esett az övétől... Így aztán meg kellett elégednem azzal, hogy legalább a hangját — telefonon — naponta halljam. Szerelmes voltom miatt a partikat még jobban élveztem, mint addig. Ha késő esti elfoglaltságaim voltak, rendszerint kisurrantam a recepcióba és onnan hívtam őt fel. Már az is boldoggá tett, hogy elsusoghattam a kagylóba: „Halló, nagyon el vagyok foglalva. Szervusz”.

A szerelmem minden délelőtt felhívott.

Egy alkalommal éppen Szenzokuban voltam, amikor találkoztam az egyik szenzációs tanítványával, a tizenkét éves Hatojama Hirosi csodagyermekkel. Akkoriban még semmit sem értettem a nyugati zenéhez, mégis elkápráztatott, ahogyan a fiú hegedült.

Egy nap baráti társaságban kártyáztunk. A nap már lement, amikor tehénbögéshez hasonló furcsa hangokat hallottunk. Mi lehet ez? Kiderült, vannak békák, amelyek tehénhangon brekegnek.

A kártyázók nagyot nevettek: — Ezt hallva az embernek elmegy az étvágya a francia békacomboktól — mondták.

Otaguro urat azzal próbálták ugratni, hogy nemrégiben két csinos leányzóval karonfogva vonult végig a Ginzán. Az urak nagy csalódására kiderült, a két csinos hölgy az ikerlányai voltak.

Egy kis idő múltán elkezdtek Hidemaróval a négyszemközi találkozókat. Ellátogattunk álmaim Jokohamájába és megnéztük az ott horgonyzó hófehér hajókat. Minthogy ilyenkor mindig nyugatiasan öltözködtem, nem ismert fel bennünket senki.

Felkerestük Nikkót és Atamit is. Atamiban a Rjokan Kindzsokan szállóban, az „Aranyvárban” éjszakáztunk. Nikkóban fönt a hegyen, a Nanma szállóban laktunk, megnéztük a pisztrángtenyészetet és körülevetük a Kozendzsi-tavat.

Minden vele töltött napot virágos ünnepnek éreztem.

Hokkaidót is meglátogattuk. Az Akan és a Sikocu tavat megdöbbenően kéknak láttuk. A szerelmem ilyen alkalmakkor nem használta a saját nevét, mert az túl feltűnő lett volna, úgyhogy mindig egyik barátjának a nevével

takarózott. Egyszer azonban majdnem megjártuk. Éppen a szállodai szobánkban vacsoráztunk, amikor egyszerre csak berontott három rendőr és a nevünk, a foglalkozásunk és a lakcímünk után érdeklődtek. Ám amikor a szerelmem Konoje Hidemaróként mutatkozott be és közölte, a felsőház tagja, elámulva tapasztaltam, hogy a három rendőr nem győz előtte alázatosan hajlongani.

A rendőri rohamnak az volt az oka, hogy egy oszakai fiatal házaspár egy búcsúlevelet hagyott hátra, amelyben közölték: Hokkaidóban öngyilkosok lesznek. Ezért kutatták végig a rendőrök azokat a szállodákat, ahol fiatal párok laktak. Minthogy Hidemaro a koránál fiatalabbnak, én meg idősebbnek látszotam, valóban fiatal pár látszatát kelthettük. Később gyakran ugranak bennünket ezzel a történettel és szinte betegre nevelték magukat, hiszen mi valóban nem nagyon látszhattunk életunt párnak.

Válásról Hidemaro esetében szó sem lehetett. Hiszen a császári családdal rokonságban álló Konoje család tagja volt, a felesége pedig a miniszterelnök feleségének a húga. A császári udvartartás sohasem egyezett volna bele a válásba.

A háború után már lehetséges volt, hogy a trónörökös elvegye a polgári származású Micsikót, ez azonban húsz esztendővel később történt. Ha hasonló eset jóval előbb következett volna be, sok embernek boldogabb élet juthatott volna osztályrészül.

Minthogy azonban Hidemaro a feleségétől különváltan élt, vagyis jóformán agglagénynek számított, nyugodtan mutatkozhatott nyilvánosan is velem.

Szerencsére minden barátja zenész volt és liberális felfogásuk következtében könnyen befogadtak maguk közé.

Egy alkalommal Hidemaro egy különleges kéréssel állt elő.

Egy lengyel származású amerikai férfi felesége jelezte: négy éves kislányával Japánba készül és Hidemaro megkért, legyenek a tolmácsuk és a baby-sitterük.

A két vendég nem volt akárci: a világhíres karmesternek, Stokowskynak a feleségéről és kislányáról volt szó. A feleség sokkal fiatalabb volt, mint a dirigens és egy olasz férfi volt a barátja.

Stokowsky nagyon szerette a kislányát és nem volt hajlandó elválni a feleségétől. Az asszony eleinte azt tervezte, egyedül utazik Japánba, ahová később majd az olasz fiatalember is megérkezik. Vagyis közös szökést terveztek.

A terv úgy változott, hogy az asszony Japánban akart maradni azalatt, míg az ügyvéd Amerikában beadja a válókeresetet.

Egészen véletlenül éppen egy hónappal azelőtt láttam a Száz férfi, egy kislány című filmet Deanna Durbin főszereplésével. A filmben Stokowsky Liszt Magyar rapszodiáját vezényelte. Nagyon emlékeztem még Stokowskynak a zseniket idéző magas homlokára. A karmester egyébként is nagyon imponált nekem.

A hajó érkezésekor Hidemaróval együtt a kikötőben vártuk az asszonyt és a kislányt. Akkoriban az óceán átrepüléséről még szó sem lehetett. Amerikába és Európába hajóval kellett utazni és az utasszállító hajók mind Jokohamában kötöttek ki.

A szép, de szigorú arcú asszony a leányával kézen fogva jött le a hajóról. A kicsinek magas homloka és szőke fürtjei voltak és akár miniatűr Stokowskynak is lehetett volna mondani. Számomra nagyon furcsa volt, hogy apa és leánya ennyire hasonlítson egymásra.

Stokowskynéval meglátogattuk Karuizava, Nikko és Atami fürdőhelyeket, később pedig olasz barátjával is megismerkedtem. Be kell azonban vallanom: Stokowsky nekem sokkal jobban tetszett. Az olasz fiatalember közepes termetű, átlagos arcvonású volt és ráadásul nem ismerte a jó modort. A világhírű Stokowskyhoz képest nem volt más, mint egy egyszerű olasz éhenkórász.

Az asszony és a kislány érkezését Hidemarával együtt annyira titokban tartottuk, hogy legfeljebb ketten-hárman tudtak róla. A sajtó munkatársai ma már nem tennék lehetővé a titoktartást.

Hidemarónak ezután nemsokára Európába kellett utaznia. A szívem nagyon nehéz lett, mert a szerelmemnek egy egész esztendeig Európában kellett maradnia.

Együttlétünk alatt maradéktalanul boldognak éreztem magam. Ha egyedül maradtam, mindig Johann Strauss egyik szép keringőjét dúdoltam magamban. De most, a hosszú elválás küszöbén, hirtelen tudatosult bennem magányosságom és elhagyatottságom. Hiába törtem a fejem, a szomorúság elleni gyógyszert még nem találták fel. Amikor Macui Szuiszei és Oida barátaink társaságában elbúcsúztam tőle, a megnevettetéseimre irányuló minden kísérlet csúfos csődöt mondott, a könnyeim feltartóztathatatlanul ömlöttek. Egy fél esztendővel azután, hogy Hidemaro Európába ment, a berlini rádió közvetítette egyik hangversenyét. A Vaketombo teaház főnöknője megengedte, hogy a szobájában többek társaságában én is végig hallgassam a hangversenyt. A műsor Johann Strauss néhány szép valcerét tartalmazta.

Azalatt, amíg Hidemaro Japánban volt, beszélgetéseinkben titkos kódot használtunk. Erre azért volt szükségünk, mert mások társaságában nem beszélhattünk nyíltan egymással. A mai fiataloknál ez már nem probléma, de nekünk még nagyon vigyáznunk kellett a kötelező illemre.

Ilyesféle kódmondatokat használtunk: — Nagyon fáj a vállam. Vagy: — Tegnap óta szörnyen fáj a kezem.

Valójában a szívünk fájt, de ezt nem mondhattuk ki nyíltan, hiszen rögtön nyilvánossá vált volna a kapcsolatunk. Ezek a mondatok nem lehettek gyanúsak, hiszen a foglalkozásához tartozott, hogy mozgatnia kell a karjait. A bécsi keringők közvetítése után Hidemaro néhány szót szolt németül és hosszú idő után ekkor hallhattam ismét édes hangját.

Ezután japánul szólalt meg: — Kedves honfitársaim!... — Japán beszédét ezekkel a szavakkal fejezte be:

— Minthogy nagyon sokat dolgozom és itt egészen más az éghajlat, mint otthon, szörnyen fáj mindkét vállam és a kezem... A közeljövőben Amerikába utazom... Innen kezdve már csak recsegés hallatszott a rádióból.

Az utolsó mondatokat tehát hozzám intézte. Azt közölte, nagyon hiányzom neki. A könnyeim csak úgy patakzottak.

Levelet mindennap írtam. Ezeket vagy a berlini követségre, vagy a New York-i amerikai konzulátusra küldtem el. Hidemaro írásaimat tréfásan

„hangyaleveleknek" nevezte el, mert cirkalmas betűim hangyákra emlékeztették őt. Noha hangversenyei erősen lefoglalták az idejét, mindenholnan szép levelet kaptam tőle.

Vettem egy hatalmas világtérképet, azt a toalett asztalom melletti falrészre függesztettem és megjelöltem rajta mindazokat a városokat, ahonnan hírt kaptam felőle. A városok neve az esetek többségében ismeretlen volt előttem. A leveleink többnyire majdnem két hónapig bolyongtak, amíg megkaptuk őket.

Amikor több mint egy esztendővel később hazatért, nevetve mutogatta meg azokat a táviratokat, levelezőlapokat és leveleket, amelyeket a barátai a világ legkülönbözőbb városaiba küldtek:

- Kiharu folyton sír. Szuiszei.
- Gyere minél előbb vissza. Kiharu nem bírja ki nélküled. Ko.
- Ne kezdj ki a szőkékkel, mert különben Kiharu kisírja a szemét és megdühödik rád. Moto.

Hidemaro néhány levelezőlapja csak fél esztendővel késéssel érkezett meg. Márpedig egy ősrégen feltett kérdésre adott ősrégi válasz olyan, mint a langyos sör.

Emellett szinte álomnak hat, hogy manapság Tokióba a levelek alig három-négy nap alatt megérkeznek!

Visszatérésének sajnos csak rövid ideig örülhettem.

Alig félévi tartózkodás után ismét arról volt szó, hogy elutazik turnézni, ezúttal azonban több, mint két évig kellett volna távol maradnia.

Már az egy esztendőt is csak nagyon nehezen bírtam ki. Elborzasztott a gondolat, hogy most még hosszabb ideig csak hangyalevek révén érintkezhetek a szerelmemmel.

Hidemaro ekkor azzal a javaslattal állt elő, ezúttal kísérem el. Jó barátja volt egy régi osztálytársa, egy japán nemes, név szerint Motono Szeiicsi. A külügyminisztérium bankettjein gyakran találkoztam vele és tudott a közös titkunkról. Hidemaro tőle kért tanácsot, mit tegyen.

Kiderült, rövid idő múlva éppen Motono lesz New Yorkban a konzulátus vezetője. Közölte velünk, Amerika toleráns ország és Japánnal ellentétben, a kutyát sem fogja érdekelni, össze vagyunk-e házasodva vagy sem. Megállapodtunk, hogy azt az egy-másfél esztendőt, amíg ő Európában lesz, én fia nevelőnőjeként New Yorkban töltöm és ott Motono feleségének a segítségével megtanulok angolul és megtanulom a háziasszonyi teendőket is, főzni, mosogatni, mosni, vasalni stb. Amikor aztán Hidemaro befejezi európai körútját és átjön Amerikába, egy kis lakást bérelünk és ott együtt leszünk. Így aztán Amerikában kellemesebb lesz számunkra az élet, mint Japánban. Az nem jelentett problémát, hogy a keresetéből kettőnket kellett eltartani.

Velem már attól is madarat lehetett volna fogatni, hogy mindennap együtt lehetek a szerelmemmel. Egyáltalában nem hiányzott nekem a házasságlevél. Így aztán nagyon örültem Motono úr kedvességének.

Az egyetlen nehézséget anyám és nagyanyám jelentette.

Minthogy még nem voltam nagykorú, mindenhez szükségem volt az engedélyükre. „A Virágok és fűzfák világában" élő leányok a világtól elzártan nevelkednek és nincsenek megfelelő tapasztalataik a külvilágról.

Motono úr már a megbeszélést követő napon eljött hozzánk, hogy beszéljen anyámmal és nagyanyámmal. A javaslatait meghallgatva közölték: majd gondolkoznak a dolgon.

Három nappal később azonban meghívtak Hidemaro bátyjához, Konoje miniszterelnökhöz audienciára.

Nagy megdöbbenésemre kiderült, az anyám és a nagyanyám fölkereste őt a kormányrezidencián és panaszt emeltek az öccse ellen.

Az ellen nem lett volna semmi kifogásuk, hogy akár egy ágrólszakadt utcaseprőhöz férjhez menjek, de hogy valakinek a kedveseként menjek Amerikába, azt nem engedhetik meg. Ráadásul félig még gyermek vagyok, akinek sejtelve sincsen arról, milyen a nagyvilág. Hogyan lehet az, hogy Hidemaro, aki már erősen benne van a korban, ezt nem látja be? Ezért elmentek a miniszterelnökhöz és megkérték, vesse latba a befolyását az öccsénél és érje el, hogy szakítson velem és ne is találkozzunk többé. A miniszterelnök erre megígérte, elintézi, hogy ne találkozzunk.

Anyám és nagyanyám nyilvánvalóan nem értette, miért akarok Amerikába menni, amikor olyan jól indult a gésa-karrierem. Egy amerikai utazás akkoriban azt jelentette, az illető valószínűleg soha többé nem tér vissza Japánba. Ennek megakadályozása érdekében fordultak a miniszterelnökhöz.

Hidemaro már egy héttel később elutazott Európába.

Ez volt a vég kezdete. Nemsokára kitört a háború és kerékbe törte nagy szerelmünket is.

PÁLYAKEZDÉS

Aki Simbasiban sikeres gésa akar lenni, annak elsősorban a táncban és a *samiszen*-játékban kell jeleskednie. Én a háború előtti viszonyokat ismerem leginkább, amikor a „Virágok és fűzfák világa” még fővirágzásban volt.

Tokióban akkoriban megszámlálhatatlan gésa-egyesület létezett. A pályakezdés – ohirome – feltételei egyesületenként eltérők voltak. Léteztek egyesületek, amelyek még megfelelő vizsga letételét sem követelték meg, mert a leányokat vidékről szereztek és kéthónapos gyorsalpaló tanfolyam után már a mélyvízbe dobták őket. Én itt a Simbasiban a háború előtt szokásos módszerekről számolok be.

Simbasiban a gésáknak nagyon szigorú vizsgákat kellett letenniük ahhoz, hogy dolgozhassanak. A táncok közül meg kellett tanulnunk a Fudzsimá- és Hanajagi-iskola táncait, majd később azokat a táncokat, amelyeket Nisikava mester koreografált. A *samiszen*en meg kellett tanulnunk a Nagauta, Kijomoto, Tokivazu és Utazava stílus szerint játszani.

A gésák utánpótlása a legkülönbözőbb társadalmi osztályokból történt. Egyeseket vidékről hoztak a fővárosba. Ők meglehetősen műveletlenek voltak. Másokat egyes gésaházak kilenc-tíz éves korukban adoptáltak. Ismét mások a nevesebb gésa- és teaházak tulajdonosainak a leányai közül kerültek ki. A különböző helyekről kikerült gésák előképzettségében, műveltségében igen nagy volt a különbség. A szigorú vizsgákat ettől függetlenül minden gésajelöltnek le kellett tennie.

Régebben minden leánynak el kellett sajátítania a hagyományos japán szokásoknak, szertartásoknak legalább az egyikét. Ezt még akkor is meg kellett tenniük, ha nem akartak gésák lenni. A virágkötés művészetét és a teaszertartást a leányok nagybacska korukban is képesek megtanulni, a tánc és a *samiszen*en játszás fortélyainak a megtanulását azonban egészen kicsi korban kell kezdeni. A szülők a leányaikat ma inkább arra kényszerítik, hogy tanuljanak zongorázni vagy járjanak balettiskolába, régebben azonban inkább a japán táncok és a *samiszen*en a Nagauta-stílus megtanulása volt kötelező. A felsőbb körök leányait akkor is gyötörték ezekkel, ha két bal kezük vagy két bal lábuk volt és eszüik ágában sem volt gésának állni. A vizsgákat minden hónapban egy előre meghatározott napon tartották. Ezekre az időpontokra alaposan föl kellett készülni.

Aki a Simbasiban gésa akart lenni, a következők közül legalább az egyikben igen jónak kellett lennie: *samiszen*-játék, Kijonzoto-stílusú éneklés vagy Nisikava-tánc.

Délutánonként alig lehetett úgy végigmenni az utcán, hogy ne bántotta volna az ember fülét a *samiszen*en bőszen gyakorló gésajelöltek hamis játéka. Aki ismerte a dallamokat, még azt is meg tudta volna mondani, hogy a következő vizsgára melyik dalból kell felkészülniük.

Aki valamelyik vizsgán megbukott, az három hónap után ismételhette meg. Ám aki egy féléven belül háromszor megbukott, azt tehetségtelennek nyilvánították és kizárták a gésajelöltek közül.

De a gésa sorsa akkor sem lett valami rózsásan könnyed, ha sikerült letennie a vizsgát. Ugyanis ősszel és tavasszal be kellett mutatniuk a színházban a hagyományos *Azuma*-táncokat, júniusban pedig az *Azuma*-revü került sorra. Ezekre az előadásokra rengeteget kellett próbálni.

Az áprilisban és októberben bemutatott *Azuma*-táncokban a tizenhárom éves tanulóktól (*hangjoku*) kezdve egészen a legkisebbekig (*sitadzszikko*) mindenkinek a színpadon kellett lennie. Az *Azuma*-revüre azonban ez nem volt érvényes. A revü ugyanis magasabb színvonalat követelt meg, mint a hagyományos táncok, úgyhogy az erre való felkészülés még nagyobb erőfeszítést követelt meg, mint a vizsga letétele.

Alighogy gésa lettem, két hónap múlva már samiszenen kísértem az oroszántáncot az *Azuma*-revüben.

Mi zenészek a színpad bal és jobb oldalán foglaltunk helyet. Az oroszántánc után rögtön egy új darabot adtunk elő a Tanahata-ünnep alkalmából. A címe: „A csillagok találkozása”. Az első samiszen-játékos neve *tate*, a másodiké *vaki*. Ezt játszottam akkor én. Minthogy azonban később az angoltanulás rengeteg időmbe került, nem értem rá, hogy az *Azuma*-táncokhoz és a revühöz szükséges kíséreteket jól begyakoroljam.

Ezzel kapcsolatban szeretnék valamit elmondani a Simbasi-revü színházról. A színházat azzal a céllal építették és nyitották meg 1925-ben, hogy a gésák művészi teljesítményeiben a nagyközönség is gyönyörködhesen. Csak olyan gésa válhatott önállóvá — ezt úgy fejezték ki japánul: „gésa a saját költségére” — ha voltak revüszínházi részvényei.

Kezdetben a Simbasiban működő tea- és gésaházak egyesületei működtették a revü színházat és a tavaszi és őszi időszakban egy-egy hónapon át kizárólag Simbasi-gésák léptek ott föl. A júniusi *Azuma*-revüt szintén a gésák adták elő.

Később a Socsiku-vállalat vette át a revü színházat. Hogy ez hogyan történt, arról nincsen információm. De 1983-ban május 28-a és 31-e között megint előadták ott az *Azuma*-táncokat. Ettől egy kissé nosztalgikus hangulatom támadt. Vajon visszatér-e valaha a büszke Simbasi-gésák aranykora?

A vizsgateremben egész sor vizsgabiztos várt rám.

Azt a feladatot kaptam, hogy a samiszenen játsszam el a *Nagauta*-stílusú „Takaszago” dalt. Ez nagy kihívást jelentett, mert a vizsgabiztosok között kitűnő *nagauta*-művésznők, híres oktatók és már nyugdíjba vonult idős mesterek voltak. Ilyen körülmények között még a legjobb játékosok is könnyen melléfogtak és még az erős idegzetűeket is komoly lámpaláz fogta el. Előttük még a táncosnők is idegesek lettek és gyakran leejtették a legyezőjüket.

A vizsgázatók között ott volt Mijogiku és Kukujo gésa és még néhány nagyon idős hölgy, akiknek nem tudom a nevét. Miközben kivettem a samiszenemet a tokjából, meghallottam, amint Mijogiku elég hangosan ezt közölte a többiekkel:

— A leány nagyon jól játszik.

Ettől rögtön nagyon nyugodt lettem és eljátszottam egy prélude-öt. Amikor a darab végére értem, az egyik vizsgabiztos azt mondta, köszöni, elég volt és valamennyien elmosolyodtak. Átmentem a vizsgán. A vizsgabiztosok abból, ahogyan az illető tartja és hangolja a hangszer, mindjárt meg tudják állapítani, hogy csak kezdő-e, vagy igazán tud-e rajta játszani.

Akinek sikerül a vizsga, kezdhet készülni az első fellépésére, amelynek japánul *ohirome* a neve.

Minthogy nem volt adósságom, az *ohirome*-kimonóm színét magam választhattam ki. Biztos voltam abban, átmegyek a vizsgán és Erigikuval a próbákhoz már előre két kimonót varrattam.

Az *ohiromét* megelőzően nyolc-tíz napon át gyakoroltuk a minarait — (tanulás megfigyelés révén). Erre azért volt szükségünk, mert ellenkező esetben fogalmunk sem lett volna róla, hogyan is folyik le egy *ohirome*.

A gésák kiképzése legnagyobb részben ezen a megfigyelés révén való tanuláson alapszik. Az a gésajelölt, aki egy teaházban nevelkedik, szerencsésnek mondhatja magát, mert közben mindent alaposan megfigyelhet anélkül, hogy a dolgokban neki is részt kellene vennie. De a polgári háztartásokban nevelkedő leányoknak nehezebb a dolguk.

A minarai idejében sok mindent meg kellett tanulni. Meg kellett például szokni, hogy ha várakozás közben egy idősebb gésa lépett be a gardrób szobába, a cipőit rögtön a cipőtartó állványra kellett helyezni, segíteni kellett neki a *haori* levetésénél és azt azonnal rendesen össze kellett hajtogatni. Ezután a kiegészítőit, a legyezőtartóját és minden egyebet, amit magával hordott, rendesen el kellett helyezni az állványon.

Ha egy idősebb gésa elkésve érkezett egy bankettre, lehajtott fejjel illet őt köszönteni és rögtön át kellett neki adnunk a helyünket. Ma már nem nagyon törődnek azzal, melyek az előkelőbb és kevésbé előkelő helyek. A helyzet emiatt persze egyszerűbb és egyúttal kényelmesebb is, mint a múltban volt.

Ha régebben egy fiatal gésa lemerészelt ülni egy előkelőbbnek számító helyre, az idősebb gésák rögtön „szemtelen fruskának” minősítették.

A társadalmi illemszabályokat is megfigyelés révén sajátítottuk el. Meg kellett tanulnunk, miként illik belépni egy helyiségbe, hogyan kell tölts közben tartani a szakés palackot, hogyan vegyük át a nekünk átnyújtott csészét és hogyan tegyük azt vissza a helyére. Ezenkívül meg kellett jegyeznünk a teaházak felszolgálóinak és a nálunk idősebb gésáknak a nevét. Illendően kellett köszöntenünk a fogadóbizottságot, a hakojákat és — a főszakácstól le egészen a tányérmosogatókig — a ház egész személyzetét. Ezeknek az apróságoknak a megfigyelése mind szükséges volt ahhoz, hogy egy bankett sikeresnek legyen mondható.

A fiatal gésáknak az *ohiroméval* kapcsolatos tevékenységei közé tartozott az is, hogy a nevüket ráfestessék riksakulijuk zubbonyára és *hakojük* egyenruhájára. Az én riksakulimnak és *hakojámnak* is hátul a zubbonyán ott volt a családom fecskéfarkas címere, a gallérjukon pedig ott díszelgett az én, és gésaházamnak a neve. Ezenkívül 500 arctörló kendőt is rendeltem, amelyeket megfelelő borítékokba tettem.

Ohiromém napján hétágra sütött a nap. Erre a célra a születésnapomat választottam. Ez a nap ugyanis a buddhista naptár szerint szerencsés napnak

számít. „A Virágok és fűzfák világában” szinte mindenki babonás volt. Ezért nagyon ügyeltek arra, hogy az első szereplés ne essék szerencsétlen napra. A nevezetes nap dátuma 1932. április 14-e volt.

A nagy napon ezer darumintás, könnyű anyagból készült, sárgászöld kimonót viseltem. Alsóruha nem volt rajtam. Az *obim* aranyszínű volt és finom rácsminta díszítette.

Itt az ideje, hogy a kimonókról is mondjak már valamit. Ma már mindenki (magamat is beleértve) télen-nyáron műanyagból készült, levehető kimonógallért viseltünk. Régebben azonban pontos szabályok írták elő, milyen színű legyen és milyen anyagból készüljön. Újévkor vastag és fényes selyemből készült, az új év kezdetét jelző gallért tettünk fel. Februárban, márciusban és áprilisban durvább vagy finomabb szövésű kreppselyem volt az előírás, májusban és júniusban a kötött selyem, júliusban és augusztusban pedig selyemgéz járta. Szeptemberben visszatértünk a kötött selyemhez, októberben, novemberben és decemberben ismét a kreppselyem volt soron.

Ha már a gallérnak, amely alig látszik ki, ekkora volt a jelentősége, érthető, hogy a kimonók esetében még nagyobb fontossága volt az évszakoknak. Novembertől márciusig a karok nyílását és a szoknya szegélyét vattával tömtük ki és alsó kimonót is hordtunk. Áprilisban, májusban és októberben nem vattáztuk ki a kimonókat, megelégedtünk azzal, hogy a kimonó ki van bélelve.

Június elsejétől kreppselyemből készült, bélés nélküli kimonót hordtunk akkor is, ha még hideg volt. Szeptember harmincadikáig az időjárástól függetlenül ezeket a könnyű kimonókat viseltük.

Júliusban és augusztusban, vagyis a legnagyobb melegek idején selyemgézből készült kimonó járta. Az iskolában és a mindennapokban viselt kimonók vörösésbarna, vékony selyemből, vászonból, akasi- vagy jociuri-selyemből készültek.

Manapság igen sokan elhanyagolják azoknak a fércelő cérnáknak az eltávolítását, amelyekkel a gallért, a szegélyt és néha a karnyílásokat kellő formában tartják.

A mi időnkben elképzelhetetlen volt, hogy a gallérból vagy a szegélyből fércelő cérnák lógjanak ki. Az ilyesmi nagy csúfságnak számított volna.

Nyáron is a hagyományos magas simada-frizurát viseltük, a kimonó a földig ért és széles obit vettünk fel hozzá. Akkoriban a helyiségeket még nem klimatizálták, ami tovább nehezítette a helyzetünket.

Még most is, amikor már New Yorkban lakom, nyaranta selyemgézből készült kimonóban járok, amelyet nyári anyagból készült obi tart és nem izzadok benne. Amerikai barátnőim állandóan irigyelnek „undokul” hűvös külsőmért. Ezt én annak tulajdonítom, hogy előzőleg évtizedeken keresztül ehhez szoktam hozzá.

Az első fellépésemhez felpróbált kimonók közül az egyik világoskék volt cseresznyevirág díszítéssel, a másikon halványlila nősziromok ékeskedtek.

A kimonóknak az évszakhoz illő cserélgetése szerintem a gésafoglalkozás egyik legkellemesebb vonása.

A polgári életben nem törődnek annyira azzal, hogy az évszakoknak megfelelően öltözzenek, a mi számunkra azonban ez nagyon fontos volt. Az

lehetetlen lett volna, hogy tavasszal őszi kimonót vegyünk fel, vagy ősszel cseresznyevirágokkal díszített kimonóban járjunk.

Amikor idősebb lettem, kezdtem ráfestetni a kimonómra azoknak a nagy személyiségeknek a címerét, akiket őszintén csodáltam.

Amikor tudomásomra jutott, hogy Niva Fumiónak, a híres írónak a címerében enciánvirág és bambuszlevelek szerepelnek, egy lila kimonómra ráfestettem a címerét. Később a Konoje-család címerében lévő pünkösdi rózsát viseltem a kimonóimon és az alsóruháimon.

Egészen megdöbbsentem, amikor egy nap Jaozó (a később Icsikava Csusa néven fellépő kabuki-színész) így szólított meg: — Kiharu, nem is tudtam, hogy titokban szerelmes vagy belém.

— Nem, nem, ne vedd komolyan... — mondta nevetve az unokaöccse, Icsikava Dansiro. — A nagybácsim téves következtetéseket von le, ugyanis a pünkösdi rózsza az ő címere is.

Az *ohiromém* kapcsán fölkerestem az összes gésaházat, továbbá teaházat és éttermet, amely a mi gésa-egyesületünkhöz tartozott. A közelebb fekvőket gyalog, a távolabbiakat riksával kerestem fel.

Ilyenkor mindig elkísért a hakojám, aki vidáman közölte a háziakkal: — Jó napot kívánok, itt jön a debütáló. — Ekkor előjöttek a háziak, élükön a főnöknővel, szívből gratuláltak és megdicsérték az öltözékeket. A „nővéremnek”, vagyis annak a gésának, aki segített a felkészülésben és ezúttal is elkísért, szintén gratuláltak.

A debütálókat mindenhová elkísérte a „nővérük”. Három riksát kellett erre a célra bérelnünk. Az utolsó riksában szállítottuk a teaházaknak szánt ajándékokat és a nevemet viselő apró törülközőket. A hakojám ezeket egyenként vette le a riksáról és ajándékként helyezte el őket a teaházak bejáratánál.

Amikor a gésákat meghívják valahová, mindig a mellékbejáraton kell bemenniük. Az egyetlen kivétel az ohirome, amikor szabad ugyanazon a bejáraton bemenni, amelyet a vendégek használnak.

Azok a vendégek, akikkel a leendő gésa még az első fellépés, az ohirome előtt megismerkedett, úgynevezett „ingyenes fellépést” szoktak neki fizetni. Ez azt jelentette, hogy amikor beléptünk például a Jukimura teaházba, a főnöknő közölte velünk: egy bizonyos úr az ohiromém alkalmából három napra lefoglalt. Az illető úr az első fellépésemnél esetleg ott sem lesz, három napi gázsi mégis jár majd nekem.

A háromnapos „ingyenes fellépés” nemcsak a debütálásnál volt szokásos, hanem a törzsvendégek újév táján is gyakorolták.

Újévkor még a szokásosnál is ünnepélyesebben illett öltözködnünk.

A címerekkel díszített ünnepi ruhához fehér selyemgallért és úgynevezett „fűzfa-obit” viseltünk. Ez az obi hátul lelógott és úgy ingott ide-oda, mint a fűzfa ágai a szélben. Ezt nagyon elegánsnak tartottuk. Ez a fajta obi általában nisidzsín-selyemből készült.

A simada-frizurát hajnyilakkal díszítettük. A gésáknak általában fekete kimonót kellett viselniük, a fiataloknak azonban meg volt engedve, hogy lila, tengerkék vagy világoskék kimonót hordjanak. Ezeknek az alsó harmada egészen a szegélyig mintás volt. Első gésa-évemben fehér-rózsaszínű

szilvavirágokkal díszített halványlila kimonót viseltem, amit a következő esztendőben szerencseisten-csónakokkal díszített ezüstszürke kimonóra cseréltem fel.

A mintákra annak idején szigorú előírások vonatkoztak. Amikor tehát Erigikus, az egyik kimonófestő megmondta a minta nevét, az abban a pillanatban megjelent lelki szemek előtt. A mintáknak ilyesféle neveik voltak: „Korin-féle szilvavirág” (Korin egy festőnek a neve volt), Varigori — „Csipkés jég”, Hivare — „Jégdarab”, Mudzsina Giku — „Borzas krizantém”, Narihira Gosi — „Narihira-rács”. Ma már alig él valaki, aki ismeri ezeket a mintákat.

Újévkor szoktuk hordani még a rizskalász-dísz is — ilyenkor rizskalászt és galambdísz szoktunk tűzni a hajunkba.

A szokás a japán torikome szóból ered. A szó jelentése „madárrizs”, ami rímel az okane o torikomu — „pénzszerzés” szavakkal, ami szerencsét jelenthet. A galambdíszekből egyébként hiányoztak a szemek. Újévkor a gésák egy szemet festettek a galambnak és ha volt szerelmesük, az festette fel rá a második szemet. (Ez hasonlít arra a japán szokásra, amikor egy daruma-figurára akkor festik rá a második szemet, ha az illetőnek egy bizonyos óhaja teljesül. Úgy látszik, a japánok valahogy vonzódnak a „szemfelfestés” e módszeréhez.)

A fiatal gésák természetesen erősen figyelik, hogy a kolléganőik hajdíszre milyen változásokon megy át. Ha észreveszik, hogy a galambnak meg van festve a másik szeme is, örömujjongásban törnek ki és még három ütemes tapsot is kap az illető. A galamb második szeme ugyanis azt jelenti, van már szerelmesük, vagy pártfogójuk...

Akit ezen a módomban üdvözöltek, annak friss egy-jenéseket kellett szétoztania közöttünk. A pártfogóknak is üdvözlés járt, ha hajlandók voltak a második szemnek tanúk előtti elhelyezésére.

A gésák újév előtt el szoktak menni a bankba, ahol száz vagy kétszáz új egy-jenest váltottak be maguknak. Emiatt „A virágok és fűzfák világa” közelében fekvő bankoknak valóságos hegyekben kellett készenlétben tartaniuk az új egy-jenéseket. Az újév hetében azoknak a gésáknak a ruhakivágásában, akik már öt-hat gésaházat fölkerestek a jókívánásaikkal, ott lehetett látni a bankjegyeket.

Az újévvel kapcsolatban meg kell említenem az év első viadalát. Ezt Rjogoku-városrészben szokták tartani és mindig nagyszerű látványosság volt.

Akkoriban még nem tartottak olyan sok viadalt, mint manapság, télen és nyáron csak egyet-egyét bonyolítottak le. A nézőket a viadalokat rendező teaházak szűk nadrágokba öltöztetett alkalmazottai vezették a helyükre.

Az arénában a közönség tetszése szerinti ételeket rendelhetett és télen kis kézi melegítőket is lehetett kapni. Az arénában ugyanis akkoriban még nem volt fűtés és így legalább az emberek keze meleg maradhatott. Az ételeket és a szakét kis faládikákon szolgálták fel.

A nyári viadalokon zsenge zöldbabot szoktak enni és sört ittak hozzá. A „zöldbabevés és sörivás” szokása még ma is a szumo-viadalokra emlékeztet.

Újévkor a gésák díszruhájukban jelentek meg a szumo-viadalokon. A gésák a viadalok kötelező tartozékai voltak. A nézőtéren négyesével-ötösével

üldögélő gésákon a közönség nagy örömmel legeltette a szemeit.

Az egyik rádióriporter különösen jól tudta közvetíteni a szumo-viadalokat.

Egy ízben így kommentálta az eseményeket: — Éppen most vonulnak be Simbasi szépei. Köztük az első a fiatal Kiharu, aki díszkimonójához lengő fű-obit visel. Éppen most helyezkedik el a csarnok keleti bejárata közelében másik három társával együtt". A bejelentést a nézőközönség nagy ujjongással fogadta.

A gésák között elég sok volt a „szumo-rajongó". Az egyik gésa képes volt például arra, hogy minden nap friss teknősbékavért vigyen az egyik birkózónak (ez állítólag fokozza a testi erőt). Egy másik gésa annyira el volt ragadtatva az egyik birkózótól, hogy a viadal idejére minden elfoglaltságát lemondta, csakhogy ott lehessen a csarnokban a mérkőzésen.

Volt egy birkózó, Bun-csan, akit csak az általános iskolások imádtak. Híres volt még Najorava is, aki nem szeretett veszíteni. A birkózók többsége azonban jószívű óriás volt. Például Kagamiiva mindig talpra segítette az ellenfelét, ha az a nagy súlya miatt nem tudott saját maga fölállni.

Én ugyan gyakran jártam szumo-viadalokra, azonban nem volt kedvencem és a birkózás nem is nagyon érdekelt. Az viszont jó volt, hogy a szünetekben bementék a fontosabb új híreket. Az egyik alkalommal például ezt hallottam:

— VIII. Edward éppen most jelentette be lemondását. Vagy: — Japán szövetséget kötött Olaszországgal.

Vagy: — Kaja herceg és a felesége megtisztelt bennünket a jelenlétével.

A herceg az előző napon több fiatal tiszt társaságában meglátogatta a Kacso teaházat. Nagyon jól érezte magát és arra kérte a tiszteket, hogy engem és Kinka kolléganőmet hajigálják föl a magasba. Ezt ők meg is tették, noha én ezt nagyon barbár eljárásnak tekintettem. A szumo-csarnokban azonban nagyon jól festett a herceg a királyi páholyban elegáns egyenruhájában és itt tisztességesen is viselkedett.

A hercegeket régebben szinte istenítették. Azt hitték, aki rájuk néz, megvakul. A hercegek elég gyakori vendégek voltak Simbasiban. Közülük egyesek, amikor be voltak rúgva, még tisztességtelen ajánlatokat is tettek nekünk... Ez volt az oka, amiért mi nem osztottuk a többi japánnak azt a véleményét, hogy a hercegek egészen más lények, mint mi vagyunk. Akadtak közöttük persze tisztességesek is, mint például Ófensége Takeda herceg.

De most hadd térjek vissza a szumo-viadalokhoz. A sikeres birkózók között is kivételnek számított Futabajama, aki egymás után 69 mérkőzését nyerte meg. A nagymesterek — japán elnevezésük *jokozuna* — azonban ritkán veszítettek mérkőzést.

Annyiban szerencsém volt, hogy megérhettem a csarnokban azt a történeti pillanatot, amikor Akinoumi megverte Futabajamát. Ez 1939-ben történt. A nézők vadul felugráltak helyükről és az üléspárnáktól kezdve mindent a levegőbe hajigáltak, ami a kezük ügyébe került.

Nemrégiben a kezembe került egy cikk, amely szerint egy Vakanohana nevű szumo-birkózónak gyermeke született egy bártulajdonosnőtől és ezért elvált a feleségétől. Az én időmben a szumo-birkózók feleségeit nem nagyon háborította fel, ha a férjüknek más nőtől gyermeke született.

A nős férfiak szeretői annak idején nem mozgattak meg minden követ

annak érdekében, hogy elfoglalják a feleség helyét.

MÁS IDŐK, MÁS ERKÖLCSÖK...

Most szeretnék egy keveset olyan dolgokról beszélni, amelyek csak a gésák világára jellemzők és ezért a polgári beállítottságú emberek nagyon furcsának találják ezeket.

Például rendszeresen kaptunk úgynevezett *aidzsókat* – lefordítva: „randevú-értesítéseket”, azaz meghívásokat.

Az értesítéseken azok a teaházak szerepeltek, amelyeket fel kellett keresnünk. Ezeket a cédulákat *tembeninek* is hívtuk – „mennyei bíbor” –, mert a felső részükön egy vörös sáv húzódott.

A kabuki-darabokban az örömnegyedből érkező leveleknek mindig vörös szélük van. Ez a vörös ajkakat szimbolizálja és a nemi vágy kifejezése.

Amikor Amerikába költözésem után amerikai férfiaktól szerelmes leveleket kaptam, meglepett a levelek végére tett három kereszt. Ezekről később megtudtam, csókokat jelentenek. Ha nő írja a szerelmes levelet, néha hozzányomja az ajkait a papíroshoz. Ez ugyanaz a szimbolika, mint amely a japán *tembenik* mögött áll.

Az este előrehaladtával általában egyre több ilyen cédula volt a kimonók kivágásában. A számuk persze azt is jelezte, mennyire népszerű volt egy gésa.

Egy másik gésa-specialitás a *gjokudai*, azaz „drágakő-ár”, amely Kanszaiban a *hanadai* nevet – „virág-ár” kapta. Ezen a gésák honoráriumára értendő. A gésák óradíjban részesültek. Régebbi elnevezése *oszenkodai* – „füstölőrúd-ár” – volt. Nagyon régen ugyanis nem voltak még órák és az összejövétel időtartamát azon mérték, hány füstölőrúd égett le közben.

A tizenhárom-tizennégy éves leánykák elnevezése *hangjoku* – „féldrágakő” – volt. Ha a gésa óradíja 5000 jen volt, a *hangjoku* csak 2500-at kapott. Innen a „féldrágakő” elnevezés.

A *hangjoku* elnevezés helyett egyes helyeken *az osaku-szan* – „tea-és szaké-betöltő leány” – megszólítás járta. Minthogy félig még gyermekek voltak, csupán olyasféle ártatlan feladatokat láttak el, mint a tea és szaké betöltése.

Akkoriban március 31-e volt a választóvonal, hogy kik tartoznak egy évfolyamba. Ezért előfordulhatott, hogy egyesek már hatéves korukban elkezdtek iskolába járni és amire a hatosztályos kötelező iskolát elvégezték, még csak tizenkét évesek voltak.

A „féldrágakövek” lengőujjú hosszú kimonót viseltek. Az obijukat nem a szokásos, úgynevezett dobstílusban, hanem laza hurokban kötötték meg. A hajukat ószibarack frizurára fésülték (ez magasra feltűzött kontyféleség) és sok virággal díszítették.

A féldrágakövekből tizenhat vagy tizenhét éves korukban lettek igazi drágakövek, „egyedülálló fák”, vagyis kész gésák. Ettől kezdve már a teljes óradíj járt nekik.

A hangjukuk nem viselhetek hosszú kimonót, és csak a debütálásuk után rövidíthették meg a kimonó ujját és ereszhették ki a szoknyaszegélyt. Az obijukat dobstilusban kötötték meg, a fűzág-obi csak ünnepnapokon volt megengedve.

A Kiotó-beli *maikók* azonban más frizurát hordtak és az obijuk úgy volt megkötve, hogy egy része rövid sleppként kilógott. Ok már tizenégy-tizenöt éves korukban földig érő kimonóban jártak. A fiatalok közül manapság sokan azt hiszik, a *maikók* mind gésajelöltek. Ez azonban nem igaz, mert igazi *maikók* csak Kiotóban léteznek.

A gésákat egyébként Kantóban *geisáknak*, Kanszaiban viszont *geikóknak* nevezik. A kanszaibeli gésaszokásokról nem sokat tudok (ottani barátnőimet, Ronoszukét és Botan-csant ezekről a dolgokról nem kérdeztem ki). Azt hiszem azonban, az eltérések elég nagyok.

A gésáknak számos olyan kalandra van lehetőségük, amelyekről a polgári feleségeknek fogalmuk sincsen.

Volt egy kolléganóm, aki férjhez ment egy műtrágyagyár igazgatójához. Ez a gésa (helyénvaló volna őt igazi dámának neveznem) tizenöt évvel volt idősebb nálam. Ő és a férje időnként külföldieket láttak vendégül. Az asszony nagyon elegánsan öltözködött, folyékonyan beszélt angolul, olajfestményeket és fafaragványokat készített.

A volt kolléganóm gyakran nevetgélve beszélt arról az időszakról, amikor újdonsült feleség volt.

A férjhezmenetele előtt saját gésaházat vezetett. Az anyjától kapott egy papagájt, amelyet nagyon szeretett. Amikor az anyja meghalt, eladta a gésaházat és férjhez ment. A papagájt magával vitte a házasságba.

Engem gyakran meghívtak az igazgató ó-angol stílusú, csodaszép házába, amelynek a kertjében úszómedence és szép nagy bárpult volt. A ház ellentétes oldalán helyezkedett el a tetővel ellátott japán bejárati kapu. Az üveges bejárati ajtót rács védte.

A kapu mögötti folyosón lógott a papagáj kalitkája. Valahányszor belépett valaki, a papagáj mindig felkiáltott: „Jó napot! Itt jön a debütáló gésa”. Ebből mindenki tudta, mi volt a háziasszony eredeti foglalkozása. Az anyósa ezért arra kérte őt, távolítsa el a madarat. A papagáj ezután visszakerült a gésaházba, ahol nyugodtan köszönthette a belépőket.

Idősebb kolléganőmnak, Kijojónak a vonaton volt egy érdekes élménye.

Annak idején a Tokió-Oszaka expressz utolsó kocsija panorámakocsi volt, amelyben csak első osztályú utasok utazhattak. A nagy ablakokon át jól lehetett látni a tájat, az ülések egyszemélyes fotelek voltak és egyébként is nagyon kényelmes volt a kocsi berendezése. A kocsi végén mellvéddel ellátott peron volt. A külföldi művészeket gyakran szokták itt virágcsokorral a kezükben lefényképezni. Akkoriban nagyon híres emberek utaztak ezekben a panorámakocsikban.

Egyszer Kijajo is, aki polgári módon volt öltözve, ilyen panorámakocsiban utazott, hogy Kiotóban találkozzék a pártfogójával. Elbeszélése szerint nercgalléros kabátjában nagyon elegánsan nézett ki és akár a nemesség körébe tartozónak is lehetett volna őt nézni.

Noha nagyon szívesen dohányzott volna, a többiekre való tekintettel nem

gyűjtött rá. Aztán leült melléje egy nagyon elegánsan, nyugatiasan öltözött hölgy, akit akár grófnőnek is lehetett volna nézni. A hölgy a lehető legválasztékosabb kifejezéseket használva, udvariasan megkérdezte Kijoját, hová utazik. Kijoját ez nagyon meglepte, úgyhogy alig tudott megmukkanni. Mégis igyekezett hasonló választékossággal válaszolni. A grófnő ezek után a lakcíme után érdeklődött. Kijojo ettől még jobban megdöbbsent és zavarában a pártfogójának a címét adta meg. Szerencséjére a hölgy a város egy másik kerületében lakott...

A hölgy ezután a színházi előadásokat hozta szóba. A gésák, a polgári asszonyokkal ellentétben, nagyon szókimondóan beszélnek a színházról és a színészekről. Az ilyen helyzetek tehát nagyon problémásak számunkra.

Kijojönak mégis sikerült megállnia a helyét és a vonat végül befutott Kiotó pályaudvarára. A hölgy nem szállt le, mert neki Oszaka volt a végcélja. Kijojo azonban kinyitotta az ablakot, hogy hordár után kiáltson. Akkoriban még minden pályaudvaron voltak hordárok. Kijojo kihajolt és hangosan kiáltotta: – Hakoja-szan, hakoja-szan! Vagyis azonnal kiderült, a grófnőnek egy gésa volt az útitársa. Kijojönak persze véletlenül csúszott ki a száján a „hakoja” szó, mert mi gésák hozzá voltunk szokva, hogy bármire van szükségünk, rögtön a hakoját hívjuk. Kijojo persze rögtön a szája elé kapta a kezét, de már késő volt, elárulta magát. Nem tehetett egyebet, gyorsan a kijárat felé indult.

TÖRZSVENDÉGEIM

A törzsvendégeimről is elég sokat tudnék mesélni, és valósággal elfog a nosztalgia, ha eszembe jutnak.

Az egyik törzsvendégem Ito Micsio úr volt, aki nagyon kedvelt. Gyakran külföldi vendégek kíséretében érkezett, és ha valamit nem értettem meg jól, mindig kíségetett zavaromból.

Akkori felesége, Cujako asszony is nagyon kedves volt és amikor az angolt tanultam, egy nagyon jó angol-japán szótárral ajándékozott meg.

Sok-sok esztendővel később New Yorkban találkoztam ismét Micsióval, amerikai feleségével, Judzsi öccsével és Dennis fiával.

Judzsival együtt gyakran megnéztük a New York-i nevezetességeket. Minthogy a felesége, Teiko akkoriban Mexikóban volt, kicsi fiacskájuk, Gendzsi gyakran nálam aludt és olyankor többnyire elvittem őt az állatkertbe.

A Micsio-fiúk közül a legfiatalabb a híres díszletmester, Ito Kiszaku volt, aki a tokiói Teikoku-színházban röviddel a háború után a Szentivánéji álom operaváltozatának a díszleteit tervezte. A háború után az emberekben nagyon erős volt a vágy, hogy a rengeteg rom és szemét helyett végre valami szépet is láthassanak. Ennek megfelelően az opera színpadképe az akkori viszonyok között pompázatosnak számított.

Kiszakunak sikerült a Teikoku színház tulajdonképpen kicsiny színpadát mély erdővé varázsolnia. Ezt a csodálatos színpadképet, amelyből a törpék és tündérek égő lámpásokkal léptek ki, egész életemben nem fogom elfelejteni.

Arra a kérdésre, hogy nevezek meg egyetlen japán zsenit, egy pillanatnyi habozás nélkül Ito Kiszaku nevét említeném meg. Azóta Dennis kivételével, aki akkor még nagyon fiatal volt, a család minden tagja meghalt.

Az Ito-fivérek közül Szenda Koreja volt a legfiatalabb. Micsio gyakran megkért, Szendával és kedvenc gésájával, a fiatal Norikóval együtt látogassam meg.

Koreja nagyszerűen értett népi balladák — nagauta — előadásához. Ezeket Norikóval együtt samiszenen kísértük, ő pedig Josicunének a „Balladás könyvben” szereplő hőstetteiről énekelt. Bizonyára csak keveseknek adatott meg, hogy Szenda Korejától balladákat magánházakban halljanak énekelni.

Micsiótól rengeteg amerikai furcsaságról hallottam beszámolót. Elmondta például, hogy Amerikában vannak „motel” elnevezésű szálláshelyek, ahol autóstul lehet éjszakázni. A „motel” szó a „motor” és „hotel” szavak összevonásából keletkezett. Azt is elmondta, hogy Amerikában már szinte mindenkinek van hűtőszekrénye és az embereknek nem kell naponta beszerezniük a jégszekrényekhez való jeget. Megtudtam még, hogy szinte minden háztartásban van már gépkocsi, és a nők is szoktak vezetni. Szívesen találkoztam Micsióval, mert tőle mindig hallottam valami érdekességről.

Micsio volt az első, aki a New York-i Carnegie Hallban előadta az

„Etenraku” darab Gagaku-zenére írt Bugalal-táncát. A darabot Konoje Hidemaro vezényelte. Amikor Micsio befejezte táncát, a közönség felállva tapsolta meg a produkciót.

A Jukimura-éttermet látogató vendégek közül nem Micsio volt az egyetlen, aki nagyon kedvelt engem. Minthogy a Jukimura főnöknője nagyon haladó nézeteket vallott, étterme hamarosan a haladó gondolkodásúak kedvenc helye lett.

A főnöknő ezt megelőzően Ojuki néven sikeres gésa volt és az oszakai Szohanoje Goro vígjátéki színész feleségeként vele együtt Európába ment. Amikor kitört az első világháború, onnan Amerikába menekültek. A főnöknő az akkori időben nagyon emancipáltak és világlátottnak számított.

Jó néhány esztendővel később operai tanácsadói minőségemben fölkerestem a New York-i könyvtárat, hogy alaposabban tájékozódjam Puccini műveiről. Nagy meglepetésemre kiderült: a Pillangókisasszony bemutatóján 1904-ben Miura Tamaki énekelte a címszerepet. A művet Campanini vezényelte és az ősbemutató a milánói Scalában volt. Madame Butterfly kosztümjét és frizuráját egy bizonyos „Mrs. Jukie Hajasi” tervezte, Jukimura főnöknője.

Nagyon örültem, hogy íme, egy japán nő neve belekerült az európai operatörténetbe.

A Jukimura vendégei közül meg kell még említenem Ogura Szeitarót is. Orvosként dolgozott és arról volt híres, hogy a borneói őserdőkből egy órángutánt hozott magával.

Ogura úr a főnöknőtől megtudta, hogy angol órákra járok.

– Biztosan nagyon fárasztó számodra, hogy délelőttönként iskolába jársz és esténként dolgozzál. Nem szoktál néha elaludni az iskolában? — kérdezte.

– Még Napóleon is szokott fáradt lenni. A harmadik tanítási órában néha valóban el szoktam bóbiskolni.

– Holnap valami érdekes ajándékot kapsz tőlem — ígérte.

Másnap valóban tíz olyan tubust kaptam tőle, amelyek holmi fogpasztának látszottak, azonban valójában azonnal oldódó kávé volt bennük. A tubusból egy keveset egy csészébe kellett nyomni, aztán forró vizet kellett ráönteni. Pillanatok alatt csodás illat árasztotta el a szobát.

– Ha elfogyott, kapsz tőlem utánpótlást — mondta. Örömöm szinte nem ismert határt.

A kávénak „arab kávé” volt a neve és ha az iskolában megittam belőle egy csészével, többé nem voltam fáradt. Vagyis már ötven esztendővel előbb is létezett az azonnal oldódó — „instant” — kávé.

Van még valaki, akinek nagy hálával tartozom. Amikor az angol nyelvű Japán Times kiadója, Asida Hitosi úr, a Jukimura főnöknőjétől megtudta, hogy angol tanfolyamra járok, megajándékozott lapjának háromévi ingyenes előfizetésével. Akkoriban az egyetlen angol nyelvű lap lévén Japánban, a lap nagyon drága volt...

Eleinte hiába próbáltam olvasgatni az újságot, egy kukkot sem értettem belőle. Néhány részletet azonban minden alkalommal aláhúztam piros ceruzával és vagy az Imperial Hotelben lakó Szuga úrtól, vagy külföldi vendégeimtől megkérdeztem, mi a jelentésük. Kétesztendei tanulás után már

szinte mindent megértettem. Asida úrnak az ingyenes előfizetésért még ma is nagyon hálás vagyok. Persze Asida úr és szép felesége, akikkel időnként összefutottam, szintén nagyon örültek, hogy hasznát tudom venni az újságnak és egyre jobban értek és beszélek angolul.

Meg kell emlékezni még egy kedvenc vendégemről, Otani Noboruról, a Japán Tengerhajózási Társaság igazgatójáról. Engem mindig „Tutanchamonnak” hívott, mert szerinte Simada-frizurában órá hasonlítok. Akkoriban persze még fogalmam sem volt, ki is az a Tutanchamon. Negyvenöt esztendővel később szembekerültem az igazi Tutanchamonnal és megpróbáltam őt elképzelni, miként nézne ki Simada-frizurában.

A Nemzetközi Gózhajózási Társaság igazgatója, Kurikava Sindzsiro szintén a legkedvesebb vendégeim közé tartozott. A menyé zenész volt és az igazgató nagyon szeretett vele dicsekedni.

A költőversenyeket szervező császári hivatal egyik méltóságától, Csiba Taneakitól és a Császári Egyetem egyik professzorától, Tacuno Jutakától nagyon sok érdekes dolgot tudtam meg.

Szintén felejthetetlen vendégeim voltak még: a Kubota-kohó tulajdonosa, Kubota Szeicsi, Naganuma Koki, a pénzügyminisztériumból, a barátja, Cukamoto Kempo, aki később az Állami Rákközpont vezetője lett, Kokie Takeo a Japán Légiforgalmi Vállalattól és Atarasi Dzsun a Tiber számológépgyárból. Ugyancsak nosztalgiával emlékszem a Külügyminisztérium és az Idegenforgalmi Hivatal képviselőire, valamint az újságírókra. Hogy az életem mind Japánban, mind Amerikában olyan szépen alakult, elsősorban ezeknek az embereknek köszönhetem.

Akkoriban havonta mintegy öt jenbe kerültek a Mon Amiba tett kiruccanásaink, ahol az úgynevezett „agytréningeket” tartottuk. Együtt ettünk, szórakoztunk és tanácsokat kértünk és kaptunk egymástól.

A Mon Amiban a következőkkel találkoztam rendszeresen: Kobajasi Csiroko, slágerénekesnő; Cucsija Dzsun fiatal diplomata; Dansiro (a mostani Ennoszuke III kabuki-színész apja); Furukava Roppa (noha egy báró fia volt, komikusnak állt); Kisii Akira (egy nagyon tehetséges énekes és komikus) és persze én magam is: Kiharu.

Dansiro legszívesebben a kabuki jövőjén töprengett; Csijoko abban reménykedett, hogy a japán slágerek majd ugyanolyan világhírnévre tesznek majd szert, mint a francia sanzonok; Dzsunt a világpolitika helyzete aggasztotta; Roppát kizárólag a japán komédia jövője érdekelt (beleértve a musicaleket is); én Dzsunhoz hasonlóan szintén Japán jövőjéért aggódtam. A beszélgetéseink annyira izgalmasak voltak, hogy szinte észre sem vettük és máris elrepült három óra.

Roppa és Akira az aznapi menü (leves, saláta és sült vagy fasírt) elfogyasztása után többnyire hangosan követelte, menjünk át hozzám és fogyasszunk ott *ocsazukét*, vagyis teával megöntözött rizst.

Dzsun és Dansiro állandóan arról beszélt: olyan helyen kellene tartani a találkozót, ahol a napi menü adagja jóval nagyobb, mint a Mon Amiban. Végül sikerült találniuk Sibujában egy éttermet, ahol a menüben öt jenért óriási adagokat kaptunk.

Az első fogás valami egyszerű orosz egytálétel volt. Utána hatalmas adag

nyársonsi hús és zöldség következett, majd mazsolás piláfot és még sok minden egyebet kaptunk.

— Semmi probléma, én fizetek — jelentette ki Akira, amikor látta, mindenki két levest, négy nyársat és két adag rizst rendelt. Elégedett mosollyal hagyták el az éttermet, majd Akira így szólt:

— És most elmegyünk Kiharuhoz ocsazukét enni.

Ezen óriásit nevettek, hiszen nekik soha semmilyen menü nem volt elég. Roppa és Akira ugyanolyan kövér volt, mint a hawaii hústorony, Takamijama szumo-birkózó.

Pompás dolog volt fiatalnak lenni és mindenkinek megvolt a maga álma — volt, aki diplomata, egy másik színész, egy harmadik énekes, ismét más gésa akart lenni. Akkoriban bizonyára nagyon kotnyelesen, szemtelenül beszélhettem, annál is inkább, mert én voltam köztük a legfiatalabb és alaposan elkényeztettek.

Amikor 1936-ban kitört a botrány Abe Szada körül, akinek a történetét Osima rendező filmesítette meg Az érzékek birodalma című filmben, ez a mi köreinkben némi kalamajkát okozott...

A Kuvana étterem főnöknője taxival végig hajtatott a Sova utcán. A rendőrség azonban pontosan aznap rendelt el ebben az utcában útlezárást annak érdekében, hogy sikerüljön Abe Szadát letartóztatniuk. A rendőrség ilyenkor nagy lámpákat állított fel azokon a helyeken, ahol a járműveket megakarták állítani, hogy átvizsgálják az utasaikat.

A Kuvana étterem főnöknője nagyjából azonos korú volt, mint Abe Szada és csodálatosan szép volt. A taxiját megállították és megkérdezték a nevét.

— Abe Szadako — mondta gyanútlanul és persze azonnal bevitték a rendőrségre.

— De hiszen csupán a nevemet mondtam meg — mesélte később nevetve.

Egy ideig a pekingi Jintai Vang is gyakori vendégünk volt. Körülbelül ötvenéves, nagyon vonzó férfi volt. A jelek szerint a politikában elég nagy szerepet játszhatott. Nemcsak banketteken vett részt, hanem néha meghívott két gésát, Jacsijokót és Momokót az Imperial Hotelbe ebédre.

Tokióban a császári fakultáson német jogot tanult és japánul majdnem olyan jól beszélt, mintha született japán lett volna. Egyszer mandarin-kínai nyelven adott elő valamit — azt hiszem, a „Kaméliahegy” nevű villában történt — és beszédének szép hangzása megtalálta az utat a szívemhez. A mandarin nyelv csodaszép.

Pekingbe való visszatérése után többször meghívott. Kínát nem ok nélkül hívják a „Rajzok birodalmának”. Olyan szépen rajzolta meg az egyes írásjeleket, hogy akár gyakorlási mintaként is lehetett volna azokat használni. Ahányszor Japánba jött, mindig hozott valami meglepetést számomra.

Achát- és jade-darabokat ajándékozott nekem, amelyekből hajdíszeket és obi-brossokat készítettem. Kaptam tőle egy nehéz kínai brokátselyem-darabot is. Az anyag alapszíne karmazsinvörös volt és madarak meg virágok díszítették. Ebből az anyagból egy olyan obit csináltattam, amelyért számos dicséretben volt részem.

— Peking ősszel a legszebb. Gyere feltétlenül — írta. Én szívesen utaztam is volna, de a nagyanyám kitalálta: „Kínában mindenkit legyilkolnak”. Emiatt

határozottan megtiltotta, hogy elutazzam.

Tudomásom szerint Jintai Vang a háborúban borzasztó körülmények között halt meg. Minthogy ő volt akkoriban az egyetlen kínai, akit ismertem, a kínai értelmiségiekről az a kép alakult ki bennem, hogy azok mind kiváló emberek.

További számos jó ismerősöm közül meg kell említenem Gwen detroiti újságírónőt. Olyan kitűnő volt a maga szakmájában, hogy nő volt ellenére a férfi kollégái nagy tiszteletben tartották. Összebarátkoztunk és sokszor mentünk együtt szórakozni. Megvan még az a fotóm, amelyen én az ő nyugati ruháit viselem, ő pedig az én kimonóban feszít.

A háború után visszatért Japánba és nagy segítségemre volt életem újraindításában. Röviddel a háború kezdete előtt autóbaleset érte, ami eltörzítette arcának egyik felét. Egy detroiti kórházban ugyan végeztek rajta plasztikai műtétet, én azonban, aki ismertem az eredeti arcát, szomorúan láttam, mennyire megváltozott.

1939-ben és 1940-ben folyamatosan csökkent a külföldi látogatók száma. Röviddel a háború kitörése előtt érkezett és telepedett meg Japánban H. Tiltmann angol újságíró. A háború alatt hazament ugyan, ám utána visszatért és haláláig Japánban maradt.

Rendkívül büszke volt arra a rendjelére, amelyet később a *tennótól* – a császártól – kapott. Közel kilencven éves koráig az Imperial Hotelben lakott és a háború után ő is nagy segítségemre volt. Van róla egy fotóm, amely az Imperial Hotel előtt készült. A hátlapjára ezt írta: „Kiharu kisasszonynak, aki sohasem hajlandó felhívni. 1937”. Nekem azonban gátlásaim voltak, hogy őt a hotelben felhívjam és ott kettesben találkozzam vele. A könyvében azonban nagyon sok fotó jelent meg rólam. A könyv – emlékezetem szerint – 1938-ban jelent meg.

Macui Szuiszei a könyv megjelenése után így csúfolódott velem: – Ez aztán klassz dolog! Kiharu Ófelségével egy könyvben jelenik meg. Tiltmann biztosan szerelmes beléd! – Én azonban semmi ilyesmit nem vettem észre.

A fotók otthonomban ábrázolnak engem sminkelés és öltözködés közben és ahogyan elindulok egy bankettre. Japánok számára akkoriban elképzelhetetlen volt, hogy a fényképük a császári család fényképeivel együtt ugyanabban a könyvben szerepeljen. Ezúttal bizonyára azért tettek kivételt, mert a szerző külföldi volt.

Tiltmann és Fudzsivara Josi voltak az egyetlen vendégek, akik egészen halálukig az Imperial Hotelben laktak.

A Bostoni Múzeumban dolgozó Dr. E.-ről is kellemes emlékeim vannak. Mindig nagyon barátságosan viselkedett, valahányszor Japánba jött. Minden találkozásunkkor szeretettel átölelt és az ő „kedves japán leányának” nevezett. Általában Tomita úr társaságában érkezett, akinek amerikai nő volt a felesége.

Tomita volt a doktor jobb keze. A háború után sok értékes japán műalkotás került Chicago, New York, Washington és Boston múzeumaiba. A New York-i Szépművészeti Múzeum azonban már akkor kezdte el a japán műalkotások gyűjtését, amikor a japán művészet külföldön még alig volt ismert. Ez nagyrészt Dr. E. és Tomita úr munkásságának köszönhető.

ELŐLEGEK A BABÉRKOSZORÚRA

Annak idején a köztisztviselők és az újságírók között nagyon jó volt a viszony. A külügyi és pénzügyi rovatokat vezető újságírók a tisztviselőkkel együtt rendeztek összejöveteleket. A Cukidzsi városrészbéli Honga-templom mögött volt a Kavaki teaház, amely a fiatalok kedvelt találkozóhelye volt.

A formális — jól fizető — kötelezettségeinket a koraesti órákban letudtuk és utána elmentünk a fiatalokhoz —, hogy mi is jól szórakozzunk, ne csak a vendégeink.

Janaszigava úr ezzel a felkiáltással várt: — Kiharu, rendeltem neked egy kacudon-sztéket! — Ezt a sültet a Gomangoku-étteremből rendelték, de az is szokásban volt, hogy a Mijakava-étteremből *meszokko-domburit* — angolna-belsőseget — hozattak. Szórakozásként vagy izgalmas dolgokról beszélgettünk, vagy valamilyen játékot játszottunk, esetleg szótagrejtvényeket adtunk fel egymásnak. Mindhárman — Fukuvaka-csan, Koiku-csan és én fiatal gésák voltunk, és mert nem volt köztünk tiszteletet parancsoló idősebb gésa, ezért jól kihasználtuk az alkalmat a szórakozásra.

Többek között elmentünk a Curumi-városrészbéli kísértetkastélyba. Ez csak nyaranta volt nyitva és jókat lehetett borzongani benne. A vaksötét folyón haladva egyszerre csak valami ragacsos massa ért az ember arcához és egy kútból kiáltás hallatszott: — Várjatok! — és utána hirtelen egy kísértet bukkant elő a sötétből. Vagy: A toalett előtt háttal egy férfi áll és amikor megfordul, látható, hogy az arca csupa vér. Vadul sikoltoztunk a félelemtől. Koiku-csan ijedtében szorosan átkarolt.

Ezt Oida úr rögtön hevesen nehezményezte: — Nem szép, hogy a leányok egymást ölelgetik! Legközelebb legyetek szívesek engem átölelni!

Akkoriban nagyokat neveltünk azon, hogy igyekeztünk az étteremből „valamit titokban magunkkal vinni”.

Másnap azonban mindent visszaadtunk. De minél több só- vagy borstartót sikerült valakinek észrevétlenül kicsempésznie, annál nagyobb lett köztünk a tekintélye. A legügyesebb szinte mindig Oida úr volt. Az egyik télen még egy nagy cserepes növényt is sikerült a kabátja alá rejtve elvinnie a Szembikija-étteremből.

Azt egyikünk sem értette, miként sikerült neki. Egy szempillantás alatt képes volt eltüntetni tányérok és tálakat. Másnap persze ő is visszavitte azokat. Amikor a virágcserepet is visszavitte, a Szembikija tulajdonosa valósággal tisztelettel tekintett rá, méltányolva a teljesítményét, Oida úr büszkesége pedig nem ismert határt. A helyzet még mulatságosabbá vált olyankor, amikor Furukava Roppa és Macui Szuiszei is társult hozzánk.

A multság végeztével valamennyien hazakísértek. Ötösével-hatosával hazafelé tartva rengeteget bolondoztunk.

Levettük például egy bába névtábláját és egy zöldséges üzlet fölé

akasztottuk ki, vagy két cégtáblát fölcseréltünk: egy kínai orvosét egy édességboltéval, egy masszórét egy mosodáéval. Ezek ugyan nagyon ostoba csínyek voltak, de mi nagyon élveztük a dolgot. Az otthonom elé érve valamennyien torkuk szakadtából köszöntek el tőlem: — Kiharu a Simbasiból, banzáj! Ezt háromszor kiáltották. Erre természetesen csodálkozva néztek ki a szomszédok az ablakon, hogy kik azok, akik így zajonganak. A legkíváncsibbak még az utcára is kijöttek, hogy megbámuljanak bennünket. A nagyanyám mérgesen szitkozódott és azt szerette volna, ha legalább a banzáj-kiáltás elmaradna. Életemnek csodás időszaka volt ez.

A fiatal újságírók többsége éppen befejezte egyetemi tanulmányait és idősebb kollégáik elkezdték nekik oktatni a szórakozás művészetét.

Amikor huszonöt esztendővel később föllevenítettük emlékeinket, valamennyien azon csodálkoztunk, hogyan engedhették meg maguknak, hogy olyan drága szórakozóhelyekre járjanak, mint a Cukidzsi vagy a Simbasibeli Kavaki étterem, holott akkor egyikük sem keresett még többet hatvan jennél.

A magyarázat egyszerű: a Kavaki főnöknője előlegezte nekik a babérkoszorút. Ez a japán szólás azt jelentette, hogy a fogyasztásért nem kellett fizetniük.

— Alighanem Janaken fizette a számláinkat.

— Kszuga no Cubonének elég sok pénze volt, néhányszor biztosan ő is állta a cechünket.

— Amikor Komparu honoráriumhoz jutott, ő is nagylelkű szokott lenni. — Ilyeneket találhattunk.

Az egyikük így dicsekedett: — Én egyszer sem fizettem. — A lényeg: az igazi választ egyikük sem ismerte. A válasz: a babérkoszorú megelőlegezésének módszere.

Amikor a külügyminisztérium fiatal alkalmazottai kérték a számlát, ezt a választ kapták: — Ha óhajtja, csak akkor fizet majd, amikor külügyminiszter lesz magából.

Akkori szokás szerint a számlát évente egyszer vitték ki. Az okami-szan egy háziszolga kíséretében és néhány üveg Johnny Walker Black Label társaságában fölkereste a vendégeket és megköszönte a látogatásaikat. A szokások annak idején egészen mások voltak, mint ma.

Az okami-szan különösen azokkal gyakorolta a babérkoszorú megelőlegezésének szokását, akik előtt ígéretes pálya állott.

Ezek azután sem feledkeztek el arról, hogy hálával tartoznak az okami-szannak, amikor állami vagy ipari vezető lett belőlük és a sokszorosát fizették vissza annak, amennyit hiteleztek nekik.

Akkoriban így mentek a dolgok...

A vendégek manapság már egy hét eltelte után felszólítást kapnak arról, hogy fizessenek. Más idők, más erkölcsök.

Erről eszembe jut, hogy annak idején a képviselőkről is egészen mások voltak az elképzelések, mint manapság.

Ha ismerőseink egyikéből képviselő lett, régebben azt mondtuk: — Értelmes ember nem vállalkozik ilyesmire. Vagy: — Fel fogja élni a vagyonát. — Ugyanis elképzelhetetlen volt, hogy valaki politikusként pénzt keressen. Az illetőnek a saját vagyonából kellett megélnie, a kiadásait abból kellett

fedeznie.

A helyzet azonban azóta Japánban is megváltozott. Azt hiszem, nincsen még egy ország a világon, amely az utóbbi 50 évben akkora változáson ment volna át, mint Japán.

Ám az előlegezett babérkoszorú tekintetében Amerikában is akadt még tanulnivalóm.

A kezembe került és elolvastam Sammy Davis jr. életrajzát. Akkoriban a később híressé vált angol színészek közül sokan – Lawrence Harvey, Stanley Baker, Richard Burton és Jack Hawkins – még csak pályájuk kezdetén álltak. Munkanélküliekként a londoni West End egy apró kávéházában szoktak találkozni. Ha valamelyikük pénzhez jutott, meghívta a többieket az elegáns első osztályú White Elephant Club-ba.

Akkor sem feledkeztek el a klubról, amikor sztárok lettek és igyekeztek viszonzni a tagok kedvességét. Ugyanis addig, amíg szegények voltak, a klub vezetősége rendszeresen „elfelejtette” átadni nekik a számlát. A kedvezményezettek az „elfelejtett” számlákat később bőkezűen rendezték. Nagy örömmel töltött el, amikor fölfedeztem: a babérkoszorú megelőlegezése nemcsak Japánban volt szokásos.

A KABUKI-SZÍNHÁZBAN

A mikor az idős Lady B. tizennyolc- és tizenkilenc éves unokájával Japánba érkezett, már meglehetősen jól tudtam angolul.

Ma azt mondanák, hogy VIP-látogatóink voltak. Az Imperial Hotelből Inomaru Tecuzo személyesen hívott fel. Az előkelő hölgynek az volt az óhaja, hogy igazi „gésalány-partit” rendezzen. Ennek kapcsán tíz vendéget – csupa külföldit, elsősorban angol követségi alkalmazottakat – akart meghívni a Sinkiraku étterembe. A partin Inomaru úr is megjelent és Kofumi eltáncolta a gyönyörű Dodzsodzsi – „A Dodzso-templomban” – című táncot. A parti nagyon jól sikerült, mindenki jól érezte magát.

A vendégek és a szereplők szép ajándékot kaptak: egy császárfából készült ládikót, amelyben egy batikkendő feküdt. A külföldi vendégek azonnal kinyitották a ládikót és elragadtatással nyugtázták a szép ajándékot. Ezen nagyon elcsodálkoztam, mert Japánban nem volt szokásban az ajándék azonnali megnézése. Ráadásul nemcsak megnézték az ajándékot, hanem rögtön a vállukra is vetették, vagy bekötötték vele a fejüket. Eközben rájöttünk, hogy egy japán stílusú kendő akár sálként is használható. Csoda csoda hátán.

A VIP-vendégeket természetesen mindig magas rangú tolmácsok kísérték. Az angol hölgyet egy beképzelt, hegyesre pödört bajszú idősebb úr kísérte. Olyan arrogánsan és fontoskodóan viselkedett, mintha ő volna Japánban az egyetlen, aki tud angolul.

Lady B.-nek megtetszettem, a partit követően naponta felhívott. Gyakran mentünk együtt bevásárolni és a Hibija-parkot is megmutattam neki.

Keveset beszéltem ugyan Lady B.-vel és az unokáival, a tolmács ennek ellenére állandóan kijavított. Bizonyára képtelen volt elviselni rossz angolságomat. A Lady azonban dicsérte az angol beszédemet és azt mondta, szép brit akcentussal beszélek. Gyakran kezdeményezett beszélgetést velem, hogy alkalmat adjon a gyakorlásra.

Számomra ez az angol társalgás magas fokú oktatása volt, ezért igyekeztem kihasználni az alkalmakat. Az idős tolmácsot azonban felbőszítette, hogy olyan sokat beszélek és emiatt durva volt hozzám. Ezért aztán igyekeztem fokozatosan a háttérbe vonulni, hogy ő kerülhessen a középpontba.

Am amikor Kofumi elkezdte eltáncolni a Dodzso-templomról szóló darabban a szerelmi jelentet, amelyben kreppselyemből készült fátylat viselt, azt mondta: Kofumi egyenesen a kádból szállt ki. Ez azt bizonyította, nem ismeri a darabot.

A színházban ezt nem tettem szóvá, hogy ne hozzam kellemetlen helyzetbe őt. Egy későbbi alkalommal azonban elmondtam a „Dodzso-templomban” című darab tartalmát a Ladynek és közöltem: annál a bizonyos táncnál Kofumi nem a kádból szállt ki.

Akkoriban Japánban szinte mindenki tolmácsnak adta ki magát, aki Hollywoodban akár csak egyszer is statisztált, vagy pincérként szolgált egy tengerjáró hajón. Később sok ilyen „tolmáccsal” találkoztam, akiknek a beszédétől néha minden hajam szála rögtön égnek állt.

Inomaru úr néhány nappal később közölte: a Lady szeretné meglátogatni a Kabuki-színházat és az a kérése, én kísérem el oda. Minthogy jól ismertem a kabuki-stílust, szívesen vállaltam a feladatot. Ám amikor meghallottam, hogy a tolmács ismét velünk lesz, elhatároztam, neki engedem át a főszerepet, noha félttem, megint valami „kiszállás a fürdőből”-féle bakit fog elkövetni.

Hadd mondjak most néhány szót a kabuki-stílusról.

Kikugoro VI. és Nakamura Kicsiemon csodálatos színészpárost alkottak, régi és új darabokban egyaránt felléptek. Ugyancsak híres kabuki-színész volt Icsimura Uzaemon XV. Olyan szép volt az orgánuma, hogy amikor megszólalt, a fiatal lányoktól egészen az idős nagymamáig mindenkit ekstázisba tudott ejteni. Különösen Szukeroku és Kirare Josza, valamint Naozumurai hősök alakításával volt nagy sikere.

Uzaemon és Kicsiemon hangját könnyen lehetett utánozni. Szinte minden hangutánzó fölvette a repertoárjába néhány jellegzetes jelenetét.

A hangutánzókat Japánban akkoriban „hangfestőknek” hívták. A hangfestők nyaranta a Szumida folyón teaházról teaházra csónakáztak. Télen többnyire párosával jelentek meg a teházak előtt. Nyári csónakázásaik közben áthaladtak Janagibasin és Simbasin, s közben minden teháznál megálltak, ahol mulatozó társaságot láttak és a vendégek kívánságai szerint utánozták ezt vagy azt a színészt. A vendégek az ablakokból lekiabálva közölték óhajaikat: Adják elő az „Orchidea-pillangó” jelenetet a Rancso című darabból, vagy idézzék fel a „Varjak pirkadatkor” jelenetet az Akegeraszu darabból.

Amikor befejeződött a bemutató, a gésák a vendégek nevében papírosba csomagolt borralalót dobtak bele egy, a csónakból feltolt bambuszrúdra erősített kosárkába.

Ha egy vendég azt rendelte meg, hogy Kikugoro modorában adják elő a „bentenkozó” jelentet, rázendítettek: — Ha még nem ismerné, hallgassa meg ezt a történetet... — Ha Uzaemon modorában kérték a „Joszaburo” jelenetet, ez volt a szöveg: — Egy könnyelmű szerelem vált a végzetévé... — Annyi biztos, a legtöbben Kikugoro, Kicsiemon vagy Uzaemon utánzását kérték.

Amikor sok évvel később előadásaimban megemlítettem a hangfestőket, először el kellett magyaráznom, kik voltak ezek és mit csináltak. A mai fiatalok valószínűleg nehezen értik meg az ő művészetüket és azt a légkört, amelyben éltek.

De térjünk vissza a színházhoz.

Akkoriban még élt az Uzaemon-család utolsó színésze és ülő helyzetben (mert nem tudott már hosszabb ideig állni) játszotta el „A császárfalevele” (japánul: Kiri hitoha) című darabban Jodo hercegnő szerepét. (A kabuki-darabokban a női szerepet is férfiak játsszák.) Ebben a szerepben és Isida Micunari szerepében még ma is a fülemben cseng Uzaemon nagyon kifejező és behízelt hangja.

Kikugoro VI. mély hangon, furcsa hanglejtéssel beszélt, és noha ekkoriban

már nagyon kövér volt, még mindig elég fürgén mozgott és férfias hatást tett.

Nagyon érdekes volt a Kagami dzsisi is, az „Oroszlántánc a tükörrel”, amely annak idején Jean Cocteau-t is annyira elbűvölte. Kikugoro számára megnövelték a díszletek méretét, hogy a színpadon kisebbnek és vékonyabbnak hasson. A kísérlet nagyon jól bevált és nagy volt a sikere. Néhány magas fenyő mögül egyszerre csak babaarcú, magasra ívelt szemöldökű bájos kis *kamuro* alakjában jelent meg és eltáncolta az „Esti várakozás” táncot. (*Kamuro* a kurtizánok fiatal szolgálójának a neve.) Az is előfordult, hogy lakk-kalapban kecses tündérként jelent meg a glicínia-indák között. Szinte hihetetlen, hogy Kikugoro mennyire ihletetten tudta eljátszani ezt a két lányszerepet.

Térjünk vissza az angol hölgyhöz. Éppen akkor érkeztünk meg a színházba, amikor megkezdődött az előadás, ami Kikugoro fellépésével kezdődött, aki az *Aszazuma*-táncot adta elő. A tánc befejezése után legördült a világoskék függöny, ami azt jelentette: véget ért a felvonás. Kikugoro szép hercegnőként egy csónakban ült. Fekete fejdísz és világoskék ruhát viselt, a kezében homokóra alakú dobót tartott.

— *Oh, beautiful, beautiful* — lelkesedett a hölgy. Művelt tolmácsunk rögtön közölte: — *Number one kabuki dancer in Japan.*

Mínt hogy Kikugoronak telt kerek arca volt, a nézők teljesen elfelejtették, hogy férfi játssza a lányszerepet. Amikor elkezdett táncolni és kecsesen mozgatta a legyezőjét és a ruha ujjait, a hölgy és az unokái nem győzték elégszer mondogatni:

— *Wonderful, wonderful.*

A színpad elsötétült, mert előkészítették a következő jelenetet. A teljes sötétségben valaki egy *kijmoto*-dalt énekelt. Aztán kivilágosodott a színpad és megkezdődött a *Tobae* tánc.

Egy piszkos ágyékkötőt és testhezálló rövid munkazubbonyt viselő parasztfiú tűnt fel a színpadon. Kezében egy nagy *szakés* hordó volt és az éjszakánként a rejtekhelyeikről előbúvó patkányokra vadászott. A koszos parasztfiú távolról sem hasonlított az előbb látott gyönyörű hercegnőre és Lady B. meg is kérdezte, ki játssza ezt a szerepet. A tolmács hevesen lapozott ide-oda a műsorban, elővette a szemüvegét, majd hitetlenül csóválva a fejét, még egyszer jól megnézte a műsort:

— A műsorban alighanem nyomdahiba van, mert azt írják, a szerepet Kikugoro játssza. Majd megkérdem az illetékeseket és beszámolok az eredményről.

Olyan dühös lettem, hogy nem tudtam többé uralkodni magamon: — Még hogy nyomdahiba? Ne tréfáljon. A szép hercegnő néhány perc alatt piszkos parasztfiúvá változott. Kikugoro az átváltozó képességéről híres. Kérem, figyelje meg erősen a táncokat. A két tánc a legkevésbé sem hasonlít egymásra. Az előadásnak ez a csúcspontja. Ez az átváltozás bizonyítja a legjobban, milyen nagy színész Kikugoro.

— Ez hihetetlen! Ez ugyanaz a színész, mint aki a hercegnőt alakította? — csodálkozott el a tolmács, ezúttal azonban japánul.

— Ettől olyan nagy művész Kikugoro — közöltem olyan büszkén, mintha én magam lennék az. A Lady elragadtatottan hallgatott és közben a szemével

majdnem elnyelte Kikugorót.

A tánc nagyon kifejező és mulatságos volt. A tartalma: hosszúfarkú kosztümmöt viselő patkány beleszeret a parasztfiúba és mulatságosan riszálja magát előtte.

Amerikában manapság az egyik nagyon kedvelt rajzfigura Charlie Brown és a kutyája, Snoopy. A kutyának emberi érzései vannak és emberi nyelven beszél is. Amikor néhány évvel ezelőtt az amerikai követség néhány tagjának elmagyaráztam a *soboe* táncot, összehasonlításként ezekre a rajzfigurákra hivatkoztam. Ez megkönnyítette a megértést.

A hölgy szinte hipnotizáltan bámult a színpadra. Amikor a jelenet véget ért, rögtön utasította a tolmácsot, hívja fel az Imperial Hotel virágüzletét. A szünet után huszonöt perccel két gyönyörű rózsacsokor érkezett a színházba. Az egyik rózsaszínű, a másik vörös rózsákat tartalmazott. A csokrok szinte malomkerék nagyságúak voltak. A vörös rózsákat sötétvörös, a rózsaszínűeket rózsaszínű szaténselyem szalaggal kötötték át.

Lady B.-nek az volt a terve, hogy az unokája társaságában fölkeresi Kikugorót az öltözőben és a vörös csokrot ő maga, a rózsaszínűt pedig az unokája adja majd át a művésznek. Első osztályú tolmácsunknak azonban sejtelve sem volt róla, hogyan kell az ilyesmit megszervezni. Végül én magyaráztam meg Makino úrnak, Kikugoro menedzserének, hogy Lady B. és unokája annyira el vannak ragadtatva Kikugoro játékától, hogy szeretnék neki személyesen kifejezni érte a köszönetüket. Makino úr erről értesítette Kikugorót, aki örömmel fogadott rögtön bennünket. Fürdőköpenyben, már smink nélkül várakozott ránk egy nagy tükör előtt. A köpenyt *joki-koto-kiku* minta díszítette.

A minta apró szekercékből, *koto*-hanglábakból (a *koto* a citera egy japán változata) és krizantémokból áll. Ezt a szerencsét hozó mintát csak Kikugoro viselte a köpenyén. A minta elnevezése egyébként ezt jelenti: Jó hírt kapni.

Lady B. ezekkel a szavakkal nyújtotta át a vörös rózsacsokrot: — Szinte csodának mondható, hogy a szép hercegnőt és a piszkos parasztfiút ugyanaz a színész alakítja. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy ilyen zseniális színésszel találkozhattam. — Ezek után az unoka adta át a maga rózsaszínű csokrát. Végül előkerült az Imperial Hotel fényképésze is, aki egy szép fotót készített a hölgyről és Kikugoróról.

A hölgy egy meghívással fejezte be a beszélgetést: — Kár volna elbúcsúzni olyankor, amikor a legjobban érezzük magunkat.

Együtt tértünk vissza a szállodába, a hölgy szobájában kávékat ittunk és elbeszélgettünk. Elmondtam: a kabuki-előadásokon miért csak férfiak szerepelnek, amiben az a legkülönösebb, hogy a kabukit tulajdonképpen egy Okuni nevű nő találta ki. Az Izumóból származó asszony a régebbi templomi táncokat továbbfejlesztve, azokból új lépéseket talált ki. Tolmácsunk hangulata eközben egyre rosszabb lett és hamarosan el is búcsúzott tőlünk.

Amikor másnap egy banketten Hajasi Kennel és Kondo Haruóval találkoztam, szemrehányóan fogadtak:

— Hol voltál tegnap olyan sokáig? Éppen pénzhez jutottam és meg akartalak hívni benneteket Prunier-hez (ez egy drága francia étterem a tokiói Nagycsarnokban). Megpróbáltunk felhívni, de még nem érkezted vissza a

színházból.

Beszámoltam a történetekről. Minthogy jó barátok között éreztem magam, egy kicsit eljárt a szám.

— A tolmács ugyan kitűnően tolmácsok, arról azonban fogalma sem volt, hogy Kikugoro olyan gyorsan át tud változni gyönyörű hercegnőből piszkos parasztfiúvá. Azt sem tudta, hogy Kikugoro minden szerepet a maga sajátos táncstílusban játszik el. Ilyeneket mondott: „A műsorfüzetben az áll, hogy a szerepet Kikugoro alakítja. Ez csakis nyomdahiba lehet. Majd tudakozódom és beszámolok az eredményről”. És nem ez az egyetlen bakija. Tegnapelőtt láttuk az „A Dodzso-templomban” című darabot. Ott a szerelmi jelenetet egy kendővel táncolják. Erre nem áttalott azt mondani: a leány éppen a kádból lépett ki. Ez nagyon felháborított. Az illető hivatásos tolmács, tehát illenék előzőleg tájékozódnia arról, amit tolmácsolnia kell. Egy jó tolmács ilyesmit nem engedhetne meg magának — adtam ki a mérgemet.

Másnap a *Mijako* lapban mit látnak szemeim: „A rossz tolmács felbőszítette Kiharu gésát” címmel cikk jelent meg a lapban. Te jó ég, gondoltam magamban, de nem tehettem semmit, mert oktalan fecsegéssel saját magam hoztam a bajt a fejemre. A barátaim nyilvánvalóan továbbadták a történetet valakiknek.

Másnap, miközben éppen egy bankettre készültem, egy telefonhívás érkezett. A kagylót a szobalányom, Fumija vette fel, aki szinte dadogva közölte: — Az illető nagyon fel van háborodva és beszélni akar önnel... — Fumija nagyon érzékeny leány lévén, majdnem halottsapadt lett.

— Jöjjön öt órára az Imperial Hotel bejáratához. Beszélni óhajtok önnel — mondta a hang a telefonba.

— Kivel beszélek? — kérdeztem.

— A tolmács Egyesülettől vagyok. Ne higgye azt, hogy elkerülheti a velem való beszélgetést.

— Nem is akarom elkerülni. Ott leszek.

Hogy ne nyugtalanítsam a nagymamámat, igyekeztem elfogulatlanul viselkedni és tovább készülődtem a bankettre. Amikor bejött a *hakoján*, gyorsan odasúgtam: — Gondoskodj róla, hogy az Imperial Hotel előtt tíz perc múlva három fiatal riksakuli várjon rám.

— Mi a baj? — kérdezte a *hakoján*, Han-csan, aki nagyon gondterhelt lett a kérésem hallatán.

— Semmi, de a nagymamámnak nem szabad semmit megtudnia. Han-csan jelezte, mindent megértett.

— Maradjatok a másik oldalon és csak akkor jöjjetek oda hozzám, ha intek a kezemmel.

Elhagytuk a házat. Amikor az Imperial Hotel előtt kiszálltam a riksából, ott már öt zsakettes fiatalember várt rám. A legmagasabb szólalt meg először:

— Ön Kiharu?

— Igen. Nos, miről van szó?

— Menjünk előbb a parkolóhelyre.

Akkoriban a szálloda mögötti szabad térségen parkoltak az autók.

— Nem lehetne inkább itt lefolytatni a beszélgetést? Mi keresni valónk van a parkolóhelyen?

– Itt túl nagy a forgalom, az emberek állandóan ide-oda járkálnak.
– De tulajdonképpen kicsoda maga?
– A tolmács Egyesület tagjai vagyunk – szólalt meg egy égimeszelő, amire egy hájtömeg ezzel kontrázott:
– Maga a becsületünkbe gázolt.
– Az angol hölgy tolmácsa ugyanis a mi oktatónk volt. Te aljas boszorkány, ezt nem úszod meg szárazon! – szólalt meg ismét az égimeszelő. Megint a hájtömeg folytatta a kellemes csevegést:
– Most megkapod a magadét.
– Mi a helytelen abban, ha az ember egy félkegyelműt annak is nevez? – kérdeztem dühösen, de vadul dobogó szívvel.
Felháborodottan kiáltott fel a hájtömeg: – Hogyan mersz ilyent mondani?
– Menjünk csak a parkolóhelyre, mert máris elég nagy feltűnést keltettünk – szölt közbe az égimeszelő.
Ez igaz is volt. Öt fiatal óriás, aki fenyegetően vesz körül egy ünnepélyesen öltözött leánykát, valóban alkalmas arra, hogy magára vonja a járókelők figyelmét. Amikor egy pillantást vettem a túloldalra, nagy megkönnyebbülésemre ott láttam Han-csant és a három fiatal riksakulit. Egy nagy kő gördült le a szívemről.
– Azt akarjátok mondani, egy olyan alak az oktatótok, aki „A Dodzso-templomban” című darab szerelmi táncát a fürdőkádból való kilépésként magyarázza azért, mert azt egy kendővel a kézben táncolják? Egyébként is szégyen-gyalázat, ha egy első osztályú tolmács nem tudja, Kikugoró a gyors átváltozás legnagyobb művésze! Egy hivatásos tolmácsnak komolyabban kellene felkészülnie a feladatára. Ezek után mondják meg, mi rosszat tettem? Mivel gázoltam a maguk becsületébe?
Hosszú védőbeszédem annyira kimerített, hogy elkezdtem zokogni. Egyre több járókelő csoportosult körém. Az öt óriás egészen zavarba jött. Ekkor a szállodából kilépett egy férfi.
– Mi a baj, Kiharu? – kérdezte.
Szuga úr volt az a recepciótól, aki – ezt csak úgy mellékesen mondom – nagyon jóképű férfi volt. Ebből a szempontból még az olyan jóképű filmszínészek, mint Uehara Ken és Szano Sudzsi sem versenyezhettek vele. Nagyon jól beszélt angolul, magas volt és markáns arcával a legjobb képű japán volt, akivel valaha is találkoztam.
A híres hollywoodi producer, Cecil B. DeMille el akarta vinni Hollywoodba, Szuga úr azonban családi okokból nem volt hajlandó aláírni a szerződést. Rendszeres telefonkapcsolatban álltunk és jó barátok lettünk. Amikor Saljapin, Jean Cocteau vagy ezúttal Lady B. Tokióban volt, ő intézte a meghívásaimat. Olyan volt, mintha a bátyám lett volna és sok esetben segített rajtam. Tőle tudtam meg: külföldön nem újévkor, hanem karácsonykor szoktak üdvözlő lapokat írni és ő beszélt rá, hogy készítsek jegyzéket azokról a külföldi vendégekről, akik kedveltek és akiktől ajándékokat kaptam. És végül volt, aki jelenlegi súlyos helyzetemből kimentett... Az öt fiatal tolmács természetesen ismerte őt és most nagyon zavarba jöttek. Amikor Szuga urat észrevettem, a nagy megkönnyebbüléstől még hangosabban kezdtem zokogni.
– Boszorkánynak neveztek és a parkolóhelyen meg akartak verni –

zokogtam egyre kétségbeesettebben.

— Szégyelljétek magatokat. Öt izmos fiatalember el akar verni egy gyöngé leányt — ripakodott rájuk Szuga úr, aki alighanem szintén elolvasta az ominózus újságcikket: — Kiharunak szerintem igaza van. Aki tud angolul, az még nem biztos, hogy jó tolmács is lesz. Sokan vannak, akik csak annak mondják magukat, de alkalmatlanok. Ezek után helyesen teszik a fiatalurak, ha ezentúl igyekeznek minél többet megtudni Japánról.

Könnyes szemmel néztem Szuga úrra. A fiatalember, hogy zavarukat leplezzék, fontoskodva ezzel távoztak:

— Mára átengedjük a teret Szuga úrnak.

A hájtömeg leintett egy taxit, a fiatalember, hogy fejbőlintással elköszöntek Szuga úrtól és távoztak. Az összegyűlt tömegből egyesek kíváncsian kérdezték: tulajdonképpen mi történt. — Semmi sem történt — mondta kelletlenül Szuga úr és mérgében elvörösödött. — Nesze, itt a zsebkezdőm, töröld le a könnyeidet — mondta.

Közben Han-csan és a riksakulik átjöttek az én oldalamba.

Szuga úr megmagyarázta nekik a helyzetet: — Kiharu tudott valamit, amiről a tolmácsnak sejtelme sem volt, ezért boszorkánynak nevezték és meg akarták büntetni...

— Igen, Kiharu nagyon szorgalmas. Minden délelőtt nyelviskolába jár. Ott tanulta meg az amerikai angolt, a francia angolt és a német angolt is — tette hozzá tudálékosan.

— Pontosan — jegyezte meg mosolyogva Szuga úr. A riksakulik tisztelettel bámulták meg a nagy embert.

A dolog ezzel el volt intézve.

BEIDÉZNEK A RENDŐRSÉGRE

Josizumi úrnál éppen *nagauta*-leckét vettem, amikor a nagyanyám felhívott telefonon. Izgatott hangon közölte:

– Idézést kaptál a rendőrkapitányságra.

– Idézést? – Fogalmam sem volt, miért idézhetnek be.

– Az idézés holnap délelőtt tíz órára szól. Az idézés szövege ez: „Kiharu gésa jelentkezzék tíz órakor a külföldieket ellenőrző hivatal második osztályának vezetőjénél”. Arrogáns szöveg. Mondd meg kérlek az oktatódnak, holnap nem tudsz elmenni az órára.

Lemondtam tehát a másnapi órát és hazamentem. Azt azonban el sem tudtam képzelni, mit akarhat tőlem a rendőrség. A cselédlányunk, Fumija erre tippelt:

– A közelmúltban az aszakuszai Kannon-templomban ellopták az ön tisztelt nagyanyjának a pénztárcáját. Talán megkerült a tolvaj. Valószínűleg erről lehet szó...

Vajon tényleg ez lehet az ok? De akkor miért engem idéztek be, és mi köze van a dologhoz a külföldieket ellenőrző hivatalnak? Sehogyan sem értettem a dolgot.

Másnap hétágra sütött a nap. Pompás volt az idő. A rendőrkapitányságon még sohasem jártam azelőtt és nagyon kíváncsi voltam rá, milyen lehet belülről. Piroscsíkos fekete kimonót viseltem, mint a polgári leányok és tojáshejszínű *haorit* vettem föléje.

A jó idő miatt a Szakurada-palota előtti sétány tele volt föl-alá sétálgató emberekkel.

Amikor megérkeztem a rendőrkapitányságra, meg kellett kérdeznem a portást, mert fogalmam sem volt, hová menjek a nagy épületben. A portás rendkívül fensőbbésesen igazított útba:

– A külföldieket ellenőrző hivatal második osztálya az első emeleten van. Menjen föl a lépcsőn és balra a negyedik ajtó.

A lépcsőn fölfelé menet egy fiatal rendőrrel találkoztam. Kérésemre udvariasan elvezetett a megfelelő feliratú ajtóhoz. A rendőr egészen jóképű volt. A barátságatlan modorú portás után valósággal felüdülés volt egy ilyen kedves, csinos férfival találkozni. Biztos voltam benne, előbb-utóbb ő lesz a rendőrfőnök és utólag nagyon sajnáltam, hogy nem kérdeztem meg a nevét.

Kopogtatásomra ez volt a válasz: – Az ajtó nyitva van.

A helyiség nem volt valami nagy. A hivatalnok összefont karokkal kényelmesen hátradőlt a székében, a lábait az előtte lévő íróasztalra helyezte. Amikor beléptem és meghajolva köszöntöttem, ezzel fogadott:

– Te vagy tehát az a Kiharu gésa. – Eszébe sem jutott, hogy a lábait talán illenék levenni az íróasztalról és rendkívül fensőbbéséges hangot használt velem szemben. Sovány férfi volt, szúrós szemei mélyen ültek és egyáltalában

nagyon ellenszenvesnek láttam. Szinte megkövülten álltam meg előtte.

– Ne álldogálj ott kiguvadt szemekkel, hanem gyere ide – förmedt rám, miközben hideg tekintettel tetőtől talpig végigmért.

– Mennyi az adósságod? – kérdezte. A kérdés elképesztett.

– Nincs adósságom.

– Hazudsz! – üvöltött rám. – Mi a *dannád* neve?

– Nincs *dannám*.

– Már megint hazudsz. Jobb lesz, ha megmondod az igazat! Ne próbáld bemesélni nekem, hogy fiatal gésa létedre sem adósságod, sem *dannád* nincs! – mennydörgött a hivatalnok.

Sejtettem, ennek a fafejűnek nehéz lesz elmagyaráznom a valódi helyzetet. Ezért igyekeztem, hogy a lehető legértelmesebben és a legegyszerűbben beszéljek.

– Független gésa vagyok, saját házam van, továbbá vannak gésa-egyesületi és simbasi-színházi részvényeim is. Minthogy nincsen *dannám*, jogom van arra, hogy saját magam intézzem az üzleti ügyeimet. Ugyanez az oka annak is, hogy nincsenek adósságaim.

Az osztályvezető úr nyilvánvalóan azt hitte, minden fiatal gésának rengeteg adóssága van és nem intézkedhet a dolgairól másoktól függetlenül. A hivatalnok a magyarázatomat hallva elvigyorodott és trágárul mondta:

– Ha tehát ágyba bújsz egy férfival, a fizetség a te zsebedbe kerül.

A beszélgetés számomra egyre érthetlenebbé vált.

– Ezek téged ábrázolnak? – kérdezte és öt fotót dobott elém. A képek egy „kebelcsodát” ábrázoltak és mindent megmutattak, a feje kivételével, mert az le volt vágva.

Az ilyesminek ma már nincs akkora jelentősége, akkoriban azonban az aktfotók még nagy feltűnést keltettek. Noha a fotó fekete-fehérben készült, annyit világosan föl lehetett ismerni, a leány bőre határozottan világos és finom, a mellek pedig jókorák. Én sokkal vékonyabb alkatú voltam, mint a képen lévő nő.

– Ez nem én vagyok – válaszoltam.

– Hazudsz! – röffent rám a hivatalnok. Minthogy állandóan gazemberekkel volt dolga, bizonyára azt képzelte, kivétel nélkül minden ember gazember. De még mindig sejtelmem sem volt, miért idéztek be és miért ordítózik velem ez a közönséges alak.

– Kérem, mondja meg, mit akarnak tőlem – mondtam. Ezek után a következőket mondta:

A Kudan városrészben akkoriban épült meg a Nonomija nevű bérház. Tokióban ez volt az egyetlen bérház, amelyben lift is és központi fűtés is működött és szinte kizárólag külföldiek laktak benne.

A japánok ekkoriban már gyakran gyanúsították a külföldieket, hogy kémkednek.

A Nonomija-bérházban lakott egy Mr. Hamilton nevű fényképész is. Úgy látszik, őt nem szokták Simbasiba meghívni, úgyhogy még nem találkoztam vele.

Minthogy ez a Hamilton felvételeket készített mind a Jokoszuka, mind a Kore hadikikötőkben, rögtön kémkedéssel gyanúsították. Az én elképzelésem

szerint a kémek aligha készítenek nyíltan fényképeket a hadikikötőről...

Hamilton urat mindenesetre letartóztatták és alaposan átkutatták a lakását. Eközben bukkantak rá az öt aktfotóra.

Hamilton úr nem tudta megmondani a fotókon ábrázolt leány nevét. A kép szerinte egy „gésaleányt” ábrázol, akivel egy estét töltött el, a nevét pedig elfelejtette. A rendőrség ezt a gésát akarta kihallgatni. Nyomozás közben valaki ezt mondta:

– Simbasiban állítólag van egy gésa, aki tud angolul. Őt kell megkeresni és kihallgatni. Tőle biztosan meg lehet tudni valamit. Az a hülye rendőr pedig folytatta az ostoba kérdéseit:

– Mennyit kapsz azért, ha hagyod magad lefényképezni attól a szőrös majomtól?

Az utalattól szinte hányni tudtam volna.

– Olyan sovány vagyok, mint egy csirkecsont. Nekem nincsenek ekkora kebleim. Hiszen ez ruhában is jól látható.

– Ne hazudj! Ma éjszaka itt maradsz és megmutathatod nekem, mid van.

Közben már majd lenyelt a szemeivel. Úgy éreztem, betelt a pohár és elhatároztam, támadásba lendülök, hiszen volt még egy adu a kezemben.

– Szabad egyet telefonálnom? – kérdeztem.

– Mi nem jut az eszedbe! Innen nem szabad telefonálnod! – üvöltött rám.

– Kérem, akkor intézze el ön a hívást a nevemben.

– Kit hívjak fel?

– A miniszterelnök lakását és a külügyminisztériumot.

– Micsoda!? – csodálkozott el a hivatalnok.

– Először is hívja fel a miniszterelnök lakását és mondja meg a barátomnak, Jonai miniszterelnöknek: Kiharu gésa az ön hivatalában van. Aztán kérdezze meg tőle, olyan nőnek tart-e, aki pénzért hagyja magát külföldiektől meztelenül lefényképezni – törtem ki egészen vörösösen a dühtől. – Ha már beszélt a miniszterelnökkel, utána hívja fel a külügyminisztériumot.

A főrendőr egészen elképedt.

– Ja, igen. És hívja fel még Marujama Curukicsi urat is, noha már nem ő a rendőrfőnök. Kérje ki az ő véleményét is rólam.

Marujama közkedvelt volt a gésák körében és kedvesen csak „kis kopasznak” nevezték.

A tolmácsokkal való vita közben nagyon gyáván viselkedtem és egyhamar könnyekben törtem ki. Most azonban nem sírtam. Az ajkaim remegtek a visszafojtott dühtől. Elevenen szét tudtam volna őt marcangolni.

– Rajta, hívja csak fel azokat, akiket mondtam. Ott van az orra előtt a telefon. Hívja fel a miniszterelnököt és a külügyminisztériumot! Rajta! – követeltem az ostobán vonakodó aktakukactól.

Most én kerekedtem felül. Fogalmam sem volt, mit tervez a fickó, mindenesetre fölállt és benyitott a szomszéd szobába. Ezt kiáltotta: – Jamazaki úr! Jamazaki úr! – Erre bejött a szobába egy vastag pápaszemet és barna zubbonyt viselő férfi. Nem rendőrnek, hanem inkább egyetemi professzornak látszott. Egy ideig sugdolóztak, majd mind a ketten átmentek a szomszéd szobába.

Egyedül maradván, kezembe vettem a fotókat és alaposan megnéztem őket.

A leánynak valóban szép volt az alakja. Észrevettem, hogy minden kép egy kicsempézett fürdőszobában készült. A leány egy, a padlóba beeresztett fürdőkád előtt állt.

A szokványos vendéglőkben a fürdőkád a padlón áll és a peremén átlépve lehet beülni a fürdőkádba. A helyszín valamilyen fürdőhely — suttogtam akaratlanul is magam elé. Amikor a két rendőr visszatért, ezt mondtam: — A helyszín valamilyen fürdőhely. Talán a fürdőhelyeken dolgozó gésák között kellene szétnézniük...

A két férfi ismét titokzatos sugdolózásba kezdett. Az én hivatalnokomat azonban mintha kicserélték volna. Elnézést kért és a lábait nem merte többé az íróasztalra helyezni. Jamazaki úr barátságosan mosolygott és mindketten meghajoltak előttem.

— Fogalmunk sem volt... Kérem ismét a bocsánatát. Minthogy egy pillanattal előbb még hazudozónak nevezett és ordított velem, ez az átváltozás felfoghatatlan volt számomra. Közben a szomszéd szobából még egy fiatal rendőr csatlakozott hozzájuk. Ezek után már hármásban sugdolóztak.

Harmadik társukat így mutatták be: Szunada Hacsiro főhadnagy a katonai rendőrségtől. A harmincas éveiben járhatott, bőrét szép barnára sütötte a nap, a fogai fehérek voltak, a homloka alacsony. Rövidre nyírt haja miatt kisdíáknak lehetett volna nézni.

A főhadnagy művelt akcentussal, szimpatikus hanglejtéssel ezt mondta: — Az olyan jelentős történelmi átalakulásokban, mint a Meidzsi-restauráció, a gésák rejtetten maradt cselekedeteinek is nagy szerepük volt. Ennek elégséges bizonyítéka, hogy akkoriban számos veterán választott magának feleséget a „Virágok és fűzfák világából”.

Amit mondott, abban számomra nem volt semmi újdonság. Még mindig nagyon izgatott voltam ugyan, azonban úgy éreztem, a főhadnagy és Jamazaki úr megértett engem.

— Meghívom valamennyiüket egy estére a Kanetanak vagy a Kacso teaházban. A kihallgatónak ugyanis fogalma sincsen róla, hogy a Simbasi-gésák nem tartoznak a kurtizánok és az örömlányok közé. Az ő beosztásában pontosabb információkat kellene rólunk szereznie — tettem hozzá, nem kerülgetve többé a kását.

— El kell ismernem, ezekben a dolgokban nem vagyok eléggé tájékozott — szabadkozott a kihallgatóm és megpróbálta mosolyogva fogadni kritikámat. A sértéseket, amelyeket előzőleg a fejemhez vágott, tízszeresen fizettem vissza. Most már én kezeltem le őt. A főhadnagy ezek után ezzel állt elő: — Az olyan remek nőt, mint maga, nehéz időkben nagyon jól tudnánk hasznosítani a katonaságnál. — Ez szégyentelen hízelgésnek hangzott.

— Ha önt érdekli az ajánlatom, holnaptól kezdve minden délelőtt meglátogatom önt és ön pontosan beszámol arról, mi történt az előző napi összejöveteleken, vagyis mely üzletemberek, hivatalnokok, katonák hívták meg egy partira, illetve ki kit hívott meg és kik látogatták a teaházakat. Kérem, működjék együtt velünk, mert a nemzet érdekéről van szó.

Az ajánlat tehát nem tréfa volt. Arra akart rábírní, hogy a haza érdekében kémkedjek. Felháborodásomban a legszívesebben ezt feleltem volna:

– A gésaként való működés legfontosabb alapelve, hogy vendégeink titkait minden körülmények között meg kell őriznünk. Inkább leharapnám a nyelvemet és meghalnék, semhogy elmondjam egy számomra ismeretlen katonai rendőrtisztnek, hogy ki mikor és kit hív meg. Ne tartson ostobának azért, mert még olyan fiatal vagyok.

Az idők azonban nem voltak alkalmasak arra, hogy az ember föl merjen háborodni a hadsereg ellen. A hadseregnek ugyanis hatalmában állt, hogy bárkit akár több napra is rács mögé dugjon.

Hiszen még azokat a fontos embereket is, akiket ismerek, becsukhatnák, ha más volna a véleményük, mint a katonáké, sőt talán meg is ölnék őket. Akkoriban nagyon bántott az a rengeteg igazságtalanság, amelyet a tisztességes embereknek el kellett tűrniük a katonai uralomtól. Egészen eddig a napig álmomban sem jutott volna azonban eszembe, hogy emiatt énrám is szenvedés várhat.

Egyetlen szó nélkül fölálltam.

A kihallgatóm megismételte: – Szunada főhadnagy holnap délelőtt meglátogatja önt. Kérem, működjek együtt velünk. – A hanghordozása most már egészen más volt, mint kezdetben. Dühösen válaszoltam: – Ma este elutazom Kiotóba és csak két hét múlva jövök vissza Tokióba.

– Visszatérése után majd kapcsolatba lépünk önnel. Mind a hárman udvariasan kikísérték a kapuig.

Először rondán üvöltöztek velem és megaláztak, aztán körüludvaroltak és nem is tudom, hogy az aggodalomtól vagy a dühtől, de könnyekben törtem ki.

A palota mellett elhaladva első ízben gondoltam arra, hogy lemondok a gésa-hivatásról. Ha konfliktusba kerülök a katonai rezsimmel, nem sok jóra számíthatok az életben.

Egész addigi életemben még nem találkoztam semmi olyasmivel, ami ennyire aggasztott volna. Még egy ilyen megalázásba biztosan beleőrülnék.

A gésa-egyesületnek bejelentettem, hogy hét hétig nem leszek itthon, és hazamentem. A családomnak csak annyit mondtam, hogy egy általam ismert amerikai fényképészre vonatkozóan tettem fel nekem kérdéseket.

Úgy terveztem, felkeresem Oszakában két barátnőmet, Botancsant és Ronoszukét. Noha a Tokiótól elég távol eső Oszakában laktak, mégis legjobb barátnőim közé tartoztak. Az adott súlyos helyzetben nagy megkönnyebbülés volt számomra, hogy találkozhattam velük. Hogy minél előbb velük lehessek, még aznap este felszálltam a kiotói vonatra. Oszakába érkezve a színházba mentem és megnéztem a táncelőadásokat. Két hétig Oszakában maradtam a barátnőimnél és igyekeztem megszabadulni a teljes megalázottság érzésétől, pedig erről még a barátnőimnek sem tehettem említést.

A két hét elteltével eldöntöttem, nem leszek többé gésa.

BÚCSÚ A GÉSA-HIVATÁSTÓL

Azt elhatároztam ugyan, hogy nem maradok többé gésa, de azt nem tudtam, mi lesz ezután. Azt azonban tudtam, ha gésa maradok, biztosan nagyobb problémákkal kell szembenéznem, mintha elbúcsúzom a gésa-hivatástól. Amin keresztülmentem, bármikor ismét bekövetkezhet.

Tanácsot csakis Kavai Eidzsiro professzortól kérhettem.

Egy alkotmányjogász akkoriban kétségbe vonta a császár pozíciójának jogosságát. Hozzá hasonló véleményt vallott a marxista Oucsi Hjoé, Ariszava Hiromi, Vakimura Jositaro és a Csuo Koron kiadó tulajdonosa, Simanaka Joszaku. Simanaka a katonai rezsím részéről gyakorolt óriási nyomás ellenére sziklaszilárdan kitartott a meggyőződése mellett és elutasított vele mindenfajta együttműködést.

A felsorolt férfiakat „Császári Egyetemi Csoportnak” nevezték és a rendőrség örökösen szemmel tartotta őket. Rendszeresen beidéztek őket a rendőrségre, végül az egyetemről valamennyiüket rendkívüli szabadságra küldték. Kavai és Vakimura professzort rendőri őrizetbe vették, kihallgatták és vád alá helyezték.

Kavai professzor nekem adta a diákokhoz címzett kiáltványának egy példányát, amelyet elolvasva, kitűnőnek találtam. Azt hiszem, még a mai diákok is okulhatnának belőle.

Akkoriban még nem voltak általánosan ismertek az olyan fogalmak, mint „demokrácia” és „liberalizmus”. Kavai professzor türelmesen magyarázgatva tette számomra érthetővé ezeket a fogalmakat. Ő és Vakimura professzor voltak legfontosabb mentoraim.

Vakimura professzor kőolajszakértő volt, gyakran tengerésztisztek kíséretében érkezett. Nagyjából kéthetente találkoztunk.

Ő volt a legfiatalabb professzor és a kérdéseimre mindig egyszerű és érthető válaszokat adott. Valószínű, az „oktatásomat” elevebben és elkötelezettebben végezte, mint ahogyan az egyetemi előadásait tartotta. A professzorokkal és a Csuo Koron Kiadó alkalmazottaival eleinte csak hivatalosan találkoztam, azonban egyre inkább nem csak vendégekként kezeltem őket, vagyis nem csak gésaként viselkedtem velük. A magánéletben is egyre többször találkoztunk. Azt akartam, diákként kezeljenek, mert tanulni akartam tőlük.

Hiszen ha egy partin más vendégek és gésák társaságában tettem volna fel nekik ilyesféle kérdéseket: „Professzor úr, mi a pacifizmus?”, vagy „Tulajdonképpen mi a liberalizmus?”, vagy „Mi a demokrácia?”, és a professzorok részletes magyarázatba fognak, odalett volna a hangulat.

Minthogy feltétlenül szükségem volt Kavai professzor tanácsára, felhívtam és megbeszéltem vele egy találkozót. Elmondtam, beidéztek a rendőrségre, hogy ott hogyan bántak velem és végül megpróbálták beszervezni kémnek.

A professzor – mint mindig – most is nagyon kedvesen viselkedett. Az embernek az volt az érzése, egy jóságos apával társalog. – Szörnyű dolgot műveltek veled, kislány – mondta.

– Nem maradok gésa.

– Azt helyesen teszed. De mihez fogsz kezdeni?

Egyenesen a professzor szemébe néztem és határozottan mondtam: – Férjhez akarok menni, minthogy gésaként nem dolgozhatok tovább.

A professzor helyeslően bólintott.

– Van-e valakid, akire számíthatsz?

Akkoriban éppen három olyan hódoló volt, akik közül bármelyik akár azonnal is hajlandó lett volna feleségül venni.

Egyikük egy oszakai gombgyáros örököse volt. Az apjával együtt gyakran járt Simbasiban.

Az apa, egy értelmes ember, korán elvesztette a feleségét és Kita no Sioncsiben egy hivatalos ágyast tartott. Az *Azuma*-táncok előadásaira el szoktak menni Tokióba és minthogy az ágyas előzőleg maga is gésa volt, az apának bizonyára nem lett volna kifogása az ellen, hogy a fia egy volt gésát vegyen el.

A második jelölt egy *nagauta*-énekes volt, aki *samiszen*-kísérettel népi balladákat énekelt. Talán holmi együttes karrierfelére is kilátásom lett volna.

A szülei is (főként az anyja) nagyon kedveltek. Az anyjával gyakran hosszabb beszélgetéseket folytattam, mint a fiával. A vele való házasság tehát valószínűleg problémáktól mentes lenne.

A harmadik jelölt a külügyminisztérium alkalmazottja volt.

Harminchárom éves, és pont ekkortájt tért vissza Angliából.

Amíg Londonban tartózkodott, azalatt persze volt egy szőke barátnője, én azonban úgy találtam, ő illik a legjobban hozzám. Ráadásul hármójuk közül őt kedveltem a legjobban.

A külügyminisztérium abból az alkalomhól, hogy Mexikóból egy gazdasági küldöttség érkezett Japánba, a Rikugi-parkban kerti partit rendezett. A teaszertartást a kertben az *uraszenke*-iskola egyik mestere tartotta, az én feladatom pedig az volt, hogy angolul konferáljam, mi történik. A hajamat befelé becsavartam és sötétrózsaszínű, hosszú ujjú, krizantém-, orchidea-, bambusz- és szilvavirág-mintás kimonót viseltem. Az obim fekete- és aranyszínű volt és hegyláncminta díszítette. Senki sem mondta volna rólam, hogy gésa vagyok.

Annak idején Jamamoto Kumaicsi volt a Kereskedelmi Hivatal vezetője. Az egyik fiatal beosztottja, akin látszott, nemrég térhetett vissza Angliából, nagy érdeklődést mutatott irántam. Jamamoto úrtól meg is kérdezte, ki vagyok. Tőle megtudta, hogy Kiharu, simbasibeli gésa vagyok. Ezután közölte Jamamoto úrral az óhaját, hogy szeretne velem megismerkedni.

– Ezt elintézhetem – ajánlkozott Jamamoto úr.

Ez az úr még aznap este több más vendéggel együtt megjelent a Jamagucsi teaházban.

– Kiharu, a Rikugi-parkban beléd szeretett valaki. Feltétlenül találkozni szeretne veled. Egyébként még nőtlen – mosolyodott el a bajsza alatt Jamamoto úr. Én akkor még álmomban sem gondoltam volna, hogy a

mellette álló félénk, könnyen elpiruló fiatalember valaha a férjem lesz.

A fiatalember nagyon zavarban volt és az egyik szakés poharat a másik után döntötte fel. Ebben alighanem az is közrejátszott, hogy a többiek folyton ugratták. Nem volt valami magas és egy kissé talán affektáltan beszélt, de a ruházatát szép angol stílusban választotta meg és kellemes brit akcentussal beszélt angolul.

Egy oszakai földbirtokos egyetlen fia volt, nemrégén tért vissza Angliából. A Kjúsú Császári Egyetemen jogot végzett és – mint ezt Jamamoto úr előre közölte – még nőtlen volt.

Kiszemelt házastársam gyakran felhívott és megkért, menjünk el valahová teázni. Telefonbeszélgetéseinket „gyakorlásul” mindig angolul folytattuk.

Fokozatosan az a vélemény alakult ki bennem, hogy a külügyminisztériumi munkatárs jelentheti számomra a legjobb partit. Minden kétséget kizáróan hármójuk közül ő tetszett a legjobban.

Az is előny volt számomra, hogy semmit sem tudott rólam, mert éppen akkor érkezett haza Angliából. Örömmel töltött el az a tudat, hogy ő nem látott engem Simbasi-gésaként működni. Sőt egyáltalában semmit sem tudott „A virágok és fűzfák” világáról, úgyhogy én voltam az első gésa, akit életében látott.

Minderről részletesen beszámoltam Kawai professzornak.

– Mint látom, te ezt az urat tartod a legalkalmasabbnak... Hát akkor menj hozzá feleségül! Ha nem állnék vád alatt, magam keresném fel a szüleit és elmondanám nekik, te milyen rendes, mindent tudni vágyó leány vagy és egészen más, mint a többi gésa – mondta szomorúan a professzor.

– De hát professzor úr, mind mostanáig még én magam sem tudtam, hogy férjhez akarok menni hozzá.

– Értem. De menjetek minél hamarabb külföldre. Japán politikája most más, számodra kedvezőtlen irányt vesz. Külföldön sokkal jobban fogod érezni magad.

Így történt, hogy férjhez mentem Ota Kazuóhoz, a külügyminisztérium munkatársához.

Annak idején a házasságkötéssel kapcsolatos bürokratikus teendők rendkívül bonyolultak voltak.

Az első probléma az volt, hogy családomnak én voltam az egyetlen leánya és egyúttal örökösnoje. Emiatt nem házasodhattam be egy másik családba. De arról sem lehetett szó, hogy a családom örökbe fogadja Kazuót. Ugyanis ő a családjában az egyetlen fiú volt és a két húga már más családokba házasodott be.

A családomnak ezért pro forma olyan fiatalembert kellett adoptálnia, akinek a családjában négy fiúgyermek volt. Az illető egy kobikicsói fodrászszalon tulajdonosának a fia volt. Csak ezt követően mehettem férjhez. A fiatal fodrász egy fél esztendő eltelte után kapott tőlünk egy kerek összeget és visszatért a szülői házba.

Amikor Kazuo közölte a családjával, hogy egy gésát akar feleségül venni, azokat megdöbbenetted a bejelentés.

Az apja Tokióba utazott, fölkereste a külügyminisztériumot és mindenkit kikérdezett, miféle nőszemély az a Kiharu. Szerencsémre elsősorban

Jamamototól és olyan más munkatárstól érdeklődött, akik kedveltek engem. Fölkereste Kazuo főnökét is, Mizuno urat, aki közölte velem, hogy nem is kívánhatna jobb feleséget a fiának, mint Kiharu.

Akkoriban a külügyminisztérium több munkatársa is gésát vett feleségül, úgyhogy a minisztérium ebből a szempontból toleránsabb volt, mint más állami szervek. Sokuknak a férje később elérte a követi rangot, úgyhogy a volt gésákból követfeleségek lettek.

Megkértem a Nissan autógyár igazgatóját, aki nagyon kedvelt, hogy „harmadik leányaként” ő adjon férjhez.

Ez nagyon jót tett leendő férjem hírnevének. Leendő apósom ugyanis nem győzött panaszkodni, hogy fogalma sincs, milyen neveket tüntessen fel az esküvői meghívón, hiszen én társadalmilag nem számítok megfelelő partinak. A nagyanyámat ez a megjegyzés nagyon bántotta. Engem azonban nem érdekelt a dolog. Számomra csak az volt a fontos, hogy minél előbb férjhez menjek.

A két családnak különböző elképzelései voltak a házasságunkról és ez gyakori vitához vezetett vőlegényem apja és a nagyanyám között. A házasságunkat azonban ez nem akadályozhatta meg.

Gyorsan férjhez menni, majd szélesebben hajóra szállni, ez volt a célom... Két héttel a házasságkötés után máris úton voltunk Kalkuttába, férjem új állomáshelyére.

A szokásoknak megfelelően búcsúlevelet írtam a fontosabb simbasibeli teaházak főnöknőinek és a gésa-egyesület vezetőjének. A leveleket egy, a kalligráfiában jártas mesterral készítettem el.

— Bejelentem, hogy házasságot kötöttem és ezennel kilépek az Egyesületből. Mostantól kezdve már nem vagyok Kiharu, a gésa. — Megköszöntem mindazt, amiben az Egyesülettől részesültem. A szépen megírt tekercshez egy kis doboz piros ünnepi rizst mellékeltem.

Szédítően sok volt a tennivalóm. Az útlevelekhez fényképekre volt szükségem és gondoskodnom kellett nyugatias ruhatárról is. Ezenkívül meg kellett látogatnom a férjem családját és az összes rokonát. Idő hiányában csupán négy-öt teaház főnöknőjétől tudtam személyesen elköszönni. Végül még a hajókámat is meg kellett ajándékoznom ünnepi rizzsel.

A mai fiatalok erre ma már alighanem képtelenek volnának. A Meidzsi-időszakból származó egyik regényben szó van arról, hogy egy Janagibasiból való magas rangú gésa egész környezetével szembeszállva, mindössze egyetlen batyúval a hátán szökött a szerelméhez, mégpedig „anélkül, hogy piros ünnepi rizst osztott volna szét búcsúzásul”. Ez abban a korban azt jelentette: a gésa elvesztette a becsületét és az arcát. A búcsúrizz szétoztásának a szokása még a Sova-időszakban is megmaradt. A gésák ezzel jelezték: visszavonultak a polgári életbe.

Az anyám és nagyanyám, akik Hidemaro esetében mindent elkövettek, hogy megghiúsuljanak a terveim, ezáltal nem ellenkeztek, sőt nagyon segítőkészek mutatkoztak.

1940 őszen tehát, öt hónappal a rendőrségre való beidézés után egy India felé tartó hajó fedélzetén tartózkodtam. Az volt a szerencsénk, hogy a külügyminisztériumnak sürgősen Indiába kellett küldenie egy diplomatát,

úgyhogy nagyon gyorsan megkaptuk az útleveleinket és a hajójegyeket.

A hajó tulajdonképpen nem utasszállító, hanem teherhajó volt és mi voltunk az egyetlen utasai. Együtt étkeztünk a kapitánnyal, az ételmezési tiszttel, a hajóorvossal és a többi tiszttel. Tőlük sok érdekes történetet hallottam. Az étkezéseket ennek következtében nagyon élveztem és az utazást a szó valódi értelmében igazi nászútnak éreztem.

A hajón igyekeztem mindennap néhány szót megtanulni hindiül. A férjem nagyon élvezte, hogy ő lehet a nyelvoktatóm. Nagyon fiatal lévén, az eszem még nagyon jól fogott és amit hallottam, mindent jól meg tudtam jegyezni.

Amikor a hajó Sanghajban, Penangban és Rangunban kikötött, egy szót sem beszéltünk japánul, sőt Sanghajban, ahol a legnagyobb volt a gyűlölet a japánok ellen, még partra is mertünk szállni. Nagyot sétáltunk a városban és még egy étterembe is bemenészkedtünk.

Sanghaj éjszaka nagyszerű volt és merem állítani, a világ legszebb két városa Sanghaj és Rio de Janeiro.

A következő megálló Penang volt.

Ott rengeteg volt a templom és mindenütt Buddha-szobrok álltak, amelyek azonban egészen más stílusúak voltak, mint nálunk, Japánban. A penangi Buddha-szobrok kifejezetten sokszínűek és kerekképűek voltak. Vörösre festett ajkukat nagyon furcsának találtam.

A következő kikötőben, Rangunban, egy rendkívül kedves japán fogorvos-családdal ismerkedtünk meg. A leányuk vállalta az idegenvezető szerepét és elvezetett bennünket a nagy fekvő Buddhához és egy szép templomhoz, amelyet szinte teljesen megszálltak a majmok.

A városban éppen valamilyen ünnepség zajlott. Az asszonyok díszbe öltöztek és a hajukba virágokat tűztek. A templom felé irányuló esti gyertyás felvonulás valósággal álomszerű hatást tett rám. A burmaiak arca nagyon hasonlít a japánokéhoz. Őket látva folyton azt képzeltem, mindjárt japánul szólalnak meg. A leányok ünnepi ruházata nagyon hasonlított a tengerfenéki sárkánypalotáról szóló mesében szereplő Otohime hercegnőjéhez.

A frizurájuk megfelelt a tempjo-időszak (710-794) divatjának, a szoknyát a csípőjük köré tekerték, a vállukat pedig egy átlátszó kendő fedte, pontosan úgy, ahogyan a mese Otohime hercegnő ruházatát leírja.

Még ma is gyakran felvetődik bennem a kérdés, vajon Urasima Tarónak, a halásznak vajon nem akkor jutott eszébe a mese, amikor bárkáját a vihar Burma partjára vetette és ott meglátta a szépséges burmai leányokat?

A hajóút egy hónapig tartott. Közben néhány vihart is átéltünk, ezek azonban nem csökkentették számomra az utazás élvezetét. A hajó himbálózása egyáltalában nem zavart.

— Tengerésznek kellett volna lenned — szokta ilyenkor a férjem mondani.

Amikor a felhők elsötétítették az eget, a hajópincér fémkeretet szerelt az ebédlőasztalokra. A tengeren ez azt jelzi az utasoknak, vihar közeledik. A rézkeret megakadályozza, hogy a hajó himbálózása közben az edények és evőeszközök lecsússzanak az asztalról. Minél vadabbul hullámozott a tenger, annál kevesebben jelentek meg az étkezéseken. Voltak napok, amikor egyedül csak nekem tálaltak fel.

A férjem tréfálkozva mondta: — Egy nőnek a viharban tulajdonképpen

jajgatnia kellene és be kellene a kabinjába zárkóznia. De a te esetében úgy tűnik, minél jobban imbolyog a hajó, annál jobb az étvágyad. — A hajó orrában állva és a hullámokat szemlélve úgy éreztem, az egész világ az enyém.

Ha férfinak születtem volna, alighanem valóban tengerésznek álltam volna.

Utunk vége felé a hajónk iszapos sárga vízben hajózott. Elértük a Gangesz torkolatát.

Megérkezett a révkalauz és bekormányozta a hajót Kalkutta kikötőjébe.

KALKUTTÁBAN

India nagyon különös ország. Az olyan nagyvárosokban, mint Bombay és Kalkutta, az utcák ugyanolyan szélesek voltak, mint a világ bármely nagyvárosában és az utcák két oldalán ugyanúgy magas épületek sorakoztak. A lakásokat angol stílusban képezték ki és boltok is voltak szép számmal.

Az azonban megdöbbenett, hogy egy olyan szép modern utcán, mint amilyen nálunk a Ginza, számtalan tehén barangolt ide-oda.

Az indiaiak számára a tehenek az istenek küldöttei és tilos őket elkergetni. Vasúti átjárókban is övük az előny: a vonatoknak meg kell várniuk, amíg a szent tehenek áthaladnak a síneken. Minthogy az indiaiak szilárdan hisznek abban, hogy az istenek megbüntetik azokat az embereket, akik elkergetik a teheneket. Az is előfordul, hogy teljes szélességben elállják a házak bejáratát. Ezenkívül csatangolás közben rengeteg tehénlepényt hagynak hátra. Ilyenkor az indiaiak seprűvel, lapáttal azonnal ott teremnek és egymással versengve szedik fel a friss, még gőzölgő lepényeket. Ennek megvan az a haszna, hogy az utcák tiszták maradnak.

A szegények a trágyát a falakra kenik fel. Minél vastagabban van bekenve a fal, annál kevésbé engedi át a hőséget.

Akinek tehéntrágyával bekent fala van és szalmagyékénye, amelyen aludhat, az már nem is nevezhető koldusszegénynek. A szegények többségének nincsen saját háza sem. Ott fekszenek le aludni, ahol éppen hely van. Holdvilág nélküli éjszakákon ez egy kissé veszélyes, mert ha valaki nem halad elég figyelmesen, az utcán könnyen belebotolhat valakibe, esetleg rálép.

India a dúsgazdagok és a koldusszegények országa. A gazdagoknak lehet akár nyolcvan saját elefántjuk is és óriási birtokaikon az év minden szakában virítanak a legszebb virágok. A maharadszák óhajait (ezek nagyjából a japán hűbéres hercegek megfelelői) márványpalotáikban szolgák légiója lesi. A gazdag nők a homlokukon gyémántokat, az orrukban aranykarikát vagy gyémántdíszet viselnek.

Komornáiknak és szobalányaiknak se szeri, se száma, úgyhogy egész nap az ujjukat sem kell megmozdítaniuk. Emiatt nagyon hamar erősen elhíznak.

A szegények többségének azonban születésétől a haláláig nincsen fedél a feje fölött. Ott fekszenek le, ahol rájuk tör az éjszaka.

Amikor huszonöt esztendővel később New Yorkból visszarepültem Tokióba, az aszakuszi földalatti egyik megállójában tíztizenöt hajléktalan aludt édesdeden újságpapír „párnáján”. Mögöttük a falon ott díszelgett a hirdetés: „Az alvás és engedély nélküli tartózkodás ezen a helyen tilos. Aszakusza rendőrfőnöke”. Erről rögtön eszembe jutott, mennyire hasonlít néha itthon is a helyzet az indiaihoz.

A lakásunk Kalkutta középpontjában, a Park Streeten volt. A kétemeletes, krémszínű házban rajtunk kívül csak angolok laktak. A lakó- és hálószobák

szép nagyok voltak és a modern bútorok jól megfeleltek egy fiatal házaspár igényeinek.

Akkoriban még nem volt általános a légkondicionálás. Ezt helyettesítette a mennyezeten ide-oda mozgó *pankha*, az ágyak fölött moszkítóháló és én úgy éreztem magam Kalkuttában, mintha mesebeli hercegnő volnék.

Két boyt alkalmaztunk. Az egyiküknek az étkezésünkről kellett gondoskodnia, a másiknak a takarítás és az összes egyéb teendő volt a feladata.

Az alsóbb kasztokba tartozó indiaiaknak különös fogalmaik vannak a tisztességről. Egyebek között a cselédek körében nem tekintik a gazdától való lopást bűnnek.

Amikor észrevettem, hogy az egyik szolga eltulajdonított valamit, igyekeztem amúgy mellékesen megjegyezni:

— Az eltűnt gyűrű holnap biztosan ott lesz a toalettasztalomon. — A gyűrű ilyenkor másnap valóban előkerült. De ha nem tettem a dologra megjegyzést, a szolga megtartotta az eltulajdonított dolgot. Még akit tolvajlásra kaptak, az sem tartotta magát tolvajnak, mert az eltulajdonított dolgot — még ha kissé kényszeredetten is — visszaszolgáltatta a tulajdonosának.

Ha a szalvéta étkezés közben leesett, azt semmi esetre sem volt szabad személyesen fölvennem. Ezt kellett kiáltanom: — Boy, boy! —, majd méltóságteljesen rá kellett mutatnom a szalvétára, amelyet azután a boy fölemelt és átadott. És ha az egyik napon véletlenül arra vetemedtem, hogy a fürdőszobában saját magam mossam ki a zsebkendőmet, a cselédség másnap már nem fogadott szót nekem. Ez ugyanis azt jelentette: a Memzahib abba a kasztba tartozik, amelynek a tagjai maguk emelik fel a leesett szalvétát és maguk mossák ki a zsebkendőiket — vagyis a cselédekkel azonosba.

Szolgáink fehérhajúak és fogatlanok voltak. A kérdésekre — hány évesek? — az idősebbnek látszó azt mondta, körülbelül harmincöt éves lehet. Valószínűleg csupán azt figyelik meg, hogy napfölkelte és napnyugta között egy nap telik el és lassanként elvesztik az időérzéküket, mert szinte mindegyikük „körülbelül harmincöt éves”.

Az indiai stílust elsajátítva, hasonlóképpen járok el, és ha a koromat kérdezik, azt válaszolom, hogy „körülbelül huszonöt éves” vagyok.

A cselédház a nagy ház mögött helyezkedett el, a két szolga ott lakott. Az egyik takarított, ágyazott és felszolgált az asztalnál, a másik főzött és mosogatott. A szennyest mindig magukkal vitték a saját szállásukra. Innen az asszonyok egy, a fejükre tett kosárban vitték a közeli folyóhoz, ahol a sulykoló fával ütögetve, tisztára mosták. A férjem ingeit és az ágyneműt természetesen mosodába adtam be...

A szolgálkon kívül még egy chamadart is kellett tartanunk. Ő volt felelős a toalett tisztántartásáért, az érinthetetlennek kasztjához tartozott. Az ő kasztja a többiekkel való társadalmi életből teljesen ki volt zárva.

A csatornázás nélküli városokban, mint amilyen Kalkutta is volt, a fürdőszobák kicsempézettsége ellenére minden alkalommal hívni kellett a chamadart, valahányszor használtuk a toalettet, mert vízöblítésről szó sem lehetett.

Ezt sehogyan sem bírtam megszokni.

A szolgálakat és a chamadart nem illett a nevükön szólítani. Indiában rendkívül erős a kaszttudat. Ott elképzelhetetlen volna, ami Japánban a 16. században megtörtént, hogy egy paraszti származású férfi szerezze meg az ország fölötti uralmat. Aki szolgál, annak a leszármazottjaiból is szolgálak lesznek, a chamadarok utódaiból pedig chamadarok lesznek.

A két boyon kívül volt még egy kapusunk és egy sofőrünk is. A japán főkonzulátus tagjai számára dolgozó cselédek bizonyos mértékben kasztjuk elitjéhez tartoztak, ennek ellenére nagyon rosszul beszéltek angolul.

Indiában a legtöbben a hindi nyelvet beszélik, amely nyelvtani szerkezetében bizonyos fokig hasonlít a japán nyelvhez.

Az indiaiak „I am going to school” helyett ilyesmiket mondanak: „I school go”. Érdekes az is, hogy az „s” betűvel kezdődő szavak elé egy „e” betűt biggyesztenek. A „school” helyett ezt mondják: „e-school”, a „steamer” szó így hangzik: „e-steamer”.

Hogy mi ennek a magyarázata, nem sikerült megtudnom.

Elkezdtem szorgalmasan tanulni a hindi nyelvet, melynek alapjait már a hajóúton sikerült elsajátítanom.

Ha manapság New Yorkban egy indiait megszólítok hindi nyelven, valósággal összerezzen, ami érthető is. Ha egy kimonóba öltözött japán nő egyszerre csak ezt mondja egy indiainak: „Hant tor tora janta hai”, vagyis „Tudok egy kicsit hindiül”, az aligha nevezhető mindennapi dolognak.

Indiában 124 nyelvet beszélnek. Az észak- és dél-indiaiak nem értik egymás nyelvét. Kínában hasonló a helyzet. Ez egyébként nem csoda, hiszen mindkét országban egymilliárd körül van a lakosság száma. Hiszen egy olyan kis országban is, mint amilyen ezekhez képest Japán, a tokióiakat Kiusuban vagy Tohokuban már nem értik meg.

Amikor a kalkuttai japán konzulátusra érkeztem, ott még egyetlen egy embert sem ismertem. Japánbeli két ismerősöm, Okazaki Kacuo főkonzul és Iida Siro alkonzul csak később érkezett meg. A konzulátus személyzete eleinte csak két főből állott. Az egyik az alkonzul, Kagejama, a másik a kereskedelmi attasé, Moto volt. Motonak angol származású volt a felesége és egy kissé félttem tőle. Japán férje ellenére „dirty Japanese”, vagyis „piszkos japán” nyelven beszélt és minden második szavával azt hangsúlyozta, mennyivel különbek az angolok a japánoknál.

Amikor aztán a háború kitörése után internáló táborba kerültünk, a konzulátus fiatalabb alkalmazottai ezt Mrs. Moto kedvenc spiccén torolták meg.

Alig voltunk öt napja Kalkuttában, a férjemnek máris el kellett utaznia Bombay-be. Hogy éjszakára ne maradjak egészen egyedül, egy idősebb hindu aját, azaz gyermeklányt vett fel, akinek az volt a feladata, hogy a házban aludjék. Noha meglehetősen előkelő házban laktunk, a falakon csak úgy nyüzsögtek a gekkók, amelyek éjszakánként fura neszeket okoztak. Amikor éjszaka a félelemtől és a magányosságtól rám tört a zokogás, az aja odajött hozzám és meleg hangon, tört angolsággal ezt suttopta a fülembe:

– Kedves gyermekem, a papa nemsokára itthon lesz. Légy jó gyermek és aludj el gyorsan. Ne sírj.

Én azonban tovább sírtam, mintha valóban félős kislány volnék. Az

asszony, aki a gyermekekkel jól tudott bánni, úgy simogatta a fejemet, mintha kisbaba volnék, ettől lassanként megnyugodtam és elaludtam.

Indiai életemet a rám jellemző kíváncsisággal kezdtem meg.

Az elefántokkal tigrisvadászatra induló maharadzsákon és az utcákon alvó páriákon kívül létezett Indiában egy közbenső csoport is: a vegyes angol-indiai származású emberek.

A háromszáz éves kegyetlen angol gyarmatosítási politika következményeként Indiában szörnyűséges fajgyűlölet alakult ki. Ennek ellenére mindig akadtak emberek, akik a faji korlátokat áttörve egymásba szerettek és házasságot kötöttek egymással. Ezek alkották az angol-indiai keverékek csoportját.

Hogy ma mi a helyzet, nem tudom, de akkoriban ezek a szerencsétlenek valósággal gettóban éltek és mivel nem voltak sem angolok, sem indiaiak, a többiektől elkülönülő csoportot alkottak.

Egyébként az indiaiak általában széparcúak. Noha a bőrük egy kissé sötét és gyakran akcentussal beszélnek az angolt, kifejezetten jóképűek és magas termetűek. Jó néhányukat tisztavérű angolnak lehet tartani.

Vicky barátnőmmel a bazárban ismerkedtem meg. Kalkutta központjában két angol üzlet működött, ezeket azonban az arrogáns kiszolgálás és a magas árak miatt nem nagyon kedveltem.

Az indiai bazárok azonban igazán elragadóak voltak. Gyümölcsöket, zöldségeket, húsokat és halakat, selyem szarikat és gyapot holmikát nagyon olcsón lehetett ott beszerezni. Különösen az úgynevezett Gandhi-boltokban. Ezeket a boltokat a Gandhi által irányított Ahimsza-mozgalom keretében alapították és nem géppel készített, hanem kézi készítésű fonalakból szőtt anyagokat árultak bennük. A 120 cm széles anyagok többségéből száll készült. Egy-egy tekercs legalább 5 méter hosszú és ha az anyagot ügyesen szabják ki, két ruhát lehet belőle varrni.

Az angol-indiai származású Vickyvel, aki velem egykorú volt, egy bazárban ismerkedtem meg. Férjes asszony volt és ugyanolyan kedves kerek pofikája volt, mint az ismert amerikai színésznőnek, Goldie Hawwnak.

A férje is angol-indiai keverék volt és egy angol tulajdonban lévő benzintöltő állomásnál dolgozott. Szerény, de kedves, angol stílusban berendezett lakásban laktak, ahol – az indiai szokásoktól eltérően – nem a földön kellett üldögélni.

Úgy ismerkedtem meg vele, hogy a bazárban, ahol a kereskedők szentelenül fölverték az árakat, segített alkudozni. Hamarosan barátnők lettünk. Nem túlzok, ha azt mondom, Kalkuttában elsősorban az ő barátsága tette nekem élvezetessé az életemet.

Időközben megérkezett az új főkonzul, Okazaki Kacuo, akit a konzulátuson valamennyien nagy örömmel fogadtunk.

Tokióban a gésák körében nagyon népszerű volt. Főleg azért szerették, mert nagyszerűen tudta utánozni a kuruzslók kántálását, akik sebgyógyító olajokat és még a papirost is kettészelő éles kardokat árultak.

Hogy éppen belőle lett a férjem főnöke, furcsa véletlen volt. Amikor bemutatkozó látogatást tettünk nála, félig meglepett, félig kíváncsi pillantása ezt mondta nekem:

– Hű, Kiharu, mi az ördögöt keresel te itt?

Férjemmel együtt mélyen meghajoltam és igazán erőt kellett vennem magamon, ne kérjem meg őt: – Kérem szépen, utánozza az olajárust!

A férjem elől elhallgattam, hogy gésakoromban gyakran találkoztam vele. A főkonzul és az egyik beosztottjának a felesége, akik véletlenül Kalkuttában találkoztak újra, egymásra mosolyogtak.

A főkonzul felesége nemesi származású volt és mindig nagyon választékosan beszélt. Rendkívül előkelően viselkedett, amit – ismerve Okazaki úr jellemét, nagyon furcsának találtam. Hiszen a főkonzult én régebről csak az „olajárus utánzójaként” ismertem.

De kiderült, hogy nem sokat változott, még mindig nyíltan beszélt, úgyhogy amikor egyedül maradtunk így szólt hozzám:

– A teremtésit, Kiharu, de megijesztettél.

Okazaki helyettese, Iida Siro úr, férjem közvetlen főnöke volt.

Akkoriban ismertem meg a feleségét, Iida Mijuki asszonyt, akinek a barátságát immár több mint negyven esztendő óta bírom és ezt életem egyik legnagyobb kincsének tekintem. Minthogy gyakorlatilag „A virágok és fűzfák világában” nőttem föl, nem sok sejtelmem volt egyéb dolgokról. Ebből a szempontból Iida asszony a védőszárnyai alá vett.

Nagyon sokkal tartozom neki.

A főkonzulátusnak két gépkocsi állt a rendelkezésére. Az egyiket maga a főkonzul használta, a másikat az alkonzul és az alárendelt diplomaták is használhatták. De ha egy fontos személyiségről volt szó, nekünk fiatalabbaknak taxit kellett bérelnünk. A kalkuttai taxikat általában mogorva szikhek vezették, akiknek olyan volt a külsejük, mintha valamennyien a rablólovagok közé tartoznának. Egy taxizás nem volt éppen leányálom.

A férjem azt hangoztatta, szerinte az autó ugyanolyan követelmény, mint egy pár kesztyű, amelyre minden nap szüksége van az embernek. Röviden: azt szerette volna, legyen saját autója.

A platinagyűrűmet a benne lévő két és fél karátos gyémánttal nagyon szerettem. Ennek ellenére hajlandó voltam lemondani róla és az árából sikerült egy Ford V8-as gépkocsit vásárolnunk. Ezek-után persze mendemondák szálltak szájról szájra az indiaiak körében a fiatal, de erélyes Memszahibról.

A kalkuttai bazárt mindig Vicky kíséretében látogattam meg, mert ő remekül tudott alkudni. Bevásárlásaim közben egy kígyóbívből és egy majomidomárral is megismerkedtem. Ha már itt voltam Indiában, nemcsak előkelő angol családokat, hanem az indiaiak életét is meg akartam ismerni.

Kalkuttában egy olyan japán nővel is találkoztam, aki egy indiaihoz ment feleségül és régebben a főkonzulátuson dolgozott. Jól tudott gépelni és a kontyával és feketekeretes szemüvegével határozottan értelmiséginek látszott.

Ő maga nem mondta el, de másoktól megtudtam: egy ismert japán bányavállalat egyik vezetőjének az egyetlen leánya volt. Emancipált nő léte mégis beleszeretett az India függetlenségéért küzdő fiatal Szinhába. A szülők persze hevesen ellenezték a kapcsolatukat. A szerelmespár erre megszökött és Kalkuttában telepedtek le. Japánban akkoriban Szinha úron kívül is több indiai emigráns élt. Ezek egyike volt Radzsú Bihari Bose is.

Miután összebarátkoztunk, Mrs. Szinha megmutatott nekem egy *vakát*, egy ötsoros, 31 szótagból álló rövid japán költeményt, amelyben az anyja beszámolt egyetlen leányának sorsa miatt érzett aggodalmairól. A költemény nagyon meghatott.

– Eddig még egyetlen japánt sem hívtam meg a lakásomba, de magának szívesen bemutatom a kisfiamat – közölte kedvesen Mrs. Szinha. Indiai módra élt a férjével egy lakásban, amelynek a padlóját durva gyékény fedte. A négy esztendő, nagyon sötétbőrű fiúcska rendkívüli módon hasonlított a mamájára.

A fiúcskát Nobukumának, Okumna Sigenobu politikus emlékezetére nevezték el, akit japán nagyapja nagyon tisztelt.

A kisfiú szép csengő hangján egy indiai népdalt énekelt el. A sötét pincelakásban felcsendülő fiúszoprán hallatán könnyek szöktek a szemembe.

Vickynek hála, hindu nyelvtudásom napról napra javult és ettől kezdve inkább riksával jártam a bazárba Vicky társaságában bevásárolni. Fagylaltoztunk, felkerestük a kígyóbűvölőt és a majomidomárt, és kezdtem egyre szórakoztatóbbnak találni a kalkuttai életet. Aztán egyszer csak, egészen váratlanul – Okazaki főkonzul felesége meghívott a lakására.

Valószínűleg tudomást szerzett róla, hogy indiai riksával járok a bazárba Vickyvel fagylaltozni és szórakozni.

– Ön egy angol-indiai leánnyal érintkezik, akivel együtt az utcán át piszkos fagylaltot fogyaszt. Ezzel veszélyezteti a japán főkonzulátus jó hírét. Ön nem egyedül van itt Kalkuttában. A férje és valamennyiünk számára nagyon kellemetlen. Kérem, ezt ne tegye többé és a jövőben viselkedjék tisztességesen – figyelmeztetett.

Nem értettem, miért nem szabad egy angol-indiai származású nővel találkoznom. Miért nem szabad Vicky társaságában fagylaltoznom? Mindenesetre ezek után már csak titokban találozkoztam Vickyvel.

Amikor a háború kitörése után házi őrizetbe kerültünk, Vicky volt az egyetlen, aki dacolva a rendőrség éberségével, élelmiszert csempészett be a házukba.

Kalkuttai életem számos tanulsággal szolgált.

EGY JAPÁN MATA HARI

Akkoriban az indiai fiatalok nagy része már nem értett egyet Gandhival abban, hogy elég, ha békés és passzív ellenállást tanúsítanak az angolokkal szemben. Ők mindenáron a függetlenséget akarták. Szabadság iránti vágyukat többé már nem lehetett elnyomni. Eljött a hazaszeretettől lángoló fiatal Subha Chandra Bose szabadságharcos ideje.

Már igen korán India függetlenségének kivívását tette életcéljává és ki tudja hányadszor, mint politikai fogoly a kalkuttai börtönben volt fogva tartva. Bátyjának, Sarat Bosének a Gangesz mentén volt egy nyári lakja, ahol beteg édesanyjával lakott.

Az anya már haldoklott és szerette volna a fiát életében még egyszer látni. Sarat és a rokonai kérvényt intéztek a brit hatóságokhoz, engedélyezzék Chandra számára, hogy egy napra meglátogathassa haldokló édesanyját. Az engedélyt megkapta.

Chandra Bose hatalmas termetű, korpulens ember volt. Mint már említettem, az előkelő indiai hölgyek többsége nagyon kövér volt. Bose ezt kihasználva, fehér száriba burkolózva nőnek álcázta magát és a szolgálok közé keveredve, megszökött.

A fontos politikai foglyok elvileg szigorú őrizet alatt álltak, az örök nagyon felületesen látták el a feladatukat.

A család csinos fiatal leányai az öröknek bőkezűen mérték az alkoholt, amitől annyira lerészegedtek, hogy még azt is elfelejtették, hogy egy Chandra Bose nevű fiatalemberre kellene vigyázniuk.

Bosének sikerült megszökönie és Tibeten át eljutott Berlinbe, ahol Hitler menedékjogot biztosított számára. Szökéséről többféle változat létezik, az enyémet egy kalkuttai férfitől hallottam.

Chandra Bosének Berlinben is szüksége volt arra, hogy kapcsolatot tartson fenn az indiai felkelőkkel. Erre a célra öccsét használta fel. Az ő feladata volt, hogy az utasításait továbbítsa a felkelőknek.

A dolog így működött: a berlini japán követség egy kódolt táviratot küldött a japán külügyminisztériumnak, amely azonnal tovább küldte a kalkuttai főkonzulátusnak, amelynek az volt a feladata, hogy eljuttassa a táviratot Sarat Bosének.

Kalkuttában akkoriban még nagyon nyugalmasan folyt az élet, hiszen — mint már mondtam — akár naponta nyugodtan fagyalatozhattam Vickyvel az utcán.

Egyik nap a férjem komoly képpel fordult hozzám:

— Volna egy kérésem, amelyet csakis te vagy képes teljesíteni.

Azt a feladatot kaptam, hogy titokban keressem föl Sarat Bose nyári lakját olyankor, amikor át kell adni neki egy táviratot. Minthogy fogalmam sem volt, miről lehet valójában szó, a férjem közölte velem: a dolog Chandra Boséval

kapcsolatos. Kiderült tehát, egy kódolt táviratot kell Sarat Bosénak elvinnem. Az illetékeseknek az volt a véleményük, hogy ilyen feladatra egy nő alkalmasabb, mint egy férfi, mert az ő jövés-menése kevésbé feltűnő.

Az is fontos volt, hogy tudok mind angolul, mind hindiül.

Ezenkívül a közvetítőnek bátornak és ügyesnek is kell lennie.

A férjem úgy vélte, én valamennyi követelménynek megfelelek.

Egy szép napon tehát együtt elmentünk a golfpályára, ahol – mit tesz a véletlen – Okazaki főkonzul éppen golfozott.

– Elmondta a férje, miről van szó? – kérdezte a maga nyílt módján.

Igennel válaszoltam.

– És mi a helyzet? Vállalja a feladatot? Nincsen senki más, akire...

– Persze. Vállalom.

A diplomata fiatal felesége úgy érezte magát, mint azokban az „ősregi” időkben, amikor még Kiharu volt és a főkonzul valamilyen bankettre szerződtette. Nem tudtam megállni, hogy ne kacsintsak rá egy nagyot.

Így született meg a japán Mata Hari.

Először is szarít vettem föl. Indiában az a mondás járja, hogy a Simlából, Darjeelingsből és Kasmírból való nők világos bőrűek és szépek. Vagyis Indiában nem minden nő sötétbőrű. Sőt, vannak köztük nálunk világosabb bőrűek is.

Sötétedés után (mindig holdtalan éjszakákat választottunk) a férjem a Forddal végighajtott Kalkutta külvárosain. Amikor eltűntek a hátunk mögül a város gázlámpái, olyan sötét vett körül bennünket, hogy szinte a kezünket sem láttuk. Földutakon döcögtünk tovább.

A táviratot egészen apróra összehajtogattam és beletettem abba az amulett-tartóba, amelyet a nagyanyám kifejezetten az utazás céljára a Narita-templomból hozott számomra. A tartót egy biztonsági tűvel az alsóingemhez erősítettem. Olyan apróra hajtogattam össze, hogy inkább egy kis cédulának, mint táviratnak látszott és szükség esetében akár egészben lenyelhettem volna.

A sötét földutakon legalább 50 kilométernyi utat tettünk meg. Aztán egyszerre csak fénysugár szakította meg a sötétséget.

A férjem ingének a gallérja nyitott volt, és úgy viselte, ahogyan az indiaiak szokták: nem tűrte be a nadrágjába. Így teljesen hindinek látszott és tökéletesen beszélt is a nyelvet. Én ugyan nem beszéltem olyan jól, mint ő, de Vicky szerint én is kitűnően beszéltem.

Annyi biztos, ha valaki megállított volna bennünket, egy kis ideig mindenestre be tudtuk volna őt csapni.

Amikor közelebb kerültünk a fényforráshoz, megláttunk egy kocsit tele indiaiakkal. Az őr zseblámpájának körözésével jelezte, kövessük őt.

Kellő távolságban a kocsni nyomába szegődtünk. Az egész olyan volt, mintha egy James Bond-film részesei volnánk.

Jó nagy távolságon át a Gangesz mentén haladtunk. Mintegy nyolcvan kilométer megtétele után egy apró faluba jutottunk, ahol egy ház előtt megálltunk. Az ott lakó nők, gyermekek és néhány idősebb ember láthatólag már várt bennünket.

Megérkeztünk Sarat Bose nyári lakába.

A család fesztelenül összegyűlt az étkezéshez és minket szinte családtagként kezeltek. A szokásos indiai vacsorát kaptuk.

A vacsora chutney volt, ami édes zöldség rizszel és curryvel. Ekkorra már jól megtanultam indiai módra a kezeimmel enni.

Az asztal körül kizárólag hindi nyelven folyt a beszélgetés.

Én a gyermekekkel játszadoztam és egy alkalmas pillanatban észrevétlenül átadtam a táviratot Sarat Bosénak.

Feladatunkat teljesítve, az étkezés befejeztével megkönnyebbülten távoztunk.

Amikor másodszor jártunk Saratnál, megdöbbenésünkre egy újonnan létesített útlezárásba botlottunk.

Ahogy megálltunk, rögtön két indiai rendőr sietett oda: – Hová akarnak menni? – kérdezték.

– Rokonokhoz, vacsorára – válaszoltuk, természetesen hindiül. Mindkettejüknek adtunk egy-egy rúpiát és barátságosan búcsúztunk tőlük:

– Mert már olyan késő van és olyan sokáig kell dolgozniuk.

Megköszönték a borraivalót és jó hangulatukban a puszta kezükkel igyekeztek tisztára törölni a szélvédőablakunkat, amelyre megtapadtak különböző apró bogarak.

Amikor először megállítottak a rendőrök, majd kiugrott a szívem a rémülettől, ám amikor rájöttünk, hogy milyen egyszerűen leszerelhetők, már nem izgatott a dolog annyira.

Az indiai állami alkalmazottak igen könnyen megvesztegethetők voltak.

A férjem kezdetben azzal ijesztgetett, lelőnek, ha rájönnek, mit csinálunk, úgyhogy majd megőrültem az izgalomtól. De amikor másodszor is minden további nélkül megúsztuk a dolgot, megnyugodtam.

Amikor a háború kitörése után visszatértünk Japánba, a férjemet szinte azonnal áthelyezték Burmába, én pedig a pici babánkkal ginzai házunkban maradtam. Egy szép napon azután telefonhívást kaptam az Imperial Hotelből. Chandra Bose hívott fel és feltétlenül beszélni akart velem. Az Imperial Hotel egészen közel esett a házunkhoz, így azután a kisbabával együtt útnak indultam a szálloda felé.

Chandra Bose még mindig rendkívül jóképű, magas termetű férfi volt. Az egyenruha nagyon jól állt neki. Barátságosan pillantott rám és felkérte az adjutánsát, készítsen kettőnkéről közös fotót, miközben én karomban tartom a gyermeket.

– Ezt a fotót átadom majd a férjének, amikor találkozom vele Burmában.

– Aztán elővett egy róla készült, meglehetősen nagyméretű fotót és előttem dedikálta: – A szép és bátor Mrs. Otának köszönettel, Chandra Bose.

Egy repülőgép-katasztrófa alkalmával vesztette az életét. Amikor erről tudomást szereztem, egy éjszakán át virrasztottam a fényképe előtt.

Tetterős, melegszívűen jóságos ember volt, akinek a halála fölött a mai napig sajnálkozom. Mind India, mind Japán érdekében jobb lett volna, ha életben marad. Chandra Bose dedikált fényképe, amelyhez nagyon ragaszkodtam, sajnos egy légítámadás alkalmával elégett.

Térjünk vissza Kalkuttába. Egy idő után elkezdtek figyelni minket. Két indiai állandóan követett bennünket, ezt azonban nagyon ügyetlenül tették.

Pedig minden kémtörténet meggyőzően állítja, a megfigyelt személynek nem szabad észrevennie, hogy követik!

A megfigyelők bizonyára a titkosszolgálat emberei voltak, óriási szakállak mögé rejtették az arcukat.

Amikor az Iida házaspárral moziba mentünk — ez elég gyakran előfordult —, a megfigyelőknek természetesen a mozin kívül kellett várakozniuk. Amikor kijöttünk a moziból, sokszor azt tapasztaltuk, hogy az illetők a várakozás közben elaludtak. Vajon lehetséges, hogy ez a két horkoló alak a Brit Birodalom titkosszolgálatának a polgári alkalmazottja? — Felkelni! A filmnek vége! — ripakodtam rájuk. Ők álomittasan szalutáltak: — Szalam, Memszahib.

Iida felesége a hasát fogta nevében és azt mondta: tulajdonképpen nem kellett volna őket felébresztenem. Hagynom kellett volna, hogy jól kialudják magukat. Nekem azonban az volt a véleményem, hadd dolgozzanak meg a pénzükért és mindenkor intettem nekik, amikor az egyik utcasarkon befordultunk, hogy ezzel megkönnyítsem a szemmel tartásunkat. A titkosszolgálat hallatára az embereknek általában borsózik a hátuk, ezek ketten azonban nem váltak munkaadóik díszére.

Egy kis idő múlva angolokkal váltották le őket, ami mutatta, komolyabbra fordult a dolog.

Az Iida házaspárt figyelő angol körülbelül huszonnyolc éves lehetett, szőke és nagyon jóképű.

A mi kísérőnk azonban egy zömök, félig kopasz alak volt és nem volt valami kellemes érzés egy ilyen pasással a sarkunkban mászkálni az utcákon.

Egy nap összeszedtem a bátorságomat és megkérdeztem Iida feleségét, nem volna-e hajlandó az őket kísérgető jóképű embert felcserélni a mi zömök alakunkra.

Iida asszony hangosan felkacagott.

A brit kormány egy diplomáciai tanácsadója összejövetelet rendezett, ahová meghívta az Iida- és Moto-házaspárt, továbbá bennünket is. A koktélok és a vacsora elfogyasztása után táncra nyílt lehetőség.

Egy fantasztikusan szép külsejű, magas termetű, mintegy harmincnyolc esztendő angol egyenesen a férjem felé tartott: — Megengedi, hogy felkérjem a feleségét táncolni?

Nagyon szép rózsaszínű kimonót viseltem, a jelenlévő asszonyok között én voltam a legfiatalabb és túlzás nélkül állíthatom, a legcsinosabb. A táncpartnereimet illetően mind a mai napig nagyon válogatós vagyok — csak jóképű férfiakkal szeretek táncolni.

Ez az úr nagyon jól megfelelt az ízlésemnek. Amikor később megismerkedtem Michael Caine-nel, kiderült, hasonlítanak egymásra.

— Igen, szeretnék vele táncolni — mondtam japánul a férjemnek. Fölálltam és elmentem táncolni Mr. J.-vel, a Birodalmi Védelmi Bizottság tagjával.

A japánokkal ellentétben, akik a bonyolult tánc lépéseket mereven és halálosan komoly arccal végzik el, ő könnyedén és felszabadultan táncolt és akkor sem jött ki az ütemből, amikor velem beszélgetett.

— Maga nagyon vonzó asszony. — A szokásos bókok elmondása után ezt suttozta a fülembe:

— *I know evelything.* („Mindent tudok.”)

Megrémültem, de tágra nyílt szemekkel kérdeztem: — Mi az, amit tud?

Közelebb húzott magához.

— Egy olyan csinos hölgynek, mint maga, nem volna szabad életveszélyes kalandokba belekeverednie. — Közben mélyen a szemembe nézett.

Minden rosszra el voltam készülve.

— És mikor akar börtönbe csukni?

— Nemsokára — mondta igen barátságos hanglejtéssel. Távolról úgy látszott, mintha romantikus szerelmi vallomásokkal ostromolna.

— Mi lesz azután, hogy börtönbe dugott?

— Naponta meg fogom látogatni. Nem fogom hagyni, hogy a börtönben magányosnak érezze magát — mondta ismét suttogva. Közben az ajkait a homlokomhoz nyomta.

A zenekar éppen a pillanatban abbahagyta a játékot.

A helyemre visszatérve mindent elmondtam a férjemnek, amit az angol közölt velem.

— Úgy látszik, a japán Mata Harinak nyugdíjba kell mennie — mondta vidáman vihogva a férjem.

Öt nappal később kitört a háború és Mr. J.-nek nem volt többé lehetősége, hogy börtönbe dugjon.

AZ INTERNÁLÓTÁBORBAN

Egy decemberi napon – valószínűleg szombaton – történt a dolog, mert a férjem nem ment be az irodába.

A kapu felől hangos és követelőző kopogás hallatszott.

– Elérkezett az, amire egy ideje már számítottunk – mondta a férjem és a fürdőszoba ajtajára mutatott. Az előzetes megbeszélésnek megfelelően bementem a fürdőszobába, bezártam magam mögött az ajtaját és teljesen kinyitottam a forró víz csapját.

Az angol fürdőszobákban akkoriban gázbojler szolgáltatva a melegvizet, a csap kinyitásakor apró robbanásszerű zaj hallatszott. A bojler nagyméretű volt és a kékes láng jó magasra csapott fel.

Torkom szakadtából énekeltem: – A rizsföldek mögött eltűnik a nap. – Eközben elővettem a törülközők között eldugott titkos aktákat, négyesével-ötösével elszakítottam és elégettem őket. Az aktákat körülbelül egy héttel ezelőtt hoztuk át a konzulátusról.

Minthogy az akták remekül égtek, a fürdőkád hamarosan megtelt papírpernyével. A füstöt a nyitott ablakon át egy törülközővel terelgettem kifelé. Szerencsénkre az ablak a kertre nyílt, ahol nem tartózkodott senki, úgyhogy a füstöt senki sem vehette észre. Egyszerre háromféle tevékenységet is kellett tehát végeznem: énekeltem, iratokat égettem el és a füstöt legyezgettem kifelé.

A férjem eközben igyekezett szóval tartani a lakásba behatoló öt angol katonát, hogy időt nyerjen. Tíz perc alatt az összes akta hamuvá égett, már csak néhány pernyedarab úszkált a vízben.

A férjem bekopogtatott a fürdőszobába. Szélsébesen megnedvesítettem a hajamat, körülkötöttem törülközővel, fürdőköpenyt vettem fel és mit sem sejtő képpel kidugtam az arcomat az ajtón. Az egyenruhások ünnepélyesen fölálltak.

– Országainkban hadiállapot van, Önöket rövidesen internálótáborba szállítjuk. Huszonnégy órán belül el kell hagyniuk a házat.

A rangidős tiszt kifejezetten udvariasan beszélt. Úgy tettem, mint aki nagyon megijedt és zokogva rejtettem az arcomat férjem háta mögé.

A férjem fiatal, gyanútlan és naiv feleségét ezekkel a szavakkal vizsgálgatta: – Semmi baj, kedvesem, ne félj, minden rendben lesz majd.

– Nagyon sajnálom, asszonyom, de nem kell semmi miatt aggódnia. A Brit Birodalom tisztességes ország. Internálnunk kell ugyan önöket, de ott nem lesz rossz dolguk – mondta udvariasan a tiszt.

Egy külföldi filmben ezek után az asszony biztosan elájult volna, én azonban nem akartam a dolgot ennyire élére állítani. Később megtudtam, Moto felesége valóban elájult. Én azonban csak színleltem a félelmet, amikor a férjembe kapaszkodtam.

Amikor elmentek a katonák, a férjem megkérdezte, sikerült-e minden kompromittáló iratot elégetnem.

— Mindent időben elintéztem — kacsintottam.

— Ez akkor remekül sikerült — dicsért meg a férjem. Házi őrizetbe kerültünk tehát.

Ezzel kapcsolatban el kell még valamit mondanom az egyik indiai boyunkról. A fiút Abrahamnak hívták, és még csak tizenhat éves volt. Magas termetű, nagyon sötétbőrű és ragyogó fehérfogú fiatalember. Már megvolt benne a férfiasság csírája.

Igen nagy tiszteletben tartott és a szakács elmesélte, ezzel szokott dicsekedni a többi cseléd előtt: — A mi Memzahibunk a legszebb, legokosabb és a legjóságosabb valamennyi Memzahib között. Ő egy istennő.

A többiek mind „boynak” hívták és bizonyára tetszett neki, hogy én mindig Abrahamnak szólítottam.

— Te vagy Abraham első szerelme — csúfolódott velem a férjem. Amikor házi őrizetbe kerültünk, Abraham Vickyvel együtt gondoskodott számunkra gyümölcsről és egyéb ennivalókról. Ezzel az életét kockáztatta...

Amikor a háború kitörése után egyetlen fillér nélkül kellett bevonulnunk a himalájai internálótáborba, Abraham ragaszkodott ahhoz, hogy bennünket oda elkísérjen.

A férjem felvilágosította, pénzünk nem lévén, nem tudunk neki bért fizetni.

— *Paisza nahi manta* — válaszolt — „Nem kérek érte pénzt” és azalatt a kilenc hónap alatt, amíg a Himalájában a Mussoorie-i táborban tartózkodtunk, nem tágitott mellőlünk.

Másoknak is gyakran tett szívességeket, ezért általában szerették.

A hegyek között sokkal hidegebb volt, mint Indiában általában. Ez újdonság volt nekem. Annak örültem a legjobban, hogy Iida asszony is a közelünkben maradt, ugyanis a szobáink egymás mellett voltak és ő mindvégig az egyik legjobb támaszom volt. Szinte egymáshoz voltunk tapadva — mind a táboron belül, mind kívül csakis együtt lehetett látni bennünket.

Táborunkban Burma, Szingapur és Mombasza titkos ügynökeit, tengerészeti attaséit és külügyminisztériumi alkalmazottait internálták. A létszám 720 fő volt. Akkoriban nem nagyon sokat tudtam még a Japánon kívüli világról és minden új és nagyon izgalmas volt számomra.

A tábor lakói közül a ranguni főkonzul, Mijazaki úr és a felesége tette rám a legnagyobb hatást. A férfi a kertben dolgozott és takarított, az asszony a konyha körül segített.

Amikor Mijazakiék megérkeztek, az asszony magával hozta fából készült öreg fejtámaszát, amelyet láthatólag nagy becsben tartott. Furcsa szóalkotásai jól elszórakoztattak. Íme egy példa: sehogyan sem tudta helyesen ejteni a „celluloid” szót, mindig „cedulloitot” mondott helyette.

Ódivatú kontyot hordott, amelyet a fejtetőn vékony hajtűvel erősített meg és noha hideg volt, mindig vékony gyapotköpenyt viselt. De hogy mégse fázzék, a vékony köpenyre több rétegben pulóvereket vett fel, amelyeket tőlem és Iida feleségétől kapott.

A férje nagyothalló volt, azonban minden alkalommal elmondta: régebben nagyon jók voltak a fülei és csak attól süketült meg, hogy az asszony ötven év

óta mindennap ordítózik velem. Ez ugyan igaz is volt, mégis nagyon szerették egymást és szépen éltek.

Megkedveltem az Ikeno házaspárt is, akik harminc év körüliek voltak és Mombaszából jöttek. Volt egy hathónapos kisbabájuk.

A férje a hivatalos összejöveteleken folyton az óráját nézte és egyre idegesebb lett. Aztán hirtelen felugrott és közölte: rögtön el kell mennie. A többiek hiába próbálták azzal visszatartani, hogy még fontos témák lesznek napirenden, ő ragaszkodott ahhoz, hogy a kisbabájukat azonnal meg kell fürdetnie és szinte futva távozott.

Akkoriban még merőben szokatlan volt, hogy egy férj háziásként viselkedjék és egy fontos megbeszélésen csapot-papot otthagyjon azért, hogy a kisbabát megfürdesse. Ez mindenkit megdöbbsentett.

A főkonzulátus alkalmazottai között volt még egy tizenhat éves burmai leány is. Ez a meglehetősen dundi leányzó és egy szingapúri fiatalember, aki a hadsereg titkosszolgálatánál dolgozott, jó barátságba került és kéz a kézben sétáltak, ami akkoriban nagy meglepetést keltett.

A férfiak a táborban egyre hisztérikusabban viselkedtek. A dolog a kalkuttai hivatalnokoknál vált először komollyá.

T. úr boyának a legapróbb hibájakor is rögtön elkezdett dühöngeni. Egy ízben egy villával teljes erővel az arcába csapott.

A boy arcából csak úgy patakzott a vér, de az indiaiak akkoriban még képtelenek voltak védekezni. Isaakot, a boyt nagyon sajnáltam és Őszintén szégyenkeztem a japánok hisztérikus viselkedése miatt. Hasonlóan rossz példával járt elől a Kalkuttában dolgozó A. úr. Ha rossz volt a hangulata, hajnaltól napestig ki sem nyitotta a száját. A „Jó reggelt” vagy „Jó napot” üdvözlésekre sem reagált.

Az ilyen emberekkel mindaddig nincsen semmi baj, amíg magányosan élnek, de ha szorosabb közösségbe kerülnek másokkal, azonnal feltűnővé válnak a hibáik.

Egy tengerészeti attasé és egy főkonzul elkezdett verekedni egymással.

Az attasé nem volt különösebben magas, de erőteljes testalkatú és ijesztő külsejű volt. Minthogy Simbasiban csakis elegáns tengerésztisztekkel találkoztam, megdöbbsentett, hogy ilyen bunkók is lehetnek köztük. Noha a férfiak mind a műveltebbek közé tartoztak, a hisztéria gyorsan terjedt köztük.

Iida asszony és én nem vettük át a férfiak hisztérikus viselkedését. Iida a magas hegységek növényvilágát kezdte tanulmányozni. Tudását a háború után alapított, Art Flower Miyuki Studio elnevezéssel indított vállalkozásában kamatoztatta.

Az egyik kedvenc szórakozásom az volt, hogyan tudnám megszelídíteni Murphy nevű morgós táborparancsnokunkat.

Még a legapróbb kéréseinket is energikusan elutasította, és ha a férfiak valamilyen kéréssel keresték fel, rögtön vita lett belőle. Ha én kerestem fel őt, olyan modorban beszéltem vele, mintha csak kislány volnék. Ilyenkor is — pro forma — először nemet szokott mondani, végül azonban hagyta magát meggyőzni.

Mindig morcos volt és úgy nézett ki, mint egy ősz hajú Groucho Marx, csak annál sokkal rosszindulatúbb volt. Két hónap eltelté után azonban már

mosolygós lett, sőt már magától is el tudott mosolyodni, és még köszönni is megtanult.

Iida asszony ugyanis egy pompás kalácsot sütött neki, amelyet mi ketten adtunk át és ez megtette a maga jótékony hatását. Engedélyt kaptunk, hogy egy őr kíséretében lemenjünk bevásárolni a völgyben fekvő faluba, mindennap sétálhassunk egyet és egy kiürült petróleumtartályban időnként meg is fürödhessünk. A tartályt sikerült egy mély japán fürdőkáddá átalakítanunk, amelyben a víz a vállunkig ért.

Iida asszonnal együtt éjszakánként fürödtünk meg a „kádban”, amikor a többiek már mind aludtak. Úgy éreztük magunkat, mintha fürdőhelyi alkalmazottak lennénk, akiknek mindig csak utolsóként szabad fürödniük.

Iida asszony lelkesen idézte az ismert verset: — Az életem régebben szörnyűség volt, most azonban bánatosan emlékezem rá. — Az volt a véleménye, tíz esztendő múlva hasonló nosztalgiával emlékezünk majd vissza a petróleumtartályban való fürdéseinkre. Ezen a gondolaton jókorákat neveltünk.

Tavasszal virágba borult a rododendron, a kék pipacs (amely csak a Himalájában él) és pompás magnólia illat áradt szét a hegyek között. A levegő a tavaszi virágok illatától volt terhes.

A tájat vidáman ugráló majmok népesítették be, és ha kenyérmorzskákat hajigáltunk nekik, hajlandók voltak egészen a közelünkbe jönni.

A konzulátusunk egyik fiatal alkalmazottja egyik nap elment sétálni és rosszkedvében egy kővel eltalált és megsebesített egy majmot. Amikor másnap több ember társaságában ismét elindult sétálni, tíznél több majom kifejezetten őt támadta meg. A tanúk szerint a jelenet ijesztő volt.

A sétálókat kísérő őr elővette a fegyverét (az persze nem volt csőre töltve) és azzal sikerült elijesztenie a majmokat, akik elmenekültek. A kődobáló a majmok között felismerte azt a majmot, amelyet előző nap megsebesített. A történet hosszú időn át szóbeszéd tárgya maradt.

Naponta tapasztaltam, hogy a férfiak milyen hisztérikus kitörésekre képesek. Arra a meggyőződésre jutottam, hogy a nők sokkal könnyebben viselik a kritikus helyzeteket, mint a férfiak. Iida asszonnal a fürdőkádban csücsülve őszintén kifejtettük a véleményünket a hisztis férfiokról. Ezzel nagyrészt sikerült kibeszelnünk magunkból az aznap felgyülemllett feszültséget is.

A férfiak szidalmazásában én vittem a prímet, Iida asszony inkább a hallgatóságot képviselte és nagyokat nevetett a megjegyzéseimen... Mindenesetre mind a ketten nagyon jól szórakoztunk közben.

Könnyek és mosoly közepette így telt el kilenc hónap.

Minthogy amúgy sem tudtuk, mikor mehetünk vissza Japánba, ez már nem is nagyon érdekelt. Egy szép napon mégis egy katonai teherautó platóján találtuk magunkat, amely nagyokat dökögve haladt a völgy felé. Emlékszem még a dátumra is: 1942. augusztus 5-e volt. A teherautó akkorákat döccent a kátyús utakon, hogy időnként majdnem leharaptuk a nyelvünket. Három nap elteltével megérkeztünk Bombay-be. Ott egy koszos hajó, a „City of Paris” várt ránk, hogy elvigyen az Afrika délkeleti részén fekvő Loureno Marquesbe, ahol átadnak a japánoknak és átszállhatunk a ránk váró japán „Tacuta-maru”

utasszállító hajóra.

Loureno Marques szép város. Sok olyan virág díszlik ott, amelyeket másutt még nem láttam. Az ott lakók mind szurokfekete színűek, arcvonásaik pedig egészen mások, mint az indiaiaké. A „Tacuta-maru” szállította Loureno Marquesbe azokat az angolokat és amerikaiakat, akiket velünk kicseréltek.

A névsorok egyeztetése teljes három napot vett igénybe. A „Tacuta-maru” csak ezután indult el velünk Jokohama felé. Akkoriban a császári pár egy fotója fontos nemzeti értéknek számított és a konzulátus alkalmazottainak kötelességük volt, hogy egy ilyen fotót maguknál tartsanak. Az Iida-házasapár a „Tacura-marura” való beszállás közben elővigyázatosságból a karjában tartotta a császári pár fényképét.

Az angolokkal kötött megegyezés értelmében hajónk fedélzete éjszakánként mindig teljesen ki volt világítva. Azért volt ez így, mert a megállapodás szerint a hadifoglyokat szállító és a vöröskeresztes hajókat tilos volt bombázni.

A hajókra leselkedő aknák ellen azonban minden hajó védtelen volt, ezért az úszómellényeinket éjszakára sem vetettük le.

A több mint tízezer tonnás hajó nehézkesen mozgott a ködös éjszakákon, amikor még a szemünk elé tett tenyerünket sem láttuk tisztán. A hajókiáltás szakadatlanul szólt...

A kapitány naponta rendelt el próbariasztást. Ilyenkor a lehető leggyorsabban felrohantunk a fedélzetre és a hajó két oldalán egyenletesen eloszolva, leeresztettük a tengerre a mentőcsónakokat. Ez engem a múltban látott „Titanic” filmre emlékeztetett.

Egy végtelennek tűnő hónap elteltével 1942. szeptember 27-én megérkeztünk Japánban.

A férjemet rövid időre rá áthelyezték Burmába és megszületett a kisfiam. A háború alatt és még utána sokáig nehéz sors várt reánk.

UTÓSZÓ AZ ELSŐ RÉSZHEZ

Először is köszönetet mondok mindenkinek, aki elolvasta a könyvemet. Ez volt legelső szellemi gyermekem.

Amikor nyolc esztendővel ezelőtt meglátogattam Japánt, Hajasi Ken éppen az *Ohana-han* megírásával bajlódott. Ez volt az első és legismertebb japán „szappanopera”, amely Hajasi anyjának a történetét mesélte el. A fia, Hidehiko pedig a Hatoko tengere darab forgatókönyvét írta. Hidehikót kisgyermekkorától nem láttam és mindössze egyetlen fotóm maradt róla, amint egyévesen jókedvűen ül azon a játékelefánton, amelyet tőlem kapott ajándékba. Ken mindenhová elvezetett, amit érdemes volt megnézni. Elvitt egyebek között legújabb képeinek a kiállítására. Henry Simanucsi „Saljapin-sztékre” hívott meg bennünket az Imperial Hotelbe és mindenki tudta, „Ken és Kiharu” Ken feleségének a beleegyezésével a legjobb barátok.

Ken akkoriban nagyon feldobott hangulatban volt és közölte: Japánban teendő legközelebbi látogatásom alkalmával olyan forgatókönyvet ír majd rólam, amely sokkal erotikusabb és érdekesebb lesz, mint az *Ohana-han* volt. — Rendben — válaszoltam — jövőre ismét eljövök és megcsináljuk a forgatókönyvet. De csak nyolc év múlva tértem vissza Japánba és közben Ken meghalt.

Ez az oka, amiért végül magam vettem kezembe a tollat. Első ízben láttam neki komolyabban az írásnak, de fogalmam sem volt, miként kezdjem el. Ezért azt találtam ki, hogy magam elé képzeltem azoknak az embereknek az arcvonását, akiket kedveltem és megpróbáltam őket a saját szavaimmal leírni.

Amikor például Togo Szeidzsiról egy, a kubizmus által erősen befolyásolt festőről (1897-1978) írtam, mintha a saját hangját hallottam volna visszhangozni az agyamban: „Kiharu, írj valamit a szerelmi kalandjaimról”.

Írás közben eszembe jutott, hogy Japánban tett legközelebbi látogatásom alkalmából a Joneda-ja teaház okami-szanjának a kíséretében fölkereshetném a híres regényírót, Szatomi Tont (1888-1983) is. Ezt a találkozót is halálhíre hiúsította meg.

Szívesen elbeszélgettem volna Horigucsi úrral is Cocteau-ról és a josivarai Kanojáról, de időközben ő is meghalt. Mindkettejüket megsirattam és egy éjszakát virrasztottam értük. Amikor májusban meglátogattam Japánt, fölkerestem Ken feleségét. Noha keresztény, megengedte, hogy egy füstölőgyertyát meggyújtsak a férje emlékére. Ken egyik fényképe, amelyet a felesége a lakásán őrzött, nagyon meghatott.

Szívesen fölkerestem volna még Togo feleségét is, de ő is meghalt. A világ mulandósága melankóliával töltötte el a szívemet.

Könyvemért minden segítőtársamnak nagyon hálás vagyok.

Nem tudtam másképpen írni, mint ahogy szívem diktálta. A fiatalabb olvasók számára sok rész első olvasásra talán érthetetlennek tűnik. Kérem őket, ne nehezteljenek ezért, mert ha akár csak kis engedményeket tettem volna a modern nyelvezetnek, az meghamisította volna a lényegét.

Leginkább Kitani úrnak, továbbá a kiadó vezetőinek, Käse és Murakami úrnak tartozom köszönettel. Az amerikaiak, de gyakran maguk a japánok is, alig valamit tudnak a gésákról. Minthogy nagyon sok embernek hamis elképzelései vannak rólunk, boldog volnék, ha a könyvem a „Simbasi-gésák” jobb megértését eredményezné.

Amerikai egyetemeken elég gyakran kértek fel előadások tartására. Minthogy nincsen doktori címem és oktatásra jogosító diplomám, vendégprofesszorként tarthattam előadásokat Miami, New York, Georgia és Texas egyetemem. Mindenhol arról számoltam be legelőször, hogy magam is Simbasi-gésa voltam. Elmagyaráztam: a japán restauráció korában az államférfiaknak gyakran volt gésa a feleségük. Ezután rögtön felvilágosítást adtam azokról a félreértésekről, amelyek a gésák életével kapcsolatosak.

Az első részben a háború előtti időszokról számoltam be, amikor még ifjú és bohó voltam. A következőkben a háború alatti és utáni életemről beszélek majd. Ezek voltak a legkalandosabb és legnehezebb éveim. Ezt követően kerültem át Amerikába és ottani életemről is szeretnék még hí képet adni. Kérem az olvasót, könyvem további részeit is olvassa el figyelmesen.

Az utószót azzal fejezem be, hogy szívélyes köszönetemet tolmácsolom a Simbasi Gésa-egyesületnek, amely gondoskodott a kiképzésemről, kedves vendégeimnek és idősebb kolléganőimnek, akik olyan nagy hatással voltak későbbi pályámra.

New York, 1983. július 1.

Kiharu

2. RÉSZ

A KITELEPÍTÉS

Igyekezz már egy kissé! Hiszen amire elkészülsz, a vőlegény már meg is szökik – üvöltötte a sindeni nagyapa. A babát gyorsan a hátamra vettem, letakartam és egy csomag pelenkával és parókadobozzal a kezemben a ránk várakozó ökrös kocsihoz rohantam. A sindeni nagyapa egy *utont*, vagyis alvógyékényt terített a kocsi aljára.

– Ma csak tizenkét kilométert kell megtennünk.

Az anyám egy nehéz ruhacsomagot hozott oda a kocsihoz:

– Vedd el! – mondta.

Az égbolt ragyogóan kéklett.

Az előző napon még Kikue társaságában a gyomokat irtottam a víz alatt álló rizsföldről. A frissen kiültetett rizspalánták szép sorjában álltak a földön. A kisleány boldogan játszadozott a kezeivel, cibálta a hajamat és olyan nyelven próbált társalogni, amelyet rajta kívül senki sem értett.

– Rajta, kicsim, indulunk.

Az ökrös fogat döcögve elindult. Minthogy tudtam, estefelé, amikor visszatérünk, hűvös lesz, jó vastag köpenyt vettem föl. Ez azonban napközben túl melegnek bizonyult, úgyhogy levettem. Friss szél fújdogált, az öregúr magában dúdolt valamit, miközben a kocsi lassan döcögött előre a kátyús úton. Egy idő óta körülbelül hetente egyszer el kellett mennem, hogy a falusi lakodalmakon szépen felöltöztessem a menyasszonyt.

A fiacskámat ilyen alkalmakkor mindig elvittem magammal. Az esküvőn ugyanis mindig számos rokon és jó barát vesz részt és ezek kézzől-kézre adják majd a fiamat, úgyhogy meg lesz oldva a felügyelete.

A mai falu mindössze tizenkét kilométer távolságra volt, némelyikig azonban húsz vagy még több kilométert kellett megtennünk. De minden alkalommal küldtek értünk ökrös- vagy lovas fogatot és mindig annyi rizst, *omocsit* és szárított édesburgonyát kaptunk, hogy alig fért a szekérre. Ez többet ért, mintha pénzt kaptunk volna, mert a pénzen úgysem tudtunk volna semmit vásárolni. A rizs, az *omocsi*, a zöldség – általában bármilyen ételkészlet – mind nagyon értékes volt. Nagyanyám, anyám és a fiam számára létfontosságú volt ezeknek az ételkészleteknek a beszerzése. Ezekről függött az életben maradásunk.

Amikor még gésa voltam Simbasiban, a tavaszi ünnep, a *szembuil* alkalmából mindig álruhát öltöttünk. Hatvanéves gésák *hangjolomak*, a *hanokuk* idősebb gésáknak, ápolónőknak, apródoknak, sőt gyermeklányoknak öltöztek. Mindannyian azon igyekeztünk, hogy olyasmit találjunk ki, ami

másnak nem jut az eszébe. Én hol hollandi virágáros leány, hol kínai lány, sőt egyszer még menyasszony is voltam. Szerencsére ezt a menyasszonyi ruhát is becsomagoltam, amikor kitelepítettek bennünket.

Vidéken akkoriban nem léteztek még sem szépségszalonok, sem menyasszonyi ruhakölcsönzők. Minthogy a parasztlányoknak állandóan dolgozniuk kellett a földeken, az arcuk naptól cserzett lett. Még ha az anyjuk és a nagynénjük meg is próbálta őket az esküvőre kicsinosítani, akkor is úgy néztek ki, mint a feketegyökér világos mártásban.

Amikor bérbeadónk rokonának leánya férjhez ment, felajánlottam neki, hogy szépen kikészítem és felöltöztetem őt. Valódi színpadi sminket készítettem, egy parókát kölcsönöztem neki és ünnepi kimonót adtam rá. Így aztán búbajos menyasszony lett belőle.

A páróka első osztályú mester műve volt, a kimonó fekete volt ugyan, azonban Erigiku mester napfelkelte-mintát festett rá. Ez csak az alsó részt borította, le egészen a szegélyig és fenyőket és darvakat is ábrázolt. A karöltőkön mélyvörös szilvavirágok kukucskáltak ki zöld bambuszlevelek mögül. A ruhához azt a rácsmintás obit választottam, amelyet gésaként való bemutatkozásom alkalmával viseltem. Az aranyszínben játszó kis táska, a szilvavirág színű alsó obi a hosszú rojtokkal és egyéb kiegészítők a faluban nagy feltűnést keltettek.

A vőlegények akkoriban úgynevezett népi egyenruhát viseltek (sárgás-zöld öltöny állógallérral), vagy pedig a háborúban viselt egyenruhában esküdtek. Magától értetődő volt, hogy minden egészséges fiatalembert előbb-utóbb behívnak katonának, ezért a szülők kötelességüknek tartották, hogy minél előbb megházasítsák a fiaikat. Ehhez az is hozzájárult, hogy a szerelmespárok az esküvővel akarták biztosítani maguknak párjuk szerelmét. Olyanok is voltak, akik akkor fogták fel könnyebben a bevonulást, ha előbb sikerült — némi szerencsével — gyermeket nemzeniük. A falusiakat ezért nagy örömmel töltötte el, ha a menyasszonyt sikerült olyan szépre kikészíteni, mintha festett baba volna. Az első menyasszony-díszítésemnek hamar híre ment, úgyhogy egyre-másra kaptam az újabb felkéréseket.

Időközben Iida Mijukitól is kaptam egy felkérő levelet. A férjének az unokahúga férjhez megy és arra kér, utazzam el hozzájuk és öltöztessem őt fel. Oda is magammal vittem a fiamat.

A menyasszony formás kis nő volt, ami megkönnyítette a munkámat. A násznépet egészen elkápráztatta a menyasszony szépsége, úgyhogy jó sok rizst és *ornicsit* kaptam. Családomban senki sem dolgozott. Nagyanyám, aki közben 75 éves lett, reumája miatt szinte mozgásképtelenné vált. Anyám szívbeteg volt, emiatt minden erőteljesebb mozdulattól rögtön légszomjat kapott. A menyasszonyok sminkelése és öltöztetése volt az egyetlen mód, hogy keresethez juthattam.

Mint már említettem, a férjemet még a fiunk születése előtt Burmába helyezték át. A fizetését és családi pótlékát oszakai címére küldték. Az apja, aki fölvette a pénzt, a gyermek hatéves koráig egyetlen fillért sem adott belőle nekünk.

Noha állandóan hangoztatta, mekkora szégyen a családjára, hogy legidősebb fiának a trónörököse egy gésa szülötte, ennek ellenére kétszer is

írtam neki és megkértem őt, hogy legalább a férjem fizetését küldje meg nekem. Választ nem kaptam és a büszkeségem tiltotta, hogy megismételjem a kérésemet.

A nagyanyám csak nevetett a dolgon: — Úgy látszik, nagyon feledékeny a férjed családja. — A fiamat tehát kénytelen voltam egyedül eltartani. Nagyon igyekeztem eleget tenni a kötelességemnek és reménykedtem, ha hazajön a férjem, meg fog érte dicsérni.

A fiam szerencsére nagyon egészséges volt, egyszer sem betegedett meg. Én magam is jó erőben voltam és segitettem a rizs ültetésénél, a gyomok irtásánál, a búzaaratásnál és a fenyőgyökerek kiásásánál (a fenyők gyökereiből olyan olajat vontak ki, amelyre szüksége volt a hadseregnek). A számomra szokatlan munkák az újdonság erejével hatottak rám.

A fiamat a hátamra véve tehát rizst ültettem és búzát arattam. Egy ízben túl nehéznek találtam a hordását és letettem az ösvény mellé egy szalmagyékényre. Amikor később odanéztem, hogy ellenőrizzem, mit csinál, megfagyott bennem a vér. A fiam a vízzel elárasztott rizsföldre esett, tetőtől talpig iszaposan, toroka szakadtából bőgött. Ettől kezdve többé nem raktam le, pedig meglehetősen kövérkés és elég nehéz gyermek volt.

Eddig azonban még semmit sem írtam magáról a kitelepítésről. Könyvem első része ott fejeződött be, hogy a himalájai internáló táborból visszakerültünk Japánba.

Visszatértünk után a Ginza városrészben levő házunkba költöztünk be. Régi szomszédaink és volt kolléganőim örömmel üdvözöltek. Ginza utcáin sorban álltak az „ezeröltéses haskötőket” varró asszonyok. A tigris évében született asszonyoknak joguk volt annyi öltést csinálni, ahány évesek voltak, a többi asszonymak azonban csak egyetlen öltés volt megengedve. Japánban az a hit terjedt el, hogy ha az öltést egy tigrisasszony végzi, a katona, aki a haskötőt hordja, biztosan visszatér, nem esik el a háborúban. Ahol sorban álltak az asszonyok, számítani lehetett arra, hogy lesz köztük olyan is, aki a tigris évében született.

Az asszonyok többsége akkoriban buggyos nadrágot hordott. Ha valakit feltűnő kimonóban csíptek el, átadtak neki egy kártyát, amelyen ez a szöveg állt: „A luxus az ország ellensége”. Akadtak azonban olyan asszonyok is, akik egyenesen büszkélkedtek azzal, hogy egy nap hány ilyen kártyát szedtek össze.

A teaházak nyitva voltak ugyan, azonban nem működtek. A gésáiknak az irodaházakban ejtóernyőket kellett varrniuk. A gésaegyesületek rizst főztek a katonáknak, azok azonban többnyire nem fogadták azt el, mert a rizsnek parfüm- és sminkszaga volt.

— Milyen okos voltál Kiharu, hogy éppen a megfelelő időpontban búcsúztál el a gésaságtól — mondták egyesek irigykedve. Én ekkor már tudtam: a férjemet Burmába küldik. Amikor rájöttem, hogy terhes vagyok, az elhagyatottság szörnyű érzése fogott el. Hiába voltunk végre biztonságban itthon, nem tudhattuk, mit hoz majd a holnap.

Férjem elutazása előtt tíz nappal Oszakába utaztunk, hogy elbúcsúzzék a családjától. Ezúttal sikerült jó kapcsolatot kiépítenem az anyósommal, aki addig nagyon ellenezte a házasságunkat.

Ezekkel a szavakkal fordult hozzám: — Nagyon elleneztem, hogy a fiam egy

volt gésát vegyen el feleségül. Az ellenfeled voltam. Kérlek, bocsáss meg. — Könnyekben törtem ki. Örömmel kísértem el őt sétáin és bevásárlásain. Ha ismerősökkel találkoztunk, mindig leányaként és nem a menyeként mutatott be nekik.

A férjemnek volt még két húga is, de azok már régen férjhez mentek, idősebbek is voltak nálam és már gyermekeik is voltak.

Anyósommal ellentétben apósom egy nagyszájú hencegős alak volt, akit kezdettől fogva nem szenvedhettem. Jóval később be kellett látnom, a férjem az apósom sok rossz tulajdonságát örökölte.

Férjem idősebb hűgával életemben csupán egyetlen egyszer találkoztam, a fiatalabb hűg azonban a közelben lakott és nagyon helyes volt. Japánban az a mondás járja: egy sógornó ezer ördögnél is rosszabb. Ezt azonban az én sógornómnél nem tapasztaltam.

Alig tértünk vissza Tokióba, a férjemnek hivatalosan máris el kellett utaznia Burmába.

Ezt követően nemsokára megszületett a kisfiam. A szülés nem volt könnyű, tizenöt óra hosszat gyötörtek a fájások. Szinte csodának éreztem, hogy annyi viszontagság után — hetekig tartó utazás a katonai tehergépkocsin, vonaton és teherhajón — nem lett semmi baj. Ezenkívül azokkal a nyavalyákkal sem küszködtem, amelyekről az asszonyok általában panaszkodni szoktak. Minthogy a hosszú utazás erősen igénybe vett, örültem, hogy a szülészetem végre pihenhettem is. Majdnem egy hete voltam már a szülészetem, amikor megszületett a kisfiam és nagyon élveztem, hogy végre nem nekem kell kiszolgálnom valakit, hanem engem szolgálnak ki.

A fájásaim közben jelentették be rádión japán hadihajók tucatjainak az elsüllyesztését. Amikor tudatosodott bennem, hogy a fiam esetleg apa nélkül jön a világra, többször is elájultam, az orvosok térítették magamhoz.

A kisfiam tizenöt órai küzdelem után erős babaként jött a világra. Az anyám szerencsére a közelben lakott, úgyhogy mindennap meg tudott látogatni. Akkoriban már nehezen lehetett a gyapotpelenkákhoz hozzájutni, ő azonban megőrzött néhány régít és azokat megkaptam tőle. Ám amikor az ápolónő kimosta azokat és a tetőn fölakasztotta száradni, azonnal el is lopták őket. Ez háromszor-négyszer megisméltődött.

A nagyanyámnak az volt a véleménye, ahhoz, hogy egy asszonynak idős korában ne legyenek panaszai, szülés után négy hétig pihennie kell, ezért huszonöt napig maradtam a szülészetem. Éjjel-nappal a hadijelentéseket hallgattam a rádióban és közben folyton sírtam. Az orvos azonban mindig megpróbált vigasztalni.

Szerencsémre igen sok tejem volt. Minthogy a kisfiam nem tudta mindet kiszopni, kénytelen voltam reggelente alaposan lefejni. A fölösleges tejet a házunk előtti lefolyóba öntöttem.

Egy nap betoppant hozzánk a szemközti házból Nisimura asszony:

— Az ég áldja magát, ilyen időkben az egyik legnagyobb bűn az anyatej kiöntése. A Kabatacunakában lakó Ocsijó asszonynak nincsen elég teje, nem tudja táplálni a gyermekét. Kérem, segítsen rajta.

Ocsijó csinos fiatalasszony volt, akit jól ismertem. Felhagyott a gésasággal és terhes lett a dannájától. Minthogy egyáltalában nem volt teje, a

kisbabájának folyton hasmenése volt és már egészen lefogyott. A feketepiacon beszerzett tejet pedig sok vízzel hígították, úgyhogy a kisbaba alultáplált lett. Minthogy bőven volt tejem, szóltam Nisimura asszonynak, hogy hozzák el nekem az éhes kisbabát. A fiatal anya a kisgyermekével, aki olyan volt, mint egy játék baba, már másnap reggel megjelent.

A kifejezetten szép és kedves kisbabának gyönyörű nagy szemei voltak, de nagyon sovány volt. Amikor a mellemre tették, rögtön elkezdett vadul szopni és kétszer annyit szopott, mint az én fiacskám. Utána békésen elszundikált.

Az anyja ettől kezdve kétszer naponta hozta el hozzám a gyermekét. A baba két hét után már megismerte az arcomat és örömtelien rugdalózott, amikor a karomba vettem. A hasmenés két hét alatt elmúlt és az arcocskája kigömbölyödött.

A hadihelyzet közben egyre inkább romlott. A férjemről semmilyen hírt nem kaptam, azt sem tudtam, él-e vagy hal-e. Arra a levelemre, amelyben értesítettem őt a kisfiam születéséről és a Buddha személyben tett első látogatásunkról, nem kaptam választ. A levélhez mellékeltem a szentélylátogatásról készült fényképet is és a titkosszolgálat révén küldtem el Burmába. Egyébként úgy látszott, nemsokára megkezdődik Tokió bombázása és az emberek elkezdtek védőruházatokat készíteni.

Bármilyen nyugtalanítók voltak is a hadihírek, anyától és nagyanyától egyetlen zokszót sem lehetett hallani mindaddig, amíg a hagyományoknak eleget lehetett tenni: a kisleányt elvittük a szentélybe és kellően megünnepeltük azt a napot, amikor az első szilárd ételt magához vette. Az oszakai családot viszont nem érdekelték, mi történik az unokájukkal. A nagyanyám azt hitte, az apósom majd nagydobra veri egyetlen fia trónörökösének a születését. A hallgatása nagyanyám számára már csak azért is érthetetlen volt, mert az apósom az esküvő előtt nem győzött velem dicsekedni. Én ugyan egyetlen leány voltam, azonban férjhezmenetelem után nem viselkedhettem többé úgy, mintha hercegnő volnék. Amiatt is nagyon szégyelltem magam, hogy minden költséget – a kórházi költséget, a babaholmik beszerzésének, az első szentélylátogatásnak és az első szilárd étel ünnepélyes elfogyasztásának a költségeit – a családomnak kellett fedeznie.

Oszakai anyósom gyöngye akaratú volt, a férjem húgai a saját családjukkal voltak elfoglalva, így alighanem eszükbe sem jutott, hogy én is a világon vagyok.

A nagyanyám azonban az első szentélylátogatáshoz egy Nosíme-kimonóra, amelynek csak a középső része volt rácsmintával ellátva, ráfestette az Ota-család címerét. Az első szilárd étel elfogyasztásának a ceremóniájával kapcsolatban az volt a baj, hogy sehol sem lehetett megvásárolni a szertartáshoz szükséges asztalkát. De egy Simbasi-gésától, Ohantól sikerült kapnunk egy gyönyörű lakkozott asztalkát a hozzá való edényekkel együtt, amelyet három esztendővel előbb a saját fia számára készített. Még egy fémből készült pelenkamosó állványt is kaptunk tőle ajándékba. Nagyon örültem a kedvességének, mert akkoriban lehetetlen lett volna ilyesmit a boltokban beszerezni.

Iida Mijuki is fölkeresett bennünket és babaholmikot, ingecskéket, hímezett szélű lepedőket és párnahuzatokat hozott, amelyeket annak idején ő

maga készített el.

Közben egyre többször emlegették a kitelepítést. Az elővigyázatosabbak máris összecsomagolták a legfontosabb holmijaikat és arra számítottak, a születési helyükre vagy az ismerőseikhez telepítik ki őket. 1943 tavaszán már a Ginza-negyedben is sokan eladták a házukat vagy ismerősökre bízta azokat, hogy egész családjukkal vidékre költözhesse nek.

Nekünk azonban nem voltak rokonaink, akikhez vidékre mehettünk volna.

Az amerikai bombázók közeli érkezéséről szóló hírek egyre gyakoribbak lettek, és minthogy rajtam kívül három másik emberért éreztem felelősnek magam, egyre erősebb lett bennem a vágy, hogy költözzünk el a városból. Az szóba sem jöhetett, hogy hármunkkal együtt elutazzam a férjem családjához Oszakába. Tanácstalan voltam.

Furcsa dolog, hogy valaki ilyesmit állítson magáról, mégis kénytelen vagyok megemlíteni. Valami megmagyarázhatatlan hatodik érzék mindig megsúgja nekem, ha valami rossz dolog várható. Ha például az az érzés támadt meg, hogy egy lakásból gyorsan el kell költöznöm, a ház utólag a lángok vagy az árvíz martaléka lett.

Magam sem értem, de elég gyakran voltak hasonló megsejtéseim. Volt időszak, amikor mindenki csak egy fiatal médiumról, Fudzita Kototoméról beszélt és nagyanya néha tréfából azt mondta, akár a konkurens is lehetnék.

Annyi biztos, képtelen voltam megmaradni ginzai házunkban. De hová költözhetnénk, ha elhagyjuk a házat?

Nagy szerencsénkre nagyanya akkoriban igen jóban volt egy kedves numazui családdal.

— A levegő nagyon jó, a tengerpart remek hely egy kisfiú fölnevelésére. Nem utolsó szempont az sem, hogy mindig kapható friss hal...

Elfogadtam tehát az egyik vevő ajánlatát, eladtam a házat és elköltöztünk Numazuba. Mire megérkeztünk, már kerestek nekünk megfelelő házat és a későbbiekben is segítettek ügyeik intézésében.

A holmijainkból mindent elajándékoztunk, amire nem volt szükségünk és csak a legszükségesebb dolgokat vittük magunkkal. A nagyanyám azonban nagyon nehezen járt és az anyám is igen gyöngé volt. A csomag és a kisbaba együtt túl nehéz volt számomra. De nem számíthattunk senkinek a segítségére. A dolog nem volt valami egyszerű.

Az emberek segítőkészsége azonban kihúzott bennünket a bajból. Közvetlenül a numazui Szengen-szentély mögött laktunk, a környezet a kisfiam számára ideális volt. A lakásunkkal szemben volt egy kis Tonkacu-étterem és a tulajdonosaik, egy fiatal házaspár, nagyon barátságosak voltak velünk. Ötéves kisfiuk, Ken-csan, igazi kis csirkefogó volt. Egész nap úgy játszadozott az udvaron a kisfiammal, mintha a bátyja volna. A fiacskámat Ken-csan valósággal elbűvölte.

Még mindig túl sok volt a tejem, így naponta kétszer megszoptattam egy kerékpár-kereskedő kisbabáját. A kisfiúnak, Hirosinak óriási volt a szeme, nagyon sápadt és gyöngé volt. De néhány nap elegendő volt ahhoz, hogy ha meglát, rögtön felém másszék. Addigra bizonyára tudatosult benne, én vagyok az, akitől tejet várhat. Lassanként elkezdett hízni, az arcocskája is

kigömbölyödött.

A fiúcska szülei nagyon kedvesek voltak hozzánk. Ha sikerült friss halat szerezniük, mi kaptunk először belőle. A fiának tehát itt is lett egy tejtestvére. Numazuban mindenki segítőkésznek bizonyult, mindig kaptunk friss halat és mindent összevéve, óriási szerencsénk volt.

Időközben az amerikaiak valóban elkezdték Tokió bombázását, mi azonban biztonságban voltunk és nem kellett féltünk az életünket. Összerázkódtam a gondolatra, mi minden történhetett volna velünk, ha Tokióban maradunk. Persze nagyon aggasztott ginzai szomszédaink és barátaink sorsa és sokat imádkoztam értük.

Amikor a légitámadások egyre hevesebbek lettek, a bombázók az oda- és visszaútban Numazu fölött is elrepültek. A szirénák minden éjszaka bömböltek, ezért éjszakánként felöltözve feküdtünk le aludni. Lassanként már Numazuban is elviselhetetlenné vált számomra az élet. Anya és nagymama nagyon élvezte a tokióinál nyugodtabb életet, én azonban egyre nyugtalanabb lettem.

Az anyám megszidott: — Már megint előlről kezdődik minden. Én nem vagyok hajlandó újra hurcolkodni. Alighogy megtelepedtünk valahol, miért kellene már megint odébb állnunk. Én el nem mozdulok innét. Ha el akarsz költözni, menj magad. — Nagymamám azonban megbízott a „sejtéseimben”. Mellém állt:

— Ha azt mondja, költöznünk kell, abban van valami. Tegyük meg, amit kér.

Az volt a tervem, hogy eldugottabb helyre költözünk. Numazu kicsiny volt ugyan, mégis városias jellegű. Olyan vidékre akartam költözni, ahol csak rizsföldek és szántóföldek vannak a helység körül. Ezért a hátamra vettem a kisfiamat, átkeltem a numazui hídon és elkezdtem a megfelelő hely után kutatni.

Minden egyes zug, még a legkisebb kunyhó is dugig volt menekültekkel. Mintegy tíz kilométert haladva dél felé megláttam egy falut, ahol egy parasztháztól kis távolságra észrevettem egy istállót, amelyben két tehén búslakodott és volt ott még egy helyiség, amelyben selyemhernyókat tenyésztettek. A helyiséget szépen sütötte a nap és lehetett vagy tíz négyzetméternyi. Benézve az ajtón, fölfedeztem, hogy a padlót tatami fedi. A parasztház felé félúton egy kutat találtam. Ha egy ács tetőt varázsol a kút fölé, egészen jó főzőhely lehet belőle. Nem gondolkodtam sokáig, hanem beléptem a parasztházba.

Ott egy idősebb és egy fiatalabb asszonnal beszéltem, akik éppen a mezei munkáról érkeztek vissza. Megegyeztem velük a kaucióban és a bérleti díjban, amit előre kifizettem nekik. Megállapodtam velük, a lehető leghamarabb beköltözhetnek. Alighogy elköltöztünk Numazuból, egy légitámadás alkalmával az egész település a lángok martalékává lett. Megérzésemnek köszönhetően megmenekültünk a legrosszabbtól.

EGY GÉSA BUGGYOS NADRÁGBAN

Esős napokon és télen, amikor a földeken nem lehetett dolgozni, a falusi asszonyok nálunk gyűltek össze és nádból kalapokat fontak.

A szobánkban vagy a nagy konyha tűzhelye elé szalmagyékényeket terítettünk le, amelyeken körülbelül tíz asszonynak jutott kényelmes hely. Engem, az idegent szívesen fogadtak, segítettek, amiben lehetett és megmutatták, hogyan kell kalapot fonni. Én is nagyon igyekeztem. Az asszonyok megdicsérték, milyen ügyes és gyors vagyok, ettől szárnyakat kaptam.

Azt is megmutatták, hogyan kell rizst ültetni és búzát aratni, én pedig mindig nagyon igyekeztem mindent megtanulni, amit ők elismeréssel nyugtáztak.

Munka közben – a vidéki szokásnak megfelelően – hagytam, hogy a fiam egy főtt retket rágcsáljon. Még azzal sem törődtem, hogy ennek a látványa anyámból és nagymamától undort váltott ki... A gyermekek fogzása szempontjából nagyon jó, ha egy jókora sós retket vagy szárított édesburgonyát rágcsálnak. Minthogy cumit nem lehetett vásárolni, otthon cumi helyett vagy az edények fedeleinek fogógombját, vagy az ágymelegítő palack dugóját szopogatta.

Délben egy jó nagy rizsgombócot ettünk, délután pedig teából és kínai kelből álló „imbiszt” fogyasztottunk. Néha egy-egy háziasszonytól fánkot, vagy száraz puha édesburgonyát is kaptunk. Ezenkívül mindig akadt valaki, aki hajlandó volt a fiamat „megpisiltetni”. Minthogy olyan sokan törődtek velem, egészségileg jól meg tudtam erősödni.

Arról azonban továbbra sem kaptam hírt, hogy a férjem Burmában életben van-e vagy sem. Azt sem tudtam meg, hogy azt a levelet és a kisfiamról készített fotót, amelyet a titkosszolgálat révén próbáltam neki eljuttatni, vajon megkapta-e. Gondjaimmal azonban nem álltam egyedül, a faluban nagyon sok asszony nem tudta, hogy a férje, fia, a fivére vagy az apja él-e, hal-e.

Ha valaki megtudta, hogy egy hozzátartozója meghalt, gyászában az egész falu osztozott. A háborúban elesetteket azonban megkülönböztették a többi halottól, a gyászoló feleségeket és anyákat pedig a haza hőseiként tisztelték. Közülük sokan meg sem siratták szeretteiket. Én az ő helyükben – haza ide vagy oda – gátlástalanul bőgtem volna. Hiszen egy szülő nem arra neveli gyermekét, hogy meghaljon, hanem hogy éljen a hazájáért. Ennek ellenére gyakran őszinte zavarba jöttem, amikor mások a kitelepítés alatti szörnyű élményeikről beszéltek. Hiszen mégsem kezdettem el azzal dicsekedni, micsoda jó dolgom volt a háború alatt!

A mintegy tíz négyzetméteres selyemhernyó-tenyészet, amelyet kibéreltem, levegős volt és az istálló napos oldalán feküdt. A helyiség télen egész jó meleg volt és a nagymamám el volt ragadtatva, hogy még napozni is tudott.

Éjszakánként azonban még csukott ablak mellett is hideg volt. Ennek ellenére sem én, sem a fiam egyetlen egyszer sem fáztunk meg. A szobánk melletti istállórészen két tehén töltötte napjait. Eleinte át-átdugták a fejüket mihozzánk. Ezt azonban zavarónak éreztem, ezért egy deszkával elzárattam a nyílás helyét.

A tehenek éjszakánként a deszkafalat rugdosták. A fiacskám ettől nagyon félt és úgy sikoltozott, mint akit karóba húznak. Amíg hozzá nem szoktunk ehhez a zajhoz, addig az ijedtségtől gyakran szinte kiestünk az ágyból. Nyáron viszont a legyektől és a bolháktól szenvedtünk sokat. Éjszaka gyakran föl pattantam, meggyújtottam a lámpát és elkezdtem bolhákra vadászni. Ebben nagy ügyességre tettem szert. Nagyanyám azonban mindig elsírta magát, amikor azzal dicsekedtem, milyen mestere vagyok a bolhafogásnak.

– Nem vagy te majom, hogy azzal dicsekedj, milyen ügyesen tudsz bolhát fogni. Ezen inkább szomorkodni lehet – mondta.

Ennek ellenére minden este előre örültem a vadászati lehetőségnek, ami legalább egy időre jól elszórakoztatott. Amikor sikerült egy sárga port szereznünk – egy krizantémfajtának a poráról, a piretrumról van szó –, a helyzet némileg javult. Minthogy azonban a por nemcsak a bolháknak volt kellemetlen, hanem a mi nyakunk is viszketett tőle, továbbra is kétfrontos háborút vívtunk a bolhák ellen. Végül mégis siker koronázta igyekezetünket és megszabadultunk tőlük.

A házban egy parasztcsalád lakott, az apa azonban már hat évvel előbb meghalt. Az özvegyen maradt feleséggel együtt élt egy húszéves leány, Kikue és annak hétéves fia.

Az asszony a paraszt második felesége volt, mert Kikue anyja korán meghalt. A két nő vezette a gazdaságot. Rajtuk kívül egy melléképületben ott lakott még az apa öccse is, aki már ötvenéves is elmúlt és csupán egy évvel volt fiatalabb, mint a meghalt apa. Második fiúként azonban nem alapított családot.

Néhány évvel később került a kezembe Fukazava Sicsiru regénye a japán földművesekről. A történet rögtön eszembe juttatta az „öccsöt”, mert kiderült, ősi japán szokás szerint a második vagy a harmadik fiú nem folytathatta a gazdálkodást, hanem máspénzkereset után kellett néznie. Ha ennek ellenére nem költözött el, nem házasodhatott meg és csak bátyja rizsföldjén dolgozhatott.

Az „öccs” nagyon fecsegős természetű volt. Szívesen beszélgetett anyával és nagyanyával, amikor kinyitottuk az ajtókat és ablaktáblákat, letelepedett a küszöbünkre. Közölte velünk: a gazda második felesége rossz asszony, Kikue anyja azonban hallgatag, jó asszony volt, de meghalt, amikor Kikue még csak a hatodik osztályba járt, és a lány meg a mostohaanyja nem jönnek ki jól egymással...

– Kikue szelídnek látszik, de kemény, szörnyen kemény... – siránkozott az „öccs”.

Nagyon félt bátyjának második feleségétől és unokahúgától, azonban mindig hangsúlyozta, milyen fontos a gazdaság szempontjából az ő munkája, hiszen a háztartásban ő az egyetlen férfi.

A két asszonynak azonban rossz volt a véleménye róla, „naplopónak”, „világ

lustájának", „pálinkás butykosnak", nevezték, aki naphosszat csak heverészik és kerüli a munkát.

Ennek ellenére mind a két asszonyt, mind az „öccsöt" nagyon kedveltem.

Kikue néha titokban, hogy a mostohaanyja meg ne tudja, kiment a földekre és hozott nekünk néhány szál újhagymát. A fiacskám számára szárított édesburgonyát is kaptam tőle.

A fiam mindig nagyon élvezte, amikor a fiatalok estefelé, a mezei munka befejeztével meglátogatták. Már elkezdett gagyogni és büszkén énekelte az „A szép Kuszacu" vagy „A teaszedők éneke" című dalt. Ezeket a dalokat mindig nagy örömmel adta elő.

A dalok nagyanyámnak és anyámnak nem nagyon tetszettek, a fiacskám azonban ezzel nem sokat törődött. Amikor azonban később a tokiói vonaton teljes hangerővel rázendített a maga bababeszédével ugyan, de zeneileg helyesen a „Gyertek egyszer a szép Kuszacuba" dalra, én magam is elpirultam egy kissé.

Akkoriban közmondásos volt, hogy a parasztok milyen szívtelenül kezelik a kitelepítetteket, milyen fennen hordják a városiak a falun az orrukát, hogyan nézik le a parasztokat, akiknek az a leghőbb vágyuk, hogy a „finom emberektől" minél hamarabb megszabaduljanak. Ebből annyi igaz, hogy minden együttélés előbb-utóbb számos összeütközésre ad lehetőséget. Szerintem mind a városiaknak, mind a falusiaknak sokat kellett eltérni egymástól.

Nekünk azonban szerencsénk volt az együttéléssel és jól el tudtam képzelni, hogy akár hosszabb időn át is falun maradok, olyan kedvesek voltak hozzánk az emberek. Elképzeltem, hogyan mesélem el majd hazatérő férjemnek, milyen rendesek és barátságosak voltak velünk a falusiak és mekkorát nevet majd, amikor a fiacskánk elénekli neki „A szép Kuracut" és „A teaszedők énekét".

Amikor holdas éjszakákon a síró kisfiammal a hátamon a mezei úton sétáltam, mert a tehenek rugdosásai miatt féltünk bent maradni, gyakran eszembe jutott, vajon a férjem is nézi-e a holdat és megdicséri-e majd paraszti munkától kérges kezeimet. Ezt a pillanatot türelemmel kellett kivárnom. Az az elképzelés azonban, hogy ha hazatér, rögtön elmondok neki mindent, mindig visszaadta az életkedvemet. Eszembe jutott Iida Mijukinak az a megjegyzése, amelyet az indiai internálótáborban tett. Eszerint mindarra, ami valaha borzalomnak tűnt, később csendes bánattal gondolunk vissza. Eljön majd az idő — mondta — amikor már nevetve tudunk majd beszélni múltbeli szenvedéseinkről.

Össze kell szednem magamat — gondoltam —, mert... a nagyanyám, az anyám és a fiacskám sorsa teljesen tőlem függ. Szerencsémre a menyasszony-öltöztetés jól hozott a konyhára, mert ettől függött négytagú családom megélhetése.

A falu vénei a szentélyben szoktak összegyűlni és ott nézték meg cseresznyevirágzáskor a fiatal lányok táncát. A városból megmentett kimonóimat a lányok rendelkezésére bocsátottam. A cseresznyevirágokat papírzsebkendőkből vágtuk ki, rúzzsal festettük pirosra és száraz ágacskákkal díszítettük. Így készültek a szentély számára a cseresznyevirágos ágacskák.

A szentélyben összegyűlt falusiakat ez könnyekig meghatotta. Azt mondták, ennél szebb táncot még életükben nem láttak. Persze a közönség nagy része a táncos leányok nagyszüleiből került ki...

A tánc megrendezéséből hálából vettem ki a részemet azért, mert a falusiak olyan barátságosan fogadtak.

Közben lassacskán már nem volt elég a tejem a fiacskám számára, úgyhogy át kellett térnem a szilárd ételmezésére. Szükségem volt rizsnyákra, tojásra és pürézett zöldségre. Babatápszert akkoriban még nem lehetett kapni.

Vagyis a táplálkozásban nem hagyatkozhatom csak a gazdasszonyunkra, hanem más falvakban is körül kell néznem, hol mit vásárolhatok.

A katasztrófa egy gyönyörű szép napon következett be.

Amikor a fiammal a hátamon a mezei úton a szomszéd falu felé ballagtam, Numazuból és Misimából való városiakkal találkoztam, akik szintén bevásárolni indultak. A többségük középkorú asszony volt, a vezetőjük egy ötven év körüli szivattyú-kereskedő.

Egyszerre csak megszólaltak a légvédelmi szirénák.

— Légiriadó! — a felhőtlen kék égen két amerikai repülőgép bukkant fel, a szárnyaik ezüstösen csillogtak.

— Ó, milyen gyönyörűek! — fölfelé nézve bámultuk a gépeket. A vezetőnk azonban ezt kiáltotta: — Gyorsan, gyorsan! Vessétek magatokat a földre!

A csoport tagjai a rizsmezőre futottak és hasra vetették magukat.

Én féltettem a kisfiamat és ezért nem a hasamra, hanem a hátamra vettem magamat és a két könyökömre támaszkodtam.

Az egyik gép nagyon alacsonyan repült el fölöttem. Még a benne ülő amerikai pilóta arca is belevésődött az emlékezetembe.

— Rátatata... — szólalt meg a géppuska.

Megadóan hunytam be a szememet. Mozdulatlanul feküdtem és azon gondolkodtam, mi lesz a fiammal, ha meghalok.

A tűzijáték lassanként alábbhagyott, s amikor végül ki mertem nyitni a szememet, láttam, amint a repülőgép orra egyre magasabbra emelkedik — a szárnyai még egyszer megcsillantak a napsugaraktól — és végül beleolvadt a kék égboltba. A pilóta arca mind a mai napig megmaradt az emlékezetemben. Aztán nagy nehezen fölkeltem a földről.

A kisfiam alighanem nagyszerű játéknak tartotta a repülőgépek érkezését és hogy a földre vettem magamat. Nagyon jó volt a hangulata, nevetgált és gügyögött maga elé. Amikor leporoltam a nadrágomat és körülnéztem, észrevettem, hatan még nem keltek fel. Az élenjáró férfi fölkel és ezt kiáltotta: Meghaltak!

Egy mellettem fekvő középkorú asszony sem állt fel. Amikor alaposabban megnéztem, észrevettem, a vállából ömlik a vér. Úgy reszkettem, mint a nyárfalevél, fogalmam sem volt, mit kellene tennem.

A férfi rám kiáltott: — Hé, maga ott! Szaladjon a faluba és hozzon segítséget!

Botladozva, mintegy transzban indultam el a falu felé, ahonnan jöttem. Alig kaptam levegőt és a szívem a torkomban dobogott. Lihegve rohantam tovább. Amikor beértem a faluba, odakiáltottam az embereknek: — Segítsetek! Menjetek és segítsetek! — Egy férfi jött ki a házból. Én a földre zuhantam.

– Mind meghaltak – mutattam a megfelelő irányba. De nem tudtam fölkelni. Az ijedtség valószínűleg megbénított. Szinte álmoként láttam magam előtt azt a jelentet, amikor az addig mellettem ballagó és vidáman fecsegő nők egyszerre csak vérrel borítottan a földre zuhannak. Azt még észrevettem, hogy a fiam elkezdte húzgálni a hajamat és néhány fiatalember kijön a házból, de aztán elvesztettem az eszméletemet. Csak a szivattyúkereskedő és én maradtunk életben.

Egyik nap Kikue közölte velünk: délután a falu vénjének a házában gyűlés lesz, amelyen nemcsak a falubelieknek, hanem a kitelepítetteknek is részt kell venniük. Anyám elkísért, és amikor megérkeztünk a gyűlés színhelyére, addigra már sokan várahoztak ott. A rádió valami nagyon fontos dologról adott hírt, és a falu vénje és a felesége a rádió előtt ült.

A rádió már nagyon öreg volt, és amikor egy fiatalember elfordította a gombját, olyan sziszegést hallatott, mint egy gőzmozdony és ezen kívül semmi mást nem lehetett hallani.

– Ma felsége a Császár beszél a népéhez – mondta a falu vénje. – Biztosan azt mondja majd, dolgozzunk többet és adakozzunk még több vasat és egyéb fémet – fejezte ki gondolatait az „öccs”. Végül felhangzott a császár halk és magas hangja.

– Már beszél fensége – jelentette be a falu vénje. Mindenki feszülten figyelt. Még egy gombostű leesését is meg lehetett volna hallani. A falu vénje szinte belefúrta a rádióba a fülét. A felesége hangosan közbeszólt: – Azt mondja, vége a háborúnak?

– Japán elvesztette a háborút – közölte szomorúan a falu vénje.

– De azt mondja meg végre, vége van-e a háborúnak? – türelmetlenkedett ismét a felesége.

– Igen, véget ért, mert elvesztettük. – A falu vénje könnyekben tört ki és példáját a többi férfi is követte.

Én akaratlanul azt a megjegyzést fűztem: – Hála Istennek.

Az anyám gyöngéd figyelmeztetésként belecsípett a térdembe, mert aki ilyeneket mondott, azt árulónak minősítették.

Mindenki zokogott. Anyám vállalai reszkettek a visszafojtott sírástól. Én nem sírtam, hanem arra gondoltam, ezentúl nem halnak halomra az emberek...

POKOLI UTAZÁS A FŐVÁROSBA

A háború végének bejelentése 1946 egyik tavaszi napján történt.

...Éppen egy esküvőről tértem vissza, ahol sok *omocsit* kaptam. Az omocsit általában újságpapírba szokták csomagolni, ezúttal azonban egy régi folyóirat két lapját használták fel erre a célra.

Amikor a papírost kisimítottam, egyszerre csak a Kiharu nevet láttam meg rajta. Meglepetten simítottam ki még jobban a két lapot. A cikk olyan külföldi újságírók beszélgetéséről számolt be, akik a megszálló erőkkel együtt érkeztek Japánba. Aki olyan sokat emlegetett engem, a detroiti Gwen volt, akivel a háború előtt jó barátságban voltam.

A japán nők nagyon őszinték. Nem hangoztatják folyton, hogy milyen okosak és az amerikai nőkhöz képest sokkal meleg szívűbbek. Vajon mi lett az én Kiharu barátnőmmel? Remélem, még életben van és nagyon szívesen találkozna velem. Azt mondják, egy diplomatához ment feleségül és egy gyermeke született tőle, de az is lehetséges, egy bombatámadás áldozata lett. Ez a gondolat nagyon fáj nekem. Nagyon szeretném melegen átölelni. — Ilyesmiket csak az én Gwen barátnőm mondhatott rólam.

A beszélgetésben több más újságíró is részt vett. De hogy a beszámoló melyik folyóiratban jelent meg, azt négy oldalból nem tudtam megállapítani. Az egyik oldalt egészen kitöltötte egy bank hirdetése. Az egyes bekezdések elején csak a kérdéses megjegyzést tevő személyek nevének a kezdőbetűi állottak.

Annak azonban nagyon örültem, hogy Gwen megérkezett Tokióba és nemcsak hogy emlékezett rám, hanem aggódott is miattam. Éppen ezért eltökéltem, elutazom Tokióba és fölkeresem. Valamint azt is ki akartam deríteni, hogy a férjem életben van-e még. Ugyanis annak ellenére, hogy a háború egy ideje már véget ért, a családjától Oszakából semmiféle hírt nem kaptam. Egyébként a hivatalok részéről sem kaptam semmilyen értesítést. Minthogy azonban a bejelentett lakásom Oszakában volt, nem is várhattam, hogy a falusi lakóhelyemen valamilyen értesítést kapok.

Először Iida asszonynak írtam meg, hogy Tokióba utazom, ott igyekszem megtudakolni a külügyminisztériumban, hol van a férjem és egyáltalában életben van-e. Tudtam ugyanis, ha továbbra is csak egy helyben ülök, attól aligha remélhetem a sorsom jobbra fordulását. Előbb-utóbb mindenki elfeledkezik rólam. Előbb kell tennem valamit, mielőtt késő volna... Minthogy a férjem hazatérése teljesen bizonytalan volt, mind a négyünknek az éhezésre kell berendezkednünk, ha elfogy a munkám.

A pénzügyi reform még, rosszabbá tette a helyzetet. Az infláció elleni harc szükségessé tette a régi jenben tartott betétek zárolását, amiből a legszükségesebb dolgok megvásárlására havonta legfeljebb ötszáz jent lehetett fölvenni.

Iida asszony kedvesen válaszolt: — Természetesen szívesen segítünk neked abban, hogy kiderítsd, hol tartózkodik a férjed. Tokió teljesen a lángok martaléka lett. Olyan házban lakunk, amely alig jobb, mint egy barakk, de van egy szobánk, amelyben megalhatsz. Gyere minél hamarabb!

Japánban alig akadt valaki, akit ne ért volna valamilyen háborús kár. Így aztán nem sokan értek rá, hogy másokkal is törődjenek. Iida Mijuki azonban nem tagadta meg jóságos természetét... Ebben bizakodva utaztam el végül Tokióba.

Persze szó sem lehetett arról, hogy egyszerűen kimenjek az állomásra, megvásároljam a vonatjegyet és felüljek a vonatra. Először is egy törölközőt zacskóvá formáltam és megtöltöttem fehér rizzzel. Az ugyanis nem volt illő, hogy az ember megszálljon valakinél anélkül, hogy ne vinne magával élelmiszert.

A rizses zacskót a kisfiam lábacska alá, a csípőm köré rögzítettem. A fiamat természetesen a hátamon cipeltem. A hajnali szürkületben ökrös kocsival vittem ki magam a misimai állomásra. Amikor egy örökkévalóság múlva megérkeztünk, a pályaudvaron az emberek hosszú sora várakozott a vonatra. A sor olyan hosszú volt, hogy kételkedtem abban, vajon kapok-e egyáltalában jegyet az aznapi vonatra.

Időnként néhány nagyhangú alak átfurakodott rajtunk és másokkal nem törődve, áttört a kordonon.

A többiek csupán szitkozódtak: — Ez nem igazságos! — Mást azonban nem tehettek, mert a tolakodók a „győztesek” közé tartoztak. Pedig nem is voltak „igazi” győztesek, mert minket az amerikaiak győztek le, a tolakodók pedig nem tartoztak közéjük. Később is sok olyan emberrel találkoztam, aki a győztesek közé tartozóként viselkedett és durvaságával előnyöket tudott magának kikényszeríteni. Különösnek találtam ugyan, a többség azonban nem berzenkedett ez ellen. Ha nem lett volna ott a hátamon a kisfiam, odarohantam volna hozzájuk és leszidtam volna őket: — Hogyan mertek elénk tolakodni, hiszen mi már fél napja itt állunk! — De ha elhagytam volna a sort, bizonytalanná vált volna, hogy sikerül-e egyáltalában jegyet kapnom. Ezért hallgattam és beletörődtem a dologba. De nemcsak a várakozó nők nem mertek tiltakozni, a férfiak sem mukkantak. Legfeljebb halkán maguk elé morogtak: — Ők a győztesek. Nem tehetünk semmit...

A hosszú várakozás alatt a kisfiam persze elkezdett nyafogni, én pedig annyira éhes lettem, hogy szinte elszédültem.

Ilyen esetre volt ugyan nálam néhány rizsgombóc, azonban nem állhattam rögtön neki az evésnek, hiszen nem tudtam, meddig kell még várakoznom. A rizsgombócokat, amelyeket végül kénytelenek voltunk a pályaudvar betonpadlóján ülve elfogyasztani, határozottan ízetlennek éreztem.

Délután végre megkaptam a vonatjegyemet, de amikor be akartam szállni a vonatba, feketézők tömege rohamozta meg azt. Hiába igyekeztem, nem tudtam felszállni.

Még a kordonhoz sem sikerült eljutnom. A vagonoknak nem voltak ablakaik. Az ablakok helyét deszkákkal szögelték be. A feketézők kitörték a deszkákat és az ablakokon át szálltak be. Még a vagonok teteje is tele volt utasokkal.

Még ha meg is lett volna hozzá a bátorságom, a kisfiammal a hátamon nem mertem semmire vállalkozni, ami veszélyes lehetett volna. A merészebb feketézők hatalmas kosarakkal a hátukon a vagonlépcsőkön kapaszkodtak meg. Én azonban élő terhemmel nem mertem ezt megtenni. Miközben aggodalmasan figyeltem az érkező és induló vonatokat, megszólított egy egyenruhás vasutas:

— Egy kisgyerekekkel a hátadon ne is próbálkozz utazni. Mind a ketten meghaltok, hiszen összenyomnak benneteket. Ne is próbálkozz. A dolog túlságosan veszélyes.

— De nekem feltétlenül Tokióba kell utaznom, hogy utána járjak, hol van a férjem — mondtam majdnem zokogva.

— Az első hajnali vonaton általában mindig több a hely. Utazz el a 6 óra 28-assal. Így is csak állóhelyhez juthatsz, a helyzet azonban még mindig jobb, mint az átkozott nappali vonatokon. A mostani időpont a legkedvezőtlenebb, mert a feketézők ilyenkor utaznak haza.

Elkérte a vonatjegyemet és lepecsételte. Közben elmondta, a feketézők egyszer hogy zúztak valakit halálra az olajoskannáikkal.

— Egy kisgyermekkel a hátadon a peronon nagyobb biztonságban vagy, mint bent a kocsiban. Ott könnyebben tudsz erre vagy arra megfordulni. Csak akkor kellemetlen a dolog, ha esik az eső — mondta segítőkészen a vasutas.

Ezért aztán buzgón imádkoztam, hogy másnap reggel ne essen az eső. Az állomás közelében nem számíthattam szálláshelyre. Volt ugyan a közelben két *riokan* is, arról azonban fogalmam sem volt, mennyit kellene ezekben fizetni egy éjszakáért. Akkoriban rizs nélkül sehol sem lehetett szállást találni. A nálam lévő rizst azonban Iidaéknaak szántam. Mindenképpen vissza kell térnem tehát a faluba, még akkor is, ha ez a sötétedés előtt nem sikerül. Letettem a földre a kisfiamat és elkezdtünk hazafelé bandukolni. Délután három óra volt az idő. Útközben megettük a még megmaradt rizsgombócokat és egy üzletben egy kis ivóvizet kértünk.

Misimában szép tiszta volt a víz. Olyan tiszta volt, hogy még a szennyvízcsatornák alját is látni lehetett. Közben azonban rájöttem, nem azért vagyok itt, hogy a tájban gyönyörködjem. Nem tudott lépést tartani velem a kisfiam, ezért inkább megint a hátamra vettem. Az út lassanként emelkedőbe ment át.

A hátizsákom hordszíja egyre mélyebben nyomódott a vállamba. A kisfiam lassanként olyan nehéz lett, hogy a legszívesebben ledobtam volna őt a földre. Az ég közben egyre vörösebbé vált...

A Nap lenyugodott, majd fölkelte a Hold. Utunk mentén a repce és a lóhere gyönyörűen virágzott. Olyan volt, mintha egy szép festményt néznénk. A tavaszi levegő leírhatatlanul finom illatát annak ellenére élvezni tudtam, hogy holtfáradt voltam.

— Holnap elutazom Tokióba — biztattam magam, miközben a hátamon cipeltem a kisfiamat, aki közben mélyen elaludt. A párás levegőben felnéztem a Holdra és arra gondolva, a férjem is ugyanezt látja, ezt üzentem neki: — Gyere minél hamarabb haza.

Amikor végre hazaértem, erőtlenségemmel összeestem. Kételyeim támadtak, vajon holnap fel tudok-e időben kelni, de nem fekettem le aludni, mert fel

kellett másnapra készülnöm. Szerencsémre másnap használhattuk a lovas kocsit, mert az „öccsnek" korán reggel Numazuba kellett mennie. Akkoriban a cigarettát is jegyre adták. Minthogy nálunk hárman nem cigarettáztunk, a részünket odaadtuk az „öccsnek". Ez egyébként fejenként és naponta négy szálát jelentett. Ennek meg is volt a kedvező hatása.

Az utat egészen az állomásra való érkezésig átaludtam. A kocsi hintázása egész kellemesen elringatott.

A vasutas előző nap azt mondta, a vonat 6 óra 28 perckor indul, azonban a vonatok akkoriban általában harminc-negyven percet késtek. Szerencsémre a vonat most is késett, különben lemaradtam volna róla.

Ezúttal nem volt ugyan olyan pokoli összevisszaság, mint az előző napon, azonban az ajtókat most is csak kevesen használhatták beszállásra. Az ajtókhöz egyébként sem nagyon lehetett hozzáférni, mert ott fűrtökben lógtak az utasok. A közlekedés a vagonokba be és onnan ki az ablakokon át történt.

A mai viszonyokhoz képest az akkori helyzet elképzelhetetlen. Akik már nem tudtak beprézelődni az utolsó zugig megtelt vagonokba, a tetőkre másztak föl és ott ültek le.

Azzal senki sem ért rá törődni, mi lesz a tetőn utazókkal, ha a vonat egy alagúton halad át. Ha egyedül és csomag nélkül lettem volna, nem okozott volna problémát, hogy bemászok az ablakon, a kisfiammal a hátamon azonban ez lehetetlen volt.

Azt azonban tudtam, ha nem jutok fel erre a vonatra, alighanem lemondhatok arról, hogy eljussak Tokióba. Biztos volt ugyanis, hogy a helyzet a következő vonaton még sokkal nehezebb lesz. Egyébként arra sem lettem volna képes, hogy még egyszer sorba álljak a vonatjegyért. Minden erőmet felhasználva, felfurakodtam a peronra.

Egy ötven év körüli férfi megfogott a hordszíjamnál: — Lassabban! Vigyázz jobban, mert a kisfiaddal együtt leesel! — A vonat hirtelen elindult. Talán többször is majdnem leestem volna, ha a férfi nem tart meg erősen. Ő azonban nem engedte el a hordszíjat, így lassanként sikerült egy-két lépcsőfokkal följebb kerülnöm, úgyhogy végül önállóan is meg tudtam állni a lábamon.

A vonaton lehetetlen volt akár a legkisebb mértékben is megmozdulni. Minden vonaton volt ugyan toalett, minthogy azonban az emberek heringekként voltak összezsúfolva, lehetetlen volt oda bejutni.

A feketézők óriási kosarakkal és ládákkal utaztak. A vezetőik időnként valamilyen utasítást adtak nekik. Sok volt közöttük a nő, akik gyakran még a férfiaknál is erőszakosabbak voltak.

Jól tettem, hogy megfogadtam a vasutas tanácsát és a peronon maradtam, nem próbáltam meg befurakodni a vagonba. Abban is szerencsém volt, hogy nem esett az eső és nem fújt hideg szél.

Holtfáradtan érkeztem meg Tokió Simbasi pályaudvarára. A barátságos férfi megkérdezte tőlem, hová akarok menni. — Higasi-Nakanóba — válaszoltam.

— Nekem Sindzsukuba kell mennem, úgyhogy akkor együtt utazhatunk.

Elhagyva a vasúti peront, láttuk, az egész pályaudvar leégett. Az élet azonban megindult és a pályaudvar előtti téren már tucatjával álltak egymás

mellett a bódék. Körülbelül 1,50 méter szélesek lehettek, nádból fonták a tetejüket. A jobb bódék oldalfala forgácslemezből készült, sőt egyeseknek még függönyeik is voltak.

A standokon gombócokat, szardíniát, metélteket, főtt édesburgonyát, nyárson sült belsőségeket, szakét, pálinkát, sört és édes bablevest árultak. A szardínia hat jenbe került, a tíz jenes édes leves keserű és szaharin ízű volt. Akkoriban a szakében gyakran metilalkohol is volt és sokan megvakultak tőle.

A legtöbb ember az ételeket árusító bódékat állta körül. De voltak ott gumikesztyűket, gyapjútakarókat, csizmákat és egyéb dolgokat árusító is.

Az emberek szinte állati módon habzsolták az ételeket. A pokoli éhséget eláruló arcok egész életemre az emlékezetembe vésődtek. Akkor tudatosult benne, hogy vidéken ilyen arcokat nem láttam. Persze ott is meg kellett gyakran elégednünk a csigák húsával és az édesburgonya zöldjével, de ilyen elállatiasult éhséget kifejező arcokkal ott nem találkoztam.

A barátságos férfi az aránylag legjobb stand melletti padon ült le mellém. A pad mögött egy lyukat ástak a toalett számára és egy rudat helyeztek föléje. Amikor erről az ingó-mozgó alkalmatosságról visszatértem, már ott állt a férfi által megrendelt gőzölgő rizsleves. Egy tányér tíz jenbe került. Ez aztán ízlett! A kisfiam is lelkesen ette. Kíváncsian és csodálkozva nézett körül, mert faluhelyen mindig nagy volt a csend és állandóan ugyanazokat az arcokat látta maga körül. Ott nem volt annyi néznivaló, mint itt.

A barátságos férfi elmondta: őt Adzsiróba telepítették ki és a felesége és két gyermeke még most is ott van. Egymagában jött el Tokióba, hogy az építkezéseken munkát keressen.

Én beszámoltam neki arról, hogy a férjemet Burmába helyezték át, és fogalmam sincs arról, életben van-e még. Az a tervem, hogy a külügyminisztériumban érdeklődöm felőle.

A férfi még kétszer rendelt leveseket, és amikor végül én fizettem ki a számlát, többször is elnézést kért.

Alighanem nagyon szégyellte magát, amiért egy nála fiatalabb személy látta őt vendégül.

Sindzsukuban elbúcsúztunk egymástól. Címet nem tudtunk cserélni, és ma már csak arra emlékszem, a férfinak Isizuka úr volt a neve.

Gyalog haladtam tovább Higasi-Nakano felé. A kisfiam közben megunt, hogy csak a hátamon cipeljem, ő is járni akart. Minthogy azonban folyton elszaladt tőlem, végül kénytelen voltam kézen fogni. Ettől az a látszat keletkezett, mintha szép kényelmesen sétálgatnánk kettesben a fiacskámmal.

A leégett épületek között itt-ott holmi barakkfélék álltak, ha ezek a silány építmények egyáltalában megérdemelték ezt a nevet. A természet azonban már éledezni kezdett és a „barakkok” mellett szép fehér virágok nyíltak, ami még jobban kihangsúlyozta az építmények csúnyaságát. Egy elszenesedett tetejű és szalmagyékény-ajtajú kunyhó mellett az udvari vízcsapból víz folyt. Az ott ruhát mosó asszony odakiáltott nekünk: — Milyen helyes a kicsike! Tessék, igyanak egy kis vizet! — Egy csorba csészében vizet nyújtott át nekünk. Milyen jó dolog volt végre friss vizet inni!

Elég sokáig tartott, amíg elértünk Higasi-Nakanóba. Ott is minden porig égett. Megpróbáltam felidézni, régebben hol állhatott Iidáék háza és végül rá

is találtam.

Iida és a felesége nagy örömmel üdvözölt. Boldogok voltunk, hogy épen és egészségesen találkozhattunk ismét.

Iida asszonnyal akkor találkoztam utoljára, amikor ginzai házukban meglátogatott, hogy szerencsét kívánjon kisfiam születéséhez. Most egészen elcsodálkozott, hogy már beszélni is megtanult.

Amikor a kisfiamat így szólította meg: — Mekkora nőttél azóta, hogy nem láttalak. Ő így válaszolt: — De hiszen én is ember vagyok.

Régebben mindig azzal ejtett kétségbe, hogy „A szép Kuracut” emlegette és a „Bányászalt” énekelte, amelyeket az ifjúsági egyesület tagjaitól tanult. Most az a mondás járta nála: — De hiszen én is ember vagyok. — Ha megszidtam, amiért a nadrágjába csinált, arra is csak ezt mondta. Nagyanya ugyanezt a választ kapta, ha megszidta őt. Mindig mindenre ez volt a válasza, de fogalmam sem volt róla, kitől tanulhatta. Noha még nem beszélt egészen jól és szépen, ez a válasza mindig kéznél volt olyankor, amikor olyat mondtak neki, ami kivívta a nemtetszését. Az sem használt, ha büntetésként megcsipkedtem a pofiját vagy a fali szekrénybe zártam. Iida asszony kisfia, Joicsi és a kislánya Tomoko nagyon élvezte kisfiamnak ezt a mondását és minden lehető és lehetetlen alkalmat kihasználtak, hogy provokálják, engem azonban ez nagyon bosszantott.

Alkonyatkor a ház mögötti felégetett térségen egy fához kötöztem és megígértettem vele, hogy soha többé nem mondja: — De hiszen én is ember vagyok. — Megfenyegettem: ha nem javul meg, örök időkre itt hagyom a fához kötözve, ahol senki sem siethet a segítségére. Ez úgy látszik, megijeszthette, mert a megjegyzést többé nem hallottam tőle.

Másnap elmentem a külügyminisztériumba. Négyszeri ide-oda küldözgetés után végre rátaláltam az illetékes hivatalnokra.

Többször írtam ugyan levelet az Ivakuro Titkosszolgálatnak címezve, azonban fogalmam sem volt arról, hogy a férjem megkapta-e azokat. Három esztendő óta nem kaptam hírt róla. Elmondtam a hivatalnoknak: ez idő alatt dolgoznom kellett, mert rajtam kívül három embert kellett eltartanom. Megkérdeztem, mit tudnak a férjemről. Él-e vagy eltűnt? Ha még mindig tovább váraoznék és később kiderülne, a férjem már régen meghalt, a kisfiammal szemben vétkesnek érezném magam. Ezért kérem, sürgősen derítsék ki, életben van-e még. Az illetékes tisztviselő ötben év körüli sápadt emberke volt.

— Pillanatnyilag nem tudok a kérdésére válaszolni, de hagyja meg a kitélepítési lakcímét és majd értesítjük, mihelyt megtudunk valamit.

Felírta mind a vidéki címemet, mind Iidának címét, én pedig még egyszer megkértem, minél gyorsabban intézkedjék. Búcsúzásul meghajoltam és már indultam is kifelé, amikor a tisztviselő olyasmit mondott, amitől egészen felbőszültem.

— Kedves hölgyem, ha munkát vállal, az legyen olyasmi, ami méltó a külügyminisztérium egy tisztviselőjéhez. Meg kell őriznünk a látszatot.

— Ön egy tisztviselő feleségéhez illő tevékenységről beszél. Azt jelenti ez, hogy a külügyminisztérium tud nekem ilyet biztosítani?

A válasz azonnal csattant: — A külügyminisztérium nem törődhet olyan

dolgokkal, amelyek illetékességén kívül esnek.

– Ezek szerint milyen tevékenység lenne illő egy diplomata feleségéhez? – kérdeztem.

– Manapság a fiatalok nagy része például éttermekben dolgozik. Az ilyesféle tevékenység árt a külügyminisztérium tekintélyének.

– De hiszen egyetlen fillért sem kapok a külügyminisztériumtól! Hogyan tartsak el így két idős nőt és a kisfiamat? Ha a helyzetem kritikussá válik, kénytelen leszek a külügyminisztérium tekintélyét figyelmen kívül hagyni. Számomra fontosabb az, hogy a szeretteimet megmentsem az éhhaláltól, mint a külügyminisztérium tekintélyének a fenntartása.

Meghajoltam és elhagytam a helyiséget. Kint az utcán elkezdtek csordogálni a könnyeim.

Bárcsak itt volna a férjem, akár kéz és láb nélkül is. Ha visszajönne, nem lenne olyan siralmas a sorsunk. Ha szükséges, akár tányérmosogatónak vagy ételfelszolgálónak is elmegyek, csakhogy meglegyen a betevő falatunk.

A mostani helyzetben hogyan lehetséges, hogy valaki a minisztérium alkalmazottainak a tekintélyét emlegesse? Akkoriban Japánban igen nagy volt a reménytelen helyzetű fiatal anyák száma – nekem csak egy gyermekem volt, de sokan voltak, akiknek akár három-négy gyermekük is volt. Ezek az adott körülmények között annyit szenvedtek, hogy már a könnyeik is elapadtak.

Testileg-idegileg holtfáradtan tértem vissza Iidáékhoz. Nekik is elmondtam, amit a „minisztérium tekintélyéről” a hivatalnoktól hallottam.

– A külügyminisztérium ugyan nem tesz semmit az érdekedben, de a látszatot meg akarja őrizni – mérgelődött Iida úr.

Ha a férjem nem tér vissza hamarosan, nagy gondok lesznek. Ezért még Iidáéknál el kellett döntenem, mi legyen a következő lépésem. Első ötletként Gwen jutott az eszembe.

Iidáék másnap közölték velem: egy ideig még szívesen látnak. Rendkívül hálás voltam nekik, hiszen még rokonok sem voltunk.

Másnap elmentem a külföldi újságírók találkozási helyére, a Maronoucsiban levő sajtóklubba.

Az utcán egyszerűen csak „újság-fasornak” nevezték, mert a legkülönbözőbb országokból érkezett újságírók szoktak ott találkozni és információkat cserélni.

A recepción egy japán nő dolgozott. Később megtudtam róla, angolul a találó „Tiny” (Tinike) beceneven szólítják. Ugyanis valóban nagyon filigrán termetű volt. Noha buggyos nadrágom és hátamon hordott kisfiam miatt nagyon szegényesen néztem ki, a recepciós kedvesen fogadott:

– Gwen nemrég ment el, de két órára vissza szándékozik jönni. Ha akarja, megvárhatja.

Megkönnyebbülten tettem le a fiacskámat és a barátságos recepciós egy palack barna folyadékkal kínált meg.

– Ez egy amerikai üdítőital, a neve Coca Cola – világosított fel. A kisfiam valósággal rajongott érte és ezután mindennap kikövetelte a maga „Coca Cola” részét. Ám amikor vissza kellett mennünk vidékre, ezt az óhaját egy ideig nem tudtam teljesíteni.

A kisfiam számára minden rendkívül érdekes volt, ami az előcsarnokban

történt. Hiszen addigi életében nem jutott a tehénistállón túl. Az amerikai stílusú székek, pamlagok, asztalok és pompás virág-összeállítások, mind-mind ámulattal töltötték el.

A kedves Tiny megkérdezte, hogy még a háború előttről ismerem-e Gwent.

— Ha igen, akkor egy szomorú meglepetés vár önre — mondta.

Gwen politikai levelezőként már a háború előtt fölvette a versenyt férfikollégáival. Öt esztendővel ezelőtt azonban egy autóbalesetben megsérült az arca — a nőknek ez nagyon fontos testrészük — és noha végeztetett plasztikai műtétet, régi szépségét nem kapta vissza. A kék szemei azonban nem sérültek meg és ugyanolyan gyönyörűek maradtak, magyarázta Tiny.

Tinynek láthatóan nem akadt sok dolga. Nyilvánvalóan szerette a gyerekeket, mert lelkesen játszott a kisfiammal. A fiam pedig, aki addig mindig csak durva parasztyerekekkel játszott, el volt ragadtatva a csinos Tiny szépen manikűrözött kezétől és a „Coca Cola” finom ízétől.

Röviddel két óra után kinyílt az előcsarnok ajtaja és belépett Gwen. Azonnal felismertem őt.

Odafutottam hozzá, átöleltem és azonnal elkezdtem zokogni.

— Kiharu, Kiharu, hiszen te élsz! — kiáltott fel Gwen. Ő is átölelt és szeretettel lapogatta a hátamat. Amikor végül könnyekkel a szemünkben egymásra néztünk, mély hálát éreztem amiatt, hogy egyáltalában még élünk. Gwen bal szemhéja a szempilláknál el volt húzódva és a bal arcfelén még világosan látszott a heg.

Csak később jutott tudomásomra, hogy Gwen a baleset előtt az újság politikai rovatának főszerkesztője volt. Ebbe a pozícióba akkoriban ritkán neveztek ki nőket. Annyi bizonyos, a szakmájához nagyon értett, tekintélyt tudott magának szerezni és az elképzeléseit energikusan tudta keresztülvinni.

A háború előtt egy banketten ismerkedtünk meg, időnként együtt mentünk bevásárolni és együtt jártunk színházba. Annyira megszerettem, hogy akkoriban mintaképemnek választottam.

Amikor a kisfiam odatotyogott hozzá, fölemelte és megcsókolta: — Micsoda szép baba.

A kisfiam nevetgélt és amikor Gwen így szólt: — *How are you?*, rögtön megpróbálta őt utánozni.

Ettől a naptól kezdve Gwen tolmácsként és titkárnőjeként dolgoztam. Ezt megelőzően azonban vissza kellett térnem vidéki lakhelyemre, hogy a kisfiamat az anyámra bízam.

Még aznap estére meghívtak a sajtóklubba egy pompás amerikai vacsorára. A kisfiam, aki életében először kóstolt amerikai ételeket, egészen odavolt a gyönyörtől. Gwen a puha kenyeret vastagon bekente vajjal és cukrot szórt rá. — Amikor kicsi voltam, nagyon szerettem a cukrozott vajjas kenyeret — mondta és odaadta a kenyeret a kisfiamnak, akit a vacsora folyamán végig az ölében tartott.

— Ilyen édes kisfiú még sohasem ült az ölemben — mondta és homlokon és arcon csókolta őt. A fiacskám nagyon jól érezte magát Gwen ölében és állandóan mosolygott rá.

Családom ellátása ezek után többé nem jelentett gondot számomra. Aznap este Gwen dzsippel vitt el Iidáékhoz, akik nagyon örültek a szerencsémnek.

Milyen hálás lehetne a férjem Gwennek a hazaérkezése után! Négyünknek valósággal az életünket mentette meg.

Másnap reggel, miután Iidáéknak kifejeztem hálás köszönetemet, egy vonat peronján visszautaztam vidékre. Anyámnak és nagyanyámnak beszámoltam új munkahelyemről, majd néhány nappal később visszamentem Tokióba.

AMERIKAIÁK A VIRÁGOK ÉS FÚZFÁK VILÁGÁBAN

Gwen megengedte, hogy mamianai lakásában nála lakjam. Ebben a negyedben sok tekintélyes amerikai újságíró lakott. A hálósobája melletti helyiség nagy pamlagán aludtam hosszú idő óta először jól. A két idős nő, a kicsi, a tehenek és a bolhák jelenléte nem tett jót az alvásnak.

Szombaton reggel (sőt néha már pénteken este) rengeteg élelmiszert csomagoltam be és a Tokaido-vonattal vidékre utaztam. Gwen a saját készletéből adott át nekem Ivory márkájú szappanokat (Japánban akkoriban csak egy cetolajból főzött halzsírszagú szappanféséség létezett, úgyhogy az Ivory-szappan rendkívüli népszerűségnek örvendő luxuscikknek számított), de kaptam tőle tejport, édességeket, néha sült csirkét, sonkát stb. Nagyon sokat köszönhettem neki. Testápolót és rúzst is kaptam tőle. Amikor elment a postára, hogy leadja a jelentését az újságjának, mindig gondolt rám és hozott valamit nekem. Anyám és nagyanyám is fellélegezhetett végre. Sohasem mondták ugyan, de állandóan látszott rajtuk a félelem, hogy egy nap majd nem lesz mit ennünk.

Ha jól és megbízhatóan dolgozom, reménykedhettem, ha Gwen visszatér Amerikába, beajánl majd az utódjának, vagy más újságíróknak. Ez szorgalmas munkára ösztönzött.

Valamennyi, japánokkal készülő interjújára elkísértem. Együtt utaztunk hol Nikkóba, hol Atamiba, sőt egyszer még Kiusuba is. Mindig az amerikai hadsereg különvonatain utaztunk, amelyek igen kényelmesek voltak. A túlszűfolt vonatokon tett hétvégi utazásaim ehhez képest valósággal nyaktörő mutatóvanyoknak számítottak. A különvonatokon való utazások, amelyek közben elfogyasztottuk a magunkkal hozott szendvicseket, kólát ittunk és az ablakokon át a szép tájakban gyönyörködtünk, valósággal álomszerűeknek tűntek. Ilyenkor mindig megjelent lelki szemeim előtt nagyanyám, anyám és kisfiam arca.

Mindannyiszor, amikor valamit ettem, akaratlanul is eszembe jutottak a szeretteim. Már vidéken is egyre nehezebb volt élelemhez jutni. Főtt burgonyalevelekkel, mocsarakban összegyűjtött és szójalében eltett eleven fiatal csigákkal táplálkoztak. Nehéz idők jártak akkoriban.

Fehér rizst, paradicsomot, tojást és hasonlókat csak nagy ritkán lehetett kapni. Ha sikerült ilyesmiket szerezni, átengedtem azokat a nagyanyámnak és a kisfiamnak. Anyám és én hosszú ideig alig ettünk valami rendeset.

Amióta munkához jutottam Gwennél, azóta jól aludtam és rendszeren táplálkoztam. Elkérgesedett bőröm lassanként ismét puhává vált. Az alultápláltságtól a lábszáramon és a felkaromon fekélyeket kaptam. Amikor Iidáék és háború előtti ismerőseim először találkoztak velem, bizonyára azt gondolták magukban, ez aztán alaposan „lecsúszott”. Ennek azonban kizárólag az volt az oka, hogy majdnem három esztendőn át mindennap kint

dolgoztam a mezőn és a holminkat mindig hideg vízben kellett mosnom. Az edényeket a kútnál mosogattam el. A kezeim fölrepedeztek és hosszú ideig tartott, amíg rendbe jöttek.

Amióta Gwennél laktam, mindig vajjal vastagon bekent pirítóst ettem. Tejet, cukrot és gyümölcsöt annyit kaptam, amennyit kértem. Sokat lehet nekem papolni az emberi méltóságról, de azt hiszem, lelkileg elszegényedünk, ha nem tudunk eleget enni.

A jó táplálkozás gyorsan visszaadta az életerőmet. Minthogy minden nap sokat kellett beszélnem angolul, gyorsan bővült a nyelvtudásom. Megismerkedtem Ernest Fulbrighttal és több más híres újságíróval is.

Fulbright úr később „Tokiói rapszódia” címen költeményt is írt, amelyet lefordítottam japánra. Kineja Rokuzaemon mester *nagautakát* megzenésítette és a Szankei-csarnokban elő is adta. A konferálást Azuma Tokuhó társaságában én végeztem.

Alig szüntek a családommal kapcsolatos gondjaim, amikor Gwent egyszerre csak visszahelyezték Detroitba. Ezen nemcsak nagyon sajnálkoztam, hanem szinte úgy éreztem, letörték alólam azt a faágat, amely addig megmentett az éhhaláltól.

Időközben tudomásomra jutott, hogy Tiltmann – a háború előtt egy könyvben, amelyet Japánról írt, engem is megemlített – többektől érdeklődött arról, mi van velem. Amikor megtudta, hogy Gwennek dolgozom, találkozót beszélünk meg a sajtóklubban. A találkozóból könnyben úszó viszontlátás lett, mert mind a ketten nagyon örültünk, hogy a másik életben maradt. Így aztán Gwen és Tiltmann közösen meghívtak egy kedves vacsorára.

Vacsora közben Gwen elmondta, vissza kell térnie Amerikába. Erre Tiltmann ezzel állt elő. – Ez nekem éppen kapóra jön. A feleségem Japánba költözik és szükségünk lesz lakásra. Mostanáig kénytelen voltam agglegény módjára szállodában lakni. Kiharu, nem lenne hajlandó egy ideig a háztartásunkat vezetni? – Így aztán Gwentől egyenesen Tiltmannéhoz költöztem. Minthogy rajtam kívül még egy japán cselédlányt is felfogadtak, az új állásom nagyon kényelmesnek bizonyult, mert csak a napi háztartási munkák tervét kellett elkészítenem.

Ha Tiltmann úrnak egy japánnal volt találkozója, elkísértem és tolmácsoltam. Közben viszonylag sok volt a találkozója, elkísértem őt és tolmácsoltam. Viszonylag sok volt a szabadidőm is, úgyhogy elég sok időm maradt az önképzésre.

Tiltmann felesége, egy elegáns és szép asszony, Londonból érkezett hozzánk.

Tősgyökeres londoni nő volt, aki férjével mindössze két évente egyszer szokott találkozni. Minthogy mindketten az írásból éltek, megvolt a maguk külön munkája és külön élete. A feleség azt mondta, Londonon kívül nem élet számára az élet, a férj viszont Japánhoz ragaszkodott. Már évtizedek óta így éltek. Az asszony Londonban, a férfi Tokióban lakott. Ennek ellenére nem váltak el. Két-három évente egyszer három hónapig együtt éltek, aztán mind a ketten visszatértek szokásos életmódjukhoz. A házasságnak ezt a formáját én nagyon furcsának találtam, az asszony azonban úgy viselkedett, mintha ez volna a világon a legtermészetesebb. A férj esténként első emeleti szobájában

az írógépen kalapált, az asszony közben a földszinten kézzel írt az íróasztal mellett.

Az étkezések közben olyan középkorú házaspár módjára viselkedtek, akik között megértés uralkodik. Ez nagyon elgondolkoztatott. Lehetséges, hogy egy házasság így is működőképes maradjon?

Könyvem első részében már megemlítettem Tiltmann urat és Fudzshivara Josit, akik életük végéig az Imperial Hotelban laktak. Amikor néhány esztendővel ezelőtt ismét ellátogattam Japánba, Hajasi Kenicsit és engem Henry Simanoucsi meghívott az Imperial Hotelbe Saljapin-sztékre. Kenicsi, röviden Ken ekkor ezzel fogadott: — Gyere, ha már itt vagyunk, látogassuk meg Tiltmannt is.

Féltünk ugyan attól, hogy már nem ismer meg bennünket, ő azonban jól emlékezett ránk. Elővette és megmutatta azt a rendjelet, amelyet a császártól kapott. Elszomorított bennünket, hogy a háború előtti jóképű férfiből egy félig vak, gyöngé egészségi állapotú öregember lett. Azt hiszem, lehetett már vagy kilencven esztendő.

A kitérő után térjünk vissza Tokióba. Egy alkalommal a Tiltmann házaspárt Cukidzsibe kísértem, ahol a kiadójuk meghívta Őket a Jukimura étterembe. Hallomásból tudtam, a Jukimura átköltözött a Teigeki-színházzal szembe. Azt is hallottam, hogy az *okami-szanja* ugyanolyan tevékeny, mint a háború előtt volt. Már hosszabb ideje vágyódtam arra, hogy találkozzam vele. Noha gondolatban állandóan foglalkoztatott ez a látogatás, mindig annyira el voltam foglalva, hogy nem értem rá, hogy betegyem a lábam Cukidzsibe, Kobikicsóba, a Ginzába vagy más régebben ismerős negyedbe. Éppen ezért nagyon megörvendeztetett a Jukimurába való meghívás. Amikor létrejött a találkozó az *okami-szannal*, mind a ketten könnyekben törtünk ki és örültünk annak, hogy a másik is életben maradt. Az *okami-szan* ugyanolyan szépnek, fiatalnak és egészségesnek látszott, mint régebben. Az új Jukimura sokkal nagyobb volt, mint a régebbi, nagyon elegánsan és ízlésesen volt berendezve. Mindenki szerette ezt az éttermet, azok is, akinek olyan kifinomult ízlése volt, mint Tiltmannéknak, de azok is, akik a japán egyszerűségbe szerettek bele. A Jukimurában sok ismert, de ismeretlen új arcokkal is találkoztam. Úgy vettem észre, a gésák vidékről lassanként visszaszállingóznak a fővárosba.

A hosszú elválás után örömmel üdvözöltük egymást. Számos régi barátnőmmel is sikerült találkoznom.

Az *okami-szan* beszélgetés közben egyszer csak ezt mondta: — Mostanában már sok amerikai vendégünk is van... és gyakran óhajtottuk, bárcsak te is itt volnál.

— Ha tolmácsként vissza tudnál térni Simbasiba, az óriási segítség volna számunkra. Az Egyesület szívesen fölvenné őt a tagjai közé — mondta Tiltmann úrnak és a vendéglátónknak, én pedig természetesen lefordítottam nekik a szöveget japánra.

Tiltmann felesége azonban sajnálkozva jegyezte meg:

— Nálunk is nélkülözhetetlen, de azt megértem, hogy a Gésa Egyesületnek sürgősen szüksége volna rá.

A Jukimura okami-szanja a Simbasibeli Gésa Egyesület vezetője, a Kikumura gésaház főnöknője mind amellet kardoskodott, hogy engem vissza

kell szerezni az Egyesület számára. Ezért a Jukimura okami-szanja úgy döntött, megpróbál ismét beszélni Tiltmannékkal. Ők végül elengedtek, így visszakerültem Simbasiba.

A régi „Kiharu” nevemet megtartottam ugyan, de nem gésaként, hanem tolmácsként tértem vissza Simbasiba. Villámgyorsan elutaztam a faluba, hogy elhozzam azt a két-három kimonót és obit, amelyet sikerült a lángoktól megmentenem és ugyanilyen villámgyorsan jöttem is vissza. Így vonultam be a Jukimurába, ahol az *okami-szan* szobája melletti helyes kis szobát kaptam meg. Nagy segítséget jelentett számomra, hogy az alsó kimonókról, a tahikról, az obi-bojtokról és egyéb apróságokról is ő gondoskodott. Aznap, amikor végre ismét kimonóban léphettem fel, Tiltmann úr is eljött, hogy gratuláljon nekem. A kimonóhoz illő szép kézitáskát kaptam tőle ajándékba, a felesége pedig egy európai összehajtható esernyővel ajándékozott meg. Ilyen esernyőt – az anyaga nejlon volt – azelőtt még sohasem láttam. A kinyitása valósággal bővészmutatványra emlékeztette az embert. Az ernyő anyaga kék színű volt, rózsák díszítették. Elragadtatással töltött el az ernyő szépsége és nemcsak esőben, hanem napsütésben is használtam.

Cukidzsi közelében terült el az egykori tengerészkórház, ahol amerikai sebesülteket ápoltak. Ezenkívül laktanyák is lehettek a közelben, mert már kora reggel szinte megszálltak bennünket a fiatal amerikai katonák. A főbejáraton ugyan ott lógott egy hatalmas tábla az *Off limits* (zárva) felirattal, azonban gyakran előfordult, hogy a cselédbejáraton vagy a hátsó bejáraton át egyszerre csak mégis ott termett egy hatalmas néger katona. A szakács és a személyzet nem nagyon tudott vele mit kezdeni, mert egy kukkot sem értettek abból, amit a katona mondott. Reszkettek a félelemtől, mint a nyárfalevél.

Ilyen esetben a szakét melegítő és a tányérokat mosogató leányok engem hívtak oda. Egyes katonák valóban nem vették észre, hogy ugyanannak a háznak a hátsó kijáratán mentek be, amely számukra *Off limits* volt. Mások ugyan tudták ezt, kíváncsiságból mégis be akartak egy pillanatra menni.

Minthogy Amerikában nem szokás a szobába belépéskor levenni a cipőt (ugyanis a cipő levetése mások jelenlétében illetlenség), a katonák nyugodtan cipőstül léptek be a házba. A személyzet hiába próbálta őket a „no, no” felkiáltással visszatartani a belépéstől, ők mosolyogva ugyan, de behatoltak.

Ilyenkor odaléptem a négy-öt fekete óriás elé:

– Az én hazámban nagy illetlenségnek számít, ha valaki piszkos utcai cipőben lép be egy házba. Kérem, távozzanak azonnal! – *Oh, I am sorry* – szokták mondani és illedelmesen eltávoztak.

– A főbejáraton ott van az *Off limits* tábla. Ha kihívom a katonai rendőrséget, rögtön bekasznizza magukat. Tulajdonképpen mit keresnek itt?

– Be akartunk kukkantani egy pillanatra – válaszolták az ifjak.

– Na jó, megmutatom nektek a teaházat, de egy szót sem a rendőrségnek – mondtam és röviden körülviztettem őket. Levéve a cipőjüket, engedelmesen masíroztak mögöttem. A nagytermet látva, elfogta őket az ámulat. Egy ízben a *tokonomában* egy tájképet ábrázoló széles tekercsfestmény előtt egy egy méter magas Kijomizu-vázában vadcserezsnye-virágos ágak álltak. Ezt látva mind a fehér, mind a fekete katonák arcán valódi lelkesedés tükröződött és a szájuk a szó szoros értelmében tátva maradt a csodálkozástól és nem tudtak

egyebet kinyögni, mint hogy „wonderful” vagy „beautiful”.

Az amerikaiak által lefoglalt japán házakat, köztük azt is, amelyben Gwen lakott, tetőtől a pincéig újra festették. A Jukimurát azonban nem festették át, minthogy azonban a cselédek a *tokonomát* és a padlót is mindennap *tofu*-savóval tisztogatták, az tükörfényes lett.

Az amerikaiak számos alkalommal megkérdezték, miféle viaszt használunk a fényesítésre. Az amerikaiak ilyenkor mindig kértek tőlünk egy kis *tofu*-savót, hogy hazavihessék.

Időközben egyre kellemetlenebbé vált, hogy a fiatal gésák egy mukkot sem tudtak angolul. Majdnem mindennap voltak amerikai vendégeink és a meghívók természetesen japánok voltak...

Kiotóban és Oszakában sok gazdag kínai és koreai élt, akik persze a győztesek közé számítottak. Ezeket mi úgy hívtuk, hogy „Csi” (kínaiak) és „Ko” (koreaiak). Ezek nem takarékoskodtak a pénzzel, inkább szórták azt. Simbasiban azonban kevés volt a kínai és koreai vendég.

A japán vezető köztisztviselők és az ipari vezetők is inkább az amerikai hadsereg főhadiszállásáról és a 8. hadtest vezetéséről választották ki vendégeiket.

Viszont egyre több hír keringett arról, hogy magas rangú amerikai tisztek és gésák között kapcsolatok szövődnek.

Ezeket a hölgyeket esténként amerikai *boyfriend*-jük vitte el a bankettekre, melyek befejeztével csak telefonálniuk kellett és máris küldték értük a kocsit.

— Ezeknek már nincs szükségük riksára — mosolyogtak savanyúan a kulik.

Jó néhány gésa szenes üstje mellett kékszemű ezredesek ültek vattázott kreppselyem kimonóban és azt a ház uraként viselték: a szárnyait fordítva vetették egymásra. A fiatal *hakoják* és a riksások gyakran fordultak meg ilyen helyeken. Az ezredesek ugyanis minden alkalommal két csomag *Lucky Strikes* cigarettával ajándékozták meg őket.

Viszont azok a gésák, akiknek amerikai *boyfriend*-jük volt, nem mindig tudtak jól angolul.

Az egyik gésa a Life folyóirat fényképészenek volt a szeretője, egy másik egy amerikai újságíróba szeretett bele, felhagyott a gésasággal és egy tenger melletti bérelt házba költözött szerelmével.

Jó barátnőm volt az illető. Nagyon szerették egymást. A magam részéről nagyon helyesem, hogy föl hagyott a gésaélettel és a párjával együtt meglegedett a régebbieknél szerényebb körülményekkel. Sikerült is együtt maradniuk, a férfi lapjának főlevelezője lett, a volt gésa pedig átváltozott ideális feleséggé. Pedig akkoriban nagyobb volt a becsülete annak a gésának, akit magas rangú pártfogója az égvilágon mindennel ellátott és akkoriban még újdonságnak számító légkondicionálós kocsival furikáztatott mindenhová, mint az olyan volt gésának, aki meglegedett egy ismeretlen nevű újságíróval is. Ami engem illet, nem volt valami jó véleményem a gazdagon kitarított gésákról, de nem is irigyeltem őket.

Ezek után Simbasiban rájöttek, a gésáknak legalább alapfokon meg kell tanulniuk angolul, mivel az amerikai vendégek száma egyre szaporodott.

Az Egyesület vezetője, Ojumi kérésére a székházban hetente kétszer angol társalgási órát tartottam. Saját módszert vezettem be, mert a magam példáján

megtanultam, a hagyományos oktatási módszer nem sokat ér. Ugyanis nem az az elsőrendűen fontos, hogy nyelvtannal tömjék tele a tanuló fejét. Persze a nyelvtani alapok megtanítását én is fontosnak tartottam, de sok szöveg, elsősorban dalok szövegének a megtanulását soroltam a fontos dolgok közé.

Alig hat hónap után már városszerte mesélték, hogy Simbasiban könnyű a vendéglátók dolga, mert ott a gésák mind értenek angolul.

A fiatal leányok valóban hihetetlenül gyorsan tanultak. Ebben szerintem igen nagy szerepe volt annak, hogy a *nagnuta-kijomoto* és zene tanulása révén fejlett volt a hallásuk. Különösen a *kijomoto*-énekesnők tanultak nagyon gyorsan.

Napközben tehát az angol társalgást oktattam, este pedig tolmácsként vettem részt a banketteken. Eközben persze én is sokat tanultam.

Lassanként híre járt a városban, hogy itthon vagyok, és ha valamelyik teaháznak nehézségei voltak az amerikai vendégekkel, felhívtak engem a Jukimurában. Egyre több helyről érkezett segélyhívás: — Kiharu, gyere segíts rajtunk!

Akárcsak a háború előtt, most is gyakran hívtak a Janagibasiba és az Akaszakába.

A Jukimura főnöknője ilyenkor ezzel biztatott: — Kölcsönösen segítenünk keli egymáson, menj most egy kis időre oda. Sajnos nem tudlak egészen magamnak megtartani. — Nagy szerencsém volt, hogy ilyen jóindulattal viseltetett irántam. Munkaadómként megtilthatta volna, hogy más teaházakban is dolgozzam, és nem tehettem volna ez ellen semmit. Ő azonban lehetővé tette, hogy számos teaháznak segítséget adhassak. Amikor ilyen kéréssel álltam elő, mindig ez volt a válasza:

— Ja igen, a külföldi vendégek... menj el annyi bankettre, amennyire csak tudsz. — A hálától könnyek szöktek a szemembe.

Életben maradt az a *hakoja han-csan* is, aki a háború előtt a szolgálatomban állt. Most a Jukimurában portásként dolgozott és a vendégek a partijaikra az egyes gésákat nála rendelhették meg. Nagyanyám és anyám is örömmel vette tudomásul, hogy a volt *han-csanunk* még életben van.

Vasárnaponként öt órákor keltem fel, óriási mennyiségű tejport, gyümölcsöt, sonkát, csirkehúst, konzerveket és szappanokat csomagoltam (alighanem feketézőnek néztek) és kiutaztam vidékre, ahol már nagyon várt a családom. Hétfőn elég korán érkeztem vissza Tokióba ahhoz, hogy a bankettjeimen jelen lehessenek. A vasúti utazás minősége a háború utáni első napokhoz képest alig javult. Még mindig vagy a peronon kellett megkapaszkodnom, vagy az ablakokon át kellett ki-be közlekednem.

Utólag visszagondolva, mindez roppant fárasztó lehetett. Szombaton késő éjszakáig dolgoztam, hajnali öt órákor fölkeltem, Cukidzsiból gyalog mentem a Simbasi pályaudvarra, majd négy óra hosszat igyekeztem úgy megkapaszkodni a csomagjaimmal a vagon peronján, hogy le ne essem, megérkezésem után pedig még tíz kilométernyit kellett gyalogolnom. Másnap reggel szintén öt órákor keltem és hasonlóan küzdelmesen utaztam vissza Tokióba. De amikor megláttam a kisfiam arckifejezését, amint az ajándékaimat szemlélte, az minden fáradságért kárpótolt.

A kisfiam szépen fejlődött, anyám és nagyanyám azonban egyre jobban

összeesett. Éreztem, ha a dolog így megy tovább és nem tudom a családomat Tokióba magammal vinni, hamarosan nagy baj lesz.

Ám még mindig fennállt a költözködési tilalom. Csak azoknak engedélyezték a városokba való költözést, akik rendkívül fontos indokokat tudtak felhozni. Ez arra kényszerített, hogy kétlaki életmódomat tovább folytassam.

VESZÉLYBEN A TEAHÁZAK

A dolog a szocialista kormány időszakában vált veszélyessé, amikor Katajama volt a kormányfő. A szocialisták első ízben szereztek meg a hatalmat. A néptömegek ezt meglepetéssel fogadták, de nagy reménységekkel várták a szocialisták kormányzását.

Különösen az keltett nagy megdöbbenést, hogy harminckilenc nő is bekerült a képviselők közé. A nők választójogának újonnan való bevezetése már önmagában is szenzációnak számított, de hogy a nők még a parlamentbe is bejuthassanak – ráadásul mindjárt harminckilencen! – az már több volt a soknál. Ez szinte sokkolta az országot: Nők a parlamentben!

A kormány elsőként azzal a tervvel foglalkozott, hogy az összes teaházat és éttermet be kell zárni. A terv célja az volt, hogy harcoljanak a minden határt túllépő infláció ellen, mert az élelmiszerek szűkössége miatt a feketekereskedelem szinte az egész országot elárasztotta már. A terv az volt, hogy az első osztályú éttermektől kezdve a legkisebb büféig mindent bezárnak.

Egy nap telefonhívást kaptam Okafuku Tecuótól. Arra kért, a lehető leggyorsabban menjek el a Gésa Egyesület székházába. Az Egyesület akkoriban Sinohara Haru asszony vezette, aki azelőtt Riedzsi néven gésa volt. Vezetése alatt az Egyesület nagyon jól működött. Akkoriban még folyamatban voltak a gésák közös táncbemutatói – Kiotóban a gioni *Mijako*-táncokat és az *Azuma*-táncokat szokták rendszeresen előadni. Haru asszony a háború után újjáélesztette az *Azuma*-táncokat, amennyiben olyan irodalmi értékű darabokat vett fel a műsorra, mint Tanizaki Dzsunicsiro Sigemoto tábornok anyja és rendezőnek a kitűnő író, Funabasi Szeicsit szerződtette.

Sinohara asszony a Kikumura gésaházat vezette, amely külsőre olyan volt, mint egy szép nagy villa. Én őt egyszerűen a „Kikumura anyjának” hívtam és é is nagyon kedvelt.

A háború utáni időkben kisfiam társaságában többször fölkerestem őt. A fiam akkor hároméves volt és mindent hamar magába szívott, amit látott. A „Vidám szerzetes” című költeményt (*Ukare bozu*) első hallásra megtanulta Sinohara asszonytól, aki rögtön nagy sikert jósolt neki a színészi pályán: – Aki ilyen könnyedén tanul, biztosan jó színész lesz és még nagy sztár is lehet belőle, ha egy híres színészcsalád adoptálja.

A kisfiam nagyon szerette „Kikumura nagymamát” és állandóan kérlett, látogassuk meg. Alig érkeztünk meg hozzá, az ölébe mászott, a „nagymama” pedig különböző színdarabokból részleteket mondott el neki. A fiam jelenleg állami tisztviselő, de biztosan másképpen alakult volna a pályája, ha – Sinohara asszony tanácsát követve – e kabuki-családnak adom őt örökbe.

Okafuku úrnak az volt a javaslata, hogy az újdonsült női képviselők közül hívjunk meg néhányat az Egyesület székházába, és ott folytassunk le velük egy vitát a teaházak jövőjéről. Azt kérte – nagy ijedségemre – én is legyen jelen a

vitán.

Ha csak rá gondoltam, hogy országunk tíz képviselője ott lesz a gyűlésen, máris borsózott a hátam.

– A képviselő hölgyektől félek – közöltem Okafuku úrral.

– Ne beszélj ostobaságokat! Te is sok mindent tanultál, azonkívül nagy élettapasztalatod is van. Bőven elég, ha elmondod, amit a dologról gondolsz – bátorított. Ennek ellenére féltem és csüggedt voltam. Igyekeztem a lehető legkevésbé feltűnő kimonót fölvenni, amelyet kékesszürke alapon fehér pettyek díszítettek.

Noha a székházat jól ismertem, a liftben az idegességtől egészen merevnek éreztem magam.

A képviselő hölgyek már helyet foglaltak a teremben. A szocialista párt részéről Kato Sizue és Akamacu Cuneko asszony, a demokrata párt részéről Kiucsi Kio volt jelen. Mind világosan és érthetően fejezték ki a véleményüket, de szavaikból úgy tűnt, mintha a teaházak és a gésák a nép ellenségei volnának. Nagyon drasztikus kifejezésekkel ecsetelték, hogy a teaházakra és gésákra nincs semmi szükség, és mint intézményeket, meg kell őket szüntetni.

Olyan magasröptűen és művelten beszéltek, hogy a védelmünk érdekében szinte meg sem mertem mukkanni.

De végül nem bírtam ki, hogy meg se szólaljak. Ezért bátortalanul ugyan, de fölálltam.

– Önök, tanult hölgyek lévén, bármikor találnak a képességeiknek megfelelő állást, amellyel biztosíthatják családjuk élelmiszerekkel való ellátását... – kezdtem a mondókámat és közben lassan csillapodott az idegességem.

– De az egyszerű katonák és matrózok feleségei – hozzám hasonlóan – semmiféle kiképzésben sem részesültek. A férjük kint volt a fronton és az asszonyok azt sem tudják, él-e a férjük vagy sem. Gyermekükéről és idős szüleikről nekik kell gondoskodniuk és képzetlenek lévén sehol másutt nem találnak munkát, mint a büfékben és kifőzdékben. Nekem magamnak is két idős asszonyról és a kisfiamról kell gondoskodnom. Ezért kell teaházakban dolgoznom mindaddig, amíg a férjem, akiről azt sem tudom, él-e, hal-e, hazatér. Tokióban jelenleg negyedmillió nő dolgozik a vendéglátóiparban. Ha bezárják a vendéglátóhelyeket, annak az lesz az egyetlen hatása, hogy rengeteg nő fog öngyilkosságot elkövetni a gyermekével együtt. Mások éhen fognak halni. Ha a vendéglátóhelyeket be akarják zárni, előbb más munkalehetőségről kell gondoskodniuk az érintettek számára.

Noha nem akartam elsírni magamat, beszéd közben akaratlanul is a könnyeimmel küszködtem, remegett a hangom és többször ismételtam magam.

Amikor a beszédem befejeztével körülnéztem, észrevettem, egy magas, barátságos külsejű idősebb asszony helyeslőleg bólogat. Ezek után csakis hozzá intéztem a szavaimat. Ő volt Kiucsi Kio.

A többi asszonyból azonban értetlenség és hidegség áradt. Azt éreztették velem, mintha mélyen az ő szintjük alatti lény volnék, és mintha a gésák meg sem érdemelnék, hogy valaki komolyan meghallgassa őket. Mialatt beszéltem, folyton egymás között pusmogtak és nevetgéltek. Noha beszéd közben folyton

a könnyeimmel küszködtem, az volt az érzésem, oda sem figyelnek, mit mondok. Ezért voltam annyira hálás Kiucsi asszonynak, amiért a szemembe nézve fejbólogatással jelezte, hogy figyel rám.

Később jó barátaink lettünk.

Egymagamban harcoltam e hölgyek kardcsapásai ellen. Ők azonban ügyesen fogalmazva érveltek a véleményük mellett, úgyhogy tehetetlenné váltam velük szemben. Minden erőfeszitésem sikertelen maradt. Kiucsi asszony kivételével valamennyien a vendéglátóhelyek bezárása mellett érveltek.

Bármennyire igyekeztem is az igazság mellett érvelni, az nem ért többet, mintha szárításra fölakasztott szardíniahalak közben a fogukat csikorgatták volna.

Mit tehetnék vajon még?

Akkoriban az amerikai főparancsnokság mondta ki mindenben az utolsó szót.

Ezért a főparancsnoksághoz fordultam.

Először a munkaügyi osztály vezetőjét akartam fölkeresni, hogy megkérjem, szerezzen munkát annak az egynegyed millió asszonynak, akik elvesztenék a munkahelyüket, és emiatt sokan éheznének vagy öngyilkosok lennének. Úgy gondoltam, értelmesen meg tudom magyarázni a problémát az osztályvezetőnek, hiszen magam is érintett vagyok a dologban. A munkaügyi osztály a főparancsnokság gazdaságtudományi főosztályának a keretében működött és James K. volt a vezetője. Vajon hajlandó lesz-e fogadni? Féltem attól, a titkárnője rövid úton eltanácsol és még csak nem is beszélhetek vele.

Mégis sikerült bejutnom hozzá. Nagyon vonzó férfi volt, Johnny Weissmüllernek, Tarzan Japánban nagyon népszerű alakítójának intellektuálisabb és barátságosabb külsejű hasonmását láttam benne.

Nagy hévvel adtam elő a mondókámat és meggyőző szavakkal ecseteltem, milyen katasztrofális következményekkel járna, ha a büfék és teaházak bezárása mellett döntenének. Japánban jelenleg csak nagyon kevés az iskolázott nők száma, viszont negyedmillió asszonynak kell a két keze munkájával eltartania a szüleit és a gyermekeit, miközben egyikük sem tudja, hazatér-e valaha a férje. A bezárás mellett kizárólag a magasan iskolázott nők kardoskodnak, akik mellett én nem rúghatok labdába. Ezért fordulok kéresemmel a főparancsnoksághoz.

K. úr szemei egész idő alatt jóságot sugároztak felém és több ízben helyeslően bólintott. Ez bátorságot öntött belém és bizakodással töltött el. Elmondtam azt is, hogy tüntetést szerveztünk a teaházak bezárása ellen.

A találkozó Karamuszoriban történt, a menet onnan indult el. Menet közben egyre több, a gyermekét a hátán hordó asszony csatlakozott hozzánk, egy táblával a kezemben én jártam az élen. A nézők közül sokan a köszönetüket fejezték ki és bátorító szavakat kiáltottak felénk. Amire a Toranomom közelébe értünk, már vagy nyolcvan voltunk a menetben. Ezt is elmondtam K. úrnak.

Fényképeket is mutattam a menetről. Csupa olyan asszony volt a menetben, aki vagy a hátán, vagy kézen fogva vitte a kisgyermekét. Valamennyien nagyon komoran néztek maguk elé.

K. úr részvétellel vetette rám kék szemeit.

– Nagyon sajnálom a történeteket. Majd igyekszem, hogy ne okozzak önnek csalódást.

Mialatt a hivatali szobában tartózkodtam, többször nyitottak be kíváncsi fiatal tisztek, sőt civilek is. Nyilvánvalóan ritkán történt meg, hogy egy kimonós fiatalasszony látogassa meg a munkaügyi hivatalt.

Ezt követően makacsul minden nap fölkerestem K. urat.

Egy alkalommal meghívtak a Simbasi-beli Gésa Egyesület egyik gyűlésére, ahol vendégként megjelentek az akaszakai Nakagava teaház, valamint a janagibasibeli Inagaki, Kameszei és Riukotei teaház főnöknői is.

Részletesen beszámoltam nekik arról, amit addig végeztem:

– A munkaügyi osztály vezetője nagyon kedvesnek és segítőkésznek látszik, de türelmeseknek kell lennünk. Ne felejtsük el, a tervezett törvény nemcsak a Simbasiban, hanem az Akaszakában és Janagibasiban működő, sőt végső soron az ország összes teaháza és vendéglátó intézménye szempontjából döntő fontosságú.

Nagyon büszke voltam, amikor a teaházak főnöknői dicsérettel halmoztak el azért, amit tettem és megkértek, továbbra is képviseljem az ügyüket. A probléma végül számunkra kedvezően oldódott meg.

Ezzel kapcsolatban a következő apró epizód jut eszembe. A szőke lófarkat viselő fiatal Mrs. Right a Washington-Heights iskolában a modern táncokat oktatta. Filigrán termetű, rendkívül hajlékony nő volt, mindig vagy sortot, vagy tornanadrágot viselt. Jó kedélyű, rokonszenves nő volt.

A férje a Stars and Stripes – az amerikai hadsereg lapja – főszerkesztője volt. A felesége révén vele is jó kapcsolatba kerültem. Egy alkalommal meghívtak egy kerti ünnepélyükre, amelyen több amerikai barátjuk is megjelent. A férj a vacsora végeztével jelentős pillantást vetett rám és ezt kérdezte:

– Meséljek magának valamit?

– Mit akar elmesélni?

A férj és feleség jelentős pillantást váltott egymással.

– Jim valami érdekes dolgot mondott el nekünk. – Jim a főparancsnokságon dolgozó, általam már említett K. úr volt.

– Délelőtt is, délután is fölkereste őt egy-egy japán nő.

Az egyik szocialista képviselőnő valóban fölkereste a főparancsnokságot, hogy megghiúsítsa a teaházak megmentésére irányuló akciót. A hölgy délelőtt látogatta meg K. urat, amellet kardoskodva, hogy a teaházakat és vendéglátóhelyeket mind be kell zárni. Délután viszont én jelentem meg a főparancsnokságon és a teaházak fennmaradása mellett érveltem. Még örülhettem, hogy nem futottunk egymás karjába a képviselőnővel.

K. úr a két látogatásról így számolt be Right főszerkesztő úrnak: – Délelőtt Japán egyik legintelligensebb asszonyának, a modern Japán egyik vezető politikusnőjének, délután pedig Japán egyik legbűbájosabb asszonyának a látogatását élvezhettem.

– Az intelligens nő K. asszony volt a szocialista párttól, a bűbájos nő Kiharu – fejezte be mosolyogva a történetet Right úr és egymásra néztek a feleségével.

Nem számítottam arra, hogy K. úrtól ilyen bókot kapok, mert kérvényezőként inkább nyomorúságosnak és levertnek éreztem magam. Annál inkább megörvendeztetett, hogy „bűbájosnak” minősített.

EGY ADOMÁNYOZÁSI AKCIÓ

Egy nap telefonhívást kaptam Kiucsi asszonytól. A képviselők azt tervezték, segélyalapot hoznak létre hadiárvaik részére és ehhez a segítségünket kérték. Minthogy nagyon kedveltem Kiucsi asszonyt, megígértem, mindjárt beszélek a kolléganőimmal és kérem a támogatásukat.

A háború utáni időkben sok gyermek élt Ueno, Aszakusza és Ginza aluljáróiban. Szüleik meghaltak, a házak, amelyekben azelőtt laktak, leégtek. A gyermekek kora az ötévestől a tizennégytizenöt évesig terjedt és nem volt hová menniük. Teljesen lerongyolódtak, koszosak, ápolatlanok voltak, de összetartottak és igyekeztek segíteni egymáson. Akadtak köztük olyanok, akik borotvapengéket szorítva az ujjaik közé, azzal vágják fel a nők táskáját vagy szatyrát, illetve a férfiak aktatáskáját vagy zsebét. Ezután ügyesen kiemelték onnan a pénzt.

A felnőtt zsebtolvajokkal ellentétben nem volt szükségük különleges trükkökre, mert gyermekek lévén, nem keltettek gyanút senkiben. Egyesek már hatéves korukban letehettek volna a zsebmetszési mestervizsgát.

Koszosan és bolhákkal tele ódöngtek az utcákon. Minthogy azonban mindenki el volt foglalva az élelem utáni saját hajszájával, senki sem törődött velük.

Az amerikai katonák után szaladva, így koldultak:

— No mama, no papa, no yen.

Az amerikai katonák jót nevettek ezen a nyelvtanilag helytelen, de világosan érthető szövegen.

Amikor Kiucsi asszony tervéről értesültem, rögtön beszéltem fiatal barátnőimmal, Sigenóval, Reikóval, Nanaeval és Macunóval, akik mind segítőkészek mutatkoztak. Bennük még lobogott az ifjonti lelkesedés. Az idősebb gésáktól nem lehetett elvárni, hogy kiálljanak az utcasarokra pénzt gyűjteni. A fiataloknak azonban nem volt ez ellen kifogásuk. Mindannyian szívből átérezték az utcán kóborló gyermekek nyomorúságát.

Kiucsi asszony arra kért minket, hogy az egyik hétvégén álljunk a Szukijabasi-hídra és ott délelőtt tizenegyétől délután háromig próbáljunk pénzt gyűjteni. Szerinte ott van a legnagyobb kilátás a sikerre, mert közel lévén az Aszahi Sinibun szerkesztősége, az egyik revüszínház, a Juraku-cso pályaudvar és egy kis park, bizonyára nagyon sokan fordulnak meg arrafelé.

A kitűzött időpont előtt tíz nappal elkezdtem erről beszélgetni a vendégeimmal:

— A következő hétvégén a hídon vagy a Juraku-cso környéki parkban pénzt fogunk gyűjteni a hadiárvaik számára. Kérem, jöjjenek el és adakozzanak maguk is.

— Mi is ott leszünk — jelentkezett Sigeno, Macuno, Reiko és Nanae. A vendégek mind megígérték, ők is eljönnek és adakoznak majd.

Ezeken a napokon délelőtt fél tizenegykor jelentünk meg a kijelölt helyen. Nem sminkeltük ki magunkat, csak egy kevés rúzszt tettünk az ajkunkra és egyszerű, nagyon apró mintázatú, vagy kreppselyemből készült kimonót vettünk fel. A polgári asszonyok többsége akkoriban még buggyos nadrágot hordott és az arcukon még a vereség miatti bánat tükröződött. Ez volt az oka, hogy fiatal barátnőim frissessége és lelkesedése még rám is, a valamivel idősebb asszonyra, nagy hatást tett.

A találkozó egy kávéházban volt, azt hiszem, Candle volt a neve. A gyújtóperselyek szétosztása után helyet foglaltunk az asztaloknál.

A tíz képviselő, aki a gyűjtést kezdeményezte, már várt bennünket. Minthogy a többségükkel a székházban már találkoztam, igyekeztem magam minél kisebbre összehúzni.

Kiucsi asszony barátságos, kerekded arca az ajtó melletti helyről mosolygott rám. A szokásos fekete felöltőjét viselte. A mosolya nagyon bátorítóan hatott.

– Köszönöm maguknak, hogy ilyen korán idefáradtak – üdvözölt bennünket Kiucsi asszony és mélyen meghajolt. Ez szinte zavarba hozott.

Az asztalon, amely mellett a hölgyek ültek, már kávéscsészék álltak. Amikor köszöntöttük őket, ők csak mereven ránk bámultak. Egyikük sem jelezte, hogy ülünk le melléjük és nem kínáltak meg kávéval sem. Egy rókastólát viselő hölgy azonban leereszkedő modorban a köszönetét fejezte ki nekünk.

Idegesen néztem a többi gésára. A leereszkedő viselkedés olyan fiatalokkal szemben, akik hajlandók egy nemes cél érdekében cselekedni, nem éppen helyénvaló.

A legfiatalabb gésa, Nanae dühösen nézte a hölgyet. Én azonban megőriztem az önuralmam.

– Nincs mit megköszönni. Noha sok dolgot nem értünk, megtesszük, amire képesek vagyunk – mondtam és meghajoltam.

A rókastólás hölgynek azonban még nem fogyott el a mondanivalója:

– Úgy látom, a segítők mind Simbasi-beli gésák – jegyezte meg.

Erre Kiucsi asszony válaszolt: – A gésák éppen azért jöttek el, noha sok más dolguk is van, mert segíteni akarnak. Kérem, fejezzék ki valamennyien a köszönetüket nekik – mondta.

Erre már sokkal jobban éreztük magunkat.

– Ez ugyanolyan magasan hordja az orrát, mint a nyakában fityegő róka – mondta mérgesen Sigeno.

Kiucsi asszony megjegyzésétől azonban ő is megjuhászodott:

– Kérem, üljenek közelebb egymáshoz, hogy mindenki elférjen az asztalnál. Kiharu kedves, kérdezze meg, ki kér kávé vagy teát.

Kiucsi asszony szavának súlya volt, így a hölgyek megkértek bennünket, üljünk az asztalhoz és megdicsérték a buzgalmunkat.

Egyhamar tizenegy óra lett, a piros szalaggal rögzített gyújtóperselyeket a nyakunkba vettük és elfoglaltuk a helyünket Szukibajasiban az Aszahi Kiadó székháza közelében.

Olyan távolságban álltunk fel egymástól, mint ahogyan az *Azuma*-táncoknál szoktuk.

Eközben futva megérkezett Kohiro nevű gésatársunk, aki már messziről

kiáltotta: — Elnézést kérek a késésért!

Amerikai barátja a saját kocsiján hozta őt közénk. Ezzel egyidejűleg egy vállalat három vezetője is megérkezett, akiket már régebről ismertünk, mert gyakran voltak bankettjeink vendégei.

Ilyeneket mondtak: — Ti aztán bátor leányok vagytok! — vagy — Micsoda szép látványt nyújtotok így egymás mellett! — Majd mindegyikük egy százjenest dobott a perselybe.

Ma már nem emlékszem, hány százjenest gyűjtöttünk össze, akkoriban azonban tízezer jenért már egy barakkszerű házat lehetett vásárolni. A százjenesek mindenesetre ígéretes kezdetet jelentettek. Szó sem lehetett róla többé, hogy csak úgy csöndben álldogáljunk az utcán.

— Adakozzanak a hadiárvák javára! — kiáltottuk torkunk szakadtából oda mindenkinek, aki elhaladt mellettünk.

Különösen Nanaenak a *kijontoto*-stílusú éneklésen megedzett hangját lehetett a kórusból jól kihallani:

— Legyenek kedvesek hozzám és adakozzanak a hadiárvák javára! — mondta.

Odarohantam hozzá:

— Ha a hadiárváknak gyűjtesz, nem mondhatod, hogy legyenek kedvesek hozzád! — torkolltam le.

Kohiro nevetve jegyezte meg: — Nanae igazi gésa.

— Hát persze, ha az ember a hadiárváknak gyűjt, nem mondhat ilyeneket — nevette ki önmagát Nanae.

Gyűjtésünk ezek után zavartalanul folytatódott. Minthogy déltájban néhány további törzsvendégünk is meglátogatott bennünket, egészen jól elszórakoztunk. De nemcsak japánok adakoztak, hanem néhány amerikai újságíró és a főparancsnokság egyes tisztjei is, a kevésbé tehetősek, az alkalmazottak és a diákok is.

Sokan kérdezték: — Simbasi-gésák vagytok? — Hamarosan egész embergyűrű vett körül bennünket.

— Holnap is itt lesztek?

— Holnap is ilyenkor lesztek itt?

— Szabad egy fotót készítenünk rólatok?

A tömeg egyre nagyobb lett. Kezdtém aggódni.

Odasúgtam a leányoknak: — Idegeneknek ne adjátok meg a telefonszámotokat. — Nyugtalanított a tömeg, mert a fiatal gésák a számukra szokatlan környezetben nem tudták, miként viselkedjenek.

Amikor átnéztem az utca túloldalára, ahol a rókastólás hölgy és társnői gyűjtöttek, észrevettem, ott szinte senki sem adakozik, mindenki körénk tömörül.

A főparancsnokság tisztjei dzsipeken érkeztek. Olyan újságírók is adakoztak, akiket Gwen és Tiltmann révén ismertem meg. Ebédidő tájt maga Tiltmann is megérkezett és háromszáz jent dobott a perselybe.

Három óra tájban megszólalt Kiucsi asszony: — Mára elég volt, holnap délelőtt folytatjuk. Most pedig menjünk vissza a kávéházba, ahol reggel is találkoztunk.

— A viszontlátásra! — köszöntünk el az adakozóktól és a perselyeinket

visszavittük a Candle kávéházba. Azok annyira megteltek, hogy az utolsó bankjegyeket kézzel kellett beerőszakolnunk.

Először a képviselők számolták meg az adományait. Az ő perselyeikben főleg tízjenesek voltak. Akkoriban tíz vagy húsz jenért Ueno vagy Aszakusza környékén egy tányér gombóclevest, édes bablevest vagy *omocsi*-levest lehetett kapni. Tehát a tízjenesek is komoly értéket képviseltek.

A hölgyek ilyenekkel kérkedtek: — Majdnem négyszáz jent gyűjtöttem! — vagy — Majdnem hatszáz jent gyűjtöttem! A mi perselyeinkben szinte kizárólag százjenesek voltak, persze mellettük némi aprópénz is csörgött. Ám mindegyikben négy- és nyolcezer jen közti összeg volt.

A hölgyek ezen nagyon elcsodálóztak. Kiucsi asszony kedvesen megköszönte a segítségünket és ismét mélyen meghajolt előttünk.

A rókastólás hölgyre rá sem lehetett ismerni. Mosolyogva jegyezte meg: — Nahát, maguk sokkal többet gyűjtöttek, mint mi.

A siker fölötti örömünk határtalan volt. Ugyanis valahányszor kinyitottuk az egyik perselyünket, nem lehetett nem észrevenni a hölgyek meglepett felkiáltásait és irigy pillantásait.

Másnap egészen másképp viselkedtek, mint az előző napon.

— Köszönjük, amit a hadiárvak érdekében tettek. Nagyon sokat segítettek nekünk. — Még a rókastólás hölgy is barátságosan mosolygott ránk.

— De hiszen ezek rendesek is tudnak lenni — szólalt meg meglepetten Nanae és Sigeno. Kiucsi Kio népszerűsége azonban nagyot nőtt, úgyhogy sok fiatal Simbasi-gésa megfogadta, a legközelebbi választáson órá szavaz.

A gésák egyébként is szívesen jótékonykodtak. Amikor például Szavada Miki asszony megalapította a később híressé vált Elisabeth-Sanders árvaházat, az alapítványhoz a gésák komoly összeggel járultak hozzá.

Én még a háború előtt megismerkedtem Szavada asszonnyal és férjével, s amikor tudomást szereztem az árvaház tervéről, úgy éreztem, segítenem kell a létrehozásában. Ezért engedélyt kértem a Jukimura főnöknőjétől, hogy a vendégektől adományokat gyűjthessek. Kezdetben főképpen pelenkákból mutatkozott hiány, úgyhogy felkértem a tea- és gésaházakat, hogy gyűjtsék be a régi *jukatákat*, azaz gyapot házi- és fürdőköpenyeket, amelyeket azután továbbítottam az árvaháznak.

Amikor először jártam az árvaházban, még csak húsz gyermek tartózkodott ott. Kivétel nélkül az amerikai hadsereg fehér és fekete katonáitól származó gyermekek voltak.

Mind a mai napig nagy örömet jelent számomra, hogy némi segítséget adhattam Szavada asszonynak nemes munkájához.

A HÁBORÚS BŰNŐSÖK PEREI

Megkezdődtek a háborús bűnösök perei – Japán történetében először és remélhetőleg utoljára. A perek tárgyalásait a kortársak lehetőleg személyesen szerették volna végignézni. Nagy volt a tülekedés a jegyekért. Szerencsém volt. A bíróság a tárgyalásait Icsigajában tartotta és egy jó ismerősöm, a katonai rendőrség parancsnoka volt a bíróság mellé kirendelve. Az illető jól ismerte politikai nézeteimet és azt mondta, helyesen teszem, ha nem sajnálom az időt és végignézem a tárgyalásokat, mert sokat lehet a jövőre nézve okulni belőlük. Felajánlotta, hajlandó engem elvitetni a tárgyalásra és vissza is hozat. A per első napján egy fiatal katonai rendőrt küldött értem egy dzsippel. A tárgyalóterem előtt sajtókarszalagot tettem föl és beengedtek.

A tárgyalótermet színházszerűen képezték ki. Amikor végre megkezdődött a per, a vádlottak padját egy fényszóró világította meg. Ez lehetővé tette, hogy az amúgy is ismert arcoknak még az arcvonásait is meg tudjam különböztetni.

Úgy döntöttem, a tárgyaláshoz szerény blúzt és szoknyát veszek föl, hogy semmiképpen ne keltsek feltűnést.

Amikor ezt elmondtam az ezredesnek, élénken tiltakozott:

– Szó sem lehet róla, a tárgyalóteremben mind a vádlottak, mind az amerikai bírák valósággal ki vannak éhezve a szép színekre. Ezért vegye csak föl szépen az egyik gyönyörű kimonóját, hogy ezzel enyhítse a komor hangulatot.

Ebből a szempontból erősen különbözik az amerikaiak és japánok felfogása. Mi a tárgyalóteremben inkább egyszerű, és a hely hangulatához illő ruhában szeretünk megjelenni. Harmincöt esztendővel ezelőtt még nagyon fiatal voltam és az hiszem, elég feltűnő jelenség lehettem.

Naponta tehát rózsaszínű, világoskék vagy sárgászöld kimonóban várakoztam az autó érkezésére, amelynek a sofőrje a bírósági épület bejáratánál egy másik katonai rendőrnek adott át és ő vezetett oda a sajtó számára fenntartott helyek egyikére.

Majd a szívem szakadt meg, amikor a bíró vagy az ügyvédek néven szólították a vádlottakat, hiszen mindegyikük neve ismerős volt előttem: Jonai Micumasza, Simada Sigetaro, Sigemicu Mamoru, Togo Sigenori, dr. Okava Somei és még sokan mások.

Dr. Okava szerelmét jól ismertem, mert a háza az utcánkban állt. Dr. Okavával is gyakran találkoztam. Ezért valósággal sokkolt a tárgyalóteremben való jelenléte. Amikor egy fiatal katonai rendőr kivezette a teremből, nem tudtam visszafojtani a sírásomat.

Ezzel kapcsolatban szeretnék még valamit elmondani a rendőrezredesről, mert szerintem erről minden japánnak tudomást kell szereznie. Igazán jószágos ember volt, mert nemcsak a heti adagját, hanem katonai boltokban vásárolt viszkít, csokoládét és cigarettát is adott a japán háborús bűnösöknek.

Icsigájában nagyon sok japán vádlottat tartottak fogva, akiket ő igyekezett a lehető legjobban ellátni.

Amikor Todzso tábornok családjának konzerveket és tejport vitt, olyankor mindig elkísértem. A háború után az utak olyan kátyúsak voltak, hogy az ember még a dzsipben is majdnem leharapta a nyelvét. Arra is emlékszem, hogy első látogatásunk alkalmával folyton kérdezősködnünk kellett, annyira eltévedtünk.

Az ezredes számára én jobb vezetőnek bizonyultam, mint a többi japán vagy amerikai tolmács. Ennek az volt az oka, hogy nem voltam érdekelt a perekben és nagyon jól tudtam titkot tartani.

Todzso tábornok a háború előtt nem tartozott az ismerőseim közé. Az első részben elmondtam: a szárazföldi hadseregben nem ismertem ki magam, mert Simbasit inkább a tengerészisztek látogatták, a hadsereg tisztjei Akaszakát részesítették előnyben. Todzso asszonnyal azonban találkoztam tamagavai házában. Olyan szép volt, mint a Heian-korszak (794-1185) klasszikus szépségei.

Engedélyt kértem az ezredestől, hogy Sigemicunak, Jonainak, Simadának, Togónak és másoknak némi édességet, rizs-süteményeket és egy kis zöld teát vihessek. Csak néhány percre engedett be hozzájuk, de már a rács mögötti megpillantásuk is elég volt ahhoz, hogy könnyeket csaljon a szemembe, úgyhogy szinte nem is láttam őket. A visszafojtott zokogástól még rendesen köszönteni sem tudtam őket.

Az ezredes így jelentett be nekik: — Itt van Kiharu. — Közben észrevétlenül átadta nekik az én édességeimet és az ő viszkijét és cigarettáit.

Togo asszony tudomásom szerint német nő volt. Egy fogadáson bemutatott neki és úgy vettem észre, mintha megismerne.

A mandzsu császár elleni per nagyon felizgatott. Olyan sovány volt, mint egy paszulykaró és úgy beszélt, mint egy harmadosztályú gésa, akit hozzákényszerítenek egy olyan pártfogóhoz, aki eltaszítja őt. Ez persze csak az én véleményem, ezt megelőzően azonban férfiasabbnak és őszintébbnek képzeltem őt.

Az ezredessel nagyon sokféle témáról folytattam beszélgetéseket.

— Háborúk idején természetes dolog, hogy a haza iránt lojálisak vagyunk — mondtam. — Ha valakit halálra ítélnék azért, mert hű marad a hazájához, engem is fel kellene akasztani, mert én is csináltam ezeröltéses öveket, a mezőn fenyőgyökereket ástam ki és buzgón küldtem a frontra csomagokat. Miért nem kerülök én is tömlőcbe? Nem lehet az embereket azért halálra ítélni, mert azt akarták, az országuk győztesen kerüljön ki a háborúból, és ennek érdekében cselekedtek is... — Elsírtam magam és az ezredes meghatottan így válaszolt:

— Én nem akarok senkit sem megölni. De ahhoz nincs hatalmam, hogy változtassak a viszonyokon. I'm sorry. Bocsásson meg nekem.

Kék szemei közben könnyekkel teltek meg és úgy kért bocsánatot, mintha ő egymagában volna felelős a „viszonyokért”. Mélységesen meg vagyok róla győződve, nem akadt még egy amerikai, aki olyan emberségesen bánt volna a hadifoglyokkal, mint ő. Erről sajnos csak kevés japánnak van tudomása.

A FÉRJEM HAZATÉR

Noha még a háború befejezése után három-négy évvel is tértek haza hadifoglyok, még nem érkezett meg mindenki, akit hazavártak. Már nem hangoztatták úton-útfélen, mint annak idején a háborúban, hogy a hazáért mindenkinek örömmel kell feláldoznia az életét. Annak ellenére történt ez, hogy igen nagy volt az elesettek és a háborús rokkantak száma.

A földalatti vasút folyosóin és szinte minden templom és szentély bejárata előtt sort álltak a karjukat vagy lábukat vesztett hadirokkantak és elrongyolódott kimonóikban alamizsnáért könyörögtek.

Ezzel párhuzamosan addig elképzelhetetlen tragédiák sorozata következett be. Egy négygyermekes asszony, azt hívén, hogy a férje elesett a háborúban, férjhez ment a férje öccséhez. Alighogy megvolt az esküvő, egyszerre csak betoppant a holtnak hitt férj. Ám az is előfordult, hogy az asszony hűségesen várta haza a férjét, gondoskodott az idős szülőkről és a gyermekekről, ám a férj egyszer csak egy kétgyermekes indonéz nővel együtt tért haza. Egyik eset sem volt ritkaság.

Minthogy a kapituláció után az élelem megszerzése foglalta el az első helyet a szükségletek között, a rend és az erkölcs veszélybe került. Mindenki már csak a legszűkebb baráti körében bízhatott.

Mindenhonnan a legfurcsább híreket lehetett hallani.

Kemény munka árán sikerült elérnem, hogy nagyanyámat, anyámat és a kisfiamat sikerüljön Uravába felhoznom, és ne kelljen többé azon az életveszélyes vonaton hozzájuk leutaznom.

Ha rajtam múlt volna, inkább Tokióba hoztam volna őket, de az élelmiszerek szűkössége miatt még mindig tilos volt Tokióba beköltözni. Uravából azonban sebesvonattal lehetett bejutni Tokióba, ami nagy könnyebbséget jelentett számomra.

A barátaim támogatásának hála, később mégis sikerült a családomat Tokióba juttatnom. Sinagavában vásároltam egy kis házat és ott laktunk. Hosszú idő után először lélegezhettünk fel.

Alighogy Uravába költöztettem a családomat, nagy meglepetésemre levél érkezett Oszakából az apósomtól. Ebben azt az óhaját fejezte ki, hogy szeretné látni az unokáját.

Rögtön megfejtettem a titkot: férjem lassan hazatér és az apósomra nagyon rossz fényt vetne, ha kiderülne, egész idő alatt nem törődött velünk. Azt a látszatot szeretné kelteni, mintha a menyével és az unokájával az egész idő alatt törődött volna.

Ennek ellenére elvittem a kisfiamat Oszakába.

A férjem hűgának volt egy, az én fiammal nagyjából egykorú kislánya. A család nemtörődömségét megbocsátva, nagy örömmel vártam a férjem hazatértét. Születi furcsa módon még csak meg sem említették a nevét.

Amikor egy nap az oszakai helyi újságot olvastam, észrevettem a Takarazuko revüszínházban dolgozó rendezőnő, Nakanisi Takeo nevét. Az anyja és a nagymama nagyon jó barátok voltak és tizenkét éves koromban egy értékes *samiszent* kaptam az idős hölgytől ajándékba.

Amikor az újságban elolvastam a rendezőnő nevét, rögtön fel akartam őt hívni. Azt is el akartam mondani, hogy van egy kisfiam. Ezért elindultam a szomszédokhoz, hogy telefonáljak.

Közben eszembe jutott, az apósom mindig azzal kérkedett, milyen jómódú az Ota család. De ha olyan jómódúak, mint állítja, akkor miért nincsen saját telefonjuk? Azt megértettem volna, hogy a háború után nehéz telefonhoz jutni, de a háború előtt ennek aligha lett volna akadálya... Felhívtam tehát a Nakanisi-családot.

Takeo és a felesége jött a telefonhoz. Nekik is volt egy kisfiuk, aki valamivel idősebb volt, mint az enyém. Megtudtam tőlük, hogy Takeo anyja, akivel olyan szívesen találkoztam volna, röviddel a háború előtt meghalt. Meghívtak, keressenem fel őket és megígérték, elém jönnek a pályaudvarra. Elfogadtam barátságos meghívásukat, másnap délután meglátogattam őket.

A telefonbeszélgetés közben a háziasszony egész idő alatt a tolóajtó mögött állt és hallgatózott. Minthogy a beszélgetés nem volt bizalmas jellegű, nyíltan megbeszéltem meghívóimmal, hogy másnap hány órakor találkozunk a Hanku-vonal megállójában.

Ennek a beszélgetésnek furcsa következmények lettek.

Forrón várt férjem végre hazatért. Nem jött egyenesen haza, hanem előbb megszállt egy kobei szállodában. Ezt nagyon furcsának találtam. Nem kellett azonban sokáig törnöm a fejemet, hogy ennek mi az oka. Ugyanis nem egyedül, hanem egy húszéves örmény nővel – ezzel együtt dolgozott a burmai főkonzulátuson – és két, természetesen keverék gyermekével jött haza.

Az asszony nagyon fiatal és nagyon szép volt. A férjem azt mondta neki, a kisfiunk (aki egyúttal az örököse) tulajdonképpen a húgának a fia. Egy filmben, mint a megcsalt feleség, valószínűleg zokogva omlottam volna össze. Én azonban annyira megdöbbsentem, hogy még sírni is elfelejtettem.

Férjem távollétének egész ideje alatt attól féltem, hogy elesett, megsebesült vagy megbetegedett. De azt, hogy azalatt, amíg én minden erőmet megfeszítve gondoskodtam a családomról, ő élte a világát és még két gyermeket is nemzett és így jött haza, azt már nem tudtam lenyelni...

Hogy mekkora csalódások érhetik az embert! A férjemről el sem tudtam képzelni, hogy ilyesmire képes legyen. Azt hittem, én vagyok az egyetlen nő az életében. Azt hittem, ő is olyan szenvedélyesen várja azt a napot, amikor engem és a gyermekét a karjába szoríthat, mint én.

Az újságokban szinte naponta jelentek meg hírek olyan férjéről, akik asszonnyal és gyermekkel tértek vissza a tengerentúlról. Nekem azonban álomban sem jutott volna eszembe, hogy ez velem is megtörténhet.

Inkább megdöbbsentnek, semmint boldogtalannak és csalódottnak éreztem magam.

– Hogy a tekintélyünk ne csorbuljon, legidősebb fiunk feleségeként a fiadat a mi házunkban fogod fölnevelni. Ő a trónörökös, a nemzetségünk

fenntartója. Kazuo Kobében lakik majd és hetente egyszer meglátogat majd téged és a fiát. Az asszony fehér nő és családunk tekintélyének ártana, ha itt laknék — jelentette ki ellentmondást nem tűrő hangon apósom.

Az anyósomtól megtudtam: az apósom a hencegése ellenére nem olyan jómódú, mint amilyennek mondja magát. A valutareform és a vagyonadó elvitte vagyonának tetemes részét. Az apósom ezért egész komolyan javasolta, hogy a család tekintélyének megőrzése érdekében a férjem éljen Oszakában a fehér feleségével és hetente egyszer látogasson meg bennünket.

— Vajon képes lesz-e a fiad két háztartást fenntartani, Apa? Vállalhatod-e ezért a felelősséget? — kérdeztem.

— Nos, te szerencsére nagyon jól tudsz angolul és Oszakában is vannak amerikai katonák. Ezt vedd figyelembe. Vállalj az amerikaiaknál munkát és neveld fel nálunk a fiadat. Kazuo majd gondoskodik a másik asszonyról és a gyermekeiről. Ez volna a legegyszerűbb megoldás. Kifelé fenn kell tartanunk a családi látszatot. Remélem, egyetértesz?

A férjem tehát Kobében lakik majd és én hetenként egy alkalommal kölcsön kaphatom őt. Ráadásul a családomat tolmácsolással én tartsam el. Micsoda kellemes megoldás! Mármost az Ota család számára! Kezdttem azon gondolkodni, vajon az apósomnak ki van-e mind a négy kereke.

Az anyósomnak elég esze volt ahhoz, hogy a vita közben a háttérben maradjon. Meglepő volt számomra, hogy Japánban még mindig milyen erősek a családi kötelek a szülők, gyermekek és testvérek között.

Az egész családból senki sem állt a pártomra. Az anyósom, akiben annyira bíztam, a fia mellett foglalt állást. A fiatal sógornóm számára is a bátyja volt a fontosabb.

Ragaszkodtam hozzá, hogy találkozni akarok Kazuóval. Nyomorúságom okozójával négy szemközt akartam beszélni. Az eszembe sem jutott, hogy térdre vessem magam előtte és úgy adjam elő a panaszaimat. Engem csak az érdekelt, milyen képet vág majd, ha a szemembe kell néznie.

Régebben annyira szerelmes volt belém, hogy amikor Indiában tartózkodtunk, gyakran még a hajamat is ő mosta meg... Másnap megjelent Kazuo.

Olyan képet vágott, mint egy gyermek, akit csínytevésen kaptak rajta és most egy kissé zavartan várja, hogy megdorgálják érte.

Az apja azonnal kettőnk között foglalt helyet. Eredetileg arra számítottam, majd tapintatosan magunkra hagy bennünket. Ő azonban bizonyára vigyázni akart arra, hogy a fiának a megbeszélésünkből semmilyen hátránya se keletkezzék.

Velem ellentétben a férjem egészségesnek, jól tápláltnak és megelégedettnek látszott.

Zavartan nevetgélt: — Jól nézel ki.

Egyszerre csak kezdtem komikusnak látni a helyzetet.

— Te aztán szép dolgot követtél el — válaszoltam.

— Tudomást szerezve arról, hogy Tokiót lebombázták, azt hittem, te és a kisfiam meghaltatok — válaszolta hűvösen.

Később tudtam meg, az esküvő egészen hivatalosan zajlott le, a rokonság és a jó barátok jelenlétében. Az ara fehér menyasszonyi ruhát és fehér fátylat

viselt.

Az olyan férfi, aki csak hiszi, hogy a felesége és a gyermeke meghalt, de ennek nem jár utána, hanem egyszerűen új asszonynak esküszik örök hűséget, szerintem csakis megvetést érdemel.

A férfiakkal általában nagy szerencsém volt, a férjemben azonban nagyot csalódtam. A férfiakat illetően ő volt az egyetlen melléfogásom.

Egyszerre csak nagyon mérges lettem. Szerencsémre az apósom ott ült közöttünk.

– Amióta 1942 őszén elutaztál Burmába, oszakai családotól egyetlen fillért sem kaptam. A kisfiunk születésével és neveltetésével kapcsolatos összes kiadást én egyedül álltam.

– Ennek a rossz viszonyok voltak az okai. Azért nem küldtem neked pénzt, mert úgysem érkezett volna meg – vetette közbe leereszkedően az apósom. Én még mindig nem tértem magamhoz a megdöbbenéstől és csak szótlanul néztem egyikükről a másikukra.

Szerintem a szeretetnek férj és feleség között kölcsönösnek kellene lennie. Ha egy férfi már nem szeret, nem akarom magamat a nyakába varrni. A férjem még csak most tért haza és amikor viszontlátott, nem akart sem rólam, sem a fiatal feleségéről lemondani. Ezt nagyon önző viselkedésnek találtam.

Általában szeretek megértő lenni, de hogy teljesítsem apósom elvárásait és megelégedjek férjem heti egyszeri látogatásaival és közben magamat és a kisfiamat én magam tartsam el, arra nem voltam hajlandó. Ráadásul sohasem voltam szenvedélyesen szerelmes a férjembe.

Minél tovább beszélgettem a férjemmel és az apósommal, annál inkább elbeszélünk egymás mellett, úgyhogy egyre inkább csak mérgelődtem. Márpedig az időm értékesebb volt annál, semhogy mérgelődéssel tölthessem. – Szó sem lehet arról, hogy Oszakában maradjak, dolgozzam és ellássam a családomat, miközben a férjemet csak hetente egyszer látom – tiltakoztam.

– Ez a gésák gondolkodásmódja. Légy tisztességes és hű feleség, maradj Oszakában és neveld fel a fiadat – vágott vissza az apósom.

Az apósomnak eszébe sem jutott, hogy a sajnálkozását kifejezze amiatt, hogy olyan sokáig hiába vártam haza a fiát, miközben az odakint hűtlenül viselkedett.

Ezek után elegendő volt az egész pereputtyból. Néhány nappal később elhamarkodottan – a fiam nélkül – visszatértem Tokióba.

Később jutott eszembe, helyesebb lett volna, ha a fiamat rögtön magammal viszem. Tokióban azonban már nagyon vártak és egész sor banketten és fogadáson kellett részt vennem.

Amikor megmondtam, visszamegyek Tokióba, az apósom ezzel vágott vissza:

– Csinálhatsz amit csak akarsz. Azt azonban tudjuk, még itt is telefonáltál egy férfinak és találkozózt beszéltél meg vele.

Eszembe jutott, hogy a szomszédasszony kihallgatta, amikor a Nakanisi-családnak telefonáltam és hallva, hogy „ekkor és ekkor találkozunk a Hankiu-állomáson”, bizonyára rögtön az apósomékhöz futott és mindent elmondott nekik, amit hallott. Élénken el tudtam képzelni, amint ezt mondja nekik: – A maguk menyé egy férfinak telefonált és találkozózt beszélt meg vele.

Nem volt sok kedvem magyarázkodni, csupán ennyit mondtam:

– Egy olyan hölgyel akartam beszélni, akit gyermekkorom óta ismertem és a telefonhívás során megtudtam, az illető már meghalt. A fiával beszéltem meg találkoztát, hogy a lakásában füstölő rudacskákat égessenek el az emlékre. Fogalmam sincs, micsoda izzó színekkel ecsetelte nektek a szomszédnő ezt a beszélgetést. Én nem vagyok olyan erkölcstelen alak, mint a fiatalok. Nem érdekel, mit gondoltok rólam, csináljatok, amit akartok. Én mindenféleképpen elutazom.

Előre fájt a szívem, mekkora rémületet és gondot okoz majd a férjem története elsősorban a nagyanyámnak, de tokiói barátaimnak is. Nagyon sajnáltam a fiamat is, aki valószínűleg hangos zokogásban tör majd ki, ha észreveszi eltűnésem...

Már említettem: az anyósom a vita folyamán láthatatlanná vált. Nagyon okosan tette. Amúgy sem lett volna hozzá ereje, hogy szembeszálljon a férjével. Inkább betegséget színlelt és meg sem jelent a sorsdöntő beszélgetésen. Az öreg egymaga döntött el mindent. A férjem jó viszonyban volt az apjával, aki mindig igyekezett úgy elrendezni a dolgokat, hogy az a fiának előnyös legyen.

Tokióba megérkezve annyira szégyelltem magam, hogy a történetet senkinek sem mertem elmondani. Különben sem hinné el senki, hogy a férjem egy húszéves szépséggel és két keverékvérű leánnyal tért vissza. Akkortól kezdve mindenkinek azt mondtam: a férjem Burmában meghalt... Én magam öltem meg őt.

Ma már inkább mulatságosnak, mint szomorúnak tartom a történetet, úgyhogy inkább nevetek, mint sírok rajta.

A fiacskámat azonban az oszakai családtagoknál hagytam. A nagyanyám a szemét kisírta miatta.

– Hogy tehetted olyat, hogy a kicsi fiadat olyan szívtelen embereknél hagyadad? – tette a szemrehányásokat. – Rossz anya vagy.

Nagyanya születése óta nagyon oda volt a dédunokájáért. Öreg lévén, már nem sok emberről akadt gondoskodni valója, így aztán éjjel-nappal a dédunokáján járt az esze. Az ijedtségtől majdnem elállt a lélegzete, amikor megtudta, miként tért haza.

Éppen akkoriban költöztettem át őket Uravára és a mindennapi teendők még nem váltak szokványossá. Minthogy azonban a nagyanyám következetesen szívtelen anyának nevezett, végül elhoztam a fiamat Oszakából. Tulajdonképpen attól féltem, a „trónörököszt" nem kapom meg egykönnyen, és szinte csalódást éreztem, amikor az erre az esetre előre kidolgozott taktikámat nem kellett bevetnem. Az Ota-családnak ugyanis semmi kifogása nem volt ellene.

Amikor hazavittem a kisfiamat, anyám és nagyanyám egészsége szinte egy csapásra helyreállt, pedig előtte sokat panaszkodtak. Mivel láttam, mind a ketten nagy odaadással gondoskodnak a kisfiamról, nyugodtan belevetettem magamat a munkába.

Jóval később tudomást szereztem arról, hogy az örmény nő igen nagyot csalódott Japánban. A férjem ugyanis azzal kábította, hogy milliomos, a háború után azonban még a napi betevő falat megszerzése is nehéz volt.

Viszont nem volt hajlandó a férjéért és a gyermekeiért feláldozni magát. Férjhez ment egy angol üzletemberhez és a két gyermekét két különböző gyermektelen házaspárnak adta örökbe. Utána elutazott Londonba.

Ota Kazuo szerencséjére Iida asszonyon, rajtam és még néhány ismerősön kívül senki sem tudott róla, hogy bigámiát követett el. A későbbiekben egy egyetem rektora lett és onnan ment nyugdíjba. Pedagógiai tevékenységét rendjellel tüntették ki és én mindvégig irigyeltem a sikereit. Velem és a kisfiával sem akkor, sem később egyáltalában nem törődött. A fiam később szeretett volna vele találkozni, ám a második feleségre és leányára való tekintettel nem engedték be a lakásba. A fiam az apjával csupán egyetlen egyszer, a húgának a házában találkozott. Én hiába kértem őt, ne akarjon találkozni az apjával, nem hallgatott rám és a maga feje után ment.

Nyugodtan mondhatom, a férjem volt a legjellemtelenebb férfi, akivel életemben valaha találkoztam.

TANÁRNÓKÉNT DOLGOZOM...

Egy újságkiadó bankettjén egy elegáns ruhát viselő középkorú hölgynek mutattak be. Rajta kívül még két újságíróval és a főparancsnokság két-három főtisztjével is megismerkedtem. Elsődleges feladatom az volt, hogy Miss H.-ről gondoskodjam. Ha egy banketten hölgyek is megjelentek, a gésáknak először őket kellett kiszolgálniuk.

Miss H. a Washington-Heights általános iskola igazgatónője volt. Az iskola közel volt a tisztek családjainak a lakásához. Az iskola később az olimpiai falu része lett.

Régebben itt volt a Jojogi-gyakorlótér, amely jókora területet foglalt el. Később beépítették, százával húzták fel a családi házakat a főparancsnokság tisztjei számára. Ennek megfelelően az iskola is jó nagy volt.

Japánban nők aligha lehettek iskolaigazgatók. Miss H. egyáltalában nem olyan volt, ahogy az oktatókat elképzeltem. Szőke hajú és csinos volt, ízléses kék kötött ruhát viselt, hozzá színben illő fülbevalót, karkötőt és nyakláncot hordott és lakkozta a körmeit.

A bankett közben hagyományos táncokat adtak elő a gésák, amelyekhez én fűztem magyarázatot.

Magyarázat közben Miss H. szép kék szemét állandóan rám függesztette. Minthogy a japán táncok nagyon szimbolikusak és erősen stilizáltak, végezetül megkérdeztem tőle, mindent jól megértett-e. A válasza igenlő volt: mindent jól megértett. Sőt meg is dicsérte az angol kiejtésemet. Mint mondta, a japánoknál egészen ritka az a tiszta, világos kiejtés, ahogyan angolul beszélek.

Ezután megkérdezte, nem volna-e kedvem az iskolájában tanítani. Kérése valósággal megdöbbenett:

– Tanárnő legyenek? Oktassak?

– Hiszen maga esténként dolgozik csak. Az oktatás nagy részt délelőtt folyik és legkésőbb délután három órakor befejeződik.

– De hiszen én előzőleg gésa voltam.

– Na és? – volt Miss H. válasza.

Ez nagyon meglepett, mert a gésa múltam miatt már gyakran voltak rossz tapasztalataim. Az igazgatónőt ez azonban láthatólag nem izgatta.

A háború előtt egy művészeti iskolában (ma ez az Állami Művészeti Akadémia) már tanítottam.

Akkoriban törzsvendégem volt két *nihonga*-oktató, Ivata Szentaro és Simura Tacumi. Ők felkértek arra, hogy tartsak előadást az iskolában:

– Kiharu, a mostani diákok a kimonókat úgy festik, mintha jobb oldalt csukódnának és arról fogalmuk sincsen, hogyan néz ki egy *hakama*. Gyere, tarts nekik előadást, milyen az eredeti japán ruházat.

Az előadásra elvittem a szemléltető anyagomat. Ez egy barnás *osima*-kimonóból, egy kreppvászomból készült *odzsija*-kimonóból és apró

mintás selyemből készült *juki*-kimonóból állt. Elmagyaráztam a kimonók szabás- és varrásmódját és hangsúlyoztam, ezek mind általánosan hordott, mindennapi ruhadarabok és nem díszruhák voltak.

A második előadáson kölcsönkértem néhány parókát Okajonétól és elmagyaráztam, milyen frizurákat hordtak a férjes nők és a hajadon leányok, a gésák, a szamuráj-feleségek és a polgári asszonyok.

Hetente egyszer tartottam előadást. A második előadástól kezdve a terem mindig zsúfolásig megtelt.

Az előadássorozatot azonban hirtelen leállították. Állítólag azért, mert a diákoknak és a mai tanerőknek az volt a véleményük, nem szabad egy gésát a tanári dobogóra eresztetni olyan helyen, ahol kellő számú hozzáértő tanerő áll rendelkezésre. Ez szentségtörésnek számított.

A háború után hasonló dolog történt velem egy nagy kórházban. A kórházigazgató helyettese, akinek nagyon tetszett a tanítási módszerem, angol tanfolyamot szervezett egy orvoscsoport számára, amely részt óhajtott venni a következő évben tartandó orvos-kongresszuson. A tanfolyamot lemondták, mert nem akarták, hogy egy volt gésa oktassa az orvosokat.

Ha a főorvosnak sikerült volna keresztülvinnie az akaratát, a rossz nyelvek bizonyára rögtön azt pletykálták volna, hogy azért kaptam meg a megbízatást, mert a főorvos szeretője voltam. Pedig az én módszeremmel gyorsabban megtanultak volna angolul, mint a hivatalos nyelvoktatóktól.

Mínt hogy Japánban a saját honfitársaimtól mindig megaláztatásokat kellett elszenvednem gésa-múltamért, örömkönnyek szöktek a szemembe, amikor kiderült, Mis H. valóban alkalmazni akar az iskolájában. Nem vártam volna, hogy ellenvetéseimre csupán „Na és?” lesz a válasza.

A „japán kultúra” oktatójaként délelőtt kilenctől déli tizenkettőig dolgoztam. Origamit, ikebanát, babakészítést és táncot oktattam. Mínt hogy a fizetésemet dollárban kaptam, az egész szép összeget tett ki. A tanári értekezleteken a tanárok maguk mentek a kávéjukért vagy a teájukért. Volt gésaként ezt nem tudtam tétlenül nézni. Először az igazgatónőt, majd a helyettesét, majd rangsorban a tanárokat szolgáltam ki és én utolsóként foglaltam helyet az asztalnál.

Az igazgatónő ezután felhívta a figyelmet arra, milyen kecsesen végeztem el ezeket a teendőket. Elmondta, szerinte nem akad egyetlen amerikai nő sem, aki képes volna engem leutánozni. Azt is közölte, ez nyilvánvalóan annak a következménye, hogy „gésának” képezték ki. Felkérte a tantestületet, figyeljék meg jól a mozdulataimat és próbáljanak tanulni belőlük.

Az értekezlet végével a tanárok maguk szokták kinyitni az ajtót és minden különösebb ceremónia nélkül távoztak. Én azonban bevezettem azt a szokást, hogy elsőként én nyitottam ki az ajtót és megvártam, amíg mindenki kimegy. Utána én is távoztam és szép halkan becsuktam magam mögött az ajtót. Ezzel kapcsolatban is dicsérőleg emlegették „gésaként” kapott kiképzésemet.

Miss H. nagyon dicsérte kimonóim szépségét is. Mínt hogy ahhoz voltam hozzászokva, hogy a honfitársaim lenéznek, a legapróbb dicséret is nagyon jól esett.

Ennek nyomán elkezdtem azon gondolkozni, vajon nem várna-e rám boldogabb élet Amerikában, mint Japánban. Az amerikaiak társaságában

ugyanis fesztelenül jól éreztem magamat.

Japánok között, akik nagyon hajlamosak az embereket a rangjuk alapján megítélni, általában nem éreztem ilyen jól magam. Az iskolában mind az oktatók, mind a diákok nagyon melegszívűek voltak és nem a rangomat nézték, hanem a teljesítményemet méltányolták. Nagyon boldog voltam, hogy – a japán szokásoktól eltérően – itt senkit sem érdekelt, azelőtt ki és mi voltam. A Mitchell-családdal egy összejövetelem ismerkedtem meg és az ismeretségből barátság szövődött. Minthogy a kislányuk a fiacskámmal azonos korú volt, gyakran meglátogattam őket. Nagyon imponált nekik, hogy a kisfiam nagyon szépen fest. Egy ízben huszonnégy színes krétát és festőblokkot vásároltak neki az amerikaiak számára fenntartott üzletben. Akkoriban egy japán ilyesmiről legfeljebb álmodozhatott. Ezért lelkesen beszéltem meg a találkozózt a Mitchell-családdal a ginzai amerikai bolt előtt. A kereszteződésben a forgalmat egy amerikai katonai rendőr irányította. A forgalomirányításnak ez a módja akkoriban Japánban ismeretlen volt.

A katona a szokásos amerikai egyenruhát viselte és a két karját olyan bájosan tárta ki, mint egy balett-táncos miközben rendkívül kecsesen perdült meg a sarkán. Minthogy ezt a „forgalomirányítási táncot” nagyon érdekesnek találtuk, gyakran álltunk meg ott a fiacskámmal, hogy gyönyörködjünk benne.

Aznapra Mitchellék meghívtak bennünket ebédre. Minthogy a két gyermek az óvodában volt, azt beszéltem meg, az amerikai üzlet főbejárata előtt találkozunk. Én biztonságból valamivel a megbeszélte időpont előtt érkeztem és rózsaszínű kimonómban a kereszteződésnél várakoztam.

Egyszer csak előjött az üzletből Mr. Mitchell, kezében a fiamnak szánt festő holmikkal és elnézést kérve közölte, hogy a feleségének még van elintéznivalója az áruházban és később csatlakozik hozzánk.

Az áruház előtt állva arról beszélgettünk Mitchell úrral, milyen csinos volt a leánykája a legutóbbi iskolai ünnepeken, ahol kimonót viselt, a szőke haja a legújabb japán divat szerint volt feltűzve és napernyővel a kezében táncot lejtett a „Tarka napernyő” gyermekdalra (*Ehigasa*).

Miközben a bejárat előtt beszélgettünk, egyszer csak megállt előttünk két diák, akik a Todai Egyetem állógallérját viselték és erősen ránk bámultak.

– Milyen jól öltözöttek a mai utcalányok – jegyezte meg jó hangosan az egyikük.

– És az amerikai áruház előtt álldogálnak, hogy amiket fogjanak maguknak – tódította a másik.

– Elnézését kérem egy pillanatra – szóltam oda Mitchell úrnak és megfogtam az odébbállni akaró diákok karját.

– Legyenek szívesek egy pillanatra! – mondtam. A két diák zavartan nézett egymásra.

– Maguk a Todai Egyetem hallgatói? – kérdeztem.

– Igen, azok vagyunk.

Gyanakodva néztek rám.

– A kitűzőjük alapján ítélve, irodalmárok akarnak lenni. Angol irodalmat tanulnak? – kérdeztem. Igenlő választ kaptam.

– Az imént azt mondták, a mai utcalányok igen jól öltözöttek és az amerikai áruház előtt azért álldogálnak, hogy amerikaiakat fogjanak

maguknak – folytattam a faggatást.

Minthogy nagyon hangosan beszéltem, lassanként körülvettek bennünket az érdeklődő járókelők. Hiszen a ginzai amerikai áruház forgalmas hely volt.

– Ha maguk angol irodalmat tanulnak, meg kellene tudniuk különböztetniük az utcalányok angol kiejtését a helyes angol kiejtéstől. Egyébként Mitchell úrral a leányának az iskolai ünnepélyéről beszélgettem. Mivel maguk már jó ideje itt álldogálnak, bizonyára hallották a beszélgetést. Maguk merik azt mondani, hogy a Todai Egyetemre járnak? Kérem, tartózkodjanak a felelőtlen és igaztalan kijelentésektől. Követelem, hogy bocsánatot kérjenek tőlem. – Időközben meglehetősen sokan gyűltek körénk és a diákok elvörösödő füllel kértek bocsánatot.

– A Washington-Heights általános iskolában tanítom ennek az úrnak a kislányát. Már csak ezért sem engedhetem meg maguknak, hogy azt állítsák, amiket akarok fogni az áruház bejárata előtt. A jövőben jobban gondolják meg, mit mondanak.

A két diák villámgyorsan elkotródott. Éppen vissza akartam térni Mitchell úrhoz, amikor egy jól öltözött férfi megszólított:

– Elnézést kérek, de kezdettől fogva mindent láttam és hallottam. Rám nagy hatást tett ez a jelenet. Az embereket általában dühíti az ilyesmi, de csak keveseknek van merszük, hogy az illetőket felelősségre vonják és bocsánatkérésre kényszerítsék. Noha még fiatal, nagyon bátran viselkedett.

– Számomra az egész nagyon kellemetlen volt – kértem elnézést az úrtól.

Így ismerkedtem meg Kanamori professzorral. Milyen különös ismeretségekre tesz szert néha az ember!

Néhány nappal később felhívott telefonon a professzor és közölte, a Todai Egyetem rektora, Nambara Sigeru beszélni óhajt velem. Rendezvényeken nem okozott nekem semmi problémát, hogy elbeszélgessek olyan urakkal, mint a Todai Egyetem rektora, de az a tény, hogy kocsit küldenek értem, egy kissé elbizonytalanított. Kanamori professzor azonban megnyugtatóan: – Hiszen én is ott leszek.

Másnap egy óriási régimódi limuzint küldtek értem, amilyent a Taiso-korszakban szoktak a magas rangú személyiségekért küldeni. A kocsit a Todai Egyetem vörös nagykapuján át bevitt a rektorhoz.

Az ősz hajú Nambara rektor nagyon jóságos férfinak látszott. – A közelmúltban néhány tanítványom nagyon helytelenül viselkedett önnel szemben – mondta.

Nagyon zavarba jöttem.

– Nagyon kínos számomra, hogy úgy megszidtam őket, de ezen már nem lehet változtatni... – dadogtam. Szinte azt sem tudtam, mit mondok.

A professzoroknak azonban láthatóan tetszett, hogy a diákokat felelősségre vontam és bocsánatkérésre kényszerítettem.

Az ablak előtt egy nagy fa állt, amelynek a lombja beárnyékolta a szobát. Kanamori professzor néhány ügyes kérdéssel eloszlatta az elfogódottságomat, úgyhogy nyíltan be mertem számolni Nambara rektornak a véleményemről és az érzéseimről. A beszélgetés olyan érdekessé vált, hogy az a néhány óra, amelyet a rektornál töltöttem, nagyon kellemes emléket hagyott bennem. A beszélgetés után az óriás limuzinnal szállítottak haza is.

Az akkori két diák ma már biztosan szintén professzor valahol. A jelenet harmincöt esztendővel ezelőtt zajlott le.

A DIVAT VILÁGA

Most szeretnék beszámolni a szépségápolás lehetőségeiről a háború után. Aki például tartóshullámot akart csináltatni, két darab faszenet kellett vinnie a hajsütővashoz. A fodrászoknál egyébként is furcsa dolgok történtek. Az egyiket például azzal panaszolták be, hogy a kliensének a haját tövig leégette, úgyhogy az teljesen megkopaszodott. A modern szépségápolás még csak gyermekcipőkben járt. Nehéz időszak volt ez.

Lassanként mégis elkezdődtek a divattervezők és a fodrászok divatbemutatói.

Az egyik angol-tanítványomtól tudomást szereztem arról, hogy a szépségápolás akkori vezéralakja, Hoszono Szuzu a divatbemutatói számára alkalmas kimonó-modellt keres. A megszállás ideje alatt mindenki az „amerikai stílusért” lelkesedett, úgyhogy csak kevés nő volt képes ízlésesen viselni a kimonót. Ezért választottak ki engem erre a feladatra.

Akkoriban Helen Higgins és Aisima Maszako voltak a legismertebb manökenek. A manökenek többnyire az amerikai vagy az európai szépségideálnak feleltek meg. A fotómodellkedés, mint foglalkozás, Japánban eddig ismeretlen volt. Csak a festők dolgoztak modellekkel. Most a manökenek is rivaldafénybe kerültek.

A fellépésemre — ha jól emlékszem — a Szankei-csarnokban került sor, egy fodrászati bemutató alkalmából. Magas frizurát és kreppselyemből készült, csokoládészínű *nisidzsin*-kimonót viseltem. Ezt még ma is lehetne viselni, mert egyáltalában nem látszik ódivatúnak. A szegélybe és az ujjaiba arany- és ezüst-szálakkal apró krizantémok voltak beleszóve. Nagyon modernnek és mégis szolidnak hatott.

Amikor először találkoztam Hoszono asszonnyal, rögtön éreztem, hogy egy húron pendülünk. A kozmetikusnő ugyanúgy akart engem is kikészíteni, mint a többi manökent: barnára akart sminkelni és műszempillát akart nekem felragasztani.

— Japán ruházatot viselek. Ehhez nem illik a nyugati kikészítés. Kérem, engedje meg, hogy magam végezzem el a kikészítést.

— A kifutón erre a sötét sminkre van szükség, mert egyébként nem tesz eléggé modern hatást — vitatkozott velem a kozmetikusnő. Már majdnem elbőgtem magam, amikor Hoszono asszony a segítségemre jött:

— Ehhez a kiotói kimonóhoz nem illik a műszempilla és a barna bőr. Hagyja, hogy a saját ízlése szerint járjon el — mentett meg az utolsó pillanatban Hoszono asszony.

A kifutóra a barna *nisidzsin*-kimonóban, ezüstsínű *obi*-ban és egy szál krizantémmal a kezemben léptem. A rengeteg estélyi ruha között — ezek mind vékony, pillangószerűen lebegő anyagokból készültek — az enyém volt az egyetlen kimonó. A dobogón néhányszor megperdültem, a krizantémot

áttettem a másik kezembe. Minthogy a mozgásom a többi manökennel ellentétben japán táncra emlékeztetett, a publikum önfeledten tapsolt és sokan le akartak fényképezni. A kimonóról azonban a divatbemutató elmúltával sem tudtam lemondani, végül — noha nagyon drága volt — megvásároltam. Még ma is — harmincöt esztendővel később — hordom.

Ez volt az első kapcsolatom a divat világával.

Nemsokára megérkezett Al Tate, a híres amerikai fodrász. Ő minden amerikai módszerre megtanította a japán fodrászokat és eközben rendszerint Tanaka úr tolmácsolta a szavait. Tanaka úr azonban nem mindig ért rá, ilyenkor én helyettesítettem őt. Nekem ugyan eleinte fogalmam sem volt a fodrászat rejtjelmeiről, lassanként azonban megtanultam a különböző fogásokat. Előadás közben az egyes fontosabb fogalmakat angolul felírtam a táblára, de hamar észrevettem, ezt sokan nem értik meg, ezért a kiejtést a japán szótagírással is odaírtam mellé.

Ezután azt javasoltam:

— Aki tud angolul, írja le a szavakat angol írásmód szerint, aki nem tud, írja le a japán szótagjelekkel.

Aki japánul tudott csak, jobban meg tudta jegyezni az angol szavakat, ha azokat japán szótagjelekkel írta le.

Ekkoriban fedeztem fel azt is, hogy a Washington-Heights tanári szobájának a papírkosarában divatfolyóiratok hevernek. Ezeket a tanárnők elolvasás után oda dobták be. Minden héten két-három, a divattal vagy a frizurákkal foglalkozó folyóiratot találtam a papírkosárban. Ezek a Vogue és a McCall's számai voltak. Ezeket magamhoz vettem és néhány cikket lefordítottam japán nyelvre, hogy a leendő fodrászok számára hozzáférhetővé tegyem, ami a cikkekben található.

Az „oktatás a papírkosárból” nagy elismerést váltott ki a leendő fodrászokból és nagyon hálásak voltak érte. A háború utáni évek nagyon nevezetesei maradtak számomra.

Felejthetetlen marad például számomra a találkozás Japán egyik legelső sztár-fodrásznőjével, Jamano Aikóval és a férjével.

A főparancsnokság magas rangú tisztjeinek a feleségei közül sokan érdeklődtek a japán divat iránt és szívesen felkeresték a divatbemutatókat. Emiatt a ruhákat nem csak japánul, hanem angolul is be kellett konferálni. Ilyenkor gyakran komikus színészek — például Tony Tani — vették át a konferálás feladatát.

Jamano Aiko kedvelt engem és gyakran bízta rám Beauty Shows című rendezvényeinek a konferálását. Két nyelven, japánul és angolul konferáltam, ami akkoriban még ritkaság volt és mind a japán, mind az amerikai résztvevők lelkesen fogadták az újítást.

Ezt követően több más divattervező és fodrász is meghívott bemutatói konferálására.

Akkoriban, 1954-ben mindent elöntött az amerikai divathullám. Jamazaki Ikuénak azonban egyszer az az ötlete támadt, hogy a japán kultúrát egy udvari divatrevü alakjában mutatja be. Hogy stílszerűek legyünk, a császári udvartól udvarhölgyi ruhákat vettünk kölcsön.

Ekkora rendezvényt természetesen csak Kiotóban lehetett megtartani. A

rendezők erre a célra a gioni nagycsarnokot bérelték ki és gondoskodtak arról, hogy az események kommentálása két nyelven: japánul és angolul történjék. Számos magas rangú tiszt felesége egyenesen a rendezvény kedvéért utazott Kiotóba Oszakából, azonban amikor a függöny fölment, mégis elcsodálkoztam, amikor az első sorokban csupa amerikai asszonyt láttam.

Szerencsére a császári palota zenekarának vezetője, Togi Hiroshi úr még a függöny felhúzása előtt nekem mindent előre részletesen elmagyarázott, úgyhogy az események konferálása nem okozott gondot. Az előadás valóban egyedülálló volt a maga nemében.

A teaszertartást az Uraszenke-iskola akkori mestere mutatta be. A hajam a Heian-korszak udvarhölgyeiéhez hasonlóan hosszan lógott le és a korszak divatjának megfelelő kimonót viseltem. A szünetben aztán egy formális fekete kimonóra cseréltem azt. Az udvari divatbemutató rendkívül látványos eseménnyé nőtte ki magát.

A szertartásmester felesége, aki szintén jelen volt, a legfinomabb kreppselyemből készült kimonóanyaggal ajándékozott meg. A belőle készült kimonóm még ma is megvan és nagyon szeretem. Angol nyelvű magyarázataim általános sikert arattak és a ceremóniamester nagyon meg volt velem elégedve.

1955 tavaszán a Micukosi Színházban is szerepeltünk az udvari divatbemutatóval. Ezen számos magas rangú tiszt felesége, sőt a főparancsnok felesége is megjelent.

Koide Maszakao divatbemutatóin is gyakran konferáltam, úgyhogy Oszaka környékét gyakran kellett meglátogatnom. Ilyenkor meglátogattam az anyósomat, némi pénzt adtam neki és meghívtam vacsorára. Az apósom közben meghalt és az anyósom egyedül élt albérletben régebbi jó ismerősöknél. Közben rájött, hogy a fia nélkül is megállom a helyemet anélkül, hogy siránkoztam volna fia gonoszságán. Emiatt dicséretekkel halmozott el és ezek talán nem is voltak csupán üres szavak.

A vezető divatcégekkel való kapcsolataim egyre erősödtek. Főként Jamano Aiko foglalkoztatott nagyon sokszor. Közben sok fiatal kozmetikusnő is tanult tőlem angol társalgást, megtanítottam nekik az angol szakkifejezések jelentését és ismertettem velük szakmájuk újdonságait. Ez mind a „papírkosár-folyóiratok mellékterméke” volt.

Nagyon örülök, hogy a kapcsolataim ezekkel a nőekkel mind a mai napig nem szakadtak meg.

SZTRIPTÍZ

Japánban az első nyilvános sztriptízt 1947-ben mutatták be. Ezzel megkezdődött annak felfedezése, milyen szép a japán nők teste. Kitagava Utamaro (1753-1806) fametszetein persze már az Edo-korszakban is láthatók voltak meztelen női mellemek. Ő legszívesebben kurtizánokat és színészeket ábrázolt a képein. Egyébként ő a legelső japán művészek egyike, akinek a művei Európában is ismertté váltak. Nagy hatással volt Toulouse-Lautrec is. Az azonban elképzelhetetlen volt, hogy egy nő teljesen meztelenül mutatkozzék a nagyközönség előtt. Az is tagadhatatlan, a Meidzsi-korszakból származó aktfényképeken szereplő nők felsőteste túl hosszú és a lábaik viszonylag rövidek, vagyis nem felelnek meg a mai szépségideálnak.

Röviddel a háború után azonban divatba jöttek az úgynevezett „festmény-bemutatók”. Hallomásból persze mindenki tudta, az aktfestmények modellekről készülnek, de az eleven meztelen nők látványa nagyon meglepte és föllelkesítette a japán férfiakat, hiszen ilyesmit azelőtt nem láttak. Mariboucsiban, Sindzsukuban és Aszakuszában valósággal szenzációt keltettek ezek a bemutatók – mind az olcsóbb, mind a drágább belépti díjasok.

A Nicsibeki Színház rendezvényein a legjobb táncosnők léptek fel. A zenekar is nagyon jó volt és a sztriptíz-számok között humoros jeleneteket mutattak be. Számos fiatal komikus karrierje ezekkel a jelenetekkel kezdődött. Az előadásokat sok japán értelmiségi és amerikai látogatta.

A táncosnők egyike „Gipsi Rose” (kb. Cigány Rozi) néven lépett fel. Az elnevezést egy híres amerikai sztriptíztáncosnőtől kölcsönözte. A táncosnők általában majd szétfolytak a színpadon a nagy igyekezettől, hogy elnyerjék a nézők tetszését, ő azonban sohasem élt ezzel a fogással.

Egyenesen maga elé nézett és lusta mozdulatokkal táncolt, ami különleges vonzóerőt kölcsönzött a táncának. A táncosnők igyekeztek amerikai keresztneveket fölvenni: Mary Macubara és Helen Taki stb. A japán nők megszokták, hogy hosszú törzsüket és rövid lábaikat elrejtse a kimonó alá, most azonban szakítottak ezzel a szokással és merészen szűz-meztelenül léptek föl. A szép testek látványa fölvetette bennem a kérdést: vajon még mindig ugyanaz a nép vagyunk, amely voltunk?

Voltak úgynevezett „Ukijoe-show”-k is, amelyekben kurtizánoknak öltözött sztriptíz-táncosnők léptek fel. Ezek a felső kimonó alatt meztelenek voltak. A táncosnők sokat vettek át a kabaki-művészetből és rafinált repertoárt találtak ki. A sztriptíz-számok előtt és után neves komikusok vidám jeleneteket adtak elő.

Kezdetben csak azért mentem el a Nicsigeki Színházba, hogy *samiszenen* kísérjem a híres művészt, Roppát, de aztán annyira megtetszett a műsor, hogy a színház gyakori látogatója lettem.

Egy ízben a „Micsitoze és Naodzsiro szamuráj” című *kabuki-darabot* adták elő. Micsitozét egy sztriptíz táncosnő alakította, a szamurájt Eric úr játszotta. Szamuráj-kosztümjét azonban túl kicsire szabták és túl rövid kimonójában szerelmesként nem festett valami jól. Noha eredetileg a rajongója voltam, ebben a darabban alig tudtam ránézni.

Hazarohantam, előkerestem egy világos- és sötétkék csíkos anyagot és megfelelő bélésnek valót és mindjárt elmentem velük a szabóhoz. A kész ruhát megfelelő obival elvittem az öltözőjébe. Ettől a naptól kezdve Eric úr igazi szamurájként pompázott a színpadon, nem keltett olyan szegényes hatást, mint a *kabuki-darab* eredeti szamurája.

Amikor huszonöt esztendővel később New Yorkban ismét találkoztam Eric úrral, elmondta, hogy a kérdéses kimonója még mindig megvan.

1951-ben Roppa a Teigeki Színházban az Ojuki Morgan című musicalben lépett fel. A darab óriási sikert aratott. Ha manapság ismét játszanák, az amerikai musicalek versenytársa lehetne. A gioni Ojuki gésát Kosidzsi kisasszony, Morgan amerikai milliomost, aki beleszeret Ojukiba, Roppa játszotta. Minthogy Roppával nagyon jó barátságban voltam, gyakran fölkerestem az öltözőjében.

A fiacskámat hároméves korától kezdve mindig magammal vittem a színházba. Talán ezért szerette meg olyan nagyon a színházat. A gyermekek többnyire unatkoznak a színházban és nyűgösen követelik, hogy vigyék őket haza. Az én fiam azonban nagy odaadással figyelte mind a hagyományos *kabuki-darabokat*, mind a modern japán és európai darabokat.

A Simbasi Táncszínházban egy ízben Hanajagi Sotaro egyik darabjának a délutáni előadását néztük meg. A darab végén a fiam azt kérdezte:

– Már vége van a darabnak?

– Igen, vége van. Nemsokára kezdődik az esti előadás, a nézők máris odakinn várakoznak. Ezért el kell hagynunk a színházat.

– De én még a színházban akarok maradni – mondta a fiam és elkezdett zokogni. A jegyszedők odasiettek.

– Kicsim, az előadásnak vége. A darab amúgy is unalmas és túl hosszú a kisgyermek számára – próbálták résztvevő arccal vigasztalni a fiamat.

– Ez nem igaz, én itt akarok maradni nézni a darabot.

– Azért sír, mert az esti előadást is végig akarja nézni – igyekeztem megmagyarázni a helyzetet a jegyszedőknek, amire azok nagyon meglepődtek: – A kisfiú azért sír, mert az esti előadásra is kíváncsi? Nahát! – Ezek után ő lett a jegyszedőnök kedvence.

Más gyermekekkel ellentétben a kisfiam bolondult a színházért. Festeni is szépen tudott. Amit festett, rendkívüli megfigyelő képességről tanúskodott. Ezért az volt a véleményem, hogy feltétlenül a díszlettervezői pályát kell választania. Egy ízben vele együtt kerestem fel Ito Kiszakut. Már az első részben elmondtam, hogy Ito Kiszakut Japán egyik legnagyobb zsenijének tartottam. A fiammal kapcsolatban felébredt bennem az őszinte vágy, hogy őt vele taníttassam.

Kiszaku barátságosan megkérdezte a fiamat, szereti-e a színházat. Aztán megmutatott neki egy miniatűr színpadi díszletet és egy ideig erről beszélgettek. A fiamnak nagyon tetszett, hogy Ito felnőtként kezelte, nem úgy

beszélt vele, mint egy gyermekkel.

— Ha elvégezted a középiskolát, utána rögtön hozzám jössz tanulni. A díszlettervezés tanulását korán el kell kezdeni és mindent az alapoktól kezdve kell felépíteni. — Meleg tekintetet vetett a fiamra. Ha nem halt volna meg és a fiam a középiskola után valóban hozzá került volna, egészen biztosan nem hivatalnok, hanem kitűnő díszlettervező lesz és teljesül az óhajom.

De térjünk vissza a sztriptíz kezdeteihez. Az Ojuki Morgan egyes felvonásai között is felléptek sztriptíztáncosnők. Azokat az időközöket, amelyek alatt Kosidzsi kisasszony átöltözött, illetve átrendezték a díszleteket, sztriptíz-betétekre használták fel, ami körülbelül fél óra volt. A táncosnők lassan mozogtak és szép pózokkal szórakoztatták a közönséget.

A fiamat is elvittem az Ojuki Morgan előadásaira. Roppa öltözőjében édességekkel tölte magát, a folyosón pedig a táncosnőkkel csevegett. A műsorban egy törpe is fellépett. Kedves arcocskája, apró kezei és lábai voltak. Körülbelül akkora volt, mint egy öt vagy hat éves gyermek, vagyis mint a fiam, pedig már megvolt huszonkét- vagy huszonhárom éves is.

A fiam alighanem vele egykorú gyermekként kezelte. Nagyon bizalmasan természetű lévén ezt kérdezte a szmokingban álldogáló Szoratohi Koszukétól:

— Hogy hívnak?

— Hát nem tudod? — kérdezett vissza leereszkedően Koszuke.

— Hány éves vagy? — kérdezett tovább a fiam.

— Idősebb vagyok mint te. De még nincsen feleségem — válaszolta sértődötten Koszuke.

A fiam nyilvánvalóan nem tudta hová tenni ezt a furcsa gyermeket.

Amikor másnap visszaérkeztem a bevásárlásról, a fiam ott ült a nagyanyámmal szemben és zokogott. Amikor beléptem a szobába, mind a ketten nekem rontottak.

— A kocsi-nagyanya azt mondja, hazudok — bőgött a fiam.

Nálunk két nagymama volt: az anyám és a nagyanyám. Minthogy ez egy kissé bonyolult volt, valaki elkezdte a nagyanyámat „kocsi-nagyanyának” nevezni. Az anyám a „mama-nagyanya” elnevezést kapta.

— A kicsi szentelenül hazudik — panaszkodott most a nagyanyám is. Ő is és a fiam is nagyon izgatott volt.

— Mi a baj? — kérdeztem.

A fiam zokogva adta elő: — Elmondtam, hogy a színházban csupa meztelen leányt láttam, akiknek a popsiját csillogó pillangók díszítették. Kocsi-nagyanya azt mondta, hazudok.

Nagyanyám erre ezzel kontrázott: — Aki hazudik, az lopni is hajlandó lesz. A dolog ezzel kezdődik. Megdöbbenő, milyen hajmeresztően hazudik a fiad. Tegnap a Teigeki Színházban voltatok. És azt mondja, ott a hátsó felükön pillangókat viselő meztelen leányok lépnek fel.

Nagyanyám 1863-ban született és ilyesmi számára elképzelhetetlen volt. Két óra hosszat tartottam magyarázatot nagyanyámnak a sztriptíz és a Teigeki Színház kapcsolatáról és megígértem neki, még ebben a hónapban elviszem egy előadásra. A dolog ezzel nagy nehezen elintéződött.

A FŐPARANCSNOK MEGHÍVÁSA

A Csuokoron folyóirat szerkesztője, Sinohara úr 1952-ben felkért egy cikk megírására. A cikk Juri Harumi álnéven, „Egy angolul beszélő gésa vallomása” címmel jelent meg a folyóirat májusi számában.

Egy angolul beszélő gésa vallomása

Manapság fellengzősen szokás beszélni „bemutató gésákról” és „kozmpolita gésákról”. Én mintegy éllovas voltam ezen a területen. Miután Simbasiban 1933-ban debütáltam, ott egészen 1944-ig gésaként dolgoztam. A háború miatti megszakítást követően még két évig működtem gésaként. Ez összesen tíz év.

Azok a vendégek, akik a háború előtt fölkeresték Simbasit, vagyis a külföldi turisták általában nem törődtek a pénzzel. A háború után azonban sok olyan vendégünk lett, akik műveletlenek lévén lenéztek bennünket, holott a háború előtti vendégek mindig tisztelettel kezelték bennünket. A mi feladatunk arról gondoskodni, hogy a vendégeink jól érezzék magukat és a régebbi, művelt vendégeink igyekeztek is, hogy ne okozzanak nekünk kellemetlenséget. A fő különbség a háború előtti és utáni külföldi vendégek között az, hogy a háború előttieknek már volt elég pénzük a háború utániaknak még nem.

A gésák régebben támogatást adtak olyan férfiaknak akik szerintük ígéretes jövő előtt álltak Ezt még akkor is megtették, ha az illető még csak egyetemi hallgató volt. Manapság ilyesmi már nem létezik Másképpen kifejezve: a gésák előrelátóbbak lettek

Én sok fiatal gésát tanítottam az angol nyelvre. De nemcsak angolra oktattam őket, hanem a japán kultúrára és tisztességes viselkedésre is. Természetesen a japán nőknek is nyitottaknak kell lenniük a világra és a különböző országokból érkező vendégek között nem szabad megkülönböztetést tenniük Egy gésának azonban pénzért sohasem szabad odaadnia a lelkét is. A régebbi gésák ilyet sohasem tettek. Manapság az ideálok követését megelőzi az opportunizmus követelménye. A politikusok között is sok a megvásárolható. Az is előfordul, hogy aki tegnap még fasiszta volt, ma liberális gúnyát ölt. Ez a dolog az, amit a legmélyebben megvetek. Azt sem helyeslem, ha egy nő nem elég gerinces és azt kívánom, bár erősebb jelleműek lennének a Simbasi-gésák, mint a többiek. Manapság minden megengedettnek számít, ami „szerelemből” történik, de nincs hozzá jogom, hogy ezt a felfogást elítéljem. Japán egyre nemzetközibbé válik és ez alapjaiban forgatja fel a régebbi viszonyokat. De ami ezzel kapcsolatos, abból sok minden nagyon nem tetszik nekem. Az emberek régebben

szigorúbbak voltak önmagukhoz. Ez a szigorúság napjainkban megszűnt... (...)

Mindig mérgelődöm, ha a külföldiek azt képzelik, hogy a japánoknak mindenben utánozniuk kellene őket. Ennek talán az az oka, hogy a háború előtt csupán látogatók voltak, ma viszont „győztesekként” vonulnak be hozzánk. És a honfitársaim közül sokan most, hogy elvesztettük a háborút, mindenre igent bólintanak és engedelmeskednek nekik (...)

Egy ízben alkalmam volt megfigyelni két fiatal tisztviselő viselkedését, akik egy amerikai vendéget kísérték el a teaházba. Mélyen feldühített az a hajbókolás, amit részükről tapasztaltam. Mást sem hallottam, mint „Igen, Uram”, „Köszönöm, Uram”. A rengeteg „Uram” szinte az idegeimre ment már. Ha az illető maga MacArthur tábornok lett volna, talán nem dühödöm fel annyira, de csak egy fiatal közkatona volt. Bizonyára munkavacsorára hívták meg őt, de hihetetlenül megalázkodtak előtte. Ekkor így szóltam az egyik tisztviselőhöz: — Elnézést kérek, de hiszen önök szintén a vendégeink. Ülőpárnát kaptak, tehát a vendégeink Ne hajlongjanak annyit, hiszen önök végtére is állami tisztviselők, legyen magukban némi tartás — ...Akkoriban mindenki igyekezett a lehető legalázatosabban viselkedni. Ez volt az oka, hogy a műveletlen amerikaiak gyakran fensőbbségesen és parancsolólag viselkedtek (...)

Ha egy amerikai nő pulóverben és szoknyában jelent meg, könnyen rendes, csinos, tisztességes leánynak lehetett tartani. De ha egyenruhát vett fel, egy szempillantás alatt át tudott változni főhadnaggyá vagy akár őrnaggyá is. Nemrégiben megismerkedtem egy őrnagynővel, akit kifejezetten vonzónak, nőiesnek találtam. De ha egy közkatona tisztelgett neki, rögtön szigorúra vált az arca. A velem való beszélgetésben azonban igazi nőként viselkedett. Azok a japán nők, akik valamiféle karriert csinálnak az életben, általában vénkisasszonyosak és prüdek. Minél magasabbra jutnak, annál merevebbek. Ezt sajnálatosnak tartom. Ha az Isten vette magának a fáradságot és megteremtette a szebbik nemet, ne hagyjuk a szépséget annyira elszáradni, hogy az illető már azt sem tudja, férfi vagy nő. Minél magasabb szintre jut el egy nő, annál nőiesebbnek kellene lennie. Jó lenne, ha képviselőnők, írónők és más prominens nők mind nagyon szépek volnának.

Négy-öt nappal azután, hogy a cikkem megjelent, felhívott a yokohamai 8. hadtest parancsnokának titkárnője. Közölte velem: másnap délelőtt tizenegy órára egy dzsipet küldenek értem. Nem mondom, hogy örültem a fejleményeknek.

A háború előtt a rendőrségre rendeltek be olyan aktfotók miatt, amelyek nem rólam készültek. Arra számítottam, most is valami félreértésről lehet szó.

Elkezdtem törni a fejemet, vajon miről lehet szó? Mondtam-e valahol olyasmit a megszállókról, ami kivívhatta nemtetszésüket? A dolog egyre

jobban aggasztott.

Nem mertem a meghívásról szólni a nagyanyámnak, mert csak fölösleges aggodalmakat okoztam volna neki. Megpróbáltam úgy bejelenteni a dolgot, hogy előre kifogjam a szelet a vitorlákból: — Akadt valami elintézni valóm a yokohamai amerikai hadtestnél. Ne aggódjatok, ha esetleg néhány napig is elmaradok.

Aznap este még átolvastam azt a cikket, amely megjelent a Csukoron folyóiratban, de nem találtam benne semmit, ami az amerikaiakban gyanút kelthetne.

Végül csak akkor sikerült elaludnom, amikor már majdnem itt volt reggel. A nagyanyám egy szó nélkül becsomagolt nekem szappant és fogkefét.

Amikor megkérdeztem, ezt miért tette, az volt a válasza, hogy ha néhány napig elmaradok, szükségem lehet ezekre.

Nagyanyám halkán megjegyezte: — Én persze megbízom benned, de ha valamit meg tudsz mondani, mondjad meg világosan és érthetően, vagy ha nem szabad megmondanod, tartsd meg magadnak akkor is, ha behalsz. — Ebből megértettem, hogy nagyanyám sejt valamit.

Aztán megérkezett értem a dzsip. Nagyanyámtól mély meghajlással búcsúztam, ő pedig gondterhelten nézte, amint beszálok a kocsiba.

Hamarosan megérkeztünk Yokohamába, de kezdetben nem tudtam, hogy a hadtestparancsnokságon vagyunk-e, vagy a 8. hadtest klubjában. A bejárat közelében egy csigalépcső vezetett föl az emeletre, a folyosón kétoldalt növények. Az előcsarnok közepét egy hatalmas kerek üvegasztal foglalta el. A vastag üveglap alatt több vázában ibolya volt, aminek következtében az asztal úgy nézett ki, mintha virágmintás lenne.

Két göndörszőrű kutya sétált be a szobába, amelyekről később megtudtam, francia uszkárok. Olyasmit, mint ez az asztal és ez a két kutya, életemben először láttam.

Időközben bejött a szobába Baker tábornok és a felesége. Ők már régebb óta kedveltek engem és mindig meghívtak a házukban rendezett partikra. A tábornok volt a hadtest sajtószolgálatának a főnöke. A tábornok után bejött még a Starts and Stripes főszerkesztője és még négy másik házaspár is. Az urak mind elegáns uniformisokban parádézó magas rangú tisztek voltak. A jelenlétüktől megijedve, igyekeztem Baker asszony mellett maradni.

Utolsóként a főparancsnok lépett be a feleségével. Emlékszem, a magas rangú hölgyek között az egyik jobb helyet jelölték ki számomra.

A résztvevők helyét kártyákkal jelölték meg. A nevek mellett hagyományos tollaslabdaütők, japán papírsárkányok, japán babák, pontyok vagy krizantémok képe szerepelt.

A levest egy japán pincérfiú hozta. Kiderült tehát, közös ebédre voltunk meghívva. Az ebéd befejezése után a főparancsnok elővette a Csukoron folyóiratban megjelent cikkem angol fordítását.

A felolvasást ezekkel a szavakkal kezdte: — Ezt a cikket a körünkben levő japán gésa írta. — A cikket azután az adjutánsa, egy fiatal, magas termetű kapitány olvasta fel. A vendégek figyelmesen hallgatták. A felolvasást hallgatva, feltűnt nekem, hogy hiszen én itt nagyon nyíltan írtam meg mindent és kiütött a hideg izzadság a homlokomon. De nem lett semmi baj, a

felolvasást megtapsolták. A résztvevők közben mind barátságosan és jóindulatúan néztek rám.

Kezdetben arra számítottam, rossz néven veszik majd, amit írtam. Azonban nem így történt. Éppen ellenkezőleg, dicsérték a cikkemet.

– Mi a véleménye a megszállókról? Ha van konkrét mondanivalója velük kapcsolatban, mondja meg nyíltan – kérte a főparancsnok.

– Egyes amerikai katonák viselkedése szégyenletes. Ez a Ginzán sok japánban rossz érzést kelt. Egyesek kicsinyesen alkudoznak, mégpedig nemcsak a kisebb boltokban, hanem a nagy áruházakban is. Ez nem szép dolog – mondtam, kihasználva a kedvező alkalmat.

– A Fudzsi a japánok számára különleges jelentőségű szent hegy. Helyes volna, ha ott nem tartanának többé hadgyakorlatokat. Hiszen erre a célra akadhatnak más hegyek is... – A Fudzsi-szan lábánál lakókat ugyanis már nagyon bosszantották a hadgyakorlatok. Nem tettem lakatot a számra és utólag már magam is sokalltam, amit mondtam.

– Kiharu, ha a japán kormányban volnának legalább tízen olyanok, mint maga, jobban meg tudnánk érteni a japánokat. Maga nem is sejtheti, micsoda megkönnyebbülés lenne ez számunkra – mondta mosolyogva a főparancsnok.

A dzsip rengeteg süteménnyel, csokoládéval és konzervvel megpakolva szállított haza. Erre a meghívásra azóta is mindig nagy örömmel emlékezem.

EGY REMÉNYTELEN SZERELEM

Szép napsütéses nap volt. Egy bányavállalat partit adott a főparancsnokság magas rangú tisztjei és feleségei számára. Jamagata Aritomo Kamélia-hegy nevű villájának tava közelében rengeteg vadkacsa tanyázott. Amikor a vendégek eltávoztak, a vendéglátók végre kényelmesen elnyújtóztak és még egy kis ideig iddogáltak.

Eközben észrevettem, a tó partján még mindig ketten-hárman üldögélnek. Amikor odamentem hozzájuk, az egyikük megszólított:

– Nagyon szépen köszönöm. Ön nagy segítséget nyújtott ahhoz, hogy ez a parti jól sikerüljön. – K. volt az, aki így szólt és ettől kezdve ő uralta a gondolataimat. Nagyon szerény ember volt, de nagyon megnyugtató volt a modora és csakúgy sugárzott belőle a megbízhatóság. Akkoriban a bányavállalat egyik részlegét vezette.

– A Philipp-házaspár egészen le volt nyugözve magától. Nem kísérhetné el őket a közeljövőben Nikkóba?

– Nagyon szívesen. Ön is velünk tartana? – kérdeztem.

– Ha ön ott lesz, a főnökünk egészen biztosan szintén ott lesz – mondta tréfásan egyik beosztottja.

Kezdttem sejteni, a vele való kapcsolatomban nem szorítkozik majd csupán a partikra. Rövidesen magántitkárnőjeként vagy a tolmácsként kísértem el őt olyankor, amikor a vállalata külföldieket látott vendégül. A vállalatnak volt egy Amerikában nevelkedett női alkalmazottja, aki jó barátságban volt K. feleségével. Tulajdonképpen neki kellett volna K.-t kíséretetnie, de mert ő folyton engem vitt magával, ez bántotta az önérzetét. Ezzel kezdetét vette a tragédia.

K.-nak két fia és két leánya volt. Nálam alapelvnek számított, hogy családos férfiakkal nem lépek kapcsolatba, mert nem akartam csupán „metressz” lenni. Ezért bebeszéltük magunknak, a kapcsolatunknak csupán gyakorlati oka van: azt akarjuk, hogy a külföldi vendégek érezzék jól magukat.

Egy nap véletlenül akkor találkoztunk, amikor kijött a fogorvosától. Akkoriban éppen egy kis házat vásároltam, ahol a családommal laktam. A fogorvosnál több fogát is kihúzták (ma már aligha húznák ki valakinek egyszerre öt vagy hat fogát is) és a láthatólag legyengült K.-t elvittem a házukba.

Lefektettem az első emeleti szobában, levest főztem és jeges borogatást adtam neki, hogy csökkentsem a fájdalmait. Minthogy még este is szédült, késő éjszakáig játszottam az ápolónővér szerepét. Csak ezután ment haza taxival. Nagyon aggódtam érte és amikor megtudtam, hogy a vállalatánál beteget jelentett és újra elment a fogorvoshoz, elhoztam és megint hozzám vittem.

A kapcsolatunknak tulajdonképpen nem volt jövője, azonban mindaz, amit

addig elfojtottunk magunkban, elemi erővel tört felszínre. Egész idő alatt azt éreztem, lehetetlen dolgot művelek, de nem tudtam többé K.-ról lemondani. Egyikünk sem volt már fiatal. Mindketten felnőttek lévén és mert neki családja volt, az lett volna a legokosabb, ha nem találkozunk többé. De ha megláttam, képtelen voltam neki ellenállni.

Már rendesen dolgozni sem tudtam, minden más mellékessé vált a szememben, örökké csak vele akartam lenni.

A háború előtti időkben jókedvvel dolgoztam olyankor, amikor szerelmes lettem. Akkor örömet okozott a társaság és az ugratások. Ennek nyilvánvalóan az volt az oka, hogy szerelmesen vidám és boldog állapotba kerültem.

Most azonban más volt a helyzet. Mindig csak a szerelmemmel akartam volna lenni, mindenki más a terhemre volt. Ez lehetetlen óhaj volt, hiszen dolgoznom is kellett. A munka azonban ezúttal nem okozott örömet.

A szerelmem a legkülönbözőbb ürügyeket találta ki, hogy ne kelljen hazamennie. Én persze mindig azt mondtam neki, menjen csak nyugodtan haza, azonban túláradóan boldog voltam, ha sikerült egy éjszakát együtt öltöznünk.

Amikor nálam éjszakázott, félóránként felhívta a felesége. Ez borzasztó volt, úgyhogy végül azt találtuk ki, hogy a készüléket becsavartuk egy takaróba és azt beraktuk a szekrénybe.

Az anyja nagyon korán meghalt és az apja magányosan élt a városon kívül egy nyaralóban. Idősebb leánya segített néha neki a háztartás körül. K. bemutatott az apjának.

Ezután gyakran meglátogattam az öreget és mindig vittem neki sajtot, szalonnát és sonkát. Havonta kétszer együtt is meglátogattuk őt. Az idős magányos férfi mindig nagy örömmel fogadta a látogatásainkat.

Titokban mind a ketten a szakításra gondoltunk, mert tudtuk, boldogtalanok leszünk, ha a dolgok így maradnak. Nyíltan azonban egyikünk sem telte szóvá.

Éjszakánként egyre gyakrabban szólalt meg a szobámban a telefon. Ami lassanként lázálommá vált számomra. A felesége valószínűleg hozzám hasonlóan érezhetett. Egyikünk sem mondta ki nyíltan, de csakis egymással szerettünk volna élni. K.-nak volt egy idősebb, Odavarában lakó jóakarója, aki szeretett neki tanácsokat osztogatni mind a karrierjét, mind a magánéletét illetően. Egy ízben együtt kerestük fel őt. Az első benyomásom az volt róla, ravasz és nem teljesen megbízható ember. A megoldással azonban rögtön készen állott:

– Majd én rábeszélem a feleségét a válásra, csak legyetek egy kis türelemmel. Ha igazán szeretitek egymást, majd én átveszem értetek a felelősséget. Tulajdonképpen csak a négy gyermek jelenti a problémát. Hajlandók vagytok őket magatokhoz venni? Vagy felesben megosztotok rajtuk? De majd még ezt is megbeszéljük.

Elmondtam, nekem is van egy fiam. Ha K. gyermekeit nekem kell fölnevelnem, úgy fogom őket kezelni, mintha az enyéme volnának, még ha ez az én fiam kárára történnék is. Akkoriban valóban ez volt a szándékom.

De a kétszínű öregúr másképpen beszélt a feleséggel:

– Majd én gondoskodom róla, hogy a férje szakítson azzal a nőszeméllyel.

Vagyis mindkét félnek azt mondta, amit az szívesen hallott. Az első megérzésem helyes volt.

Akkoriban csak K.-ért éltem és rendkívül boldog voltam. Én gomboltam be az ingét, kötöttem meg a nyakkendőjét és húztam fel a zokniját.

Ilyesmit mindaddig még nem csináltam. Inkább azt igényeltem, hogy a férfiak nyüzsögjenek körülöttem. Most minden másképp lett.

Ő lett a mindenségem központja. A szerelmem hevessége arra készítetett, hogy egész testemmel bebizonyítsam neki, milyen fontos ő számomra.

Munkába induláskor mindig elkísértem őt a ginzi földalatti állomáshoz. Amikor elbúcsúztam tőle, mindig úgy éreztem, mintha soha többé nem találkoznék vele.

Amikor egy diplomata felesége voltam, sohasem éreztem, milyen fontos feleségnek lenni. Egyre jobban nyugtalanított, hogy nem vagyok K. felesége.

Különösnek találtam, hogy én, aki nagyon önérzetes ember voltam, kezdtem tekintettel lenni a kollégáimra és hagytam éjszakánként a telefonokkal terrorizálni magamat. Az elválásnak már csak a gondolata is tördöfésként hatott a szívemre.

Egy ízben egy, a főparancsnokságon dolgozó geológuspárt kísértünk el Janagibasiba, ahol egy szép tűzijátékot láttunk. Az egyszerűség kedvéért a bemutatkozásnál férj és feleségként nevezük meg magunkat.

A tűzijátékot sok más külföldi nézte végig és mindenki Mrs. K.-nak szólított.

Nemsokára azonban felbukkant az előzőkben már említett tolmácsnő is, aki nyílegyenesen felénk tartott.

Jó hangosan beszélt: — Ez a nő nem Mrs. K., hanem az úr szeretője. Ne nevezzék őt Mrs.-nek. Elég szemtelenség az úrtól, hogy a szeretőjét hivatalos alkalmakkor is magával viszi. Ezzel önök iránt is udvariatlanságot tanúsít. — Mindezt ékes angolsággal vágta oda. Annyira megszégyenültem, hogy a legszívesebben levegővé váltam volna.

A díszvendégként résztvevő Mrs. Murphy a védelmemre kelt:

— Az, hogy valaki feleség-e vagy sem, érdektelen. Nagyon kedvesen látott bennünket vendégül és mindenféleképpen szeretjük, akár Mrs. K. a neve, akár nem — nyilatkozta.

Ezúttal a támadóm érezte magát kényelmetlenül.

Ezekben a napokban sok kellemetlenséget éltem meg, úgyhogy amikor egyedül maradtam a szerelmemmel, hol a mennyekben éreztem magam, hol kétségbeesések között hánykolódtam.

Számtalan búcsúlevelet írtam a szerelmemnek, amelyeket a lakásomban akartam hagyni a számára. Azért írtam ezeket, mert amit leírtam, kimondani nem bírtam. Ám amikor vártam érkezését, olyan izgalomban voltam, hogy ezekről a levelekről teljesen elfeledkeztem. Vacsorafőzés közben széttéptem a nagy nehezen megírt leveleket. Nem voltam normális, bárki örültnek is tarthatott volna.

A gyermekeiről általában nem beszélünk, ez a téma tabunak számított. Néha azonban nem tudta megállni, hogy a nevelési problémáit meg ne tárgyalja velem. Az egyik alkalommal például arról számolt be, hogy az idősebbik leányát feltétlenül misszionáriusok által vezetett iskolába akarja

adni. Akkoriban az volt az általános vélemény, hogy magániskolákból könnyebb a szülők által áhított egyetemekre bejutni, mint az államiakból. A feleségének is ez volt a véleménye.

Én nagyon jól ismertem és kérdéses misszionárius iskola igazgatóját — francia nemzetiségű volt — és el tudtam érni, hogy a leányt felvegyék az iskolájukba. A leány tizenkét éves volt és az arcvonásai nagyon hasonlítottak az apjéhez.

Noha kapcsolatunk miatt a szívemet sötét bú tartotta hatalmában, mégis mindenképp föltartottam őt és számomra az értelem és az erkölcs szavak elvesztették az értelmüket. Természetesen a partikon való részvétel is nyüggé vált számomra és az elfoglaltságaim a szerelmemnek sem tetszettek. Az időm tulajdonképpen csak a reál való várakozással telt el és mindent, amit tettem, őerte tettem. Így éltem az egyik találkozástól a másikig és a helyzetem egyre kilátástalanabb lett. Ráadásul az éjszakai telefonterror is egyre fokozódott. Válásra mégsem lehetett gondolnunk. Ekkor azt javasoltam, hogy én majd valamilyen boltot nyitok, ő pedig térjen vissza a családjához. Ebben az esetben majd nem az én lakásomon, hanem valahol másutt fogunk találkozni. Éjjel-nappal csak a szerelmemre gondoltam. Kezdett gyötörni az önsajnálát, de eszembe jutott, ha egy boltot vezetek majd, az talán eltéríti a gondolataimat máshová... Ez a felismerés későn érkezett ugyan, de már jó lépés volt a megfelelő irányba.

Az a gondolat egyikünknek sem tetszett, hogy egy vendéglőt vagy büfét nyissak. Ezért bababolt mellett döntöttünk. Névnek a Kiharu szó kezdőbetűjét, a „K” betűt választottuk. A bolt megnyitásával az lehetett a rejtett szándékom, hogy a pusztai várakozásból álló életemnek más értelmet adjak. Ennek megfelelően igyekeztem magam teljesen lefoglalni a babák készítésével. Szerencsére sikerült a Namiki utcában a 7. blokkban meglehetősen olcsó üzlethelyiséget találnunk. A családom — nagyanyám, anyám és a fiam — az első emeleten lakott, a földszintet a bolt foglalta el.

Noha a bolt nem volt valami nagy, nagyon kedves helynek bizonyult. Volt két kitűnő segítőtársam, a csinos Aiko és Josiko. Josiko, Nisimura üvegfúvó mesternek a leánya, különösen nagyon szép volt és sok vevőt csalogatott a boltba. A boltban bemutattuk, hogyan készülnek a babák, majd a nézők közül valakinek eladtuk azokat.

Sok külföldi vevőnk is akadt. Egyrészt jól beszéltem angolul, másrészt részvétet keltett bennük, hogy egy diplomata „özvegye” voltam.

K. nem szerette, ha valaki a gyermekeire emlékezteti. Éppen ezért a fiammal sem találkozott szívesen. Ezért kénytelen voltam a fiamat időről időre a nagyanyámra és az anyámra bízni, hogy együtt lehessünk. Ennek az lett a következménye, hogy elég ritkán lehettem csak együtt a fiammal. Amikor bolttulajdonos lettem, boldogan éltünk együtt valamennyien a ház első emeletén.

A boltban mindig vidám volt a hangulat, mert sok fiatal látogatta. Így aztán lassanként megszűnt bennem a tökéletes önfeladásra irányuló készletesség, ami addig munkált bennem. Minthogy ezentúl csak hetente egyszer találkoztunk, az éjszakai telefoncirkuszok is elmaradtak. Fokozatosan minden jóra fordult.

A Ginzából ekkorra már eltűntek a buggyos nadrágú nők. Ehelyett mindent

előntött az amerikai divathullám. Különösen az amerikai katonák karján lejtő nők tűntek ki tiritarka ruháikkal. A japán nők a háború előtt föl nem vettek volna vörös, zöld, sárga vagy kék színű ruhákat. Most viszont nyaranta olyan könnyed ruházatokban járkáltak fel és alá, mintha a strandon lettek volna.

Számos fiatal pár kézen fogva andalgott és én nagyon sajnáltam, hogy túl korán születtem ahhoz, hogy ebben az áldott jó szokásban én is részesülhessek. Amikor a háború előtt Ota Kazuóval együtt visszatértünk Japánba, a házasságközvetítőknél udvariassági látogatást tettünk. Kézen fogva sétálgattunk a Meidzsi-szentély parkjában, amikor egy rendőr ránk szólt:

– Halló, maguk ott! Kicsodák maguk?

– Miért kérdezi? – kérdeztünk vissza.

– Milyen kapcsolatban állnak egymással?

– Házasok vagyunk.

– Ha házasok, akkor viselkedjenek is házasokként. Micsoda dolog, hogy ilyen szörnyű időkben kézen fogva járkálnak? – dörögte a rendőr. Mi elképedve néztünk egymásra.

Akkoriban ilyen volt a világ. Szerintem a világ attól javára változott, hogy ma már senki sem szól rá azokra, akik egymás kezét fogva andalognak. Ekkortájt jött Japánban is divatba a Glenn Miller-stílusú szving és dzsessz és mindenki rázós szvinget, mambót, később pedig rock-and-rollt és csacsacsát táncolt.

Japánban a dzsessz kitűnő képviselői George Kavagucsi, Nakamura Hacsidai és Macumoto Fumio voltak. Amerikából tömegével érkeztek Rosemary Clooney, Diana Shaw, Eartha Kitt, Satchmo (Louis Armstrong), Nat King Cole és mások hanglemezei. A moziban is rengeteg csodálatos amerikai színes filmet vetítettek.

A japán filmművészet is nagy magaslatra jutott ebben az időszakban. Ekkor keletkeztek olyan fantasztikus rendezők fehér-fekete filmjei, mint Mizugocsi és Ozu; Szugijama Kohei rendezésében pedig csodálatos színes filmek. Egy amerikai filmvállalat Szugijamát még Hollywoodba is meghívta, hogy ellessék speciális felvételi módszereit.

Az úszásban Japán mindenkit messze megelőzött. Furuhasi Hironosít, aki egyre-másra nyerte az aranyérmeket, mindenütt a „Fudzsjama repülő halának” nevezték. Az ezüst- és bronzérmesek közül Hasizume és Tanaka nevét érdemes megemlítenem. Ahol ők versenyeztek, a nekik szurkoló közönség lelkesen lengette a japán lobogót. A japánok szinte tomboltak a lelkesedéstől.

Abban az időszakban, amikor megnyitottam bababoltomat, a Ginzán egy új mesterség képviselői jelentek meg: a szendvicsemberek.

A háború előtt az úgynevezett *csindonyák* látták el a reklámozás feladatát. Ezek feltűnően öltözött zenészcsoportok voltak, akik *samiszenek*kel, harangokkal és dobokkal csinnadrattázva vonultak végig az utcákon és csináltak reklámot az újonnan megnyitott boltoknak. A zenészek ki voltak maszkírozva és az egésznek holmi utcai színház jellege volt.

Ezeket váltották fel a szendvics-emberek. Ezek elől-hátul egy-egy plakáttal járkáltak fel és alá az utcákon. Néha szórólapokat is osztogattak. Annak idején

szájról szájra járt a történet, hogy a Császári Haditengerészet egyik tengernagyának a fia is beállt a szendvics-emberek közé, sőt még az újságok is megemlékeztek az eseményről. Arról a szendvics-emberről is sokat beszéltek, aki Charlie Chaplinnek öltözve hatalmas cipőkben járta az utcákat.

A Ginzában még egy szendvics-asszony is dolgozott, aki a Kaszuga-szan névre hallgatott. Az egyik esős napon barátkoztunk össze és saját sütésű rizskeksszel kínált meg.

Aiko és Josiko barátságot kötött velem. Rendszerint a boltunk előtt haladt el és ilyenkor mindig megajándékozott bennünket a híres Szoka-márkájú rizskeksszel.

Érdemes megemlítenem a mindig jókedvű Siodome Oharu koldusnőt. A teherpályaudvar mögött egy kunyhóban lakott és egészen jó képeket festett.

Ápótlansága miatt szinte mindenki utálkozva fordult el tőle. Én azonban félretettem és odaajándékoztam neki olyan dolgokat, amelyekre már nem volt szükségem. Előfordult, hogy K. társaságában egy félreeső utcában sétálgattam, ahol Oharu a szemétkben némi élelem után turkált és így szólított meg bennünket:

— Aha, maguk azok. Keressenek fel egyszer. Majd megkínálom magukat a Daicsi-hotel elsőrendű ételmaradékaival.

A köszöntésnek egyrészt persze örültem, másrészt azonban kissé zavarba is jöttem.

K. nagyot nevetve közölte: — A Ginzán rizskeksszet kapsz a szendvics-asszonytól, itt az utcákon pedig Siodome Oharu köszönt. Úgy látszik, nagyon népszerű vagy errefelé. — Annyiban igaza is volt, hogy igyekeztem mindenkivel jó kapcsolatot fenntartani.

New Yorkban is van egy fekete villamosjegy-árusnő és egy olasz cseléd lány barátnőm. A japánokat ez nagyon meglepi, de azt hiszem, életem végéig ilyen maradok, mert ez az alaptermészetem.

A boltommal közvetlenül szemben volt a Ronznze folyóirat kiadóhivatala. Ennek dolgozott Josida Josio, aki később a Csukoron szerkesztője lett és Harada Oteru, aki később a Daicsi Suppnn Center Kiadó vezetőjéhez ment feleségül. Ők ketten gyakran benéztek a boltba. Aiko és Josiko szívesen tréfálkoztak „Monsieur” Josidával és a többi fiatal újságíróval.

Ugyanitt dolgozott N. is, a fotós. Akkoriban még álomban sem gondoltam volna, hogy ő lesz a második férjem.

Időnként Roppa is benézett hozzám. Egyébként is a művészek közül sokan fordultak meg nálam. Egyszer még Icsikava Dansiro (Maszanori) is eljött Ennoszuke nevű fiával, akiből később az akrobatikában is jeleskedő Ennoszuke kabuki-színész lett. A fiú arca nagyon hasonlított az apjához.

— A fiamnak Dokkoi-boja a neve — mutatta őt be.

Máig is alig értem, hogy a csenevész fiúcskából hogyan lett a mai hatalmas Ennoszuke.

Az amerikai civilek és katonák levelezőlapokat szoktak nekem küldeni, amikor visszatértek Amerikába és rendszerint újból felkerestek, amikor megint Japánba jöttek. A barátság e megnyilvánulásainak mindig nagyon örültem és ez megkönnyítette a munkámat.

MÁSODIK HÁZASSÁGOM

Japánban akkoriban a szénbányászat volt a legfontosabb iparág. Szén nélkül a többi iparág nem tudott volna működni. A szakszervezetek közül ezért a szénbányászoké volt a legerősebb.

Amikor megnyitottam a boltomat és a szerelmi problémáim csökkenni kezdtek, sok szó esett arról, hogy K. lesz vállalatának a következő vezetője. Emiatt egyre kevesebbet ért rá és egyre ritkábban találkoztunk.

Ennek ellenére továbbra is csak őérte éltem.

A bababolt nagyon jól ment, meg voltam elégedve Aiko és Josiko munkájával. Még egy kissé meg is híztam – hiszen addig csak csont és bőr voltam.

A fiam is nagyon jól érezte magát a minket látogató sok fiatal között. A nyitvatartási időben, amikor bent voltak a vevők az üzletben, nem volt szabad oda belépnie. Ezt a szabályt meg is tartotta. Zárás után azonban, amikor valamennyien közösen leültünk teázni, ő is bejöhetett a boltba. Ilyenkor nagyon élvezte a fiatalok társaságát.

Végre ismét béke költözött a szívembe és már nem jelentett akkora gyötrelmet számomra, ha nem találkozhattam a szerelmemmel. A bolt ugyanis sok munkát adott és elterelte róla a figyelmemet.

Közben kiderült, megfigyelés alatt állok.

Fogalmam sem volt, miért. Amikor röviddel a háború kitörése előtt Indiában megfigyelés alá helyeztek, nem tehettem ellene semmit, hiszen ellenséges országban voltam. De itthon, a Ginzában miért figyeltetnek?

Egész nap három gyanús férfi lófrált a házunk körül. Az egyik az üzlethelyiség előtt álldogált, a másik a Romanze Kiadó bejárati lépcsőjén talált magának elfoglaltságot, a harmadik pedig egy távíróvezeték-oszlop mögé bújva hitte, hogy nem látom.

Hamarosan megtudtam, mi a nagy felhajtás oka.

A Tanro-szakszervezet fejeseit az érdekelte, mikor keres fel engem K. Az lehetett a céljuk, hogy elkapják, amikor a szeretőjénél tartózkodik.

Amikor az egyik napon visszaérkeztem abból az üzletből, ahol a babakészítéshez szükséges anyagokat bevásároltam, az anyám krétafehéren várt rám a sarkon.

– Két vadidegen férfi behatolt a házunkba és kivettek valamiket a hűtőszekrényből – panaszkolta.

Amikor beléptem a házba, egy munkáskülsejű férfi, aki rettenetes észak-japán dialektusban beszélt, ezzel rontott rám: – Hé te, ugye te vagy K. szeretője?

– Ehhez magának semmi köze. A családomat a magam erejéből tartom el. Legyen szíves tehát és ne alkalmazza rám a „szerető” elnevezést.

A felindulástól egész testemben remegtem és a legszívesebben felpofoztam

volna a szemtelen alakot.

A másik férfi csöndesebben ezt mondta: – Nem mondható, hogy különösebben luxuskörülmények között élne.

– Magamon kívül két idősebb nőt és egy gyermeket kell eltartanom. A luxust nem engedhetem meg magamnak – jelentettem ki tőlem telhetőleg minél fensőbbéségesen. – Mi bajuk van velem? Látom, egész nap kint álldogálnak és figyelik, mit csinálok. Hívják be a harmadik társukat is, ígyunk meg együtt egy teát.

A két munkás zavarba jött és habozott, mit is csináljon. Most már nálam volt az irányítás.

– A férjem elesett a háborúban és nekem kell gondoskodnom a családomról. Ezért dolgozom. Sehogyan sem tetszik nekem, amit velem csináltok!

A két férfi szinte a szemem láttára zsugorodott egyre kisebbé.

– Senki sem figyel bennünket. Látom, ti nem vagytok fejesek, hát ígyunk meg közösen egy teát. Hívjátok be a kinti kollégátokat is.

A két férfi tekintetet váltott.

– Ez aztán jó pofa dolog... még hogy mi fejesek volnánk... hahaha – törtek ki hahotában.

– Hozzatok a vendégeinknek teát és valami édes süteményt is – szóltam oda a félelemtől remegő anyámnak és nagymamának.

– Ne féljete. Rendes emberek ezek – folytattam.

A férfiak zavartan brummogva vetették le a cipőiket, amelyeket eddig udvariátlanul magukon hagytak. Elfogódottan ültek le az asztal mellé.

Amikor anyám kitöltötte nekik a teát, megelégedetten láttak hozzá az elfogyasztásához. Őrködés közben bizonyára nagyon megszemélték.

– Hokkaidóból valók vagytok? – kérdeztem közben. A két férfi egymásra nézett, majd bólintottak.

Nem voltak már fiatal emberek, inkább a megletebbek közé tartoztak. Aki még mindig kívül állt, inkább idősebb volt. Aztán hazaérkezett a kisfiam.

– Vendégeink vannak. Kérlek, köszönts őket szépen – figyelmeztettem őt. Ő illendően meghajolt és köszönt.

– Rendes fiú vagy – dicsérték őt mosolyogva.

– Az apja elesett a háborúban. Nem könnyű a helyzetem. Az én életem sem könnyebb, mint a tiétek.

Nekik ajándékoztam a szendvics-asszonytól frissen kapott rizskekszet és édességeket. Elfogadták az ajándék süteményeket és megköszönve azokat, eltávoztak.

A lányomok feltörlése közben jött rám a bánat és a mérgeződés, úgyhogy elkezdtem sírni. A mai megfigyelőket sikerült távozásra bírnom, de holnap és holnapután újabbak jönnek és folyton reszketnünk kell majd. A legszívesebben mindent odavágtam volna, csakhogy békén hagyjanak. Anyám és nagymamám reszketett a félelemtől és el akartak költözni.

Engem azonban mélységesen bosszantott, hogy olyasmi elől kelljen elmenekülnöm, amit el sem követtem.

Amikor másnap az anyám a fiammal visszatért az óvodából, már nem az előző esti férfiak ólalkodtak a házunk körül, hanem mások, akik nagyon

udvariatlan kérdéseket tettek föl:

– Ez ugye K. fia? – kérdezték, vagy:

– Milyen gyakran látogat meg K. benneteket?

A kérdések nevetségesek voltak, de anyám könnyes szemmel engem okolt a történetekért.

– Téged ez egyáltalában nem is érdekel? – vágta oda nekem dühösen.

Kellemetlenül érintett a dolog, de hát mit tehettem volna? Aligha használt volna valamit, ha Hokkaidóban, a szakszervezet székházában panaszt teszek az eljárás ellen. A szakszervezetek akkoriban a rendőrséget sem nagyon tartották tiszteletben. A kommunista párt olyan táblákkal hatolt be a császári palotába, amelyeken ez állt: Az a fontos, hogy a császárnak legyen mit zabálnia! Nem várhattam el, hogy bárki is egy védtelen nő védelmére keljen.

Minthogy a szomszédaim nem ismerték a valóságot, azt hitték, azok a férfiak, akik az üzletemet és engem figyelnek, a rendőrség emberei. Eszükbe sem jutott, hogy az illetőket esetleg a szakszervezet uszította rám.

– Miért figyeli a rendőrség a lányát? – kérdezték az anyámtól. Számunkra rendkívül kellemetlen volt, hogy ezt gondolták rólunk.

Ezzel bosszantottak napról napra, mint ahogyan általában a gyöngébbeket bosszantani szokták. Fogalmam sem volt, hová, kihez fordulhatnék a panaszommal. K.-val alig találkoztunk már és telefonálás közben is ügyeltem arra, hogy a kellemetlenségeimmel ne terheljem őt. Egyébként sem tehetett volna semmit az érdekemben, ezért inkább hallgattam.

Minden nap újabb aggodalmakat és félelmet okozott és éreztem, gyorsan haladok a teljes idegösszeomlás felé.

Végül akadt egy férfi, aki figyelmességet mutatott irántam és megpróbált egy kissé felvidítani. Vasárnaponként elvitte a fiamat a Tosimaen- vagy a Korakuen-szórakozóparkba és egyébként is törődött vele. N. a fotós volt ez az illető.

Tíz esztendővel fiatalabb volt nálam. Ma már nem lep meg senkit, ha nők náluk fiatalabb férfiakkal mennek férjhez, harmincöt évvel ezelőtt azonban kevés férfi mert ilyent megtenni. A helyzetet tovább nehezítette, hogy volt még egy fiam is.

N. mindössze huszonöt éves volt akkor és ígéretes jövő állt előtte. Bármelyik csinos lány szívesen férjhez ment volna hozzá.

A fiam egészen belebolondult a „bátyjába” és szinte bojtorként kapaszkodott belé. Amikor nem jött, egész nap szomorkodott, amikor azonban eljött, végtelenül örült neki. Mai kifejezéssel élve, amikor rajtam volt a „depresszió”, titokban arra vágytam, hogy jöjjön el, mert mindig sikerült engem valamivel felvidítania.

Minthogy tíz évvel idősebb voltam nála, eszembe sem jutott, hogy a részvéten kívül mást is érezhet irántam. Ehelyett azt hittem, a két csinos lány, Aiko és Jasiko kedvéért jár annyit hozzánk.

Noha a Romanze Kiadó újságírói vaskos vicceket engedtek meg rólunk, nem hittem el, sőt még legvadabb álmomban sem gondoltam volna, hogy N. szerelmes lehet belém...

Beszámoltam neki, milyen lehetetlen helyzetben vagyok. Senki másnak nem mertem volna panaszkodni, neki azonban nyugodtan meggyóntam

mindent, nem szégyelltem magamat.

– Házasodjunk össze – volt az azonnali válasza. – Akkor egyszer és mindenkorra megszűnnek ez irányú kellemetlenségeid.

Minthogy tudta, mennyire oda vagyok K.-ért, azt hittem, csak a sajnálat beszél belőle.

– Nem szeretném, hogy valaki részvétből vegyen feleségül – volt az én válaszom.

– Mindeddig hallgattam erről, de most kimondom: szeretlek. A kisfiadat is szeretem. A fiad kedvéért is szeretném, ha összeházasodnánk.

A könnyeim már akadálytalanul folytak.

Mindent elmondtam magamról, semmit sem titkoltam előle, de még ezután is feleségül akart venni.

Arra számítottam, N. szülei és testvérei nehézségeket támasztanak majd, de nem így történt. A leendő férjemnek sikerült őket meggyőzni. Anyámnak és nagyanyámnak K. sehogyan sem tetszett, most azonban egészen fellelkesítette őket, hogy hajlandó vagyok megválni tőle. Mindamellettt képtelenek voltak elfogadni, hogy egy nálam tíz évvel fiatalabb férfihoz menjek feleségül. Ezt határozottan elleneztek.

Minthogy a nagyapám világfi életet élt, nagyanyám huszonnyolcadik éve nem folytatott vele házasséletet. Ehelyett abban látta egy feleség igazi feladatát, hogy gondoskodik a családjáról, a háztartásról, sőt még a férje ágyasairól is.

Az apámat is adoptálta az anyám családja és anyám a huszonhatodik évétől kezdve különváltan élt tőle. Anyámnak az volt a felfogása, hogy az asszonynak csak a háztartás vezetésével és a gyermekeivel kell törődnie, a férfiakat ki kell vernie a fejéből. Anyám és nagyanyám azért gondolta, hogy valami nincsen rendben velem, mert ugyanakkor, amikor K.-val viszont folytattam, hagytam, hogy N. „lerohanjon" (ők ezt így fejezték ki) és férjhez akartam menni hozzá.

Egészen fiatal koromtól kezdve hozzászoktam a férfiak szerelméhez és az irányította az életemet. Tőlük tanultam meg azt is, hogyan kell az életet élvezni. (Erről már könyvem első részében is részletesen beszámoltam. Mennyire meghatározó volt életemben a férfiak szerelme! Enélkül még élni sem lettem volna képes! Ez mind a mai napig érvényes.)

Anyámat és nagyanyámat azonban képtelen voltam meggyőzni. – Nincsen szükségünk férfiakra. Húszéves korunk óta az a feladatunk, hogy a gyermekeinket fölneveljük. Neked az a dolgod, hogy egész életedet csodálatos fiad felnevelésére áldozd. Képtelenek vagyunk megérteni, miért akarod az életedet újra és újra egy férfiéval összekötni. Hiszen az a legjobb és legszebb, ha négyen szépen együtt vagyunk. Nagy szerencse, hogy a munkáddal valamennyiünket el tudsz tartani. Négyen nagyon jól megvagyunk. Mire kellene ide még egy férfi?

Én viszont képtelen voltam megérteni, mi olyan szép abban, hogy valaki két nagymamával és eq gyermekkel él együtt és azért dolgozik, hogy biztosítsa a megélhetésüket. Miért a gyermeknevelés az egyetlen cél, amiért érdemes élni? A két öregasszony sohasem fog engem megérteni. Bármennyit beszélgettünk is a dologról, sohasem szűntek meg azt „őrültségnek" nevezni. Ez már több volt a soknál. A két öregasszony eltartása és a fiam nevelése töltse ki az egész életemet? Ez volna csak az igazi örültség... Valójában csak elbeszélgettünk

egymás mellett.

Eldöntöttem: a családom ellenkezése ellenére férjhez megyek N.-hez.

K.-val közöltem: ha most békésen elválunk, szép emléket őrzünk meg egymásról, de egymás iránti vágyunk és bensőséges szerelmünk lassanként megszűnik. Ha azonban együtt maradunk, a ránk nehezedő külső nyomás következtében egyre inkább meggyűlölnénk egymást. Most még tisztességesen el tudunk egymástól szakadni, de ha ugyanúgy szenvednénk tovább, mint addig, együttlétünk egyre inkább iszapbirkózássá válik. Ezért most kell szakítanunk. Én majd ismét férjhez megyek és a fiamat is magammal viszem második házasságomba.

K. gyermekei is egyre nagyobbak lettek és neki is az volt a véleménye, most jött el a szakítás ideje (szakítani akkor, amikor az ember még szerelmes, nagyon nehéz, de szerintem ez a legszebb).

Eladtam tehát a boltot és a kapott pénzből Azabu kerületben Szangenya-csóban egy kis házat építtettem.

Noha N. még nagyon fiatal volt, jó érzéke volt a japán hagyományokhoz. A ház elé, amely egy feketére festett fafal mögött rejtőzött, egy kívülről látható fűzfát ültetett. A ház az utcának az Ariszugava-park felé eső oldalán állt és kicsiny, de stílusos volt.

Az esküvőnket a legszívesebben csak magunk között és csendben ültük volna meg, ám neki ez volt az első esküvője. A szüleinek és a testvéreinek egy ünnepélyes esküvővel tartozott. Ezért a Meidzsi Emlécsarnokban rendeztük meg az szertartást.

Fehér menyegzői kimonóban esküdtem és — mert a nap a buddhista naptár szerint szerencsét hozó vasárnap volt — a párokat szinte futószalagon adták össze. Ez nagyon meglepett.

A legrágább esküvőt rendeltük, amelyhez *gagaku*-zene járt. A *gagaku*-zene hagyományos császári udvari zene, amelyet két hangszeren adnak elő. Az egyik hangszer a *so*, amely bambuszból készült pánsípnak nevezhető, a másik a *hicsiriki*, amelyet a fafurulyához lehetne hasonlítani. Az amerikai vendégeket a zene egészen föllelkesítette.

Egyke voltam, nem volt rokonságom. Ráadásul anyám és nagyanyám nem volt hajlandó megjelenni az esküvőn. Minthogy rossz fényt vet a menyasszonyra, ha az ő részéről senki nincs jelen az esküvőn, amerikai barátaimat hívtam meg. Közöttük ott volt a Washington-Heights iskola igazgatónője és a helyettese, valamint egy ügyvéd-házaspár.

Eljött Simbasi-beli Koeirjo barátnőm leánya is, Miszako, aki akkoriban még csak tizenéves volt. Japán barátaim közül ott volt még Szekiszekitci Monotaro mester, a felesége, Sokjokuszai Kijoko bűvésznő és Hanasima Szaburo hasbeszélő. Minthogy szép volt az idő, a menyegzői ünnepséget a kertben tartottuk meg. Az esküvő nagy siker volt, mert a megjelent művészek mind tudásuk legjavát adták. Az egyetlen kínos epizód az volt, hogy a komornám, Fumi, pont akkor, amikor a Meidzsi Emlécsarnok kozmetikusnője befejezte a kikészítésemet, az ujjával rámutatott egy nyugati stílusú ruhát viselő menyasszonyra és hangosan így kiáltott fel: — Legutóbb maga is ilyen ruhában esküdött!

Az első esküvőmről készült fényképeket néha megmutattam a

vendégeimnek és Fumit a menyasszony ruhája ezekre a fotókra emlékeztette.

N. részéről illendő módon megjelent az egész rokonság: szülők, testvérek és távolabbi rokonok. Az én részemről megjelenő amerikaiak és művészek tarka egyveleget képeztek ugyan, bennem azonban inkább a magányosság képzetét keltették.

A japán szokásoktól eltérően, amikor az esküvői ünnepségen mindenki mereven ül, hosszú és unalmas tirádákat tartanak, a mi esküvőnkön az amerikaihoz hasonló oldott hangulat uralkodott.

Eredetileg magammal akartam vinni az esküvőre a fiamat is, erről azonban anyám és nagyanyám élénk tiltakozása miatt végül lemondtam.

Az esküvő után beköltöztünk új otthonunkba. A gyermekszobát közvetlenül a mi hálószobánk mellett rendeztük be. A fiamat nagyon föllelkesítette, hogy N. a szekrényt, az íróasztalt és a széket az ő méretéhez igazítva rendelte meg.

A fiam számára mindig nagyon kellemetlen volt, hogy a régi házban nagyanyámmal egy szobában kellett aludnia. Most végre saját gyermekszobája lett.

Sötétkamrát is berendeztünk, ahol én készítettem el az előhívó oldatokat és a képeket is. N. nagyon örült a szorgalmas fiatal Jamada Kazuo jelenlétének, aki segédként dolgozott mellette.

A fiamat ez a helyzet nagyon boldoggá tette. Mindenhová követte az új papáját és mindenben utánozta, amit tett. A bátyból „papa” lett.

N.-ből jó családapá lett és mindig hármásban jártunk úszni vagy kirándulni. Amikor leesett a hó, elmentünk a Siba-parkba havat taposni, újévkor pedig a hagyományoknak megfelelően, fölkerestük a Meidzsi-szentélyt.

Ha a fiam rosszkedű volt, a férjem nem sokat teketóriázott: rásózott egyet a fenekére. Utána közösen lefűrödtek és úgy mosták meg egymás hátát, mintha mi sem történt volna. Ez volt életem legboldogabb korszaka.

Később azonban anyám és nagyanyám betolakodott hármunk közös életébe.

A mi házuk mögött építtettünk nekik egy kis házat és fölvtettünk számukra egy mindenest, hogy ne legyen hiányuk semmiben és havonta komoly összeggel támogattuk őket.

Anyám és nagyanyám azonban képtelen volt belenyugodni, hogy a fiam minden reggel maga válassza ki, milyen ruhában menjen az iskolába, napközben egyedül tanuljon a szobájában és éjjel egyedül aludjon.

Én hatodikos koromig kénytelen voltam nagyanyámmal közös szobában aludni. Ha halat ettünk, nagyanyám előtte csipesszel szedte ki a szálkákat a nekem adott halból. Ezt a fiammal is meg akarta tenni. Egyáltalában nagyon bántotta, hogy hármásban olyan jól kijöttünk egymással. Bizonyára azt várta volna el, hogy a fiam hozzámenjen panasza: — Nagymama, a papa és a mama mindig elkerget engem. — Mindent élesen kritizált, ami a fiam nevelésével állt kapcsolatban.

Minthogy a házuk kedvező helyen állott, egy kis szépségszalont nyitottam.

Azt akartam, anyámnak és nagyanyámnak ne kelljen nagyon takarékosan élnie. Továbbá N. szeretett volna egy gépkocsit, ezért egy használt Fordot vásároltam neki. Akkoriban még ritkaság számba ment, hogy egy fotósnak

saját autója legyen.

A férjem közben lassanként komoly hírnévre tett szert. A folyóirat megbízásából Szakagucsi Ango (1906-1995) író társaságában beutazta egész Japánt. Az író havonta küldött egy értekezést a folyóiratnak, amelyet a férjem illusztrált a fotóival. A cikksorozat sikeres lett és a férjem neve kezdett ismertté válni.

A szépségszalonom jól ment és mert a húszéves Tokue, a huszonnégy éves Kijohara és a két csinos tanuló lány, Omo és Peko (mindketten tizenhat évesek) ott is laktak és dolgoztak, a hangulat mindig vidám volt.

Valamennyien együtt mentünk úszni, együtt kirándultunk és mindig nagyon jól szórakoztunk.

Mint már mondtam, nagyanyám egyik numazui barátnője sokat segített rajtunk a kitelepülésnél. Közben kiderült, a leányunokája egy tokiói divatiskolába szeretne járni. Akkoriban azonban elképzelhetetlen volt, hogy egy polgári származású leány egyedül éljen Tokióban. A dolgot csak úgy lehetett megoldani, hogy a védőszárnyaink alá vesszük őt. Arról szó sem lehetett, hogy egy hajadon lakást vagy albérleti szobát béreljen. Ezt nem nézték volna jó szemmel.

N.-nek természetesen nem volt kifogása a dolog ellen és befogadtuk a leányt, hiszen már úgylis annyi fiatal élt a környezetünkben.

Kinue tizenhét éves, világos bőrű, csinos leány volt, akkor fejezte be az iskoláit. (Jelenleg, harmincöt esztendővel később, egy kitűnő orvos felesége és négy gyermeke van. A férje egy nagy kórház vezetője, pompás ember. A legidősebb két leánya szintén orvos akar lenni...)

Kinuét a mai napig nagyon kedvelem. Annyira megszerettem őt, hogy a fiam valósággal féltékeny lett rá.

Kinuének minden nap el kellett mennie a Meguróban levő divatiskolába. A háború utáni időkben a tömegközlekedésben még mindig napirenden voltak a tumultuózus jelenetek, úgyhogy féltettem Kinuét a közlekedéstől, hiszen nem ismerte Tokiót. Visszafelé már jöhetett az egyik barátnőjével. N. azt javasolta, munkába menet majd elviszi a leányt egészen az iskola kapujáig. A szüleinek is megírtam, hogy nyugodtak lehetnek a leányuk felől.

Kinue is megbarátkozott a „nagybácsijával” és a házukban vidám és harmonikus légkör uralkodott, még az étkezések közben is együtt voltunk.

Az egyik délelőtt anyám és nagyanyám magukhoz kérettek, hogy van velem valami sürgős megbeszélni valójuk. Meglepetten mentem át hozzájuk és megtudtam tőlük, az egyik szomszédasszony arra figyelmeztette őket, hogy minden szomszédunk rólam, a sajnálatraméltó idős feleségről pletykál. Nekem fogalmam sem volt, hogy ki, kiről és mit pletykálnak.

Kiderült, a tíz évvel fiatalabb férj minden reggel egy fiatal leánnyal távozik. Minthogy a feleség nagyon tisztességes asszony, ezt szó nélkül túri, ezért a szomszédok nagyon sajnálják őt.

Szomorúan tapasztalják, milyen igazságtalanság történik a tisztességes idős feleséggel.

Kezdetben fogalmam sem volt, hogy tulajdonképpen miről beszél az anyám és a nagyanyám.

Végre világosság gyúlt az agyamban. A szomszédok azért beszélnek ezt, mert

a férjem reggelente Kínúét kocsival viszi az iskolába.

A japánok gyanakvó természete az utóbbi harmincöt évben is alig változott. Amikor Japánba látogatok, ez mindig újból meglep. Akkoriban persze nagyon felháborított a pletykálás.

Anyámra és nagyanyámra is haragudtam, amiért ezekről a pletykákról érdeemesnek tartottak tájékoztatni.

Az élet Japánban egyre nehezebbé vált számomra.

TÖRTÉNETEK A SIMBASI-NEGYEDBŐL

Minél hosszabb idő telt el a háború óta, annál erősebben tudatosodott a japánokban első világméretű vereségük. Mindenki átérezte a vereség okozta szenvedést. Az egymás iránti részvételnél azonban többre nem futotta, mert mindenkit nagyon lefoglalt a mindennapi betevő megszerzése.

K. kolléganőmnek például volt a háború előtt egy pártfogója, egy gróf, akit nagyon szeretett. Különböző helyeken én is gyakran találkoztam a boldog párral. A filigrán K. mindig a boldogságtól sugározva tipegett magasra nőtt pártfogója mögött.

Röviddel a háború után megbetegedett a gróf. A nemesek, akik a háború előtt a világtól elzárkózva éltek, nem tudtak a megváltozott viszonyokhoz alkalmazkodni.

K. fiatal táncosnőként nagyon jól keresett, de mindenét a grófra költötte. Minthogy pénzt nem mert neki adni, hogy meg ne bántsa, gyakran vitetett neki rizst, faszenet, cukrot és hasonlókat. Egy igazi Simbasi-gésa szelleme irányította a cselekedeteit. A gróf családja bizonyára nagyon örült a fiatal gésa küldeményeinek!

A nők sorsa gyakran nagyon szánni való volt. Egy nap egy tengerészkapitány felesége fordult hozzám kéréssel: — Egy, a háborúban elesett tengerésztiszt feleségéről van szó. Két középiskolás fia van és szüksége volna valamilyen munkára. Nem tudna neki munkahelyet szerezni?

Az özvegy külseje egyáltalában nem volt olyan, mint akinek két középiskolás fia van. Az akkori szokás szerint nem volt kikészítve és saját maga által varrt ruhát viselt. Nem látszott többnek huszonöt évesnél és nagyon csinos volt.

Adminisztrációs munkával azonban nem lehetett annyit keresni, hogy abból etetni és iskoláztatni lehessen két kamaszt. Ezért azt javasoltam, vállaljon teaházban munkát. De miféle teaházat tudnék ajánlani ennek az anyagi gondok között őrlődő és olyan választékosan beszélő hölgynek? Holmi közönséges teaházról nem lehetett szó.

A választásom végül egy jocujai előkelő és jó hírű étteremre esett. Beszéltem az étterem *okami-szanjával*.

— Küldje el egyszer a hölgyet. Sok előkelő vendégünk van. Egy elegáns hölgyet jól tudnánk hasznosítani — volt a válasz.

Az özvegynek — Josiko volt a neve — nem volt sem kimonója, sem obija, mert a bombatámadások közben mind elégett. Én mindent kölcsönadtam neki, amire szüksége volt, a kimonón kívül a kimonó-alsóneműt, alsóövet és obit és elkísértem őt az étterembe. A hölgy nagyon örült, amikor közölték vele, fölvették.

Öt nappal később fölkeresett és elpanaszolta, úgy érzi, nem alkalmas a tőle megkövetelt munkára. Ez nagyon meglepett, úgyhogy igyekeztem minél előbb

fölkeresni az éttermet.

Az *okami-szan* így nyilatkozott róla: — A hölgy nagyon csinos és elegáns, de nem tudja, hogy az emberekkel hogyan kell bánni.

Megtudtam az *okami-szantól*, ha egy férfi a bortól kissé felajzott állapotban a hölgy vállára tette a karját és ilyesmit mondott: — Nos, drágám, maga bizonyára új szerzemény itt — a hölgy rögtön a szemébe mondta, hogy ne szemtelenkedjék velem. A visszautasításnak ez az éles módja nem tetszett a vendégeknek és elrontotta a hangulatot. Ez viszont az *okami-szannak* nem tetszett.

A hölgy viselkedésének persze az volt az oka, hogy azelőtt egy tengerésztiisztnek volt a felesége. A polgári asszonyok akkoriban nem tudták, hogyan kell bánniuk a férfiakkal és beszennyezettnek érezték magukat, ha nem a férjük, hanem egy másik férfi ért hozzájuk. Ez volt az első alkalom, hogy rájöttem, éttermi munkára a nők nem egyformán alkalmasak.

A háború előtt elképzelni sem tudtam volna, hogy Simbasi olyan óriási változáson megy át, mint amely valójában bekövetkezett. Egyedül Simbasiban 1200 volt a háború előtt a gésák száma és ezeknek mindössze az egytizede maradt meg. A többiek vagy ott maradtak, ahová kitelepítették őket, vagy megromlott az egészségi állapotuk. Ismét mások a bombatámadások következtében elvesztették mindenüket és így nem volt értelme, hogy tovább dolgozzanak. Sőt egyszerűen nagyon kevés volt az olyan rendezvény, ahová japános frizurával és földig érő kimonóban lehetett elmenni.

A hakoják száma a háború előtt hatvan körül volt. A háború alatt ezek a szélrózsa minden irányába szétszóródtak és hosszú ideig tartott, amíg lassanként visszaszállingóztak. Többnyire az ismét megnyílt teaházakban alkalmazták őket.

Amikor visszatértem Simbasiba, szerencsémre akadt néhány teaház, amely nem égett le a háború alatt, vagy átmeneti körülmények között ugyan, de ismét kinyitott. Minthogy az én régebbi hakojám, Han-csan, a Jukimura teaházban már munkába állt, ott jól éreztem magamat.

1948-ra már a zenészek, vagyis a *samiszen*-játékosok, énekesek, énekesnők és kórustagok, valamint a táncosnők is visszatértek. A Simbasi Táncszínházban ismét színre vitték az *Azuma*-táncokat. Igaz ugyan, a gésa-revü bemutatását megint meg akarták akadályozni — emlékeztetek arra, hogy annak idején a teaházakat is be akarták zárni —, de ezúttal is a főparancsnokság közbenjárását kértük. Az *Azuma*-táncokat a háború után 1948 márciusában sikerült újra bemutatni, noha az előadások ezúttal csupán nyolc napig tartottak.

Annyi biztos, a teaházak, gésaházak és általában azok, akiknek a házáat, lakását nem érte bombatalálat, szerencséseknek nevezhették magukat. Noha nagy volt a munkakedv, az újjáépítés nem ment egyik pillanatról a másikra és az is sok időbe tellett, amíg ismét rendesen lehetett öltözködni. Az újjáépítés nagyjából abban az esztendőben — 1956-ban — fejeződött be, amikor átköltöztem Amerikába.

Arról már Amerikában szereztem tudomást, hogy a Cukidzsi folyó medrét feltöltötték és gyorsforgalmi utat építettek rajta. A háború előtt csónakkal elmentünk Kototoiig és még ma is fülemben cseng, ahogyan Fukuda Rando

holdtöltés éjszakákon a Sakuhacsidalt a Sinagava-erőd előtt elénekelte. New Yorkban előre féltem, hogy a környék hátrányára változik meg azáltal, hogy a folyó medrét feltöltötték. Amikor huszonkilenc esztendővel később visszatértem Tokióba, kiderült, a legrosszabb sejtéseim is valóra váltak.

A rádiózás erősen fellendülőben volt, amikor elköltöztem Amerikába. Anyám és nagyanyám lelkesen hallgatták az akkoriban divatos kvíz-műsorokat. A Simbasi-pályaudvar előtti téren tévékészülékeket állítottak fel és rengetegen zarándokoltak oda, hogy a fekete-fehérben vetített tévéműsorokat nézzék.

Atlantában — Georgia állam — 1957 májusában léptem fel életemben először a tévében.

Közvetlenül 1945-öt követően még a hagyományos japán szórakozások álltak előtérben. Akkoriban elég gyakran kellett amerikai vendégeket a Kabuki Színházban kísérem. Ez az általam ismert darabok esetében nem okozott problémát. De az „A nanszoi Szatomi-család hat kutyájának a története” című darabot nem ismertem, mert harminchét esztendővel születésem előtt mutatták be. Ilyen esetekben mindig megkértem Icsikava Dansirót, részletesen magyarázza el nekem a darabot. Ez önbizalmat adott olyankor, amikor kabuki-darabok tartalmát angolra kellett fordítanom. Az olyan darabok, mint az Ucubo és „Az adománykönyv” (*Kandzsincso*), könnyeket csaltak az amerikaiak szemébe.

A főparancsnokság annak idején megtiltotta az olyan darabok előadását, amelyek „reakciósnak” vagy „harciasnak” számítottak. Olyanokat sem volt szabad színre vinni, amelyekben harakiri vagy vérbosszú fordult elő. Ez gondokat okozott a Kabuki Színház műsorrendjének összeállításában, ezért gyakran kellett kérelemmel fordulnunk a főparancsnoksághoz. Az engedélyek megszerzésében nagy segítségünkre volt a főparancsnokság egyik tisztje, aki nagy rajongója volt a kabukinak.

KIHARU, A JÓTEVŐ

Amikor N.-nel Azabuban éltünk, a háztartási munkákban *Kijohara-szan* segédkezett nálunk. Egy Simoda-közeli halászfaluból származott, nagyon becsületes és titoktartó volt. A segítsége nagyban hozzájárult ahhoz, hogy nyugodtan mehettem dolgozni.

Egy forró augusztusi napon történt.

Kijohara-szan előző nap bejelentette, másnap Tokióba érkezik az unokahúga és a férje és szeretnék a tiszteletüket tenni. Másnap izgatottan várta vidéki unokahúga érkezését.

Déltájban meg is jelent a fiatal házaspár, akik két nagy ládát cipeltek. Az egyik ládában friss tengeri kagylók, a másikban zöldségek voltak. Mind a két láda nagyon nehéz volt. A hőség ellenére az asszonyka a hátán cipelte a kisbabáját. Mindketten annyira megizzadtak, hogy ruhájukból akár facsarni is lehetett volna a vizet.

Így szóltam a fiatalasszonyhoz: — Tegye le a kisbabát és tusoljon le a fürdőszobában. Omo, hozzáál gyorsan valami hideg innivalót. — Átvettem a kisbabát. A nagy nyári hőség ellenére a baba tetőtől talpig egy kendőbe volt burkolva, szinte csak szép nagy kerek szemei látszottak ki belőle. A bőre szinte áttetszően fehér volt.

— Szörnyű a hőség. Igyon gyorsan valami hideget — szóltam oda a fiatalasszonynak.

A babát Micsikonak hívták és héthónapos volt. Miután átvettem az anyjától, le akartam róla venni a kendőt. Az anyja azonban rögtön odaugrott. Ettől elképedtem. A fiatal pár szomorú pillantást váltott egymással. Rá kellett jönnöm, valami nincsen rendben a baba körül.

Kijohara-szan nem is késett a magyarázattal: — Tulajdonképpen azért jöttek Tokióba, hogy a babát kórházba vigyék. Ezúttal már harmadszor.

Amikor megkérdeztem, mi a baja a babának, az anyja szó nélkül levette a fejről a kendőt. A babának nem voltak ajkai. Az orra alatt nem volt semmi, csak egy nagy lyuk. Önkéntelenül is elborzadtam és felkiáltottam a meglepetéstől. A baba a nyúlszáj legrosszabb formájával született. Az ártalmatlanabb formánál csak a felsőajak van meghasadva, de nála a felső szájpadról is hasadt volt, úgyhogy képtelen volt szopni.

A faluban mindenféle csúf hír keringett a babáról. Az anyja ezért ki sem lépett vele a házból. A bőre azért volt annyira fehér, mert még sohasem volt kint hosszabb ideig a friss levegőn.

A sajnálattól egy ideig meg sem tudtam szólalni, de nem is tudtam volna, hogy mit mondjak. A babával először a falusi orvost keresték fel, aki őket a numazubeli orvoshoz küldte. De ő sem tudott vele mit kezdeni, úgyhogy egy tokiói kórházba utalta a babát. Annak idején szinte világutazásnak számított a hosszú út az apró halászfalutól Tokióig. A házuktól lovas kocsival kellett

menniük a folyóig, ott kompon át kellett kelniük Numazuba, ahonnan vonattal utaztak Tokióba. Ez 1950-ben még óriási tortúrának számított.

A kórházból egy másik, nagyobb, jobban felszerelt kórházba irányították őket és másnap megint útnak kellett indulniuk az ismeretlen Tokióban. A fiatal apa halász lévén, legfeljebb három napig maradhatott távol a munkahelyétől. Másnap a kórházban jól megvárakoztatták őket, úgyhogy nem tudtak hazautazni. Ezért a kórház közelében kerestek egy helyet, ahol éjszakázhattak és harmadnap visszautaztak a falujukba.

Harmadszor jöttek el már Tokióba és előző nap már jártak a nagy kórházban. Sikertelenül beszéltek az illetékes orvossal, de balszerencsájukra az operációhoz nem volt szabad ágy, ezért dolguk végezetlenül kellett visszatérniük a falujukba.

— Mihelyt lesz szabad ágyunk, rögtön értesítjük magukat — ígérték az orvosok. Csalódottan éjszakáztak egy szálláson és onnan jöttek el hozzánk.

Az volt a tervük, délután elutaznak vonattal Numazuba, ott megéjszakáznak és másnap keresnek egy szekert, amely elviszi őket a falujukba. A tokiói utazások a családnak sok idejébe és pénzébe kerültek.

Elkezdtem lázasan gondolkodni, mit tehetnék a fiatalokért. Azok kétségbeesetten néztek egymásra, Kijohara-szan pedig sírva fakadt.

Egyszerre csak isteni szikraként megjelent lelki szemeim előtt Dr. Kavasima neve.

— Várjatok csak, eszembe jutott valami. — Fölpattantam a helyemről és kirohantam az utcára. A házunktól nem messze ott volt az Aiiku-kórház. Odasiettem és Dr. Kavasimának beszámoltam a fiatal pár keserves sorsáról. Ő hajlandónak mutatkozott, hogy azonnal megvizsgálja a kisbabát.

Hazarohantam és elkísértem a kórházba a fiatal párt.

Dr. Kavasima közbenjárásának köszönhetően a kisbabát rögtön fölvtették a kórházba.

Akkoriban mindenféleképpen el kellett látni a kórházi betegeket — alvógyékény, lepedő, takaró stb. —, ezekkel a saját háztartásomból vittem be a kórházba. Az apa még aznap hazatért dolgozni, a fiatalasszony azonban három napig még Tokióban maradt és a látogatási időben fölkereste a kisbabáját. Ezután ő is hazautazott és a látogatásoknál én helyettesítettem őt.

A kis Micsikot naponta fölkerestem. A szükséges műtétet már néhány nap múlva elvégezték. Minthogy a közelben laktunk és mind Kijohara-szan, mind a többi alkalmazottam nagy részvétellel figyelte a kisbaba sorsát, valamennyiünk minden nap meglátogatta a kisbabát.

Micsiko négy hétig maradt a kórházban. A szülőknek nagy könnyebbéget jelentett, hogy a leánykájukat ránk bízhatták. Az operációt követően hegeként csak egy piros csík maradt meg a baba orra alatt, a beavatkozás egyébként remekül sikerült.

Aznap, amikor a babát elengedték a kórházból, a fiatal pár is megérkezett. Most már nem kellett befedni a baba fejét. Micsiko arcocskája hamarosan egészséges rózsaszínt kapott és a mama hátán trónolva, szerencsekívánataink mellett megkezdte az útját hazafelé.

Nagyon örültem annak is, hogy Tokue, Omo, Peko és a fiam is a zsebpénzükből játékokat és előkéket vásároltak a babának.

Rögtön fölkerestem Kavasima doktort és tiszta szívemből megköszöntem neki, hogy megmentette a babát és egyúttal sok más embernek is nagy örömet okozott.

Ettől kezdve havonta egy nagy ládát kaptunk tele friss hallal és nagy tengeri csigákkal. Az apa ezekkel a küldeményekkel fejezte ki a hálóját. A küldeményeknek valamennyien nagyon örültünk, sőt még a szomszédoknak is juttattunk belőlük.

A pici Micsiko azóta már harminc éves is elmúlt. Valószínűleg férjnél van és gyermekei is vannak már. Az a tervem, hogy amikor legközelebb fölkeresem Japánt, meglátogatom Micsikot, a szüleit és Kijohara-szant is. Röviddel azután, hogy megnyitottam a szalonomat Azabuban, az egyik szabadnapomon meglátogattam egy régi barátnőmet, Koeirjót. Mint már mondtam, férjhez ment Janagija Kingoróhoz és Kagurazakában lakott, ahol gyakran fölkerestem őt.

Mindig nagyon jól éreztem magam náluk, ezért rendszerint sokáig maradtam ott. Ezúttal számomra ismeretlen két fiúcska játszadozott náluk. Az idősebbik öt, a fiatalabbik három éves lehetett. A dolog szokatlan volt számomra, mert a két kisfiú olyan vadul tombolt, hogy még a vendégek teáscsészéit is feldöntötték.

A Kingoro-családnak három gyermeke volt, egy Kei nevű fiú, aki már a középiskolába járt, egy már felnőtt leány, továbbá ennek a nyolcéves húga, Szatoko. A hóg valamivel idősebb volt, mint az én fiacskám. Ezért nagyon kíváncsi voltam, akik lehetnek a tomboló kisfiúk.

Koeirjo rögtön elmondta, milyen nehézségekkel került szembe. Volt egy ismerőse, Fudzsiko, akinek a férje a háborúban megsebesült, hosszú ideig ágyban fekvő beteg volt, majd meghalt. Az özvegynek kellett volna a két fiút eltartania, de nem talált megfelelő állást. Hiába fordult a gyámügyi és népjóléti hivatalhoz, azt a választ kapta, hogy azok csak az árvákkal foglalkoznak, a félárvákkal nem. A pénze egyre fogyott és a helyzete egyre kilátástalanabb lett.

Fudzsikonak nem éltek a szülei és rokonsága sem volt. A férjétől csak az idős anyósát örökölte, aki magáról is alig tudott gondoskodni. Erejének végére érve vásárolt egy nagy adag tésztát, hogy a két gyermek jól lakhasson és úgy döntött, velük együtt öngyilkos lesz: a Szumida-folyóba öli magát. Koeirjo éppen az utolsó pillanatban érkezett, hogy ezt megakadályozza. — Maga még nagyon fiatal ahhoz, hogy meghaljon. Arra még ráér. Gondoljon az életre. Majd kitalálunk valamit — mondta és hármójukat magához vette.

És most ott tombolt körülöttünk a két kisfiú. Különösen a kisebbik bömbölt hangosan, többnyire ok nélkül.

Kingoro az előadandó darabjait mindig maga írta meg és havonta egyszer bemutatta azokat a fiatalabb kollégáinak. Emiatt állandó feszültségben élt és hamar feldühödött.

— A folyton bőgő, ordító kisfiúkat nagyon nehezen bírja — számolt be kétségbeesett arccal Koeirjo. — De ha most kiteszem a családot az utcára, az asszony bizonyára megint az öngyilkosságba akar menekülni — panaszkodott.

A huszonhat éves, széparcú Fudzsiko kint volt a konyhában.

— Beszélj te vele. Én ugyan befogadtam őket, de a dolog nem mehet így

tovább.

Kimentem tehát a konyhába.

— Ha meg akarsz halni, az a te dolgod — kezdtem. — De a gyermekeidet nem viheted magaddal a halálba. Nem tudhatod, milyen feladat vár még rájuk a világban. Mit szólna hozzá a meghalt férjed ha tudná, hogy meg akarod ölni őket?

— Amikor be akartam ugrani a folyóba, az idősebbik fiam valóban azt mondta, nem akar meghalni és kitepte magát a kezemből. A kisebbiket a hátamon vittem, mert a sok tésztától édesdeden aludt. Ő tehát nem mondhatott semmit, de...

Fudzsiko feltartóztathatatlanul zokogott.

— De a két gyermek mellett nem tudok munkát vállalni. Mindenhol elutasítanak. Nem látok más kiutat... Az éhenhalás helyett még mindig jobb, ha követjük a férjemet... — ömlöttek tovább Fudzsiko könnyei.

Koeirjo tanácstalanul folytatta: — Én befogadtam ugyan őt, a férjem azonban már rettentően ideges és az én gyermekeim is nehezen bírják az örökös tombolást. De hát hová is mehetne Fudzsiko?

— Akkor mind a hárman hozzánk jönnek — döntöttem el. Hiszen amúgy is annyian voltunk már, hogy két gyermekkel több vagy kevesebb, igazán nem számít. Így aztán Fudzsiko a két gyermekével még aznap odaköltözött hozzánk.

Minthogy szerencsére kedves, szimpatikus asszonyka volt, sikerült őt elhelyeznem a Tokiva teaházban, amelynek ismertem a tulajdonosát. Megajándékoztam őt egy-egy használt téli és nyári kimonóval és megfelelő obival. Fiala és csinos lévén, a munkaadói sem bánták meg az alkalmazását.

Most térjünk vissza a két kisleányhoz.

Nekem szépségszalonom lévén, ott rendszeresen vendégeket fogadtam. Ebből a szempontból nagyon kellemetlen volt, hogy a két kisleány állandóan randalírozott. A közelben volt egy bölcsőde. A fiúkat beírtam oda és délelőtt kilenc órától délután ötig ott voltak. Velünk ettek, velünk aludtak és mi fürdettük őket.

A kisebbik azonban egyfolytában bőgött. A neve Minoru lévén, egyszerűen „Bőgő-Minorunak” hívtuk. Mindig sírós hangnemben beszélt, normális hangot nem hallottunk tőle.

A nagyobbikkal, Takasival nem voltak problémák, Bőgő-Minoru azonban minden éjszaka az ágyba vizelt. Minthogy már nem volt kisbaba, egész kiadós kis tavakat produkált. Ez Peko és Omo számára minden reggel komoly mérgeződés forrása volt és nem növelte Bőgő-Minoru népszerűségét. Büntudattól vezérelve az ágyneműjét mindig magam mostam ki.

A dolog a fiamat is felmérgeztette. Bosszankodását csak fokozta, hogy attól félt, a szomszédok őt vélik majd a kellemetlen „illatok” terjesztőjének. A foltokat sem tudtam az alvógyékényekről eltüntetni, hiába próbálkoztam bármiféle szárítási módszerrel. A megelőzéses próbálkozásaim is sikertelenek maradtak. Megtettem azt, hogy nem engedtem este már inni, vagy fölkeltettem éjszaka, menjen ki a toalettre. Semmi sem használt. Végül azonban annyit mégis sikerült elérnem, hogy a bevizelés csak három-négynaponként következett be... Ha egyszer befogadtam őt, mondtam

magamban, viselnem kell a következményeket. A férjem nagyon melegszívű lévén, sohasem tett semmilyen megjegyzést. Nagyon meghatott, hogy amikor vett valami ajándékot a kisfiamnak, ugyanazt mindig megvette Takasinak és Minorunak is.

Mint várható is volt, anyám és nagyanyám teli torokból szidták a jövevényeket.

— Érthetetlen, micsoda furcsa kedvteléseid vannak — morogtak. Véleményük szerint nem voltam normális.

Amikor eszembe jutott, amikor a kisfiammal a hátamon és egy zacskó rizzsel a kezemben életveszély közepette utaztam Tokióba, milyen barátságosan fogadtak Iidáék, képtelen voltam úgy tenni, mintha más emberek semmit sem jelentenének számomra.

A fiam a bátyjukként próbált gondoskodni róluk, de Bógó-Minoru neki is teher volt. Ha nem találta meg azt a játékot, amelyre vágyott, bögött, ha a többiek nem akartak vele játszani, bögött, ha a fiam és Takasi jó egyetértésben játszottak, bögött. Az élete egyszerűen bögésből állt.

Az óvónők sem értették, miért bög folyton. Igazi bögőmasina volt.

A bátyja, Takasi nagyon okos fiú volt és bonyolult helyzeteket nagyon gyorsan át tudott tekinteni. Amikor reggelente a házi oltár előtt meggyújtottam a gyertyát és elkezdtem imádkozni, ő is odaállt mellém és összetette a két kicsi kezét.

Így imádkozott: — Édes isteneim, a bácsi és a néni megmentette az életünket. Ha majd nagyok leszünk, megháláljuk a jóságát. Kedves istenek, kérlek, fejezzétek ti is ki nekik a hálátokat.

— Egy ötévestől ez nagyon szép dolog — jegyezte meg N. Noha ilyesmire senki sem tanította, Takasi néha úgy beszélt, mint aki egy színdarab szereplője. Ez néha egészen elképesztett.

Fudzsiko szerencsére hamarosan megismerkedett egy rendes férfival, aki feleségül vette és a gyermekeket is hajlandó volt elfogadni. Gyakran tűnődöm azon, vajon mi lett Takasiból, aki már ötévesen szinte színpadérett volt és Minoruból, aki folyton bögött és az ágyba vizelt. Ma már középkorú urak lehetnek...

IRÁNY AMERIKA

Rettenetesen dühös lettem a szomszédasszonyra, aki az egész környéknek elpletykálta, hogy N. minden reggel az iskolába viszi Kínúét. De még dühösebb lettem anyámra és nagyanyámra, akiktől zokon vettem, hogy ezt az önmagában jelentéktelen dolgot komolyan vették és állandóan az orom alá dörgölték.

Miért nem voltak képesek legyinteni egyet, hallván a pletykát? A dolog mérhetetlenül dühített.

A hasonló esetek egyre gyakrabban ismétlődtek, viszonyunk egészen megromlott. A dolgot tovább nehezítette, hogy a fiam valósággal imádta a „papáját”. A papa nagyon szívesen játszott vele vasutast és labdázni is szeretett vele. Így aztán ha volt egy kis szabadidőnk, hármásban nagyokat játszottunk. A két öregasszonynak ez sem tetszett.

A fiam egyre kevésbé törődött velük és mindig csak az érdekelte, mit csinál a papája. Anyám és nagyanyám néha felajánlották, hogy megfőzik neki a kedvenc ételeit, ő azonban ezt is elutasította. De a papával bármikor hajlandó volt a kertben vacsorázni.

A kert ugyan kicsi volt, de gyakran kitettünk oda egy asztalt és nyársonsültet készítettünk. Ezt a fiam nagyon élvezte. Tudtam, az anyámat és nagyanyámat mérhetetlenül bosszantja, hogy a fiam nincs már náluk. Anyagilag azonban bőkezűen gondoskodtam róluk és a házvezetőnőmet is igénybe vehették, úgyhogy semmilyen büntudatot nem éreztem miattuk.

A kisfiam legjobb barátja, Fukuzava Jukio abban az időben szombatoként gyakran nálunk éjszakázott. Jukio apja a Keio Egyetem alapítójának, Fukuzava Jukicsinek az unokája volt. Fukuzava (1835-1901) a „japán felvilágosodás korának” egyik vezéralakja volt. Jukio anyja európai nő volt, aki Görögországban született és Franciaországban nevelkedett.

Fáradhatatlanul dolgoznom kellett, hogy a két háztartás összes költségét fedezni tudjam. A férjem ekkoriban kezdett némi hírnevet szerezni. De még csak annyit sikerült keresnie, hogy fedezze a benzin- és reklámköltségeket. Az én jövedelmem három részből tevődött össze: a szépségszalon bevételei, a fizetésem a Washington-Heights iskolában és a divatbemutatók konferálásának viszonylag magas honoráriumai. Ezenfelül azonban még angol társalgásból is adtam magánórákat. Egy japán mondás szerint úgy dolgoztam, mint egy kilencfarkú rókamama. Az iskolai fizetésemet dollárban kaptam, ami annakidején kb. 36 000 jent ért. Ez egy vállalatvezetői fizetésnek felelt meg.

Rengeteget kellett dolgoznom, hogy kellő életszínvonalat biztosítsak mindkét háztartás számára. Aki a „Virágok és fűzfák világában” nőtt fel, az nem ismeri a fukarkodást.

Amikor Azabuban felépítettük a házunkat, az volt a tervünk, hogy azt egyúttal fotóstúdióként is használjuk. A stúdió elég nagy volt ahhoz, hogy

különböző helyzetekben lehessen benne felvételeket készíteni. Számos színész és manöken velünk készíttette el a portréit. Én néha megajándékoztam őket valamelyik kimonómmal és mindig készenlétben tartottam a megfelelő kiegészítőket és sálakat. Az egyetlen óhajom az volt, hogy a férjem minél előbb hírnevet szerezzen magának.

1952. május 1-jén a férjem a császári palotához ment, hogy ott egy tüntetésről felvételeket készítsen. Amikor azonban a rádióból megtudtuk, hogy ott amerikai autókat borítanak fel és felgyújtják azokat, elkezdtünk aggódni férjem testi épségéért. Annál is inkább, mert sebesülésekről is érkeztek hírek.

A férjem estefelé széttépett inggel, karján és fején horzsolásokkal került elő, más baja azonban nem volt. Csúnya dolgok történtek a tüntetésen, azonban egy amerikai fotósnőről csodákat regélt.

A neve Margaret Bourke-White volt és egy teherkocsin állva hősiesen állta a kődobálók esőjét. Noha szőke feje már vérbe borult, nem hagyta abba a fényképezést. Csak annyi időre guggolt le, amíg filmet cserélt. A filmcserét befejezve, rögtön felállt és folytatta a fotózást. A férjem azt mondta, ezt a nőt látva férfi létére mégsem hagyhatott ott csapot-papot. Ekkor értette meg igazán, mit jelent az, ha valaki profi a maga szakmájában.

Később Amerikában fölkerestem Margaret Bourke-White kiállítását. Fantasztikus felvételeket láttam: keselyűk, amint a Gangeszben úszó tetemekből csipkednek és japánok, amint a császári palota előtt az égő autók között ide-oda szaladgálnak. Ezen a tüntetésen volt ott a férjem is. A fotós nő a felvételek készítése idejében negyvenéves volt.

A véres május elseje erős nyomot hagyott a férjemben. Ez későbbi munkáin is meglátszott, amikor Szakagucsi Angóval együtt a Csuokoron folyóirat számára dolgozott. A nőkről készült fotóit ma a világon a legjobbak közé tartoznak. Noha furcsa dolog, hogy valaki ilyesmit mondjon a volt férjéről, ma is teljesen meg vagyok róla győződve, ő volt a legjobb, legrendesebb férfi az életemben.

A házasságunk harmonikus, a fiam boldog volt, a segítőim és a munkatársaim is meg voltak elégedve a helyzetükkel. Elégedetlenséget csakis anyám és nagyanym részéről tapasztaltam. Életfelfogásunk annyira különböző volt, hogy kompromisszum szóba sem jöhetett. A férjem fülét is állandóan rágták panaszaikkal.

Szakadatlanul ezt duruzsolták a fülébe: — Úgyis tudjuk, az öregek otthonába kerülünk majd. Ebbe már bele is nyugodtunk.

Az ilyesmi ma már nem szokatlan dolog, de harmincöt esztendővel ezelőtt szörnyű kegyetlenségnek számított, ha valaki a szüleit az öregek otthonába dugta. Ez hálátlanságnak és megvetésre méltó cselekedetnek számított.

Rengeteget dolgoztam. Mindennap az volt a leghőbb kívánságom, hogy legalább egyszer hadd aludjam ki magam. De nem hogy pihenésről, még egyszerű lazításról sem lehetett szó. Szó sem lehetett róla, hogy anyámnak vagy nagyanymnak bármiről is panaszkodjam. Ha divatbemutatóra Kiotóba, Kobéba vagy Oszakába kellett utaznom, tüstént megjelentek a férjemnél és tele sírták a fülét, hogy mennyit szenved miattam a „szegény fiam”. A távollétemben tetszésük szerint gúnyolódhattak rajtam.

Ilyenkor nem lehettem ott villámhárítóként és mindent a férjemnek kellett elviselnie. Noha anyámról és nagymamáról volt szó, a helyzet kezdett egyre elviselhetetlenebbé válni. Gonoszkodó hajlamú emberből egy is sok, hát még egyszerre kettő! Nagyon bántott, hogy az anyám, aki a Taiso-korszak egyik legelső értelmiségi típusú asszonyának számított, idős korára ennyire megváltozott és valóságos boszorkány lett belőle.

N. Yokohamában élő szülei és testvérei sem voltak jobbak, mint az anyám és nagymama. Egy, a fiuknál idősebb volt gésa, akinek ráadásul még egy fia is van — ez a legrosszabb parti, amit csak képzelni lehet. A testvérei emiatt biztosan sokat rágták a fülét. Talán ennek hatására történt, hogy elkezdett kimaradozni és inni.

Bizonyára a problémákkal fiatalemberként egyedül nem tudott megküzdeni. A helyzetem egyre bizonytalanabbá és boldogtalanabbá vált.

Az életemet úgy látják, „Ha jó a kezdet, rossz a vége” mondás irányította. Hiszen én nem tettem semmi rosszat és az érzelmeim sem változtak meg... Állandóan igyekeztem megfelelni környezetem elvárásainak, mégsem volt sohasem elég, amit tettem. Ezért ismételtén megpróbálkoztam azzal, hogy kiutat találjak reménytelen helyzetemből.

A jelenből visszatekintve azonban azt kell mondanom, végső soron minden szomorú tapasztalatom a javamra vált. Nyugodtan mondhatom, annyit éltem végig, mint öt másik asszony... Ezt azonban csak akkor értettem meg, amikor már harminc évet eltöltöttem Amerikában.

Nem szeretem, ha az elválás gyűlöletet és bosszúvágyat hagy hátra a felekben. Ezért így szóltam N.-hez: — Ha ez így megy tovább, meggyűlöljük egymást. Ezért addig kell elválnunk, amíg még szeretjük egymást.

N. azonban még túl fiatal lévén, nehezen volt meggyőzhető. Tulajdonképpen én magam sem voltam teljesen meggyőződve, hogy helyes, amit tenni akarok. Végül úgy döntöttem, egyelőre nem csinálok semmit.

1956-ban New Yorkban nemzetközi vásárt tartottak. Arról a nagy, International Trade Fair elnevezésű vásárról volt szó, amelyet háromévente szoktak tartani, körülbelül két hét időtartammal. Az újonnan épült Coliseumban a világ legkülönbözőbb tájairól érkezett árukat mutatták be.

Úgy döntöttem, elutazom a vásárra és ott bemutatom a babáimat. Ma már ötvenezer japán él New Yorkban, akkoriban jó, ha ötvenen éltek ott, úgyhogy a japán babák előállításának ismertetése nagy érdeklődésre tarthatott számot.

— Hadd utazzam el egy hónapra New Yorkba — kérleltem N.-t, anyámat és nagymamámat. Az anyám persze megint előállt azzal, hogy nem szabad két öregasszonyt és egy gyermeket cserbenhagynom.

Nagymama azonban nagy meglepetésemre így válaszolt: — Utazz csak el nyugodtan. Külföldre utazni addig kell, amíg az ember fiatal. És maradhatsz akár egy hónapnál is tovább, hogy alkalmad legyen mindent alaposan megnézni. Mi majd csak megleszünk valahogy. — Ezt nem kellett kétszer elmondania.

Eladtam az azabui házat és egy másikat vásároltam helyette a közelebbi Ebiszuban. Ezt bérbe adtam egy külföldi házaspárnak és úgy intéztem, hogy anyám és nagymama ennek a bérleti díjából éljen meg azalatt, amíg

Amerikában vagyok. N. másutt rendezte be a stúdióját, úgyhogy az elutazásom neki sem okozott problémát.

A Northwestern Oriental Airlines négy légcsavaros gépével indultam el New Yorkba Haneda repülőtéréről. Az út harminchat óráig tartott.

Az idő nagyon hideg volt. Mivel nem szeretek búcsúzkodni, egyedül akartam kimenni a repülőtérre. Ozava asszonyt, a babák mesterét, a tanítványai buszon kikísérték, a búcsúzás így egész vidáman telt el. A fiatal leányok csengő kórusa kísért minket, amint estefelé felmentünk a lépcsőn a repülőgépbe. Akkoriban eszembe sem jutott, hogy majd húsz év is beletelik, amire megint Japán földjére teszem a lábam. A repülőgépbe szállva arra gondoltam, hogy se N.-nek, se magamnak ne okozzak elviselhetetlen szenvedést a távozással.

UTÓSZÓ A MÁSODIK RÉSZHEZ

Emlékirataim első része a háború előtti időszakban fejeződik be. De feltétlenül sort akartam keríteni a háború utáni nehéz időszak ecsetelésére is. Így jött létre emlékirataim második része. Szeretnék erről az időszakról többet is írni, de nagy meglepetésemre kiderült, Japánban vannak dolgok, amelyekről nem szabad sem beszélni, sem írni. Szívesen írtam volna tehát részletesebben sok dologról, az igazság megírása azonban biztosan a cenzúra áldozatául esett volna. Ez a kiadómnak kellemetlenségeket okozott volna, így egyes dolgokról inkább hallgattam, vagy kétértelműen írtam róluk... Ennek ellenére igyekeztem lehetőleg valóságosan megírni mind szomorú, mind örömtelien boldog időszakaimat. Nemzedékem asszonyai bizonyára sok hasonló élményt szereztek.

Amikor a Japánban nagyon elterjedt rosszindulatú pletykálkodást és szűklátókörűséget már nem bírtam tovább elviselni, 1956 elején elutaztam Amerikába. Ezzel fejeződik be könyvem második része.

Az első részből készült filmet a japán tévé 1985-ben újév napján vetíti le. Kiharut Oginome Keiko személyesíti meg. Nagyon örülök, hogy ő játssza a fiatal, törekvő és életvidám Kiharut tizenhat éves korától kezdve. Még ha a valóságban nem is voltam olyan szép, mint ő...

Kérem, hogy az amerikai életéről szóló folytatást is jóakarattal olvassák el.

Nagyon hálás vagyok Szosisának az együttműködéséért, továbbá hálával tartozom még Kasze és Kobajasi uraknak és Maszuda asszonynak is.

New York, 1984. június 1.

Kiharu

3. RÉSZ

AMERIKÁBAN

Valahányszor meglátogatom Japánt, mindannyiszor újabb rossz hírekkel fogadnak: egyre nagyobb mértékű az eltömegesedés, egyre jobban terjed az öngyilkosság tanulók körében. Az ember furcsa egy állatfaj. Az agresszorok általában jól iskolázottak és anyagilag is olyan jól állnak, hogy az ember nem hajlandó elhinni, van indokuk arra, hogy másokat gyötörjenek. Nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek között is akadnak olyanok, akik másokat minden különösebb indok nélkül hajlandók gyűlölni és képesek azokat velük született fogyatékoságaik miatt halálra csúfolni.

Magam is elég gyakran voltam céltáblája az ilyen embereknek. Azt azonban képtelen voltam megérteni, mi volt az ok, ami miatt így kezeltek. Gyakran előfordult, hogy még művelt és anyagilag igazán jól szituált háziasszonyok is a lenézésükkel „tüntettek ki”. Alighanem az lehetett velem a bajuk, hogy valaha gésa voltam. Például abban az irodában, ahol közvetlenül Amerikába érkezésem után dolgoztam, főleg az igazgató felesége pikkelt rám.

Szerencsére voltak olyan amerikai barátaim, akik a nehéz napokban mellém álltak, úgyhogy igen hamar magamhoz tértem és összeszedtem magam.

Ha félenk természetű lettem volna, az elszenvedett gyötrelmek hatására bizonyára meg akartam volna halni. Japánban a diákok kicsúfolják azokat a tanuló társaikat, akiknek lapos az orruk, előre áll a foguk, akiknek lelóg a szemük sarka, vagy akiknek testszaguk van. Ez csupa abszurd dolog, de ugyanilyen abszurd az is, ha valakit azért néznek le, mert gésa volt.

Az ember a múltját nem törölheti le egy spongyával, de nem is kell azt letagadnia, vagy szégyenkeznie miatta. Ennek ellenére az effajta előítéletek mind a mai napig élnek.

Emlékirataimnak ebben a harmadik részében arról próbálok egy kissé részletesebben beszámolni, hogy a fenti szempontból melyek a fő különbségek a japánok és az amerikaiak között.

Ha egy japán gyermek amerikai általános iskolába kerül úgy, hogy még nem tudja az angol nyelvet, az osztálytársai a segítségére sietnek. Még ha akad is az osztályban egy-két tanuló, aki szeretné gyötörni, csúfolni, a többiek a védelmükbe veszik őt. A Japánban szokásos kollektív gúnyolódás, amikor a többi gyermek, aki abban nem vesz részt, úgy tesz, mintha nem látna, nem hallana semmit, Amerikában nagyon-nagyon ritka.

Ezzel kapcsolatban vannak saját tapasztalataim is. Az egyik hasonló eset a New York-i földalattin történt velem. Egy körülbelül ötvenéves fekete férfi a kocsiban mellém telepedett, holott volt olt több más üres hely is. Pálinkaszaga

volt és meglehetősen szegényesen volt öltözve.

Megszólított és elmondta, a megszállás idején, 1948-ban Szaga-miharában teljesített szolgálatot, majd megkérdezte, hová való vagyok. Azt válaszoltam, hogy tokiói. Erre megkérdezte, ismerek-e egy bizonyos Kimikót. Tokióban ezrével szaladgálnak az utcán a Kimikók — válaszoltam nevetve. Erre a szemközi ülésről gyorsan fölállt két fekete bőrű fiatalember.

— Ne molesztáld a hölgyet, hagyd őt békében — szóltak rá. Valóban kezdett a dolog egy kissé kellemetlenné válni számomra, azonban az idősebb fekete védelméül ennyit mondtam:

— A háború után egy ideig Japánban teljesített szolgálatot, ezért szólított meg.

A két fiatalember ennek ellenére arra kényszerítette az idősebbet, hogy keljen föl a helyéről és a következő állomáson hagyja el a földalattit.

Amerikában mindig a segítségére kel valaki annak a nőnek, akit valaki molesztál. Az én esetemben talán az is számít, hogy mindig kimonót hordok és ez feltűnővé tesz. Akár az utcán, az autóbuszban vagy a földalattin támadtak nehézségeim, eddig még mindig akadt valaki, aki kimentett a bajból.

Tokióban egészen más a helyzet.

Amikor a könyvem első részéből készült musicalt a Simbasi Táncszínházban előadták, éppen egy csonttörés miatti műtéten voltam túl. Két percig tartott, amíg az Óceán Hotelből egy mankóval a színházig átbicegtem. Szép időben ez még hagyján volt, de amikor esett az eső, a kézításkámon és persze a mankón kívül esernyőt is vinnem kellett magammal. A színházba egészen az utolsó előadásig minden nap átbicegtem. A szünetekben az előcsarnokban a darab szövegekönyvét árultam.

A színházhoz három lépcsőn kellett fölmenni. Esős napokon különösen nehéz volt ezt a három lépcsőfokot megmásznom. Hiszen nem tehettem le sehová sem a mankót, sem az esernyőt, sem a kézításkámat. Amerikában egy gyermek rögtön a segítségemre kelt volna. A színház előtt sokan várakoztak, hogy bebocsássák őket. Rezenéstelen arccal figyelték, ahogyan felkínlódom magamat. Amerikában viszont esetleg az lett volna a számomra majdnem kellemetlen, hogy túl sokan is a segítségemre sietnek.

Egyik tokiói tartózkodásom alkalmával Aszakuszában a Tobuvonalra szálltam fel. Mellettem egy munkás külsejű férfi ült, aki úgy nézett ki, mint Tora-szan. Ez egy Japánban kedvelt és kedves filmfigura, aki azonban minden jóindulata ellenére mindig csődöt mond. Kissé be volt szíva, dudolászott és ide-oda ingatta a testét. A legszívesebben átültem volna máshová, de a sok csomagom miatt ez nem volt olyan egyszerű dolog.

A földalatti elindult. A munkás külsejű férfinak lassanként megszűntek a gátlásai és a kezét hol a térdemre, hol a vállamra tette. Amikor ez már kezdett az idegeimre menni, fölálltam és a csomagjaimmal együtt az ajtóhoz mentem. A részeg erre elkezdett hangosan tiltakozni: — Miért állt fel, hiszen nem csináltam semmit.

A vonat végre befutott Narihira-basi állomásra. Az ajtó — nagy megkönnyebbülésemre — alighogy kiszálltam, rögtön be is csukódott. A részeg még utánam kiáltott valami csúnyát. Senki sem törődött velem, mit csinál.

Mi lehet ennek az oka?

Ha Japánban ezt szóvá teszem, azt válaszolják: ez azért van, mert már harminc éve New Yorkban élek és egy japán közmondás szerint minden embernek a lakóhelye jelenti a fővárost. Csupán ez az oka, hogy Amerikában mindent jobbnak találok, mint Japánban. Rám azonban nem érvényes ez a közmondás, mert nekem Amerika az első pillanattól kezdve tetszett, éppen ezért élek immár harminc esztendő óta itt. Amerikában kevesebb az előítélet és a látszat kevesebbet számít, mint Japánban. Ezért maradtam Amerikában és nem tértem vissza Japánba. Amerikáról nem azért alakult ki jó képem, mert ott élek. Éppen fordítva: azért élek ott, mert jó képem alakult ki róla. Ezt a japánok képtelenek megérteni. Ha megírom, amit gondolok, azt mondják, „elfogult” vagyok Amerika iránt. Holott valójában nem vagyok Amerika fanatikus híve, hanem az ódivatú japánok közé tartozónak vallom magam...

A MŰVÉSZETI AKADÉMIA MODELLJE

Változtasson pózt! – szolt a professzor. Megfordultam és a legyezőt, amelyet addig a levegőben tartottam, a mellem elé vittem. –*Beautiful, beautiful* – kiáltotta lelkesen, a diákok felől pedig ámuló suttogás hallatszott. Ötpercenként kellett pózt változtatnom. A helyszín a School of Visual Arts, a Manhattan 23. utcájában fekvő Művészeti Akadémia volt.

Az akadémiának sok neves tanára volt és néhány kínain kívül más ázsiai diákok nem látogatták, tehát japánok sem voltak közöttük. Modellként dolgoztam ott.

A portrérajzolás oktatásakor tizenöt percig kellett mozdulatlanul maradnom, utána öt perc pihenőt kaptam. A vázlatkészítés oktatása közben azonban ötpercenként kellett pózt változtatnom. Az erősségeim a japán táncpózok voltak. Az amerikai modellek csak álló, ülő és fekvő, valamint profil- és hátpózokra voltak képesek. De ha az ember ötpercenként kénytelen pózt változtatni, hamar elfogy ez a szűkös pózkészlet. Ezért volt szükségük mind az oktatóknak, mind a diákoknak naponta új modellekre.

Én azonban tetszés szerint voltam képes egyre újabb pózokat fölvenni. Még a kimonók egyik ujja is sok pózlehetőséget kínál, én azonban a legyezőt és a napernyőt is felhasználtam különböző pózok beállítására.

Minthogy sok dicséretben részesültem és egészen jól is fizettek, meg voltam elégedve a pénzkereseti lehetőségeimmel. Egyébként pusztán véletlenül fedeztem fel, hogy a modellkedéssel pénzt lehet keresni.

A szomszédos házban lakó fiatal Nancy, a többi amerikaihoz hasonlóan kezdettől fogva elfogulatlanul viselkedett velem. Elkísért a vásárlásaimra és sok mindenben a segítségemre volt.

Nancy a Művészeti Akadémia irodájában dolgozott. Egyik nap meghívott egy, az iskola közelében lévő olasz vendéglőbe.

Az Akadémia előcsarnokában beszéltek meg a találkozót, ahová néhány perccel tizenkettő előtt érkeztem meg és leültem, hogy megvárjam Nancyt. Egyszerre csak kinyílt a bejárati ajtó és belépett egy óriás.

Az óriás nemcsak magas, hanem kövér is volt. Vöröses arcával úgy nézett ki, mintha teherautó-vezető vagy birkózó lenne. Egyszerre csak megállt, mintha földbe gyökerezett volna a lába és mereven bámult rám. Képen vagy filmekben persze biztosan látott már japán nőt kimonóban, de életben nyilván először.

Odajött hozzám és ámulattal szemlélt meg. Ez körülbelül harminc esztendővel ezelőtt történt.

Nancy bemutatott az óriásnak és kiderült, ő az Akadémia vezetője. Olyan nagy hatást tettem rá, hogy eltökélte, alkalmat ad a diákoknak arra, hogy lerajzoljanak.

Furcsa módon egyáltalában nem volt művész külseje. Amikor búcsúzásokor

kezet fogtunk, észrevettem: a kezei akkorák, mint a baseball-kesztyűk. Később fölkerestem azt a brooklyni múzeumot, ahol a képeit kiállították. Pasztellszínekkel festett, hangulatos képek voltak, amelyek virágokat, gyermekeket és szép tájakat ábrázoltak és látszólag kevésbé illettek alkotójuk külsejéhez.

A szemei azonban nagyon barátságosak voltak és mindennapos találkozásaink során rájöttem, nagyon melegszívű ember. A diákjai is nagyon szerették.

Óránként négy dollárt fizettek. A földalattin akkoriban egy szakaszjegyet tizenöt centbe került (szemben a mai egy dollárral). Az egyetemi oktatók egyórás előadásért öt dollárt kaptak.

A professzor közvetítésével több más művészeti intézményben is munkát kaptam, egyebek között a New York Egyetem művészeti fakultásán is. Azért is hálás voltam ezért az elfoglaltságért, mert ez lehetővé tette, hogy anyámnak, nagyanyámnak és a gyermekemnek havonta bizonyos összeget küldhessek.

A West Enden egy özvegy nőnél béreltem szobát. A hölgy Dina nevű tini korú leányával élt. Nagyon intelligens volt és segítőkésznek mutatkozott. Amikor a vízumom lejárt, elkísért a bevándorlási hivatalba és kezességet vállalt értem. Ez lehetővé tette vízumomnak félévre való problémamentes meghosszabbítását.

A japánok akkoriban utálták a bevándorlási hivatalt, az amerikaiak ugyanis általában éreztették velük, hogy ők nyerték meg ellenünk a háborút.

Engem ettől megkímélt a sors, mert Mrs. Diamond mindig elkísért a hivatalba, így nem kellett megaláztatásokat elszenvednem. Szerencsém ezúttal sem hagyott el.

NEW YORK

Aki az ötvenes évek közepén Japánból Amerikába akart utazni, ehhez meghívó levélre volt szüksége, egyébként nem kapott útlevelet. Híre járt, hogy egy ilyen meghívó levél átlagosan 500 000 és 700 000 jen közti összegbe kerül.

Szerencsére Ozava asszonnyal, a babakészítés oktatójával együtt — érte egy félig állami intézmény vállalt kezességet — úgynevezett kultúr követként könnyen kaptunk útlevelet. Az utazási költséget természetesen magamnak kellett fedeznem. A célunk az volt, hogy a japán babakészítést a Coliseumban tartott Nemzetközi Vásár (International Trade Fair) alkalmából bemutassuk.

A bemutatókat Ozava asszonnyal együtt tartottuk, én mondtam el a magyarázatokat. Minthogy Ozava asszony férje és gyermekei Japánban maradtak, ő a kiállítás után rögtön visszarepült, én pedig úgy döntöttem, egyedül ugyan, de New Yorkban maradok.

Japánban még mindig N. feleségének számítottam és elutazásomig mindenki rajtam köszörülte a nyelvét. Manapság már elég nagy azoknak a feleségeknek a száma, akik idősebbek a férjüknél.

Ezért elhatároztam, hogy Amerikában maradok és az otthon maradt családomnak — anyám, nagyanyám és a kisfiam — pénzt küldök.

New York-i utazásom valójában menekülés volt és őszintén szólva Amerikába való megérkezésem óriási lelki megkönnyebbülést okozott nekem.

Mielőtt elutaztam Amerikába, mindent úgy rendeztem el, hogy anyám és nagyanyám minden nehézség nélkül meg tudjon élni. A házunkhoz hozzáépítettem még egy lakást és azt egy fiatal amerikai házaspárnak adtam bérbe, akik a bérleti díjat anyámnak és nagyanyámnak fizették. Ez volt a megélhetésük alapja. A házaspár mindkét tagja Fulbright-osztöndíjas volt és a tokiói egyetemre jártak. Minthogy fiatalságuk ellenére nagyon megértők és rendesek voltak, azt hittem, hogy az iskolázott emberek Amerikában mind ilyenek. Anyám és nagyanyám is megkedvelték őket.

A fiatalember apja azonban megbetegedett és a házaspárnak röviddel azután, hogy elrepültem Amerikába, hirtelen haza kellett térnie.

Utánuk a Dixon-házaspár költözött be a lakásba, akiket a Washington-Heights iskolából ajánlottak nekik. A férfi középiskolai, az asszony általános iskolai oktató volt.

A Dixon-házaspár beköltözött a lakásba és egyetlen fillér bérleti díjat sem volt hajlandó fizetni. Minthogy én Amerikában voltam, nem tudtam intézkedni. Anyám és nagyanyám háromhavi hallgatás után szólt az iskola egyik japánul tudó alkalmazotjának, hogy figyelmeztessék a házaspárt a lakbérfizetési kötelezettségükre. Ezek után két ócska és piszkos *futont*, vagyis alvógyékényt ajánlottak fel fizetségül.

— Ezeknek az értéke körülbelül háromhavi bérleti díjnak felel meg, ezért

ezeket ajánljuk fel fizetségként – mondták.

Nagyanyám ezt válaszolta: – Újonnan talán elég drágák lehettek, de ilyen piszkos állapotban nem fogadhatjuk el ezeket fizetségként.

– Amerika legyőzte az országukat és maguk legyenek hálásak érte, hogy itt vagyunk és ne követeljenek még lakbért is tőlünk – mondta Dixon felesége. Anyámat és nagyanyámat nagyon megviselte a dolog. Semmilyen könyörgés sem segített – Dixonék egy centet sem voltak hajlandók fizetni. A házaspár nyolc hónapig tartózkodott a lakásban fizetség nélkül.

Ilyen amerikaiak is vannak.

Az lett volna a helyes, ha a beköltözésük előtt amerikai módra szerződést kötünk velük. Minden héten kaptam egy levelet otthonról, amelyben mindig arról panaszkodtak, milyen kevés a pénzüik. Állandóan azt kérték, vagy küldjek pénzt vagy térjek vissza azonnal. A visszatérést könnyű volt emlegetni, de a visszaútra nem volt pénzem, ha pedig adósságba verem magam, nem tudom, hogyan keveredek ki belőlek. Ráadásul éjjel-nappal el kellett volna viselnem anyám és nagyanyám panaszait és jajgatásait és a szomszédok örökös kíváncsiságát.

Minden levél, amelyet kaptam, elégedetlenségről árulkodott és panaszáradatot tartalmazott. Elkezdtem félni a Japánból érkezett postáktól.

Japánban a látszat a legfontosabb. De hiszen éppen azért költöztem át Amerikába, mert elegendem volt már a kétszínűségből, a pletykálgatásból, az örökös szaglászásból és rágalmazásból.

Első külföldi utam tehát New Yorkba vitt és a szállodában töltött első éjszakámat olyannak képzeltem, ahogyan azt a filmekben láttam és dobogó szívvel érkeztem meg. A szponzorunk a Martha Washington Hotelben foglalt nekünk szobát, ahol azonban nyugdíjasokon kívül senki más nem lakott. Mind a liftben, mind az étteremben kizárólag idős hölgyekkel találkoztunk.

A művelődésügyi minisztérium által kiküldött professzornők és képviselőnők mindig ragaszkodnak ahhoz, hogy „kizárólag nők számára fenntartott” szállodákban helyezték el őket. Az illetékesek ezért feltételezték, hogy a két babakészítő is ilyen szállodában óhajt lakni.

Amikor másnap elindultunk a kiállítást szponzoráló szervezet székháza felé – ez egészen a közelben volt – első ízben volt alkalmam megcsodálni az Empire State Buildinget, amelyet a KingKong című filmből már ismertem.

Ez a szervezet vállalta kiállításunk támogatását. Ezen a napon a szervezet igazgatója, a helyettese és a reklámfőnöke várt bennünket az irodájában. Az igazgató megkérdezte, hogy vagyunk megelégedve a szállásunkkal. Ozava asszony szép csöndesen azt válaszolta, nagyon nyugalmas helyen kaptunk szállást.

– És önnek, Nakamura asszony, hogy tetszik a szállás? – fordult hozzám kérdésével Y úr, a reklámfőnök.

– Ó, csak úgy nyüzsögnek ott a vénasszonyok. Nekem nagyon unalmas az a hely – válaszoltam gondolkodás nélkül, mire valamennyien nevetésben törtek ki. – Maga aztán őszinte. Nagyon helyes. Maradjon csak továbbra is az.

A reklámfőnök később is általában a védelmébe vett. Ezért nagyon hálás voltam, hiszen teljesen magamra voltam hagyatva. New Yorkban nem ismertem senkit, akihez fordulhattam volna. A következőkben szeretnék

röviden beszámolni a megérkezésemről és New Yorkban megtett első lépéseimről.

Legelőször is az lepett meg, hogy minden járókelőnek más volt a haja színe. Azzal az elképzeléssel érkeztem Amerikába, hogy mindenkinek szőke a haja és hosszú az orra. Itt kiderült, ez nagyjából csak minden huszadik amerikaira érvényes. Egyeseknek barna, másoknak szürke volt a hajuk és voltak még a japánoknál is feketébbek. (Később megtudtam, a spanyol-amerikaiaknak szurokfelete a hajuk és az olasz nők között is sok a fekete.) Megérkezésemkor még nem működtek itt a sokszor több száz alkalmazottat foglalkoztató nagy japán exportvállalatok.

Azon is elcsodálkoztam, hogy a minket szponzoráló szervezetben egyik vezetőnek sem — sem az igazgatónak, sem a helyettesének, sem a reklámfőnöknek — nem volt titkárnője. Telefonközpont sem volt. Az összesen hat alkalmazottnak keményen kellett dolgoznia. Az ötvenes évek minden japán számára a nehéz és fárasztó munka időszaka volt. Japánból ötszáz dollárnak megfelelő pénznél többet nem lehetett kivinni és a fizetés mintegy egytizede volt a ma szokásos összegnek.

Azt mondják, ma már ötvenezer japán üzletember él New Yorkban. Az egyes vállalatok több száz alkalmazottal dolgoznak, az irodák kifejezetten elegánsak és sok helyütt amerikaiak a titkárnők.

Harminc esztendővel ezelőtt azonban például a Marubeni-vállalat alkalmazottai hatalmas koffereket cipelve — ezekben volt a mintakollekció — maguk utaztak el Texasba, ahol akkoriban a gyapoton kívül jóformán semmi mást sem termesztettek. A Marubeni-vállalat egyik alkalmazottjától hallottam, hogy a ma már igazi nagyvárossá fejlődött Dallas repülőterét akkoriban óriási gyapotföldek övezték és az ügynököknek — ha megrendeléseket akart szerezni — még a legkisebb üzleteket is föl kellett keresnie és kötélidegekkel kellett rendelkeznie.

Azt hiszem, jelenlegi gazdasági sikereinket a japán üzletemberek akkori úttörő munkája alapozta meg.

Húsvétkor érkeztem meg Amerikába.

New Yorkban tulajdonképpen csak húsvét után kezdődik az igazi tavasz. Alig nyílnak ki a Forsythia gyönyörű sárga virágai, máris virágba borulnak a cseresznyefák, a pünkösdi rózsák és az orgonák is. Minden egyszerre nyílik. A férfiak és a nők húsvét után kezdik el hordani a fehér cipőket. Néha az is előfordul, hogy húsvétkor még havazik. New Yorkban nagyon szeszélyes az időjárás. A partikon azonban havas időkben is a fehér cipő járja, noha odakint a hóban természetesen csizmát hordanak.

Az 5. Avenue-n tartják a húsvéti felvonulást. A parádén résztvevő hölgyek ilyenkor azon versengenek, ki viseli a legfeltűnőbb és legszebb kalapot. Megérkezésem évében egy smaragdzöld szaténkalap nyerte az első díjat, amelyhez egy, két apró madárkát tartalmazó kalitka volt hozzáerősítve. A madárkák vidáman csicseregtek. A szép szőke hölgy a kalaphoz illő smaragdzöld délutáni ruhát viselt.

A húsvéti felvonuláson a legkülönbözőbb bőrszínű és legtarkább kalapú emberek parádeztak fel és alá. Ez eszembe juttatta az Easter Parade című filmet, amelyben Fred Astaire és Judy Garland játszotta a két főszerepet. A

címadó dal, az „Easter Parade” nagyon jól illett New Yorkhoz és a japán fiatalok körében közkedvelt volt. Ezúttal első ízben láttam az igazi húsvéti parádét és falusi libaként órákon át bámultam a felvonulást.

A kiállításomat szponzoráló szervezet – mint már mondtam – félig állami tulajdonban volt. Ennek megfelelően az alkalmazottak egyik fele állami tisztviselő, a másik fele magánalkalmazott volt. Az igazgató például a magánszférából érkezett, míg, a helyettese állami alkalmazott. Az akkori igazgató nagyon rokonszenves ember volt és a beosztottjai nagyon kedvelték, a helyettesét viszont igazi bürokratának láttam. Úgy vettem észre, szinte mindenben különbözött a véleményük.

A portás egy nagyon becsületes, Bill nevű fekete volt, aki a szervezet létrehozása óta töltötte be ezt a tisztséget. Ha valami nehéz dolog cipelése miatt borraivalót akartam neki adni, mindig határozottan visszautasította az elfogadását.

Ezt szokta mondani: – Elég jó a fizetésem és nincsen szükségem borraivalóra. – Minden szükséges munkát ő végzett el. Ő takarított, ő mosta meg az ablakokat, cipelte a csomagokat, hozta és vitte a vendégeket.

A magas termetű fekete férfi eleinte félelmet keltett bennem. Persze Japánban is láttam feketéket, például Nat King Cole-t és Louis Armstrongot, őket azonban a színpadon láttam. Tokióban néha lehetett fekete katonákkal is találkozni, én azonban igyekeztem elkerülni, hogy rájuk kelljen néznie. Bill volt az első fekete, aki személyes ismerősömmé vált. Amikor a nagy Bill elnevette magát, durva arcvonásai a hófehér fogakkal szinte gyermeki kifejezést öltöttek. Nagyon rokonszenvesnek találtam – a japánok és amerikaiak egyaránt kedvelték.

Minthogy borraivalót nem volt hajlandó elfogadni, elmentem a Kataagiribe – ez volt New Yorkban az egyetlen japán bolt –, ahol rizskekszet és mogyorót vásároltam neki.

– A sütemény nagyon jó csuszka a sörhöz, amit otthon iszogatni szoktunk. A feleségemnek is nagyon ízlik – mondta. Jól esett elképzelnem, amint a hatalmas termetű fekete sört iszik és japán rizskekszet ropogat hozzá. Ezért időnként megkérdeztem, van-e még a rizskekszből. Ha kifogyott, pótoltam.

Az igazgató irodája a legbelső helyiség volt. Ez előtt volt egy nagyobb terem, ahol a beosztottak a munkájukat végezték és legelöl volt a helyettes szobája. Ezeket a helyiségeket egy folyosó felől lehetett megközelíteni, amelynek a másik, az 5. Avenue felőli oldalán volt a bemutató- és gyűlésterem. Az igazgató és a helyettese egymaga ült a szobájában.

A szervezet nemcsak abban adott nekem segítséget, hogy kezességet vállalt értem, hanem a reklámfőnök még a rádióban és a tévében is szerzett nekem fellépéseket. Ezért nagyon hálás voltam neki és elhatároztam, valamivel viszonzom a kedvességét. Úgy döntöttem, az előadótermet, az igazgató és helyettesének szobáját virágokkal fogom díszíteni. Akkoriban a nőszirm, a tulipán és a gerbera szálanként tíz centbe került. A bemutatóteremben egy virágtálat, az igazgatónak és helyettesének a szobájában egy-egy kis virágvázat helyeztem el. Szálanként tíz cent nem nagyon fogja megterhelni sovány pénztárcámat. Az igazgatót gyakran keresték fel üzletfelek és úgy gondoltam, a hangulatot egyetlen szál nőszirm is képes javítani.

Eközben érdekes dolgokat fedeztem föl.

Észrevettem, amikor beviszem a virágot az igazgató helyettesének a szobájába, annak mindig a fülénél van a telefonkagyló és hallgatja, mit telefonál az igazgató. Minthogy nem volt telefonközpont és titkárnő, egyetlen gombnyomással ki lehetett hallgatni, mit beszél az igazgató.

Miután ezt észrevettem, nagyon kellemetlenül éreztem magam. Hiszen erről a megfigyelésemről nem számolhattam be senkinek. Meg is tartottam a titkot, azonban nyomasztott, úgyhogy nagyon megkönnyebbültem, amikor az igazgatóhelyettest áthelyezték.

Úgy látszott, a honfitársaim Amerikában sem hagytak fel otthoni szokásaikkal...

A bemutatóteremben számos jellegzetes japán tárgyat állítottak ki. Voltak ott no-maszkok, japán babák, lakktárgyak, szetokerámiák, rekeszzománcos művek, hagyományos újévi kalapácsok, teáskészletek stb. Az amerikai ügyfeleknek egy olyan japán nő adott magyarázatokat a tárgyakról, akinek a családja már két nemzedéssel előbb kivándorolt Amerikába.

A japán leány nem valami jól beszélt japánul, hiszen az anyanyelve már angol volt. Tréfásan mondhatom: úgy beszélt japánul, mint én angolul.

Egy Vadzsima lakkfestménnyel ellátott levesestálat „műanyagtálnak” nevezett és egy csodaszép babát, amely Jaegaki hercegnőt ábrázolta, megvetően „gésalánynak” keresztelt el. Ezt nagyon helytelennek találtam.

En azonban nem voltam alkalmazott és legfeljebb ingyen írhattam japán magyarázatokat a kiállított tárgyakhoz. A csúcsidőkből a címek megírásában segédkeztem. A háttérben akartam maradni, de ezeket a leminősítéseket nem bírtam elviselni.

Hogy a leány érzéseit ne bántsam meg, elkezdtem neki mesélni a japán táncokról. Elmondtam: Jaegaki története azonos Shakespeare Rómeó és Júliájával és a lakkfestményeket császárfaragványokra festik (Amerikában nincs ilyen fa) és a lakkot egymásután húsz rétegben viszik fel. Erre kerül aztán aranyból a minta. Tömeggyártásról – műanyagból – szó sem lehet. Egy ember egy hónap alatt legfeljebb néhány darabot tud elkészíteni.

A leány ezután ismerőseivel tért vissza és elkezdtek kérdésekkel ostromolni.

Egy szép napon megszólított az igazgató.

– Nakamura asszony, ha nem akar még hazautazni, dolgozzék nálunk. Sokat nem tudok ugyan fizetni, de nincsen senkink, aki jobban el tudná magyarázni, mit látnak itt a látogatók.

Nagyon boldog voltam. Persze dolgoztam már modellként és vásárokon, ezek azonban nem jelentettek állandó jövedelmet. Minthogy rendszeresen kellett pénzt hazaküldeni, a fix jövedelem lehetősége, bármilyen kicsiny legyen is, csábítóan tűnt. Az itteni munkám délután öt óráig tart és ha igyekszem, sikerül még aznap öt órát egy vásáron dolgoznom, mert azok többnyire este tízig tartanak nyitva...

– A következő heti megbeszélésen majd szóba hozom a dolgot – ígérte meg az igazgató. Az örömöm azonban korai volt. A megbeszélésen ugyanis rögtön akadt valaki, aki kifogásolta, hogy azelőtt gésa voltam. Az illető a külügyminisztérium egy olyan alkalmazottja volt, aki részt vett olyan

banketteken – még Japánban – ahol gésaként én is ott voltam. Neki az volt a véleménye, hogy egy egykori gésa foglalkoztatása a főnök számára később kellemetlenségeket okozhat. Az igazgató ez ellen nem tudott érveket felhozni.

Sajnálkozva közölte: – Kedves Nakamura asszony, a dolog nem jött össze.

– Japánban ez már többször megtörtént velem, úgyhogy hozzá vagyok szokva. Kérem, ne izgassa magát – válaszoltam.

Rájöttem, még Amerikában is számolnom kell a japán előítéletekkel. A dolog persze nagy csalódást okozott. Egyszer az utcán véletlenül összefutottam azzal a tisztviselővel, aki miatt nem kaptam meg az állást.

Ő rögtön elkezdett szidalmazni: – Hogy jutott eszébe, hogy kimonóban szaladgáljon New York utcáin? Hiszen akár meg is gyilkolhatják! – Sehogyan sem érteltem, miért kellene valakit megölni azért, mert kimonót hord. Igazi tüske lehettem a szemében. Érződött, valami miatt ellenszenvvel érez irántam. Vezetőként őt is meghívták olyan rendezvényekre – például virágkiállításokra – ahol dolgoztam. Gyakran már az üdvözlésnél szemtelenül beszélt velem:

– Ó, milyen csinos ma valaki. Ez biztosan a finom ételektől van.

Amikor később jobban ment a sorom, örültem, hogy a szervezetnél nem kaptam állást. Akkoriban azonban nagyon bosszantott, hogy egy állást, amely már majdnem az enyém volt, őmiatta nem kaptam meg.

Akkoriban még csak kevés japán nő akadt, aki rendesen tudta hordani a kimonót és amellet angolul is jól beszélt. Amikor az International Trade Fair – ahol a babáim ki voltak állítva – bezárt, utána még több más kiállítást és vásárt is tartottak a Coliseumban és a Hiltonban – selymvásárok, csónak-kiállítások, film- és fotóvásárok, autó- és virágkiállítások –, ahol nyolc-tíz napra alkalmaztak. Legjobban a coliseumi virágkiállításoknak örültem.

Ezeket a New York-környéki virágkereskedők, kertépítők és kertészek rendezték. Amikor az ember belépett a kiállítási csarnokba, rögtön kábító virágillat lengte körül. A kertépítők ritka növényeket és fákat hoztak magukkal és érdekes kerteket állítottak össze belőlük. A kiállított kerteket versenyeztették egymással és a kiállítás harmadik napján osztották ki az első, második és harmadik díjat. Puffos ujjú kimonómban, napernyővel és legyezővel szívesen látott modell voltam.

A fotókiállításon egy új japán fényképezőgépet állítottak ki, amelynek nagy volt a sikere.

Egy amerikai profi fotós több géppel rengeteg felvételt készített rólam. Minthogy a modellek közül egyedül én viseltem kimonót, mindig hatalmas embergyűrű vett körül. Hol fölálltam, hol leültem, hol ide-oda perdültem, nagyon boldog és egy kissé zavart voltam. A Canon és Yashica gyártmányú fényképezőgépek éppen akkor kezdték meghódítani a piacot.

A japán fotóközpont reklám-szakembere, Nussbaum úr állandóan törődött velem és ellátott kólával és fagyalalttal. Egész nap folyamatosan akartak fotózni, úgyhogy még enni sem maradt volna időm. Nussbaum úr haragosan bejelentette:

– Ez így nem mehet tovább! Harminc perc ebédszünet! – Ezután bekísért a függöny mögé.

Nagy volt a sikerünk és több éven át dolgoztam ilyesféle kiállításokon. A Daihatsu gyár egy vonzó kisteherautót állított ki. A típusnak „Daihatsu Midget” volt a neve és száz kilométeren mindössze négy litert fogyasztott. A kocsinak a virágkereskedések, gyógyszertárak és cukrászdák körében nagy sikere volt.

Az angol nyelvű prospektusokat én osztottam ki a nézőközönségnek és magyaráztam el angol nyelven a különböző típusok előnyeit is.

Időközben a rádiónál és a tévénél is elkezdtem dolgozni, amit szintén szervezetünk reklámfőnökének köszönhettem. Nagy nézettségű műsorokban léptem föl („Jack Power Show”, „Ed Sullivan Show” és „Will Rogers Show”). A „Jack Power Show”-ban a teaszertartást egy pompás Shino-csészével mutattam be. Jack Power a kezébe vette a csészt: – Gyönyörű. Ez a csésze nagyon tetszik nekem. Milyen öröm lehet ebből reggelente kávézni.

Egy japán rögtön felhívta a stúdiót. Jack kérjen rögtön elnézést a nézőktől, mert megsértette a japánok teaivási szokásait. Pedig szegény Jack csak azt akarta kifejezni, milyen szép a teáscsésze! A japánok számára azonban elképzelhetetlen dolog, hogy teáscsészeből kávéat igyanak.

Egy ízben egy talk-show-ban léptem fel és egy kicsiny, tulajdonképpen a teaszertartáshoz való kendőt dugtam az *obimba* és azt menet közben előhúztam. Rögtön betelefonált egy japán nő a stúdióba, hogy ilyen kendővel a kézben nem szabad beszélni, mert az megsérti a teaszertartás rendjét. A nő bocsánatkérést követelt.

A japánok tehát Amerikában is túl precízen és kicsinyesen viselkednek. Jack ezen nagyon elcsodálkozott:

– A japánok mindig ennyire érzékenyek? – kérdezte.

Megvolt a jó okom arra, amiért beszéd közben a kendővel játszadoztam. Tízéves koromban Nisikava Szenszo mester a *rokudan* táncra oktatót. Ezt *koto*-zenére teakendővel a kézben kellett táncolni. Ezért azt gondoltam, nincs abban semmi, ha az újságírók kérdéseire a teakendővel a kezemben válaszolok. Amikor azt a szemrehányást kaptam, hogy megsértettem a teaszertartást, ez igen kellemetlenül érintett.

E műsorok azonban lehetővé tették, hogy kifizessem az albérletemet és pénzt küldhessek haza a családomnak. Lassanként kezdtem magam egészen jól érezni Amerikában.

Minthogy sem szállásadóm, sem a leánya egy kukkot sem tudott japánul, csakis angolul beszéltünk, amiből rengeteget tanultam.

Mrs. Diamond angol származású, a meghalt férje zsidó volt. A férje nem követelte meg, hogy áttérjen a zsidó hitre, így az asszony keresztény maradt. Az amerikai keresztelési, menyegzői és temetési szokásokról sokat tanultam tőle.

Minthogy Amerikában nagyon sokféle vallásfelekezet létezik, a szokások néha még családonként is változók. A japánok szemében a keresztények mind egyformán keresztények, Amerikában azonban rájöttem, a katolikusoknak, protestánsoknak, metodistáknak és zsidóknak mind mások a szokásaik.

Akadnak japánok, akik már tíz-tizenöt éve Amerikában éltek ugyan, de még sohasem voltak amerikai esküvőn, temetésen vagy halottvirrasztáson. Én igyekeztem minél több esküvőn és temetésen részt venni. A szertartások a

vallástól függően családonként mások voltak. Számos dolgot, amit eközben tanultam, Mrs. Diamondnak köszönhettem.

Szakadatlanul dolgoztam. Visszatekintve el is csodálkozom azon, milyen könnyen találtam rá egyik munkára a másik után. Hogy mindig kimonóban járok és rendesen tudok angolul beszélni, annak köszönhetem, hogy régebben gésa voltam. A kiállításokon és a partikon külsőleg különböztem a polgári asszonyoktól és leányaiktól és már csak azért is kedveltek, mert érzésem van a szójátékok és az amerikaiak által kedvelt viccek iránt.

Már kezdtem magam igazán jól érezni New Yorkban, amikor utolért a baj. Az engem támogató japán szervezet igazgatóját visszahelyezték Japánba és T. került a helyére, aki a Kanszai-beli gazdasági életben nagy embernek számított.

Ő is nagyon rendes volt, gálánsan viselkedett és meg lehetett benne bízni. De a felesége! Az ötvenes éveinek közepén járhatott, de a haja már egészen ősz volt. Valamilyen érthetetlen oknál fogva kezdettől fogva gyűlölt, noha mindig Kanszaiban lakott és így azelőtt nem találkozhattunk.

Az új igazgató bemutatkozó estélyén hirtelen nagyon hangosan szólított meg:

— A kimonója gyönyörű. Választékos ízlésre vall. Gésa korában is viselte már?

Nagyon meglepődtem, hiszen még be sem voltunk mutatva egymásnak. Gyorsan bemutatkoztam az ősz hajú hölgynek.

— Ön tehát az igazgató felesége. Csak nemrégiben ismerkedtem meg vele és remélem, jól együtt tudunk majd dolgozni. Nagyon örvendek. — A helyzet azonban ettől még kellemetlenebbé vált.

— Nagyon bátor dolog öntől, hogy az 5. Avenue-n japán kimonóban mer járni.

— Japán nőként nincsenek nyugati stílusú ruháim — válaszoltam.

Ettől kezdve állandóan piszkált. New Yorkban akkoriban még csak kevés japán nő élt és a legkülönbözőbb partikon állandóan belebotlottam. Többnyire azoknak a kiállításoknak a befejező partijaira is meghívták, amelyeken részt vettem.

Ilyesféle megjegyzéseket tett jó hangosan rám:

— Egykor gésa volt és jól beszél angolul. Talán az amerikai barátjától tanult meg ilyen jól?

Nyilvánvalóan azért mondott rólam ilyeneket, mert le akart járatni. Én nem tartottam szükségesnek eltitkolni, hogy egykor gésa voltam. De azt a kijelentését, hogy egy amerikai barátomtól tanultam meg angolul, nem hagyhattam szó nélkül. Hiszen éjszakákon át nem aludtam, hanem angolul tanultam. És hogy ezek után egy ami babájának tartsanak — ettől alaposan dühbe gurultam. Minthogy azonban az asszonyság rangban messze fölöttem állt, tehetetlen voltam. Azt azonban sehogyan sem értettem, hogyan viszonyulhat valaki annyira ellenségesen olyan valakihez, akit azelőtt nem is ismert.

A partit követő napon a reklámfőnök együtt érzően így szólt hozzám:

— T. asszony alaposan megkínózta magát.

Ezt a többiek is hallották és kedvesen mosolyogva néztek rám. Ebből úgy

éreztem, mintha ők is szívesen mondtak volna valami kedveset nekem.

Én így válaszoltam: — Nem értem, miért kellett a többi résztvevőnek megmondania, hogy régebben gésa voltam. Néha egészen lehetetlen dolgokat mond. De miért?

— Ne törődjék velem, Kiharu. Mindenki tudja, hogy szeret másokat bosszantani — mondta egyikük. Aztán nevetve mesélték el, mi a hölgy igazi baja.

Az igazgató közvetlenül a megérkezése után egy bemutatkozó partit rendezett, ahol egy kicsit felöntött a garatra és jó hangulatában a maga kedves hangján elkezdett dalolni.

A felesége ettől a haja tövéig elsápadt.

Dühösen nekiesett a férjének: — Honnan ismered ezt a dalt? Biztosan egy gésától tanultad. Árudd már el, kitől tanultad?

A hangulat ettől teljesen elromlott és a partinak vége is lett — a „sárkány” miatt.

— Amikor az igazgató még Oszakában lakott, biztosan törzsvendég volt Kita no Sinciben, Oszaka gésa negyedében. Bizonyára ott tanulta meg ezt a dalt — közölték az irodai alkalmazottak.

Az igazgató kedves ember volt, ezért bizonyára népszerű lehetett a gésák körében. A felesége pedig nyilván már a gésa szó hallatára is elkezdett libabőrözni. Van egy japán közmondás: „Amit Edóban tesznek, azt Nagaszakiban kell megbosszulni”. Ez értelemszerűen így alakítható át: „Amit Oszakában tesznek, New Yorkban kell megbosszulni”.

Egy reggel megkérdezte az igazgató: másnap reggel kilencre szabaddá tudom-e tenni magamat. Amikor igennel feleltem, ezt mondta:

— A két lányom a tévében kimonóban lép fel. Nem tudna segíteni nekik az öltözködésben? — kérdezte.

— Szívesen — válaszoltam. Hiszen az öltöztetésben már volt gyakorlatom. A családom sokáig abból élt, hogy menyasszonyokat öltöztettem és készítettem ki. Akkoriban New Yorkban még nem létezett japán stílusú szépségszalon. Ezért nagyon örültem a felkérésnek.

— Akkor holnap reggel nyolcra magáért megyek a kocsimmal. A kimonókat magammal viszem az irodába — közölte, mire megmondtam neki a címemet. Megkértem, a kiállító teremben lévő szalmagyékényt vitesse az irodájába és ott állíttasson föl egy nagy tükröt.

— Rendben, meglesz. A leányaim nagyon fognak örülni. — Minthogy mindig jó munkákat szerzett nekem, örültem, hogy ez egyszer viszonzhatom a jóságát valamivel.

Este fél hétkor megszólalt a lakásomon a telefon. Az igazgató felesége hívott fel.

— Nakamura asszony, én vagyok a leányaim anyja. Miért hagynak ki engem a leányaim öltöztetéséből? — A hangja megbicsaklott.

Nagy nehezen sikerült valamit kinyögnöm a férjéről.

— Amikor a férjem megkérte, hogy öltöztesse a leányaimat, vissza kellett volna utasítania. Hiszen itt vagyok én, az anyjuk.

Miért kellene egy vadidegen nőnek felöltöztetnie a leányaimat? Kérem, ne avatkozzék többé a dolgaimba. Természetesen szóba sem jöhet, hogy maga

öltöztesse föl a leányaimat. És ne hallgasson többé a férjem kéréseire!

Ezután lecsapta a kagylót. Furcsának találtam, hogy az asszony engem szid meg, holott a kezdeményezés nem tőlem indult ki. A dühtől és a kétségbeeséstől elindultak a könnyeim.

Néhány nappal későbbre volt kitűzve japán feleségek találkozója, amelyre én is hivatalos voltam. Manapság már tízezzel élnek New Yorkban japán feleségek, akkoriban azonban legfeljebb húsz lehetett a számuk, ha eltekintünk azoktól, akik a háborúban amerikaiakhoz mentek férjhez, vagy már eleve Amerikában születtek. Annyi biztos, az ódon Plaza Hotelben mintegy húszan gyűltünk össze — magas rangú diplomaták, neves üzletemberek feleségei (hét japán nagyvállalatnak voltak akkoriban leányvállalatai New Yorkban) és a kultuszminisztérium női küldöttei.

Hogy engem milyen címen hívtak meg, nem tudom.

A recepcióban T. asszony fogadta a vendégeket és ő jelölte ki azt is, hová üljenek. Az előkelő hölgyek között rosszul éreztem magam és meg is bántam, hogy elmentem. Ezen azonban már nem lehetett változtatni. Kénytelen voltam leülni a számomra kijelölt leghátsó helyre. Egyedül rajtam volt kimonó.

T. asszony így kezdte a mondandóját: — Főleg olyan hölgyek vannak itt jelen, akik már hosszabb idő óta külföldön élnek. Vannak azonban néhányan, akik először vannak itt és időnként találkozókat rendezünk, hogy megismerkedjünk egymással és segíteni tudjunk egymásnak.

— Az első teendők az ismerkedés. Kérem, mondják el, hol és mit tanultak.
— Először az előkelőbb helyeken ülő hölgyek álltak fel és mutatkoztak be. Mindannyian kitűnő oktatásban részesültek.

Kitört rajtam az izzadság, mert tudtam, csakis az igazat mondhatom. Utolsóként kerültem sorra. Amikor vonakodtam fölállni, T. asszony rám szólt: — Nakamura asszony, ön következik! — Aztán a többiekhez fordulva, így szólt: — Nakamura asszony nagyon bátor hölgy. Mindennap kimonóban jár New Yorkban. Ezen kívül kitűnően beszél angolul. Ön bizonyára jó angol iskolába járt. Melyik missziós iskolát látogatta? — Noha T. asszony pontosan tudta, ki vagyok, céltudatosan a leggyöngébb pontomat támadta. Így érezheti magát az egér, amellyel játszik a macska. Dacosan fölemeltem a fejemet és egyenesen T. asszony szemébe nézve válaszoltam: Missziós iskoláról az én esetemben szó sem lehetett. Az általános iskola elvégzése után Simbasiban gésa-kiképzést kaptam. A képzettségemet „Simbasi-gésa diplomának" lehetne nevezni. — T. asszony azonban még nem engedett el a karmai közül.

— Hogyan? Maga gésa-iskolába járt? Mit tanult ott? — kérdezte gúnyosan.

Fölbátorodva támadásba mentem át:

— Természetesen különböző művészeteket, például megtanultam samiszenen játszani, énekelni és táncolni, beszédművészetet, illemtudást és hogy miként lehet egy kellemes estét szerezni azoknak, akik az önök kedves férjét meghívják. Ilyeneket tanultunk a gésa-iskolában. — T. asszony haragosan rám nézve, kiadta az utasítást a pincérnek, hogy szolgálja fel a vacsorát.

Asztalszomszédom egy nagyon kedves hölgy volt. Csinos és nagyon szépen beszélt mind japánul, mind angolul. Nagyon igyekezett, hogy jóvátegye azokat

a gonoszkodásokat, amelyeket T. asszony velem szemben megengedett magának. Szomszédnőm csodálkozott azon, milyen türelemmel viseltem el túsúrásait.

Nemsokára ezután egy szép sárga nárciszt tettem a főnök irodájába.

— Milyen szép virág — dicsérte meg a főnököm az igyekezetemet. — Az amerikai nárcisz nagyon elegáns virág. — Aztán rövid habozás után hozzátette: — Kérem, Nakamura asszony, ne tegyen többé virágot az irodámba. — Amikor észrevette, hogy értetlen arcot vágok, ezzel egészítette ki a megjegyzését: — Tudja, a feleségem miatt. —A virágot ettől kezdve a kiállító terembe vittem.

A mai napig sem értem, mi baja volt T. asszonynak velem. Talán volt Oszakában egy gésa, akinek a varázsa egészen a hatalmába kerítette a férjét? Talán szerelmes volt belé egy gésa? A viselkedése mindenesetre megfelelt a következő japán közmondásnak: „Aki gyűlöl egy szerzetest, gyűlöli a csuháját is”. A mai napig nem szívesen emlékszem vissza arra, hogy annak idején New Yorkban én játszottam T. asszony bűnbakjának szerepét.

NAKAMURA AJÁNDÉK BOLTJA

New Yorkba való megérkezésem után rögtön elkezdtem bababemutatóimat a kiállító teremben. Különösen ebédidőben jött a legtöbb látogató. Akkoriban még nem nagyon lehetett New Yorkban japán különlegességeket látni, úgyhogy a kiállítási helyiség zsúfolásig megtelt kíváncsiakkal.

Kétszer tartottunk bemutatót, egyet déltájban és egyet három óra körül. A szervezet reklámfőnöke mindjárt az első napon bemutatott nekünk egy amerikai: — Ez az én Robert barátom. Az irodája éppen szemben van a mienkével. Nagyon szereti Japánt.

A jó barát bútortervezéssel foglalkozott. Én is jó barátságba kerültem vele és az eltelt harminc év alatt igen sokszor értékes segítséget kaptam tőle. (Egy kis ideig a felesége is voltam, erről azonban majd csak később számolok be.)

Robert akkor harminchárom éves volt. Ő volt az, aki először vitt el egy előkelő étterembe és akinek a társaságában először néztem meg egy revüt a Broadway-n.

A reklámfőnök javaslatára jelentkeztem egy modellügynökségnél. Akkoriban az első osztályú modellek óránként 100 dollárt, a többiek 75 dollárt kaptak. Ázsiai nőként a második csoportba soroltak kimonó-modellként. Az ügynökségem reklámfelvételeket közvetített, elsősorban folyóiratok, poszterek és a tévé számára. Az ügynökségtől havonta legfeljebb két-háromszor kaptam megbízást. A Művészeti Akadémián való modellkedés más kategóriába tartozott, mert ezt a tevékenységemet nem az ügynökség, hanem saját magam szerveztem.

Az egyik jó munkát a másik után kaptam, úgyhogy elég pénzt tudtam hazaküldeni a családomnak, sőt még egy kis megtakarításra is futotta. T. asszony piszkálódásait így sikerült elég gyorsan elfelejtenem.

Egy, a Todai Egyetemen diplomázott japán értelmiségi ajándékoltot szándékozott nyitni New Yorkban. Felajánlotta, felfogad üzletvezetőnek, ha hajlandó vagyok némi tőkét rááldozni az üzletre. New Yorkban akkoriban még alig akadt üzlet, ahol japán árukat lehetett volna vásárolni.

Az üzletben kezdettől, vagyis már a helyiség kialakításától fogva részt akartam venni. Ezért hozzányúltam szerény megtakarításaimhoz. (Nosztalgiából még mindig őrzöm az első üzlettársam által aláírt iratokat. Ezek alkotják az első mérföldkövet az amerikai üzleti életbe való bekapcsolódásom területén.) A munkában tehát aktívan is részt vettem, a lyukak begipszelésétől kezdve egészen a falak kifestéséig. Kénytelen voltam mosolyogni magamon, amint a kimonó magasra felkötött ujjaival ott álltam egy hosszú létra tetején és festettem a falakat. Olyan mulatságosnak éreztem magam, mint amilyen a legendabeli Osicsi volt. Persze itt senki sem tudta, ki is az az Osicsi...

Az üzlet kezdettől fogva jól ment. A helyiség jó fekvése következtében a

szórakoztató ipar nagyjai közül sokan állandó vevőinkké lettek. Eddie Albert, Paul Newman, Will Rogers jr, Rosemary Clooney és Mitzi Gaynor gyakori vásárlóink voltak.

De olyanok is gyakran meglátogattak bennünket, akik nem tartoztak a szórakoztató iparhoz. Ezek elsősorban japánok voltak. Megemlítem közülük Haszegava Kazuót, Misima Jukiót és Uni Csijót. Uno asszony volt akkoriban a Style divatfolyóirat kiadója. Dzsodszo nevű titkárának a társaságában érkezett és a kirakatomban egy táblát helyeztek el ezzel a felirattal: „Style. New York-i fiók”. A táblát ezután le is fényképezték.

Egyszer csak az az ötletem támadt, hogy magam is nyitok egy üzletet. Nem gondoltam valami nagy dologra. Elég egy kicsike üzlet, amely annyit hoz, hogy havonta elég pénzt tudjak hazaküldeni.

Szerencsére jó kapcsolataim voltak a nagykereskedőkkel. Akkoriban még nagyon szokatlan dolog volt, hogy fiatal japán nő személyesen rendeljen meg valamiket amerikai nagykereskedőktől. Fájdalmas nosztalgiával emlékszem vissza két amerikai nagykereskedőre, Tomra (New York Merchandise) és Mr. Growskyra (Pacific Trading), akik sokat segítettek. Mr. Growsky már hetvenes éveinek közepén járhatott. Nagyon fukarnak ismerték, aki semmit sem volt hajlandó csak úgy odaadni, nekem azonban valami oknál fogva mindig engedményt adott és a későbbiekben is nagyon segítőkésznek mutatkozott. Manhattanban időközben több japán üzlet is létesült és a zsidók és a kínaiak is elkezdtek japán holmikát forgalmazni. Megpróbálva elkerülni a konkurenciájukat, Brooklynban kezdtem üzlethelyiség után nézni.

Brooklyn akkoriban nagyon szép volt. Szép volt a Brooklyn College, a Church Avenue sarkán a híres Erasmus Gimnázium és volt még egy elegáns lakónegyede is. Sikerült a Flatbush Avenue sarkán megfelelő helyiséget találnom. Nem volt nagyobb 26 négyzetméternél és sarokhelyiség lévén, mindkét utca felé volt kirakata. Így jött létre a „Nakamura's Gift Shop”.

Ugyanabban az épületben volt a Rialto mozi is, ami emelte boltom értékét. A megnyitás előtti renoválást Robert vállalta magára, hiszen ehhez értett. A helyiséget a mozi tulajdonosától béreltem.

A boltom a mozi bejáratától balra nyílt. A bejáratától jobbra egy büfé volt, ahol szendvicsekkel, hamburgert és hot-dogot árultak. Italként csak kólát, Seven Up-ot és gyümölcsleveket lehetett kapni. A boltot egy középkorú házaspár vezette, akiknek a hároméves leánykája, Cindy úgy nézett ki, mint egy játékbaba. Amikor reggelente kinyitottam a boltomat, mindig bejött hozzám, hogy segítsen. Néha még a kirakatba is bemászott. Nem hagyta magát semmivel elutasítani és boldogtalanul zokogott, ha azt találtam mondani, nincsen szükségem a segítségére.

A sírása ellen nem tudtam védekezni és néha együtt másztunk négykézláb a kirakatban. Ahhoz, hogy szinte felnőttnek érezze magát, elég volt a kezébe nyomni egy portörülő rongyot. Néha valóban az idegeimre ment, de olyan kedves volt, hogy kénytelen voltam neki megbocsátani. Az ismerőseim azt hányták a szememre, hogy túlságosan engedékeny vagyok iránta. De nem lehetett neki ellenállni. Reggelente már futott elém, a nyakamba ugrott és ez nekem is örömet okozott. Úgy látszik, nagyobb bizalommal volt irántam, mint az anyja iránt, aki mindig nagyon el volt foglalva.

Minthogy otthon csupa felnőttel volt körülvéve, úgy beszélt, mint a felnőttek, holott még a negyedik évét sem töltötte be.

Mint már említettem, a boltom közvetlen közelében egy gimnázium is működött és a tanítás befejezése után a boltom tinikkel telt meg. Beestek a boltba, mindent összefogdostak és semmit sem vásároltak.

De volt egy kis felvigyázóm. Amikor a tinik bejöttek a boltba és elkezdtek nézelődni, a pult fölött egyszer csak megjelent egy kislány, előrenyújtotta a nyakát és ezt kérdezte: — Mit kérnek? — A diákok számára nagyon meglepő dolog volt a kislány hirtelen felbukkanása és óhajaik iránti érdeklődése.

— Vásárolnának valamit? — volt Cindy következő kérdése.

Ha nemmel válaszoltak, szigorúan rájuk szólt: — Akkor kérem, ne nyúljanak semmihez — és kicsiny kezével ráütött a diákok ujjaira. Azok szitkozódtak és „kis szörnyetegnek” nevezték. A szomszédaim szerint egészen jól betanítottam Cindyt. Annyi biztos, amíg Cindy átjárt hozzám, addig nem loptak el semmit az üzletemből, ellentétben más boltokkal. Cindy kérdései ugyanis elriasztották azokat, akik lopni szerettek volna.

Amikor Cindy négyéves lett, délelőttönként óvodába járt. De az ebédidőt követően ismét megjelent nálam, hogy felajánlja a segítségét. A szülei rendszeresen elnézést kértek tőlem, amiért gyakran kényszerülök „bébiszittert” játszani és ezt különböző ajándékokkal próbálták viszonzni.

Az óvoda ősszel ünnepséget rendezett, ahol Cindy trapézművészként szerepelt. Ez persze csak abból állt, hogy a színpadon ide-oda járkált és középen egy bukfencet vetett. Mindezt azonban ellenállhatatlanul kecsesen tette. Az összes óvodás közül őt találtam a leghelyesebbnek, amint lila tüllruhácskájában és a hajában óriási masnival tornamutatványokat végzett.

Egyébként az óvoda vezetője és alkalmazottai egy kissé elcsodálkoztak, amikor megismerkedtek velem. Cindy ugyanis a társainak és az óvó néniknek folyton arról regél, hogy van egy kis japán barátnője: — Naponta játszom vele. Nagyon csinos és azt hiszem, olyan idős, mint én — nyilatkozta.

Az óvodai pajtások és az óvónők ezért egy négyéves japán leánykára számítottak. Amikor Cindy anyja bemutatott engem nekik, az óvónők csodálkozva néztek rám:

— Ó, hát maga Cindy barátnője? — Mi hangosan fölneveztünk.

Apró boltomban japán teáskészletektől kezdve szinte minden kapható volt. Babakimonókat, kimonó-kiskabátokat és kimonókat is tartottam. Árultam műanyag reggeli köntösöket, amelyeknek a hátrészen géppel hímzett tigrisek, Fudzsijamák és cseresznyevirágok voltak. Ezek mind a „kimonó” nevet kapták. Ezekből egészen jó forgalmam volt. De jól fogytak a japán *jukaták*, azaz házi- és fürdőköntösök is.

A mindig segítőkész Iida Mijuki kimonók varrására alkalmas anyagokat küldött nekem Japánból. Ezek képekkel díszített vagy apró mintás anyagok voltak. Az ezekből készült kimonókat a kiállításokon vagy modellként végzett munkám közben viseltem.

Brooklynban akkoriban több olyan fiatal japán nő lakott, akik amerikai katonákhoz mentek feleségül. Ott volt még két japán diáklány is, akik a Brooklyn-College-ban tanultak. Ezek mind gyakran meglátogattak. Minthogy valamennyien sóvárogtak a japán nyelv után, naponta betértek az üzletembe,

amely így a japánok találkozási helyévé vált.

Tavasszal valamennyien családostul fölkerelkedtek, hogy megnézzék a tavaszi virágokat. A brooklyni botanikus kert nem volt ugyan valami nagy, azonban volt egy cseresznyefákkal árnyékolt fasora. Az amerikai japánok egyesülete még manapság is ott ünnepli a cseresznyevirágzást. Ősszel a Mountainban felkerestük azt a pompás motelt, amelyet egy japán építész cölöpökre tervezett és ott gyönyörködtünk a pazar őszi színekben. Robert közben egy kombi kocsit vásárolt és nagy örömet okozott, hogy ezzel járjunk a piknikekre.

Meg kell még említenem, hogy az üzlet megnyitásakor problémát okozott, hogy nem voltam amerikai állampolgár. A problémát úgy oldottam meg, hogy papíron férjhez mentem Roberthez.

Minthogy ma már egyikünk sem fiatal, nyugodtan bevallhatom az igazságot. Az amerikai tengerészetnél szolgált és áthelyezték az olaszországi flottához. A hajóját a németek elsüllyesztették, kétszáz tengerész az életét vesztette. Robert ugyan túlélte a katasztrófát, de elvesztette a férfiasságát.

Ez engem nem zavart. Japánban ugyanis alkalmam volt megtapasztalni, milyen szenvedés a szenvedélyes és kétségbeesett szerelem. Így aztán elvesztettem az érdeklődésemet a nemek közti bonyolult kapcsolatok iránt. Megelégedtem a lelki támogatással. Ha nem mentem volna férjhez Roberthez, pénzért kellett volna megvásárolnom egy amerikai állampolgár nevét azért, hogy megnyithassam az üzletemet. Ezért nagyon hálás voltam, hogy egy tisztességes és megbízható férfi hajlandó volt velem úgy együtt élni, hogy abból kimaradt a szerelmi kapcsolat. Ezen kívül a bolt berendezésétől kezdve egészen a kirakatig, mindennek az elintézését a kezébe vette. Ő volt az én megmentőm.

Sokan elcsodálkoztak: – A maga férje amerikai ugyan, azonban olyan tartózkodóan viselkedik, mint a japánok. – Én azonban nem tartottam fontosnak, hogy az ismerősöket beavassam a titkaimba. Persze hogy tartózkodóan viselkedett, hiszen nem voltunk igazi házaspár.

A boltom egyre jobban ment és egyre több kiállításra is meghívtak, úgyhogy egyre jobban éreztem magamat Amerikában. Néha arra kértek, a kiállításra vigyek magammal még két japánnőt. Ilyenkor a japán diáklányoknak vagy háziasszonyoknak kimonókat és *obi*kat kölcsönöztem, japán frizurát készítettem nekik és magammal vittem őket.

Bemutattam az ikebanát, a teaszertartást és akciókat vezettem le. Munkaadóinkat meglelégedéssel töltötte el, hogy egyszerre hárman-négyen vagy öten is dolgoztunk.

Társnőimet viszont az tette boldoggá, hogy nem kellett állandóan otthon főzniük, mosogatniuk és mosniuk, hanem időnként szép kimonókban járkálhattak föl és alá elegáns vásárokon. Nagyon örültek, hogy óránként három dollár ötven centet kerestek és ráadásul még ebédet és vacsorát is kaptak. Akiknek az anyósa vállalta a gyermekmegőrzést, örültek, hogy a saját keresetükből viszonzhatják valamivel a kedvességét. Néha pedig reklámként szereplő ajándékokat is kaptunk.

A velem együtt dolgozó nők közé tartozott a híres szépség, Barbara Nagai is. Az apja japán, az anyja svéd volt és egy ízben a Miss Amerika választáson

az ötödik helyet szerezte meg. Barbara mindkét szülőjétől a legjobbat, a legszebbet örökölte. (Egyébként is az a tapasztalatom, a keverékek általában még akkor is szépek, ha a szüleik nem voltak különösebben azok.)

Amikor először vittem magammal Barbarát egy ajándékcikk vásárra, cseresznyevirág mintás kék kimonót adtam rá. Ez rendkívül egzotikus és vonzó külsőt kölcsönzött neki. Olyan szép volt, hogy minden látogató megfordult utána. Az arcvonásai japán szabásúak voltak, a bőre azonban nagyon világos és a haja barna volt.

A vásáron megismerkedett egy nagykereskedővel, aki azonnal alkalmazta és bevezette a bel- és külkereskedelem rejtelseibe. Jelenleg angol férjével, lányával együtt egy nagykereskedés, a „Graham Trading” tulajdonosa és vezetője. Ha megkérdezik, mindig azt válaszolja: a sikerét nekem köszönheti. A leánya Kim, talán még nála is szebb.

A kiállításoknak, vásároknak hála, sok érdekes dolgot tudtam meg és egyre nagyobb utakat tehettem meg Amerikában. Eleinte csak New Yorkban dolgoztam. Később meghívtak Atlantic Citybe, Cincinnatiába és Dallasba is. Sőt még a kanadai Winnipegbe is eljutottam.

Az üzletemben egy zsidó hölgyet alkalmaztam. A nyári csúcsidőszakokban diákok dolgoztak kiegészítőként, mialatt én egyik vásárról a másikra utaztam.

Egyetlen nagy vágyam nem teljesült még: szerettem volna a fiamat Amerikába hozni, hogy itt végezze el a középiskolát és itt járjon egyetemre. Minden gondolatom a körül forgott, miként hozhatnám ide Japánból. Hogy a vágyam teljesülhessen, megszállottként dolgoztam, hogy együtt legyen a szükséges pénz.

A Cincinnati-beli selyemkiállítás pályámnak egy másik fontos fordulópontja volt. Egy amerikai selyemgyáros szerződtetett a kiállításra. A Hiltonban a világ minden tájáról érkezett selyemárusok számára több mint háromszáz kiállítóhelyet állítottak fel. Nemcsak kész anyagokat, hanem selyem cérnákat is kiállítottak.

Engem az Advanced Silk amerikai vállalat alkalmazott, amely olyan cérnákat gyártott, amelyekkel bőrcipőket és bőrtáskákat lehetett varrni. A vállalat igazgatója, Mr. Philipp arra is megkért, tervezzem meg a kiállítóhelyet. A bal sarokban egy kis sziklakertet, jobb oldalt cseresznyevirág-ágakat helyeztem el és néhány fehér-fekete sakktábla-mintájú ládára cérnákat, kész cipőket és kiegészítőket tettem. A virágos ágakhoz olyan cédulákat erősítettem, amelyeken rajta volt a cég neve. A standok között szépségversenyt hirdettek és a 311 stand közül az enyém nyerte el az első díjat. Ettől kezdve az Advanced Silk minden alkalommal engem szerződtetett, amikor valahol kiállításon vett részt.

A kiállítás ötödik napján zárás után — a munkaidő délelőtt tíz órától este tízig tartott — Mr. Philipp minden alkalmazottját vacsorára hívta meg. A Hiltonban szálltunk meg, ahol a kiállítást is rendezték. A szálloda nagyon kellemes volt ugyan, minthogy azonban minden este az éttermében ebédeltünk és vacsoráztunk, kedvünk kerekedett, hogy egyszer máshol költsük el a vacsoránkat. A vezetőnk, aki gyakran járt Cincinnatiában és jól ismerte a várost, elvállalta, hogy egy rendes helyre visz el bennünket. Az alkalmazottakkal és a feleségekkel együtt voltunk vagy húszan. A főnökünk a

Beverly Hills éjszakai klubba vitt bennünket, de hogy odajussunk, át kellett mennünk az Ohio államot a szomszédos Kentuckytól elválasztó hídon. A klub arról volt híres, hogy esténként neves művészek szórakoztatták a vendégeket.

A társaság öt kocsiban fért el. Az urak szmokingban, a hölgyek estélyi ruhában feszítettek. Én pillangó mintás, levendula színű estélyi kimonómban Mr. és Mrs. Philip között foglaltam helyet.

Nagyon helyeselttem, hogy Amerikában az ilyen rendezvényekre a feleségek elkísérhetik a férjüket. A japán vállalatoknál nem ez a helyzet. A feleségeket még manapság (1987) sem hívják meg a vállalati rendezvényekre. Ilyesmi legfeljebb a követségeken és a konzulátusokon fordul elő. Miután helyet foglaltunk a klubban, a pincér kiosztotta az étlapokat. Engem kivéve mindenki szeszesitalokat rendelt. Noha tizenhat éves koromtól fogva gésa voltam, a szeszesitaloktól tartózkodtam.

Egyébként is az volt az alapelvelem, hogy nem dohányzom és nem iszom. Egy részeg gésa látványa egyébként is kellemetlen a vendégek számára. Az is előfordulhat, hogy egy gésa részegen olyasmit fecseg ki, amit inkább el kellene hallgatnia. Sok embernek az a véleménye: ha valaki gésa, akkor innia kell. Nekem azonban az a véleményem, hogy az ilyen gésák az ivással csak azt akarják elfedni, hogy nem tudnak értelmesen elbeszélgetni és művészi képességeiknek is híjával vannak.

A bárhölgyekkel és hoszteszekkel kapcsolatban más a helyzet. Ők a forgalom növelése érdekében esznek és isznak... A gésák esetében illetlenségnek számít, ha a vendégek jelenlétében esznek vagy isznak. Mind a mai napig nem dohányzom és nem iszom. Úgy látszik, erre alkatilag is alkalmatlan vagyok.

A pincérek a koktélok elfogyasztása után meghozták az ételeket is. Az étlapon a sokféle sült és francia ételek mellett „rizses csirke” is szerepelt.

Mrs. Philipp azt javasolta, hogy rendeljünk „rizses csirkét”. Az étlap szerint ez salátával együtt 25 dollárba került, amit nagyon sokalltam. Később azonban megtudtam, az árba belekalkulálták a fellépő neves művészek fellépti díjait is. Ám hangsúlyoznom kell, hogy olyan időben történt ez, amikor a földalattin még tizenöt centért lehetett utazni.

A vacsora után a műsor Jimmy Durante fellépésével kezdődött. A komikus akkor már hetven esztendő és teljesen kopasz volt. Noha a kopasz fej általában szinte a „védjegyének” számított, ezúttal koromfekete hullámos parókát viselt és a közönség halálra nevette magát rajta. Sok csinos táncosnó vette körül, miközben énekelt és szteppelt. Jól szórakoztunk.

A következő számot az akkor tizenhat vagy tizenhét éves Wayne Newton vékony leányhangon énekelte. Ma már középkorú és szép férfias baritonja van. A hetvenéves férfi, a tizenhat éves tinédzser és a szép lányok kombinációja nagyon szórakoztató volt és a műsort összeállítók jó ízléséről tanúskodott.

A műsor után a mosdóba mentem. Olyan volt, mintha egy palotába lépnék be, mert minden márványból készült. A csapok arany színben pompáztak, a víz halfejekből áramlott. A törülközőt egy mexikói leány nyújtotta át, akinek ezért huszonöt és ötven cent közti borralalót illetett adni. A New York-i szállodák mosdóiban ma már inkább fekete asszonyok teljesítenek szolgálatot,

akkoriban azonban inkább spanyol-amerikai vagy mexikói nőket foglalkoztattak.

Amikor kiléptem a mosdóból és véletlenül jobbra pillantottam, a tekintetem egy nehéz vörös bársonyfüggönyre esett. Éppen egy szmokingos férfi és két estélvi ruhás nő tűnt el a függöny mögött.

Erre fölébredt a kíváncsiságom.

Áthaladva a függönyön egy lefelé vivő lépcsőházba jutottam. Az imént látott három személy lefelé haladt és én a nyomukba szegődtem. A lépcső egy nagyméretű, fényes fekete ajtóhoz vezetett. A férfi egy bizonyos ütemben hármat koppantott az ajtón. Az rögtön kinyílt és mind a hárman beléptek. Amikor az ajtóhoz értem, én is ugyanolyan ütemben koppantottam hármat. Az ajtó most is kinyílt és én gyorsan beléptem.

A meglepetéstől majdnem tátva maradt a szám.

Egy óriási termet, hatalmas játékkaszinót láttam magam előtt. Akkora volt, mint a tokiói *sumo*-csarnok. Négy helyen órtnyok emelkedtek, ahonnan két-két fő figyelte a játékot. Később megtudtam: a csalókat legkönnyebben a magasból lehet megfigyelni.

Kezdetben nagyon elfogódottnak éreztem magamat, de aztán vettem magamnak a bátorságot és odaléptem az egyik asztalhoz, ahol jóképű fiatalemberek osztották a kártyát a játékosoknak.

Az asztal akkora volt, mint négy *ma-dzsong* asztal együtt. A teremben körülbelül negyven ilyen asztal lehetett. Egy csinos szőke fiatalember megkérdezte, nem próbálom-e ki a szerencsém.

Egy kis kosárba 25 centet kellett bedobni, majd utána megnyomni egy számot. Erre a kosár elfordult és vagy eltűnt belőle a bedobott pénz vagy megháromszorozódott. A fiatalember barátságos mosolya által felbátorítva előkotortam egy 25 centest és megnyomtam a 7-es számot. A kosár elfordult és máris négy darab 25 centes csörgött benne. Ezután két huszonöt centest dobtam a kosárba és ismét a 7-est nyomtam meg. Ezúttal két dollárt nyertem.

A szomszédos asztalnál kártyajáték folyt. A szabályok nagyon egyszerűek voltak. Ha az általunk megnevezett kártya magasabb értékű volt, mint amelyet a kaszinó alkalmazottja ezután húzott, a bank négyszeres pénzt fizetett. Ez a fiatalember is mosolyogva szólított fel arra, hogy játsszam. Erre egy egydollárost vettem elő. A játékot irányító fiatalemberek egyébként inkább olaszos, mint északias külsejűek voltak. A többségük ennek megfelelően sötét hajú Adonisz volt, de akadtak köztük szőke hajúak és kékszeműek is. Ezek francia babákhoz hasonlítottak és ezzel váltak feltűnővé.

A kártyajáték közben az egy dollárom négyre növekedett. Ettől megnőtt a kedvem és addig jártam asztralról asztalra, amíg végül a 25 centemből 42 dollár nem lett. A sok aprópénzt közben bankjegyekre cseréltem, de még így is alig akartam elhinni, hogy negyvenkét dollárt tartok a kezemben.

Még mindig a 42 dolláromon csodálkoztam, amikor durván megszólított egy bokszó külsője, sebhelyes arcú és leffegő fülű alak. — Az üzletvezető szeretne megismerkedni magával.

Nagyon megijedtem, mert azt hittem, ellenőrizni akarják, nem csaltam-e, hiszen japán nőként mindössze 25 cent kezdő tőkével 42 dollárt nyertem. A sebhelyes arcú karon fogott és hátra vezetett. Az utolsó rulett asztal mögötti

ajtón belépve egy csodaszép kéktónusú szalonba jutottunk. Az üzletvezető, egy szmokingot viselő negyvenes férfi Lawrence Harvey-hoz hasonlított. Felállva köszöntött: — Íme a japán vendégünk!

Mivel arra számítottam, most felelősségre vonnak a 42 dolláros nyereményem miatt, így kezdtem a mondókámat: — 25 centtel kezdtem el játszani. Aztán elkezdtem kártyázni és... Kiraktam mindent, ami a pénztárcámban volt.

— Aztán egyszerre csak volt 42 dollárom... Elnézést kérek. Én semmit sem értek az egészhez. — Szinte dadogtam már.

— Semmi baj. Semmi baj — vette elő a legszebb mosolyát az üzletvezető. — Szerencsesorozata volt. De van egy kérésem. Ez itt ma reggel érkezett Japánból. Nagojából. — Egy *pacsinko*-automatára mutatott. Arra kért, hogy az automata mellé állva egy fotót készíttethessen rólam.

Már jött is a fényképész. Négy-öt felvételt készített kettőnkéről, és rólam egyedül, amint az automata előtt állok. Megköszönte a türelmemet, átadott egy nagy doboz pralinét, majd kikísért.

A Philipp-házaspár és a többiek nagyon izgatottan vártak. A mosdóba indultam, de nem tértem időben vissza. Mrs. Philipp azt hitte, rosszul lettem és elsietett a mosdóba, hogy megnézze, mi van velem. Persze nem talált meg. Nyomtalanul eltűntem. A főnök fia fölvetette a lehetőséget: esetleg az itt nagy szerepet játszó maffia elrabolt. Ettől mindenki nagyon megijedt. Így aztán végtelenül megkönnyebbültek, amikor mosolyogva megjelentem a kedves üzletvezető karján egy óriási bonbonos dobozzal a hónom alatt.

Az üzletvezető megadta a magyarázatot a társaságnak: — Mindössze néhány felvételt csináltattam erről a bájos japán hölgyről egy ma érkezett japán játékautomata előtt — mondta és búcsúzásul kezet csókolt.

— Kérem, rendeljenek bármit, amihez kedvük van. — Intett a pincérnek és amire megkezdődött a műsor második része, már mindegyikünk előtt ott állt az étterem költségén az ital.

— Mutassa csak, mit kapott tőlük? — kérdezte Mr. Philipp. Megmutattam az óriási bonbonos dobozt és kiraktam az asztalra azt a 42 dollárt is, amelyet 25 centtel nyertem.

A bonbonos dobozt díszítő piros alatt ott volt egy ragasztószalaggal rögzített boríték is, amelyben egy ötvendolláros bankjegy lapult.

— Egy *pacsinko*-automata előtti fényképért egy New York-i modell számára ötven dollár honorárium túl kevés. Legalább még egyszer 50 dollárt kell érte kérnie — közölte komoly arccal Mr. Philipp. A társaság nagyot nevetett.

Egy évvel később a Beverly Hills éjszakai klub teljesen leégett. Néha eszembe jut, vajon mi lett az én kedves, jóképű üzletvezetőmmel?

HÁZASSÁGKÖZVETÍTÉS

Az üzletemet felkereső japánok és amerikaiak közül néhányal az idők folyamán jó barátságba kerültem.

Minthogy a sarokhelyiségem kívülről könnyen áttekinthető volt — ettől kapta az „Akvárium” csúfnevet — sokan és nemcsak japánok, néha pusztán kíváncsiságból is betértek hozzám.

Visszatérő vendégeink között voltak fiatal banktisztviselők, kezdő orvosok és friss diplomás jogászok. Vasárnaponként gyakran együtt ebédeltünk a lakásomon.

Akkoriban még csak három japán étterem működött New Yorkban. Ezek azonban nagyon drágák voltak és a pályakezdők nem engedhették maguknak, hogy oda betérjenek. Így aztán néha házi kosztra hívtam meg őket, ami nekik nagyon ízlett.

A „Nakamura-családhoz” a következő nők tartoztak: Csieko (a Brooklyn-College-ban angol irodalmat tanult), Fudzsie (egy német származású amerikai felesége volt négyéves fiával), Hideko (egy nagy japán bank New York-i fiókjában dolgozott), Fumiko (a férje norvég volt) és Kajo (elvált asszonyként a leányával egyedül maradt és nehéz sorsa volt). Kajo hajlamos volt a depresszióra, ezért igyekeztünk javítani a hangulatát. De ne felejtsem el Szudo asszonyt is megemlíteni, ő is körünkbe tartozott.

Szudo asszony ikebana kötészetet oktatott és nem volt férjnél. Nagyon meglepődtünk, amikor kiderült, hogy már negyven éves, mert azt hittük, még csak húszas éveinek a vége felé jár. Lassan mozgott, lassan beszélt, de barátságos lénye miatt nagyon kedveltük. „Családom” többi tagjai mind hús és huszonnégy év közti korúak voltak. Noha férjeik külföldiek voltak, mindegyikük más-más japán dialektust beszélt. Fudzsi sikoku, Szumi kiusu, Fumiko Tokió-alvárosi és Kajo oszakai dialektust használt.

Üzletemet találkahelyként kezelték, mert szerettek japánul társalogni. Néha olyan élénken beszélgettünk, hogy szinte el is felejtettem, hogy üzletasszony vagyok.

Gyakran csatlakozott hozzánk egy fiatal orvos is, doktor Isii. A közeli orvos-házban lakók közül ő volt a leggyakoribb vendégem. Amikor belépett az üzletbe, így szokott szólítani: „Anya” ő pedig „Fiam, a doktor” volt számomra.

Előtte már több fiatal japán banki és egyéb alkalmazottal ismerkedtem meg, de egyiküket sem zártam úgy a szívembe, mint őt. A lányok a fiatal Dr. Isiit egyszerűen csak a „bátyjuknak” szólították.

Nem volt valami jóképű, de erőteljes és férfias külsejű, megbízhatóságot sugalló férfi volt, akit igen nagyra becsültem.

Jelenleg harminc esztendővel később, szívspecialista és egy amerikai egyetem professzora. Néha fölkeresem őt és a feleségét vagy ők látogatnak meg. A kora ellenére még ma is így szólít: „Anya”. Ennek nagyon örülök...

Minthogy a „báty” orvos volt, a többiek egészségileg biztonságban érezték magukat. Tudták, van, aki törődik majd velük.

Egy nap Szudo asszony a szokásos nyugodt módján megjegyezte: nem érzi magát jól. Mindjárt elhívtuk a doktort, aki kórházba vitette.

A kórházi orvosok mind amerikaiak voltak, Szudo asszony azonban nem beszélt angolul. Dr. Isii jelenléte azonban megnyugtatta, úgyszólván minden ellenkezés nélkül bevonult a kórházba. A méhében apró daganatok voltak. A doktor azonban megnyugtatta Szudo asszonyt: ez egyszerű műtét és ebbe mi is belenyugodtunk.

A kórház szerencsére közel volt az üzletemhez, úgyszólván a kórházi látogatás nem okozott nekem problémát. Hol délelőtt, hol délben, hol délután látogattam meg Szudo asszonyt. A hivatalos látogatási idők persze elő voltak írva, azonban a doktor „anyjaként” voltak bizonyos előjogaim.

Észrevettem, hogy valahányszor meglátogatom Szudo asszonyt, mindig az ágya mellett találom a doktort. A figyelmessége nagyon megnyugtatóan hatott rám.

Amikor Szudo asszonyt elbocsátották a kórházból, egy ideig kímélnie kellett magát és ezért a „családommal” felváltva főztünk neki.

Körülbelül tíz nap múlva telefonált nekem a doktor és kérte, hadd beszélhessem velem.

— Rendben, akár mindjárt jöhetsz is — válaszoltam.

— Te vagy az egyetlen, akivel erről beszélni tudok — mondta. Nagyon furcsa volt, hogy tíz napon át nem mutatkozott. Azt hittem, talán pénzügyi nehézségei vannak. Vagy talán arról a dán ápolónőről akar velem beszélni, aki a szerelmével üldözi? Vagy mégis valamelyik fiatal „családtagom” mellett döntött? „Anyaként” természetesen aggódtam a fiacskámért.

A kávéházban, ahová a találkát megbeszéltük, a doktor már várt rám.

— Meg szeretnék házasodni, Anya. — Csak most értettem meg, miért nem volt hajlandó velem az üzletben találkozni, ahol örökké ki-be járkáltak a vevők.

Amikor megkérdeztem tőle, ki a szíve választottja, Szudo asszonyt nevezte meg.

Hítetlenkedve kiáltottam fel. A doktor huszonnyolc, Szudo asszony viszont negyven éves volt. A közlés váratlanul ért. De hiszen most Amerikában vagyunk és nem Japánban.

En magam is tíz évvel fiatalabb férfihoz mentem feleségül és a családom és a társadalom úgy kezelt, mintha halálos bűnt követtem volna el. Nehéz időszak volt ez számomra és lelkileg összetörve menekültem Amerikába. A házasságom a szemtelen kíváncsiság és az örökös pletykák áldozatává vált. Ebből a szempontból Amerika nagyon különbözik Japántól. Itt nem fordulhat elő olyasmiről, hogy idegenek fel tudnak dúlni egy olyan házasságot, amelyben az érintettek jól érzik magukat.

— Jól megfontoltad a dolgot? — kérdeztem.

— Ő a legbájosabb és legnőiesebb nő, akivel valaha találkoztam. Nem kell nekem senki más.

Még egy dolgot meg kellett neki mondanom:

— Van egy kérésem hozzád. Maradjatok Amerikában, ne menjetek vissza

Japánba.

— Igazad van. Tudom, semmi jó sem sülné ki abból, ha visszatérnénk Japánba. Azt akarom, hogy Amerikában temessenek el — válaszolt határozottan a doktor.

Ha a férjemet New Yorkban ismertem volna meg és itt éltünk volna házaspárként, nem kellett volna szétválnunk...

Másnap Szudo asszony hívott fel. Nagyon zavarban volt és alig hallhatóan beszélt:

— Eljegyeztem magam Isii doktorral.

— Sok szerencsét. Kérem, támogassa őt mindenben. Amerikában biztosan nagy sikere lesz, de szüksége lesz a maga támogatására. Nagyon őszinte, igaz ember a vőlegénye — mondtam. Amikor az eljegyzésről másnap a leányoknak beszámoltam, mind nagyon elcsodálóztak.

Nemsokára megvolt az esküvő is. Az ifjú párt Robert kocsijával vittük az anyakönyvi hivatalba. Roberttel ketten voltunk a menyasszony tanúi és egy baráti házaspár vállalta a doktor tanúinak a szerepét. A nászt az esküvő után egy olasz vendéglőben ünnepeltük meg. A leányok lelkesen kívántak sok boldogságot az ifjú párnak.

A születendő gyermekek számára lefényképeztük a doktort a maga címeres kimonójában (amiben egyébként nagyon jól festett), mellette Szudo asszonnyal, aki amerikai brokátból készült fehér menyasszonyi ruhát viselt.

Jelenleg, harminc esztendővel később, ez a kép festmény alakjában függ massachusettsi szép házuk szalonjában. A doktor közben nagyon megemberesedett és lerí róla, hogy a legjobb éveiben járó, sikeres tudós, a felesége viszont meglepő módon alig öregedett valamit, kettejük közül mindenki őt nézi a fiatalabbnak. Irigylésre méltó pár. Fiuk, apjához hasonlóan, szintén orvosnak készül.

Rajtuk kívül több más egymáshoz illő pár is rajtam keresztül ismerkedett meg, noha be kell vallanom, azért akadtak össze nem illők is köztük. Minthogy az így összeboronált párok száma egyre szaporodott, tréfásan így neveztek el: „Házasságközvetítő Intézet, New York-i Főiroda”.

A Brooklyni Botanikus Kert negyvenöt éves jubileuma jelentős helyi esemény volt. Az ünnepségen én és a „leányaim” kimonóban léptünk fel. Fudzsi közvetlenül szülés előtt állt, az előjelzés szerint pár nap múlva volt esedékes. Ennek ellenére nem akart kimaradni az ünneplésből.

Mind attól féltünk, nehogy idő előtt jöjjenek a fájások. Ő azonban ragaszkodott ahhoz, hogy színpadra lépjen.

A beszámolómat angol nyelven kezdtem: — Azok a csemeték, amelyeket ötven esztendővel ezelőtt hoztak át Japánból, azóta komoly fákká nőttek... A cseresznyevirágok Washingtonban ugyanolyan szépek, mint ezek itt a botanikus kertben.

Ezután hatan kimonóban, nyitott napernyőben egy kis darabot adtunk elő. A csemetéket akkoriban Tokió polgármestere, Ozaki Jukio küldte ajándékba Washington városának és a Botanikus Kertnek. Mint máskor is, most is rengetegen kapták lencsevégre a hat japán nőt. A cseresznyevirág-háttérrel valamennyien nagyon jól mutattunk. Fudzsi persze mindent elkövetett, hogy a hasát lehetőleg a napernyő mögé rejtse. Ő volt az egyetlen, aki ülve maradt, mi

valamennyien álltunk, illetve fel-alá járkáltunk. A többiek állandóan cukkolták: — Nehogy itt próbáld megszülni a gyermekedet. — Én is nagyon nyugtalan voltam, de minden simán ment, nem lett semmi baj. Nagy volt a sikerünk.

Fudzsinak három nappal később kislánya született. Amikor piknikezni mentünk, mindig valamennyien törődtünk a babával, mintha közös gyermekünk volna. Az akkori Fudzsiko baba ma jogot tanul és ügyvéd akar lenni...

A boltom és a házam egyre inkább a New Yorkban lakó fiatal japánok találkozóhelyévé vált. Természetes dolog, volt, hogy hiányoztak nekik a távoli országban lakó szüleik. Akik Amerikába mentek férjhez, azok főként az után vágyakoztak, hogy japán szót is halljanak. Vasárnaponként szinte mind fölkerestek, holott csak olyan egyszerű ételeket főztem nekik, mint az *oden* (haldarabokból, tengeri moszatokból és tojásból készült egytálétel), *tonkacu* (apró panírozott sertés szeletkék) és currys rizs. Ám ezek mind nagyon ízlettek nekik. Közben ugyan eltelt harminc esztendő és felnőtt egy másik nemzedék, de a lakásom továbbra is a fiatalok találkozóhelye maradt. Manapság ugyan már minden utcasarkon van egy japán vendéglő, az áraikat azonban nem a diákok zsebéhez méretezik. Nálam japánul fecseghetnek és japán ételleket ehetnek. Ezt nagyon élvezik. Vasárnaponként tele van a házam japán fiatalokkal. Azt mondják, azáltal, hogy fiatalemberekkel veszem körül magamat, megőrzöm a fiatalságomat.

Egy dolgot azonban mindig előre kikötök.

— Főzni szeretek ugyan, a mosogatást azonban szívből utálok. Ezért ez a ti feladatotok. — A fiatalok tehát bepréselik magukat szűk konyhámba és elmosogatják az edényeket és tányérokat.

Minthogy a japán diákok gyakran a diáktársaikat is magukkal hozzák, a társalgás nagyon sok nyelven folyik: japánul, kínaiul, filippino nyelven, angolul és spanyolul. A japánokat és kínaiakat kivéve a többiek elég ügyetlenül bánnak az evőpálcikákkal. A diákok társaságában mindig nagyon jól érzem magam.

Gyakran mondogattam: — Egyikőtök később talán még Nobel-díjat is kap. — Akik nálam diákkorukban japán ételleket fogyasztottak, ma mind sikeres emberek. Felügyelő bizottsági tagok, igazgatók, azok pedig, akik akkoriban még csak orvostanhallgatók voltak, ma már professzorok.

Ha fölkeresem Japánt, mindig meglátogatnak. A legutóbbi alkalommal, 1986. júniusában számos szülő és nagy tekintélyt szerzett egykori diák keresett fel a Simbasi Revü Színházban, ahol a könyvemből készült musical ment.

Ez végtelen nagy örömet okozott nekem.

New York időközben nagyon megváltozott. Régebben nem okozott problémát, hogy egy kiállítás és vacsora után éjfélkor vagy egy órakor hazafelé menet végigmenjek Manhattan és Brooklyn utcáin. A földalattiban magányos fiatalasszonyok is nyugodtan utazhattak.

Harminc évvel ezelőtt a szép New Yorkban szinte ismeretlen volt a bűnözés. Hová lett az a New York, ahol asszonyok és kisgyermekes éjjel-nappal bármikor nyugodtan sétálhattak az utcákon? De szép és békés

volt az az időszak. Visszavágyom azokat az időket.

A FIAM NEW YORKBA JÖN

Végre megengedhettem magamnak, hogy a fiamat, Maszaót New Yorkba hozassam. A dolog rendkívül bonyolultnak bizonyult.

Szükségünk volt a következőkre: kellett egy amerikai állampolgár, aki kezességet vállal érte és igazolnunk kellett, mennyi a vagyona. Mivel foglalkozik és mekkora a havi jövedelme. Ezeket az iratokat be kellett nyújtatnunk a bevándorlási hivatalban. Ezenkívül egész sor aktát kellett elküldenünk Japánba, ahol azokat be kellett adni az amerikai követségre, amely azután fölvette a kapcsolatot az itteni bevándorlási hivattal. A fiamnak jelentkeznie kellett Japánban az amerikai követségen, hogy engedélyeztesse az amerikai tartózkodását. Amikor mindez rendben volt már, elküldtem Maszaónak a repülőjegyet és végre útnak indulhatott.

A hivatalos dolgokhoz persze semmit sem értettem, és Robert-nek, aki a kezességet vállalta, szintén nem sok sejtelme volt róla. Ekkor váratlanul baráti segítség érkezett Stanley Okada, egy utazási iroda vezetőjének a személyében.

Hiszen nemcsak New Yorkban, hanem Japánban is sok volt a tennivaló. Okada gondoskodott arról, hogy egy barátja Tokióban fölvegye a kapcsolatot a fiammal. Az amerikai követségre beadandó hivatalos iratokat ő intézte és el is kísérte a fiamat a követségre, amikor erre szükség volt. A repülőgéphez is kikísérte őt.

Egy tizenhat éves fiútól nem lehet elvárni, hogy kiismerje magát a bürokrácia útvesztőjében, de Stanley Okada segítségével túljutott az akadályokon. Okada úrnak nagyon hálás voltam, hogy azért a jelképes összegért, amit az utazási iroda kért, minden ügyintézését magára vállalt.

Amikor Maszaó középiskolai tanuló lett, nagyanyám és utána röviddel az anyám is meghalt. A temetésükre szívesen hazautaztam volna, ezt azonban a körülmények nem tették lehetővé, mert minden addigi fáradozásom veszendőbe ment volna. Ugyanis éppen akkor volt folyamatban a korlátlan tartózkodási engedély iránti kérelmem elbírálása, én pedig mindenféleképpen Amerikában akartam maradni. Minthogy amúgy is csak távirati értesítést kaptam a halálesetekről, a temetésre úgysem érkeztem volna meg Japánba. Aztán, hogy az igazat megvalljam, mindketten hideg, keményszívű asszonyok voltak, akik a háború előtt, a háború alatt és utána rendkívül sok szenvedést okoztak nekem. Ráadásul az a veszély is fenyegethetett volna, hogy visszatérve Japánba, nem tudok ismét eljutni Amerikába. Úgy döntöttem, inkább Amerikában maradok és keményen dolgozom, hogy minél előbb kihozathassam a fiamat.

Robert nagy kombi kocsijával hajtattunk ki a repülőtérré: én, Robert, Robert anyja, Csieko és Szudo asszony. Maszaó nagyot nőtt és sokat fejlődött, amióta nem láttam. Melléje állva kiderült, már magasabb mint én. Könnyek szöktek a szemembe.

Nem volt könnyű dolog, hogy havonta pénzt küldjek neki Japánba és amellet még a repülőjegyéhez szükséges pénzt is megtakarítsam. Minthogy Robert anyjának jó nagy volt a lakása, abból két szobát magunknak és a fiainak vettünk igénybe. Maszaó szobáját frissen tapétáztattam, új szőnyeget, ágyat és ágyneműt vásároltam neki.

Már régóta terveztem, hogy a fiamat Amerikába hozatom, hogy itt részesüljön kiképzésben. Főként ezért dolgoztam fáradságot nem kímélve. Rendkívül boldog voltam, amikor a repülőtéren végre megpillanthattam.

A fiam azonban egyáltalában nem látszott boldognak, sőt inkább morcosan hallgatott. Nem üdvözölte Robertet és az anyját, sőt Csiekót és Szudo asszonyt sem. A kocsiban Maszaóval a vezető melletti üléseken ültünk.

Így szóltam a fiamhoz: — Noha más dolguk is lett volna, kijöttek eléd a repülőtérre. Kérlek, légy szíves és köszöntsé őket.

— De hiszen én nem akartam idejönni — volt a fiam válasza.

— Akkor miért jöttél el mégis? — kérdeztem.

— Hogy bosszút álljak rajtad.

— Bosszút? De miért?

— Egészen a mai napig egyedül hagytál. Elsősorban azt nem tudom neked megbocsátani, hogy gésa voltál. Ezenkívül az sem tetszik nekem, hogy külföldihez mentél feleségül.

Valóban bosszúállásra készült.

Amikor elmagyaráztam neki, hogy egy amerikai állampolgár kezessége nélkül el sem hozathattam volna őt, hogy a boltom megnyitását Robertnek köszönhetem és hogy milyen szigorúak az amerikai bevándorlási szabályok, erre csak ez volt a válasza:

— Hallgass. Így is, úgy is bosszút állok a mocskos, szennyes anyámon.

Robert és az anyja, akik nem tudtak japánul, valószínűleg arra számítottak, hogy a fiam a boldogságtól csillogó szemekkel átkarol. A hangulat azonban nyomottá vált és egyikük sem szólt egy szót sem. Erezhető volt a feszültség, Csieko és Szudo asszony sem tudta, mit mondhatna. Nagyon szégyelltem magam és elnézést kértem tőlük.

Hazaérve megmutattam Maszaónak azt a szobát, amelyet oly sok szeretettel rendeztem be neki. Mindössze ennyi volt a megjegyzése: — Micsoda dolog ez? Fogalmam sem volt, hogy külföldiekkel kell együtt lalnunk!

Másnap magammal vittem őt a boltomba. Csieko, Szudo asszony, Fudzsie, Aiko, Sizuko, mind szeretettel fogadták. — És milyen szépen beszél japánul! — jegyezték meg elismerően.

Anyaként ez persze örömet okozott nekem. A beszéde és a magatartása, amelyeket anyámtól és nagyanyámtól sajátított el, kifogástalan volt. Hála Istennek, ezen a napon hajlandó volt mindenkinek a kérdéseire rendesen válaszolni...

Ettől kezdve azonban minden napomat pokollá tette. Ha együtt mentünk ki az utcára, nem volt hajlandó mellettem menni, hanem átment az utca túloldalára.

— Az szégyen az emberre, ha egy gésa az anyja, aki ráadásul még egy külföldinek a felesége. — Szép szavai csak mások számára voltak. Velem csúnyán viselkedett.

Ha amerikai vásárlók jöttek a boltba és én bemutattam nekik az áruimat — hiszen ez volt a dolgom! — ilyeneket mondott: — Pfuj! Hogyan kezdhet ki valaki amerikaiakkal?

A modellügynökömnek az iskolában tanult angolságával ezt mondta: — *She is a liar. She is forty-five.* — (Az anyám hazudik. Valójában negyvenöt éves.)

Csak azért sikerült megbízásokat kapnom, mert harminc évesnek mondtam magam. Semmi szükség sem volt arra, hogy hazugnak nevezzen és elárulja valódi koromat. Ez ártott az üzletnek. A fiam valóban azért jött Amerikába, hogy bosszút álljon rajtam. Ezt a célját tökéletesen megvalósította.

— Nagyon örülnék, ha hajlandó volnál Amerikában maradni — mondtam.

— Talán amerikaiak előtt hajlongjak ebben az üzletnek nevezett pici kalitkában? — volt a válasza.

— Szó sincs arról, hogy ebben az üzletben dolgozz. Az üzlet ugyan valóban kicsi, de ahhoz jó, hogy keressek annyit, amennyivel el tudlak tartani. Azt szeretném, ha amerikai egyetemre járnál.

— Én csak azért vagyok itt, hogy hosszút álljak rajtad — erősítette meg, az elhatározását.

Felnőttnek érezte magát, holott még csak tizenhat éves volt. Azt sem magyarázhattam el neki, hogy Robert és én nem voltunk igazi házások. Bármit mondtam is neki, nem figyelt rám.

A fiamnak nehezebbre esett, hogy eljöjjön az üzletbe, de általában bármiről volt is szó, minden nehezebbre esett. Az egész napot duzzogással töltötte. Szerettem volna, ha egy közeli iskolába járathatom. A beiratkozáshoz a talpamat is lejártam.

A boltot ugyanis nem zárhattam be csupán azért, mert a fiam megérkezett Amerikába. Tíz órától kezdve dolgoztam. A közeli mozik miatt esténként is sok volt a vevőnk, ezért nem zárhattuk be korán a boltot, nem zárhattunk ötkor vagy hatkor, mint a többiek. Szerencsémre Robert anyja főzött a fiamra, úgyhogy erre nem volt gondom. De amikor este halálos fáradtan hazaértem, ott folytatta a kínzásomat, ahol abbahagyta. Újabbat nem tudva kitalálni, mindig ugyanazt ismételte:

— Nincs rosszabb annál, mint ha valakit egy gésa szült. És a saját hibájából vált el. És ráadásul még egy amerikaihoz ment férjhez. Ezt nem tudom neked megbocsátani.

Így ment ez napról napra.

Mint már megírtam, a mai napig nem iszom és nem dohányzom. A fiam hosszú időn át tőlem külön nevelkedett az anyám és nagyanyám felügyelete alatt és egyetlen egyszer sem látott gésaként. Minden szülői értekezleten, az iskola rendezvényein és a sportünnepélyeken mindig kötelességtudóan részt vettem...

A barátnóm, Josijakko gésa viszont szeretett a pohár fenekére nézni. Ha részegen érkezett haza, a fia, aki Maszaó fiammal egykorú volt, mindig a védelmébe vette:

— Óma, ne szidd a mamát, amiért részeg. Azért dolgozik, hogy el tudjon minket tartani.

Josijakko gyakran eszembe jut. Amerikában is becsületesen dolgoztam és sok mindent megtanultam. Ennek ellenére minden este azt kellett hallgatnom

a fiamtól, hogy egy mocskos gésa vagyok. Ezt nehezen tudtam elviselni.

A fiam egyre nagyobb lendülettel gyötört. Egész nap nem lévén semmi dolga (minthogy csak kevésbé tudott angolul, nem nagyon merészkedett ki a házból), folyton csak heverészett. Amikor aztán a munkától teljesen kimerülve hazaérkeztem, megint kezdődött a kínszás: — Japánban láttam, amint egy amerikaitól hagyta magát megcsókolni. Ez nagyon mocskos dolog volt és azóta egyfolytában utállak érte.

Amerikában azok a férfiak és nők, akik jó barátságban vannak, üdvözlésként arcon, homlokon vagy szájon csókolják egymást. Edith Hanson tavaly egy beszélgetés alkalmával ezt közölte velem: — Az amerikaiak számára a csók ugyanaz, mint a japánok számára a meghajlás. — Maszaó ezt nem volt hajlandó megérteni.

— Nagyon élvezed, ha az amerikaiak megcsókolnak. Ezt Japánban világosan láttam. — Olyan kétségbeesett voltam, hogy erre még válaszolni sem voltam képes.

A fiam azt is megtette, hogy amikor az üzletben voltam, beleolvastam az előjegyzési naplómbe. Ott ilyeneket látott: „Hotel Pierre 18 óra”, „Plaza 15 óra”. Erre azt mondta, ott biztosan amerikai férfiakkal van randevúm.

Akkoriban már Japánban is tartottak divatbemutatókat. Ezeket azonban nem szállodákban, hanem például a Jomiuri-csarnokban vagy a Hibija-csarnokban rendezték. Amikor megpróbáltam Maszaóval megérteni, hogy Amerikában a kiállításokat és vásárokat szállodákban tartják és nekem az a dolgom, hogy angolul ismertessem az áruimat, ő ragaszkodott a maga téves felfogásához. Néha még erőszakosságra is vetemedett. Félelmet keltő képpel nézett rám, a könyvvállványról lekapott egy vastag könyvet és hozzám vágta azt, vagy bőrvél a vállamra csapott. Én akkor sem sikoltottam fel, ha az ütés nagyon fáj. Ugyanis nem akartam, hogy ebből Robert és az anyja észrevegyen valamit. De ha megkértem, hagyjon aludni, mert nagyon fáradt vagyok, ez volt a válasza: — Azért jöttem el ide, hogy bosszút álljak rajtad. Nem hagylak aludni.

Jelenleg, 1987-ben Japánban sok szó esik a családon belüli erőszakról. Ilyen erőszak azonban már harminc évvel előbb is létezett. A fiam volt az egyik úttörője. Minden éjszaka egészen virradatig szidalmazott, én pedig azért könyörögtem sírva, hogy hagyjon békén, hadd aludjak. Kezdtém igazán félni tőle: — Bocsáss meg, bocsáss meg. Korán kell kelnem, hogy elmehessek a boltba. Kérlek, hagyj aludni. — Anélkül, hogy okot adtam volna rá, állandóan a bocsánataért esedeztem és sírva kértem, hagyjon végre aludni.

Néha váratlanul elhagyta a házat. Ha egy japán tizenéves, aki nem tud jól angolul és a várost sem ismeri, elkezd éjszaka kóborolni az utcákon, előbb-utóbb fölkelte a rendőrség figyelmét. Ha a saját házamban lakom, ez nem bántott volna, de mi Robert szüleinél bérlők voltunk... Szörnyű idegfeszültségben vártam ilyenkor a hazaérkezését. Ha már nem bírtam tovább, utánamentem és erőszakkal hazacipeltem, vagy egészen hajnalhasadtáig, az ajtó előtt várakoztam rá.

Minthogy egyetlen éjszakát sem tudtam rendesen átaludni, napközben viszont ettől függetlenül dolgoznom kellett, egyre soványabb lettem. Az arcom egyre jobban beesett és egyre kevésbé szerettem a tükörbe nézni.

Iida Mijuki ekkortájt érkezett New Yorkba. Robert autójával jártuk körbe a várost és elmondtam neki, a fiam is itt van. Egy ízben magunkkal is vittük. Iida látni szerette volna és azt hittem, Maszaó is örülni fog majd a kocsikázásnak.

Maszaó azonban ki sem nyitotta a száját és még a látnivalók kedvéért sem szállt ki a kocsiból. Ha szóltunk hozzá, még válaszra sem méltatott bennünket.

Robert is igyekezett a kedvében járni, de sikertelenül. Engem tulajdonképpen nem érdekelt volna, mit csinál velem, a többiek előtt azonban nagyon szégyelltem magamat és a legszívesebben a föld alá süllyedtem volna.

Iida asszony természetesen megkérdezte, mi a fiamnak a baja. Azt hoztam fel ürügyül, hogy az angol tudásának a hiányosságai miatt szinte idegbajt kapott.

Közben sikerült bejuttatnom a John-J. középiskolába. Nyelvi nehézségei ellenére egész jó érdemjegyeket sikerült szereznie. A neve az iskolai újságban egészen elől szerepelt. Előkelő helyezése ugyan nem tartott sokáig, az előzményekhez képest azonban ígéretes kezdetnek számított...

— Felmérgesít, ha a szünetben a diákok és diáklányok átölelik egymást és csókolóznak — jelentette ki egyszer dühösen. Pedig ebben én igazán ártatlan voltam...

Az a célom, hogy a fiamat Amerikában taníttassam, végül tökéletes melléfogásnak bizonyult. Csak az ő jövőjéről akartam gondoskodni, arra azonban nem gondoltam, hogy annyira gyűlölni fog. Gyűlöletének a fő oka nyilvánvalóan az volt, hogy nem voltam hajlandó anyám és nagyanyám halála után visszatérni Japánba.

Egy dolgot azonban sohasem leszek képes megérteni. A második részben, amely a háború utáni időszakot tárgyalja, már szót ejtettem erről. A fiam apjáról van szó. A háború alatt hat esztendőn át sem tőle, sem a családjától egyetlen fillért sem kaptam, holott gondoskodnom kellett a fiam, anyám és nagyanyám eltartásáról. Én mégsem a fiammal együtt való öngyilkosságot választottam, hanem szorgalmasan dolgoztam és hűségesen vártam a férjem visszatérésére. Ám a háború után feleséggel és két kislánnyal tért vissza. A fiam órá mégsem haragszik, pedig felelőtlen viselkedésével ő minden bajunk legfőbb oka.

A fiamnak sohasem jutott az eszébe, hogy bírálja apja viselkedését. Sőt még ma is kérkedik annak emlegetésével, hogy az apja egy egyetem rektora és nagy kitüntetésben részesült. Mindebben különösen szomorú, hogy az apja, noha Maszaó már több ízben meglátogatta, a feleségére való tekintettel nem óhajt vele találkozni. Továbbá a legkisebb támogatásban sem részesítette soha.

Miért viselkednek ilyen szörnyűségeken a férfiak? Hogyan lehetséges, hogy egy anyát a saját fia ennyire megbántson? Úgy látszik, a japán férfiakban az önzés már tizenhat éves korukra teljesen kialakul. A kis kitérő után térjünk azonban vissza témánkhoz. Noha éjszakánként mindig igyekeztem csöndben maradni, a többiek mégis észrevették, hogy valami baj van.

Robert anyja szerint Maszaó pszichikailag nincsen rendben és azt javasolta, vigyük pszichiáterhez.

Az amerikaiak legapróbb lelki bajaikkal is rögtön pszichiáterhez szaladnak. Számukra az a természetes, ha valami baj van, föl kell keresni az orvost. Én

azonban azt kértem, ezzel várjunk még egy kicsit.

Nagy bánatomban a helyi buddhista templom előjárójánál és egy katolikus papnál kerestem vigaszt. Mindketten ragaszkodtak azonban ahhoz, hogy a fiannak magának kell elmennie hozzájuk, ami ellen viszont én tiltakoztam. Egyre nyomorultabbul éreztem magam. Aztán egyszer csak betelt a pohár. Egy nap fölkeresett az üzletben egy nagyon testes német hölgy, Fudzsi anyósa. Közölte, szeretne velem valamit megbeszélni. Bezártam a boltot és a közeli kávéházba mentünk. A hölgy azt kérte, Maszaó ne látogassa meg őket többé, mert a fiának nem tetszik a viselkedése.

Amikor Maszaó eljött az üzletbe, mindig sokat tréfálkozott a lányokkal és ugratta őket. Engem boldoggá tett, hogy tud nevetgélni is, és jól szórakozik. Hiszen velem egyáltalában nem beszélt, rám nevetni meg végleg nem szokott. Fudzsi gyakran megkérte, kísérje őt haza. Ilyenkor együtt mentek el. Én nem tarthattam velük, mert még dolgom volt a boltban. Egészen megkönnyebbültem, mert abban reménykedtem, a fiam végre megszokja és megkedveli Amerikát. Fudzsi anyósa most arról panaszkodott, hogy Fudzsi és Maszaó folyton eltűnnek a hálószobában, ahonnan aztán elő sem jönnek.

Ez jellemző volt a japánok naivitására. Az amerikaiak a vendéglátóiknál nem mennek a hálószobába, hanem a lakószobában társalognak. A fiamat Fudzsi hívta a hálószobába és az anyósa látta, amint semmi rosszra sem gondolva, belép a hálószobába.

Nem tudtam, mit tegyek. Ez volt az utolsó csepp a pohárban. Végre sorsdöntő elhatározásra jutottam.

Minthogy a fiam állandóan emlegette, vissza szeretne térni Japánba, lemondtam arról a tervemről, hogy amerikai egyetemre járassam. Azt az önzésemet, hogy anyám és nagyanyám halála után nem tértem vissza, már kellően megbosszulta. Ha kénytelen vagyok a viselkedését továbbra is eltérni, tönkremegyek. Ez döntött.

A fiam tehát nyolc hónappal Amerikába érkezése után visszatért Japánba. Szerencsére akadt egy ismerősünk, aki a feleségével be akart költözni a házába és elvállalta, törődik a fiammal. Nekik is volt egy valamivel fiatalabb fiuk, mint az én fiam. Az ellátására továbbra is küldök pénzt.

A fiam Japánban elvégezte az egyetemet, állami tisztviselő lett, van egy rendes felesége és két remek gyermeke, akiknek jó apjuk. Hogy faragatlan fiamból a társadalom értékes tagja lett, kizárólag a saját akaraterejének köszönheti.

Számos anya szenved attól, hogy gyermeke a pubertás korában fellázad. Ám ha a gyermeknek elég erős az akaratereje, képes lesz később a helyes utat választani. Erről sem szabad hallgatni.

MR. BLANCHE ÉS TOSI, A GÉSA

Mr. Phillip (nem azonos a cincinnalibellel) egy orvosi szakfolyóirat kiadója volt. A házában gyakran megfordultak orvosok, gyógyszerészek, de muzikusok, festők, korongozók, színészek és mások is. A nála rendezett partikon nagyon sokat tanultam és nagyon jól éreztem ott magam.

Mr. Phillip ősze vegyülő halántékával és negyvenöt évével igazi tudós benyomását keltette, akár a tudósok mintaképének is lehetett volna nevezni. A felesége nagyon szeretetreméltó hölgy volt. Szürkés haját copfba fonta, nem készítette ki magát és mindig szerényen öltözködött. Szeretett korongozni és már elég sok kiállítása is volt. Becslésem szerint akkoriban ötvenéves lehetett.

Tizenhét éves leányának, Cleónak hosszú szőke haja volt és hárfázott. Leo fiuk tizenöt éves volt és fuvolázott. A partikon rendszerint egy kis házi hangversenyt adtak – az apa hegedült, az anya zongorázott, Cleo hárfázott és Leo fuvolázott. Valóságos kis zenekart alkottak.

A japán szülők a leányukat zongorázni, a fiukat hegedülni taníttatják és elvárják, hogy a vendégek akkor is szívből dicsérjék őket, ha tiszta macskazenét játszanak. Phillipsék zeneestjei azonban élvezetesek voltak, különösen Cleo hárfaszólói voltak gyönyörűek.

Alaposan megnézve az amerikai középosztályhoz tartozó és afölötti hölgyeket, rájöttem, nem sokban különböznek tőlünk, gésáktól.

Amerikában nem szokás a vendégeket éttermekbe meghívni, náluk az otthon a baráti vendéglátás helye. A teendők oroszlánrésze a háziasszonyra hárul, de ha szükséges, alkalmazhat szakácsot és felszolgálókat. A főzőművészetükre büszke háziasszonyok szinte kizárólag a saját receptjeik szerint készült ételeket tálalnak a vendégek elé.

A háziasszonynak akkor is marad bőven teendője, ha szakácsot és felszolgálókat alkalmaz. Neki kell kiválasztania a megfelelő színű abroszt, a szalvétákat, a virágokat és nem utolsósorban neki kell meghatározni az ülésrendet, hiszen nagyon fontos, ne kerüljenek egymás mellé olyan vendégek, akik nem nagyon kedvelik egymást. Az sem könnyű dolog, hogy a háziasszony minden vendéget egyénileg tudjon üdvözölni. Politikusokat, művészeket, újságírókat, festőket és zenészeket mind-mind a maguk módján kell fogadni. Ez komoly gyakorlatot követel meg.

Fiatal koromban gésa-kiképzésnek ez volt a legnehezebb része. Előfordulhatott volna például, hogy egy fiatal gésa egy újságkiadó rendezvényén hevesen dicséri az Aszahi lapot és csak később tudja meg, a partit a Nicsinicsi lap rendezte. Vagy egy politikai rendezvényen a konkurens párt politikusait kezdi el dicsérni. Erre mind figyelniünk kellett.

Kalapot le az amerikai feleségek előtt. A háziasszonynak pillangóként kell szálldosnia egyik vendégtől a másikig, hogy azok ne unatkozzanak. Ha ugyanis egy partinak unalmas híre támad, az veszélyezteti a férj karrierjét. Egy jó

háziasszony nem sokban különbözik egy gésától.

A Phillips-házaspár egyik partiján egy körülbelül hetven éves elegáns öregúr egyedül üldögélt az egyik sarokban. A fejét lehorgasztotta. Úgy látszott, mintha el is feledkezett volna róla, hogy egy partin van. Odamentem hozzá és megszólítottam. A hangomat hallva fölemelte a fejét.

Az amerikaiak az ilyen elmerült vendégekkel általában nem sokat törődnek. A többiek vígan beszélgettek, csak ez az idősebb úr maradt egyedül.

Minthogy senki más nem szólt hozzá, örült, hogy én beszédbe elegyedtem vele. Persze hozzá kell tennem, bátorság is kell ahhoz, hogy valaki meg merjen szólítani egy magányosan üldögélő vendéget.

Miután néhány mondatot váltottunk, Mrs. Phillips is csatlakozott hozzánk. Ő végezte el a hivatalos bemutatási szertartást. Az öregúrnak Mr. Blanche volt a neve és botanikusként dolgozott. Harminc esztendei házasság után négy hónappal előbb vesztette el a feleségét. Ezt nem tudta feldolgozni, gyászában vigasztalhatatlan volt.

A húszas években nagy hírnévre tett szert Isadora Duncan táncosnő, aki négy legtehetségesebb tanítványát tízéves koruk táján örökbe fogadta. Ezek egyikébe lett szerelmes az akkor még fiatal Mr. Blanche.

Az ifjú botanikus a leendő táncosnőt még kiképzésének befejezése előtt feleségül vette és New York egyik külvárosában a saját házába vitte. A fiatalasszony Isadora Duncan elkeseredett tiltakozása ellenére abbahagyta a táncolást. Háziasszonyként főzött, mosott, mosogatott, szépen berendezte és rendben tartotta a házat és a nagy telken ritka virágokat és fákat ültetett a férje tanulmányai kedvéért. Hogy ez a gyönyörű, odaadó feleség egykor táncosnő volt, aki fellépett a csillogó Broadway-n, tíz év elteltével már alig lehetett elképzelni. Ideális háziasszony lett belőle. Gyermekük ugyan nem születtek, de boldogan éltek együtt mindaddig, amíg a sors váratlan csapást nem mért rájuk.

A fiatalasszonynak agydaganata lett. Amikor az első műtét után elbocsátották a kórházból, kiderült, az egyensúlyérzéke nem működik jól. Nem tudott többé járni és Mr. Blanche-nak ápolónőt kellett melléje szerződtetnie.

Tizennégy esztendő alatt kilencszer operálták meg. A férje éjjel-nappal vigyázott rá. Mrs. Phillips zokogva számolt be róla, hogy a férje mindig olyan odaadóan ápolta, hogy az még a kórházban is csodálkozást váltott ki. Az oktatáson kívül szinte kizárólag csak a feleségével törődött.

Amikor meghalt a felesége, megkönnyebbülten jelentette ki: a felesége végre megszabadult a szenvedéseitől. Annyira átérezte felesége szenvedéseit, hogy szerette volna azokat magára átvállalni, csak hogy ne lássa a gyötrelmeit. Az egykori táncosnő hosszú szenvedés után vált meg az élettől.

Az asszony halála után a lakásban a falikárpitoktól egészen a legkisebb párnáig minden órá emlékeztette. Bánata egyre jobban elmélyült. A halála óta eltelt négy hónapban semmilyen értelmes tevékenységet nem tudott folytatni, olyan volt, mintha gondolatok nélküli lélegző géppé vált volna. Szomorúan mondta, hogy el akarja adni a házat és nagy telkét, majd szállodában vagy motelben bérel szobát, ahol majd egyedül lehet. Bár bevallotta, fél az egyedüllétől is.

Könnyeit látva, úgy döntöttem, tennem kell érte valamit. Fiatal koromban „Gondviselő Kiharunak” csúfoltak azért, mert ha láttam, hogy valaki gondban van, igyekeztem vele törődni.

— Ha eladja a házát, de nem akar szállodába költözni, miért nem költözik hozzánk? — ajánlottam föl neki. A lakásomban négyen éltünk: Robert és én, és két főiskolai hallgató, Nahe és Kino. Hétvégeken pedig sok japán diák vendégeskedett nálunk. Lehetséges, hogy ennyi ember társasága túl mozgalmas lesz Mr. Phillipsnek, de hogy nem fogja egyedül érezni magát, az biztos. Megígértem, majd beszélek a többiekkel, de előre biztos voltam benne, nem lesznek ellenvetéseik.

Mr. Blanche arca felragyogott erre a váratlan ajánlatra. — Valóban? Lehetséges volna ez?

Elmondtam Mrs. Phillipsnek, van egy üres szobánk és hogy együttes étkezéseink mindig vidáman folynak le és a két leány, aki nálunk lakik, nagyon kedves és szeretetreméltó. Robertnek autója is van és majd segít Mr. Blanche-nak a költözködésben.

Mrs. Phillips nagyon örült, mert ez a megoldás az ő számukra is megnyugtató volt.

Mr. Blanche-nak három hét múlva sikerült vevőt találnia a házára. Robert element érte és ő három bőrönddel behurcolkodott hozzánk. A költözködést végignézte Szumiko, Nahe, Kino és még néhány kíváncsiskodó. Mr. Blanche megérkezését aznap este *szukijakival* ünnepeltük meg.

Allandóan könnyek szöktek a szemébe és folyton hálálkodott. Aztán bejelentette, azonnal elkezd japánul tanulni.

Amikor megjelent a reggelinél, *ohajo gozaimaszu*, azaz „jó reggelt” üdvözléssel fogadtuk. A reggeli kávéból, pirítósból, vajból és gyümölcsből állt. A köszöntést illedelmesen ő is japánul mondta el és egyébként is egyre több japán szót sajátított el. A „köszönöm szépen” — *arigato gozaimaszu* — kifejezést is hamar megtanulta, amit gyakran és szívesen alkalmazott.

Eleinte hetvenévesnek tartottam, de aztán kiderült, valójában csak hatvanhárom éves. Egyre fiatalabbnak nézett ki és fokozatosan vesztett öregurasságából.

Amikor azután egy velünk jó barátságban levő fiatal pár házasságot kötött, Mr. Blanche és Nahe lett a vőlegény két tanúja és Robert-tel mi ketten voltunk a menyasszony tanúi. A fiatal pár az esküvő után meghívott bennünket az esküvői bankettre is. Egyébként is gyakran magammal vittem Mr. Blanche-t különböző partikra, ahol fiatalok társaságába került. A leányok többnyire mind egyszerre beszéltek hozzá és ugratták őt a japán kiejtésével. Ő is tréfálkozott a leányokkal, úgyhogy a hangulat egyre jobb lett.

Így telt el egy fél esztendő. Mr. Blanche arckifejezése elvesztette a komorságát, jól nézett ki és tíz évvel fiatalabbnak látszott.

Egy nap aztán elém állt és négy szemközti megbeszélést kért tőlem. Nagyon szerettem a feleségemet, de húsz évig tartó ápolása nagyon kimerített. Eredetileg azt hittem, kettőnk közül én halok meg előbb. Szörnyű érzés volt tehetetlenül végignézni a gyötrelmeit. Testileg teljesen kikészültem. Néha úgy éreztem, a másnapot már nem érem meg. Amikor a feleségem meghalt, a gyász érzésén kívül megkönnyebbülést is éreztem. Most én vagyok soron. Azt

akarom, hogy addig a rövid ideig, amíg még élek, velem törődjék végre valaki. Az utóbbi időben ez egyre gyakrabban jut az eszembe. Nagyon szívesen vennék el feleségül egy japán nőt – vallotta be nekem teljes komolysággal. A meglepetéstől szóhoz sem jutottam.

– De van egy kérésem. Nem szeretném az itt gyakrabban vendégeskedő nők valamelyikét elvenni.

A vendégeim között voltak második és harmadik generációs japán leányok is. Ezek külsőre japánok voltak ugyan, de csakis angolul tudtak, japánul már nem beszéltek. Nekem viszont az volt a véleményem, hogy éppen egy Amerikában született japán leány volna a megfelelő társ, mert akkor nem volnának nyelvi nehézségek.

– És ha szabad még egy óhajomat elmondanom: szeretném, ha az illető gésakiképzést kapott volna, mint maga.

– Miért olyan fontos ez? – kérdeztem.

– Azért, hogy az óhajaimat a szememből olvassa ki, mielőtt még kimondanám azokat és amellet mozogjon nagyon kecsesen. A legszívesebben egy gésát vennék feleségül. De ne legyen olyan fiatal, mint maga. A kora legyen negyvenöt és ötvenöt év között. Azt szeretném, ha találna számomra egy idősebb gésát.

Még ma is letagadok a koromból húsz évet és ötvenhárom évesnek mondom magamat. Akkoriban azt hitték, harmincéves vagyok.

A vőlegény és a leendő menyasszony kora nem tette lehetővé, hogy azt a módszert alkalmazzam, amelyet a párok összeborationálásánál eddig használtam: – Nesztek, itt a piknikkosár, menjetek el az állatkertbe és éreztétek magatokat jól.

A házasságközvetítés nagyon nagy felelősséggel jár.

Vajon ki jöhetne számításba. Végiggondoltam ötven év körüli volt kolléganőimet.

Az egyik túl sokat iszik... A másik nem valami szép külsejű. Aki elég szép, az kissé frivol és nehezen tudna beilleszkedni a polgári feleség szerepébe.

Végre nagy nehezen eszembe jutott valaki, aki megfelelő lehet:

– Tosi! – kiáltottam fel – Simbasi legjobb *utazava*-énekesnője.

Tosi Japánban velünk szemben lakott és külsőleg nem is látszott gésának. Bárki finom úri hölgynek tarthatta.

Anyám és nagyanyám Tosit mindig nagyon rendes asszonynak mondta és nem győzték őt dicsérni. Nagyszerű hangja volt és a szólóbetétjei, amikor az *Azuma*-táncok közben érzéken zengő hangjával elkezdte az *utazavát* énekelni, feledhetetlenek voltak.

Biztos voltam ugyan abban, hogy Tosi a megfelelő alany, de már régen nem találkoztam vele és nem tudtam, jelenleg milyen körülmények között él. Csak annyit tudtam, a pártfogója, aki hosszú éveken át kitartott mellette, akkoriban halt meg, amikor elmentem Amerikába.

Ezek után egy óvatosan megfogalmazott levelet küldtem neki.

– Előre is elnézésedet kérem, ha ezt a levelet bármilyen tekintetben sértőnek tekintened. Egy ismerősöm, egy botanika-professzor egy olyan Simbasi-gésát szeretne feleségül venni, aki már nem túlságosan fiatal, hanem úgy ötven körül jár. Szerintem te tökéletesen alkalmas vagy a feleség

szerepére, ez azonban a saját véleményem és anélkül alakult ki, hogy megkérdeztelek volna téged, hiszen nagyon régóta nem találkoztunk. Minthogy nem akarok egyedül dönteni, tudasd velem, ha nem vállalod el a dolgot. Ebben az esetben arra kérlek, javasolj magad helyett valakit, aki megfelel a követelményeknek, vagyis megfelelő korú és Simbasiban volt gésa. És kérlek, ne haragudj rám merész javaslatomért.

A válasz egyetlen hét alatt megérkezett. Ha utánagondolok, ez szinte a sors szava volt.

— Nagyon szépen köszönöm a javaslatodat. Pártfogóm halála óta mindvégig egyedül voltam. Mint te is tudod, csak a fiatal gésákat szokták bankettekre, egyéb rendezvényekre meghívni. Ráadásul nagyon megfogyatkozott azoknak a vendégeknek a száma, akik kíváncsiak arra, amit már csak mi tudunk. Az én koromban levő gésák már alig kapnak meghívást. A leányom, akit kislány korában adoptáltam, gésákhoz nem illő szerelmi kapcsolatba lépett valakivel és elhagyott. Minthogy nagyon magányos és szomorú az életem, szívesen megismerkednék a professzorral, amennyiben ő hajlandó velem találkozni.

Tosi két fotót is mellékelte a levélhez, amelyek őt a Meidzsi-szentélybeli nőszirmos tó előtt ábrázolták.

Mr. Blanche kisgyermekként örült a levélnek. Minthogy azonban tisztességes ember volt, komolyan elgondolkodott a lehetőségeken.

— Még ha tetszik is nekem, lehetséges, én nem fogok neki tetszeni. Ezt számításba kell vennem. Meghívom őt a világkiállításra és menettérít repülőjegyet küldök neki. Ha nem tetszem neki, akkor csupán megnézi a világkiállítást, utána hazarepülhet. Ez a lehetőség biztosítja, hogy egyikünk se érezze megbántottnak magát. Én viszont szeretnék neki minél többet megmutatni Amerikából.

Mr. Blanche valóban rögtön elküldte a meghívót és a repülőjegyeket. Nahenak az volt a véleménye, hogy — miután Tosi két fényképet is küldött magáról — nem volna tisztességes, ha Mr. Blanche fénykép nélkül válaszolna. Ezért gyorsan elhívtuk Robert egyik fényképész barátját, aki fotót készített a leendő férjéről. Azt javasoltam, abban az indigókék kimonóban vétesse le magát, amelyet karácsonyra varrtam neki. A felvételnél nézőkben nem volt hiány. A világításnál három leány is serénykedett.

Ilyeneket mondtak: — A kopaszkája túlzottan fénylik — vagy: Zárja szorosabbra a kimonót — szól valaki a hátsó sorokból.

A főszereplő azonban lelkesen készíttette magáról egymás után a fotókat. Ezután a meghívót, a repülőjegyeket és a fotókat elküldtük Tokióba. A formalításokat ezúttal is a baráti Stanley Oka-da utazási irodája intézte el.

Végre eljött a várva várt nap.

Mr. Blanche-sal együtt valamennyien nagyon izgatottak voltunk, amikor este elmentünk Tosi elé a repülőtérre. Mind nagyon kíváncsiak voltunk rá. Jellemző volt a Nakamura-családra, hogy a legalacsonyabb rangúak tolokodtak az első sorokba.

Robert autójában rajta kívül a kicsinosított Mr. Blanche, én és a barátunk, Makino úr ült. Mérnökként Japánból küldték ide, hogy egy közeli kutatólaboratóriumban dolgozzék. Megismerkedve Mr. Blanche-sal,

lassanként jó barátok lettek. A többi jó ismerősöm közül senkinek sem engedtem meg, hogy velünk jöjjön. Ha ugyanis valakinek megengedem, a többitől sem tagadhatom meg a jogot, hogy ott legyen.

A repülőtérré érkezve, megtudtuk, hosszabb késésre kell számítanunk. Várakozás közben beesteledett.

Amikor megláttam Tosit világoskék kimonójában, amelyhez bézsszínű kabátkát viselt, nagyon hálás voltam neki, hogy hajlandó volt eljönni. Egész szívemből csodáltam a merészségét, hogy egyedül és anélkül, hogy egyetlen szót tudott volna angolul, neki mert vágni a New York-i útnak. Mr. Blanche olyan udvariasan kísérte őt a kocsihoz, mintha már évek óta ismerné.

Hazaérve rengeteg mesélnivalónk lett volna egymásnak. Minthogy azonban Tosit nagyon kifárasztotta az utazás, a beszélgetést másnap reggelre halasztottuk és visszavonultunk aludni.

Mr. Blanche másnap reggel fél nyolckor már a tus alatt állt. Minthogy az előző estén mindenki fáradt volt, sem beszélgetni nem tudtak, de még alaposabban megnézni sem tudták egymást. Amire fölkeltem, Tosi már készen is állt a szemlére.

Mr. Blanche, aki a tusolástól szép rózsaszín arcszínt kapott, *jukatában*, vagyis japán fürdőköntösben jött le a lépcsőn. Tosi véletlenül pont akkor nézett fölfelé és meglátta őt.

— Nahát, hiszen pont olyan az arca, mint Icsimuráé.

A mi időnkben a színész, Icsimura Uzaemon XV. Japán legszebb férfiai közé tartozott, legalábbis a „Virágok és fűzfák világában”.

Kezdtém sejteni, hogy a dolgok egészen jól alakulnak. Tosi megjegyzése egy férfi számára a legnagyobb bóknak számított.

Mr. Blanche megszólalt: — *Ohajo gozairnaszu* — Jó reggelt — és rámosolygott Tosira: — *Cukaremasita ka?* — Nagyon fáradt?

A kora reggeli nap besütött az ablakon és a Tosi szürkés-kék kreppselyem kimonójában nagyon csinos volt.

Mr. Blanche körmöt szeretett volna vágni és körömollót kért tőlem.

Amikor odaadtam neki a körömollót, Tosi megkérdezte tőle, nem vághatná-e le ő a körmét és elővette obijából mindentudó táskáját.

A gésák ezt az apró táskát mindig magukkal hordják. Kreppselyemből készült, hét apró szerszámmal felszerelt pici táska ez. Van benne egy kis olló és körömolló, reszelő, fültisztító, egy apró villa, apró kés, egy csipesz. A menyasszonyok az esküvőn ezt a táskát a kimonóujjában hordják.

Tosi ezután odaült Mr. Blanche mellé és megmanikűrözte a körmeit. Leírhatatlanul szép jelenet volt — tele harmóniával, mintha az ember egy japán képet nézne.

Harmadnap bejelentették: házasságot kötnek. Szerelem volt ez első látásra.

Valamivel Tosi érkezése előtt házassági tanú voltam Mr. Blanche társaságában egy magyar nő, Zsanett esküvőjén. Zsanett most visszaadta a kölcsönt: ő és a férje lettek a vőlegény tanúi, Robert és én pedig a menyasszony tanúi lettünk. A házasságot a pap előtt kötötték egyházi szertartás szerint.

A pap a szokásos szöveget mondta: „...míg a halál el nem választ”. A leendő házaspárnak erre „igennel” kell felelnie. Minthogy azonban Tosi egy szót sem

tudott angolul, attól féltünk, nem tudja majd, mikor kell igent mondania. Ezért azt beszéltük meg, hogy a megfelelő időpontban a mögötte álló Zsanett egy kissé meghúzza a kimonó ujját. Ezt az esküvő előtt jó néhányszor végig próbáltuk.

A házasságkötés problémamentesen lezajlott és a házaspár elindult a Niagara-vízeséshez nászútra. Noha a menyasszony idősebb volt nálam, úgy megkönnyebbültem, mintha a saját leányomat adtam volna férjhez.

A nászútról visszatérve a házaspár egy kis kétszobás lakásba költözött. Ennek persze más volt a beosztása, mint a szokásos japán lakásoké.

Az amerikai lakások szobái sokkal nagyobbak, mint a japáné. A konyha egy jókora lakókonyha volt, a kék csempével burkolt fürdőszoba pedig egy elegáns japán lakásénak felelt meg.

Minthogy Tosi nagyon szerette a tisztaságot, a konyha mindig csillogott. Minden reggel ott készítette el férje számára a csomagolt ennivalót. Az ebédet tartalmazó doboz *Vaszima*-lakkból készült. Olyan volt, amilyent Japánban cseresznyevirágzáskor, az akkor szokásos kirándulásra visznek magukkal az emberek. Tosi a tartalmát az élelmiszerek színe szerint rendezte el. A doboz New Yorkban Japanese Lunchbox elnevezéssel vált ismertté.

Mr. Blanche ugyanis a szép dobozt minden nap dicskedve mutogatta a többi professzornak, akik többnyire hamburgert vagy hot-dogot ebédeltek valamilyen csúf barna tölcserből, amihez azután dobozból kólát ittak. Voltak ugyan egyesek, akik saját készítésű szendvicset ettek. Ezek azonban az alapanyagokat hozták magukkal (kenyér, sajt, sonka stb.) és ott helyben készítették el a szendvicseket. Mr. Blanche szép ebédobozza ezért mindennap kellő feltűnést keltett.

— Mindenki kíváncsi az ebédobozomra és szeretnének megismerkedni Tosikóval — jelentette ki büszkén Mr. Blanche. Tosinak a teljes neve ugyanis Tosikó volt.

— A jövő szombaton bemutatom nekik Tosikót.

Mr. Blanche tehát meghívta a tanártársait egy Tosikó által készített vacsorára. Mi is jelen voltunk. Tosikó mindent bravúrosan intézett el. Egy polgári származású leány vagy háziasszony erre képtelen lett volna. Annak ellenére, hogy nem értette a vendégek nyelvét, mindegyikükkel igazi Simbasi-gésa módjára bánt. Érthető ezek után, hogy a Meidzsi-korban minden jelentős politikusnak — Ito Hirobumi, Inoue Kaoru, Mori Arinori, Mucu Munemicu, Kuroda Kijotaka és Okuma Sigenobu — a felesége előzőleg gésa volt.

Egyikük sem fáradt bele a másik dicsérésébe. Különösen Mr. Blanche fejezte ki gyakran lelkes örömét.

— Tosikó minden reggel az autóig kísér, ezt mondja: *heraszai* — gyere gyorsan haza — és addig integet, amíg csak lát. Én vagyok Amerika legboldogabb embere. Azt hiszem, nincs egész Amerikában még egy férj, akit a felesége kikísér az autóig és azt mondja neki: „Gyere gyorsan haza” és addig integet neki, amíg csak látja. Amikor hazaérkezem, a folyosón elém jön és ezt mondja: „Örömmel üdvözöllek”. Egész Amerikában egyetlen férfi sem található, akit ennyire szeretne a felesége.

A japán férfiak és nők persze ugyanezeket a szavakat mondják, de angolra

lefordítva a jelentésük más értelmet kap. Mr. Blanchetól nagyon szép dolog, hogy ezeket a szavakat a szeretet jeleként értelmezi.

Most rátérek Tosikó dicséreteinek ecsetelésére.

Szombaton meglátogattuk az anyósát.

Mr. Blanche jó erőben lévő 85 éves anyja két idősebb fia családjával élt együtt New York állam legészakibb csücskében.

— Megismerkedtem a fivéreivel és unokatestvéreivel, azonban a férjem a legcsinosabb közülük. Ezt a kék inget tegnap vásároltam neki. A színe a kék szemei miatt egészen biztosan jól áll neki.

— Igen. A maga férje a legcsinosabb köztük — helyeselt Kino.

— Kék szem és kopasz fej — kontrázott Naho.

Ezek a megjegyzések kissé irigynek hatottak. Tosikó azonban ezzel nem törődve tovább rajongott:

— Olyan rendes. Ha fáradt vagyok, törődik velem. És nagyon jó spagettit tud főzni. Egészen más az íze, mint egy étteremben. Esténként vacsora után még el is mosogat. Olyan gondos férj.

— Igen, tudjuk — mondták belenyugodva a dicséretetekbe a többiek. Ha elmentek este hazulról, Mr. Blanche valóban úgy viselkedett a filigrán Tosikóval, mint akinek kincs van a kezére bízva.

Közben eltelt már huszonöt esztendő és még mindig nagyon szeretik egymást. Ekkora siker láttán igazán nem hagyhattam fel a házasságközvetítéssel.

EGY GÉSA TEXASBAN

V életlenül ismerkedtem meg egy igen furcsa angol házaspárral, Jamesékkel.

Mr. James fényképész, a felesége pedig fotómodell volt. Mindketten elmúltak már ötven évesek. Mrs. James magas termetű, elegáns szépség volt, hátul kontyba kötött, már őszbevegyülő hajjal. Még mindig manökenként dolgozott.

Bundákat bemutató modelleként itt — nagyon kedvelik az ötven körüli nőket.

A házaspárban elsősorban az tetszett nekem, mennyire szeretnek utazni. Világszerte ismert fényképészként és mert a felesége is híres manöken volt, rengeteget utaztak. Életmódjuk egyedülálló és a japánok számára elképzelhetetlen volt.

Londonban volt ugyan egy nagy házuk, ez azonban nem volt elég nekik. Húsz évvel ezelőtt kezdődtek rendszeres utazásaik. Ha külföldre mentek, egy év ott töltött idő túlságosan rövid volt nekik, de öt évnél tovább nem bírták ki ugyanazon a helyen. Így aztán átlagosan háromévenként költöztek új helyre. Olyan emberből elég sok van, aki beutazza a világot, de csak kevesen vannak, akik belakják. Akárhová mentek, ők mindenhol lakni akartak. Három évet Rómában töltöttek, három évig laktak Velencében, három évig tartózkodtak a svájci Luzernben, Párizsban, Madridban és Mexikóvárosban, most pedig megérkeztek Amerikába.

Lakóhelyül a mozgalmas New Yorkot választották, amely köztudomásúlag a különböző nemzetek nagy olvasztótégelye. Egy fotósnak ez izgalmas hely, mert rendkívül sokféle helyzetet kaphat lencsevégre. New Yorkból Coloradóba akartak menni. Terveikben szerepelt az is, hogy három év alatt végig mennek a selyemúton, tíz év múlva pedig Japán kerül sorra. James-éknek csupán a terveit hallgatva, szinte mozogni éreztem magam alatt a széket.

Amióta a fiam olyan gonoszul bánt velem, nagyok zaklatott és lehangolt voltam. A James-ékkal folytatott beszélgetések megint némi életet leheltek belém.

Igazuk van, nem érdemes magukat New Yorkhoz kötni. A nap másutt is ugyanúgy süt és másutt is lehet munkát találni. Elkezdtem szidni magam, hogy íme itt vagyok egy számomra ismeretlen óriási országban, amelyből eddig csak New Yorkot ismerem úgy-ahogy. Gondolatban egyre zsugorodtam, egyre kisebbnek éreztem magam.

El kell tehát költöznöm máshová és olt kell dolgoznom. Erre a következtetésre jutottam.

Gyors elhatározás, gyors tett: eladtam a boltomat.

Úgy döntöttem, először Texasba megyek. Texas akkoriban már Amerika leggazdagabb államának számított.

Bóven volt olaja és a texasiak büszkén emlegették, hogy államuk az első az államok sorában. Nem csoda tehát, hogy Texas mellett döntöttem.

Texas mellett szólt az is, hogy Akiko, egy fiatalasszony, akit nagyon kedveltem és akivel annak idején számos banketten vettem részt, egy kínai lelkipásztorhoz ment férjhez és vele együtt Texasba költözött. Még az is lehetséges, hogy a levele, amelyben kedvesen meghívott hozzájuk, volt az a szikra, amely felgyújtotta bennem az utazási lázat.

Akkoriban gyilkolták meg Kennedy elnököt és a világ erős változáson ment át. A boltom előtt állandóan részeg feketék álldogáltak, a fehér vásárlók szinte alig mertek már belépni a boltba. Ha megpróbáltam kifejezni a neheztelésemet a feketék iránt, rögtön elkezdtek fenyegetőzni: — Elfeledkezett talán hölgyem arról, hogy a fehérekkel egyenlők a jogaink? — Közben Brooklynak az a környéke, ahol a boltom volt, teljesen feketékkel népesült be. A boltom eladása után elutaztam Akikóhoz és a férjéhez. Amikor fölkerestem őket, kiderült, egy kis lakókocsiban laknak.

Japánban még sohasem láttam ilyesmit. A lakókocsikat nagyon ésszerűen rendezték be. Ráadásul akárhová el lehetett velük költözni. A kocsiknak általában három helyiségük van. Minden hely takarékosan van beépítve — az ágyak, a szekrények, a hűtőgép, a tusoló és a konyha. Minthogy minden lakókocsi egy-egy önálló lakás, nincsen vita a szomszédokkal. Ha pedig felnőnek a gyerekek, egyszerűen vásárolnak egy nagyobb lakókocsit és abba költöznek be. Minden lakókocsi-parcellához egy kis földdarabka is tartozik. Az autóval természetesen közvetlenül a lakókocsi mögött lehet parkolni. A lakókocsiért fizetendő részlet nagysága nem több, mint egy lakás bére. Én ezt a rendszert irigylésre méltónak tartom. Ha Tokióban is bevezetnék, szerintem a fiatalok és idősek egyaránt hamar megkedvelnék.

Akiko új otthonában a konyha és a tusoló közepütt kapott helyet. Az egyik oldalon volt a házaspár lakó- és hálószobája, a másik oldalon levő szobában pedig engem helyeztek el.

Kíváncsiságból persze több más lakókocsit is megnéztem. A tulajdonosok többsége fiatal volt. Voltak olcsóbb, mindössze kétszobás lakókocsik is idősebb nők számára, akik magukra maradtak és kénytelenek voltak kis nyugdíjukból megélni.

Ez a módszer a lakosoknak nagyobb függetlenséget biztosít, mintha fix lakást béreltek volna. Amerika szerte mindenhol — New Jersey, Florida, Michigan stb. államban ott vannak a lakókocsi-települések.

A lakosok jó szomszédi viszonyok között élnek. A fiatal házaspárok elvégzik az idősebbeknek a bevásárlásokat, ha viszont a fiatalok este kiruccannak, az idősebbek vigyáznak a gyerekekre, pedig eredetileg vadidegenek voltak egymás számára. Ilyesmi Japánban elképzelhetetlen.

Amerikában rengeteg különböző fajú ember él egymás mellett, úgyhogy magától értetődő, hogy segítenek egymáson.

Akiko és a férje csakis angolul beszélt egymással, Akiko japán, a férje pedig kínai akcentussal. Elragadó pár voltak. Igyekeztek nekem Texasban mindent megmutatni és bennem fölébredt a vágy, hogy ebben az államban dolgozzak.

Végül sikerült kapcsolatot kiépítenem a Southern Methodist University (SMU) felé. Egy partin megismerkedtem egy olasz származású, fantasztikus

szobrásszal, Vincenttel, aki ezen az egyetemen tanított. Az ő közbenjárásának köszönhettem, hogy hetente egyszer előadást tarthattam az ázsiai filozófiáról.

Az előadási napokon mindig kocsival jött el értem. A partikra, amelyeken részt vett, engem is magával vitt. Vincent professzor az egyetemen a szobrászművészetről tartott előadásokat. Az én előadótermem meglehetősen messze esett az övétől, az ebédszünetet mégis mindig együtt töltöttük.

Ismét megtapasztaltam, milyen csodálatos ország Amerika. Japánban rögtön elkezdtek volna rólunk pletykálni, Amerikában azonban nem kelt feltűnést, ha valakik együtt ebédelnek, vagy valakit kocsival elvisznek valahova.

Japánban egészen más a helyzet. Vajon miért?

Vincent professzor közbenjárásának köszönhetően heti egy órát tarthattam a texasi Állami Egyetemen (Texas State University) is. A keresetem azonban nem volt annyi, hogy abból Japánba is küldhettem volna pénzt. Szerencsémre akadt Dallasban egy jól menő japán étterem, ahol üzletvezetőként alkalmaztak.

Az étterem igen nagy volt és tíznél több pincéernőt alkalmaztak. Valamennyien ugyanannak a buddhista szektának a tagjai voltak és egymást is speciális vallási neveiken szólították. Ráadásul a legnagyobb lelki nyugalommal hangosan trécseltek a vendégek füle hallatára. Velem is nagyon pongyolán és meglehetősen udvariatlanul beszéltek. Valamennyien úgynevezett hadi menyasszonyok voltak. A háború befejeztével ezek alighanem tízezerrel települtek át Amerikába.

A ma hatvan évnél idősebbek a második világháború, az ötvenévesek a koreai háború, a negyvenévesek a vietnami háború „menyasszonyai”. Azt lehet mondani, ők Amerika háborúinak élő illusztrációi.

Az első hadi menyasszonyok angolul csak hallás után tanultak meg. Akiknek azonban sikerült amerikaiakhoz férjhez menniük és velük átköltözniük, azoknak rendszeren meg kellett tanulniuk angolul. Közülük egyesek jól megtanulták a nyelvtant is. Minthogy a kiejtést hallás után tanulták meg, a texasiak feleségei texasi, az olasz származásúak feleségei olaszosan, a spanyol származásúak feleségei spanyolosan ejtették az angol szavakat.

Azt, hogy valami nagyon jó, „Very good”, egyikük így ejtette: „Beri gú”. Azt pedig, hogy „Tencommenden” mit jelent, csak a műsorfüzet alapján tudtam megállapítani – „The Ten Commandments” vagyis „Tízparancsolat”.

Ha a vendégek *szukijakit* rendeltek, amelyet az asztalnál szoktak elkészíteni, a pincéernők hangosan kezdtek „ekisztensen kor” után kiabálni. Ezen az „extension cord”, azaz hosszabbító zsinór volt értendő, amely nélkül a „szukijakit” nem lehetett az asztalnál elkészíteni...

A pincéernők faragatlan viselkedése nagyon idegesített. A tokonomát egy tekercsre festett képpel és ikebanával szoktam díszíteni, ők azonban a *szukijaki*-főzőt a *tokonomában* (fülke) helyezték el és a tányérokat a vendégek feje fölött átemelve, tették az asztalra. Olyan nőként, aki szigorú kiképzést kapott a Virágok és Fűzfák Világában, nem tudtam elnézni, hogy ilyen udvariatlanul bánjanak a vendégekkel.

A pincéernők nem fogadták egyöntetű lelkesedéssel azt az utasításomat,

hogy térdelve szolgáljanak fel. Minthogy az elegáns termet tatamikkal, kreppselyem ülőpárnákkal, papír tolóajtókkal és metszetekkel egy japán ács tervezte meg és ő rendezte be, úgy éreztem, a vendégekkel való durva bánásmód nem illik a környezethez. Az árak különben szinte háromszor akkorák voltak, mint az amerikai stílusú éttermekben. A tulajdonos ragaszkodott ahhoz, hogy a pincérnők szabályosan kössék meg a kimonójukat az obival. Ha befogták a szájukat, egészen jól néztek ki és szinte japán hatást tettek. Valamennyiüknek közkatona volt a férje, a családjuk amerikaiakból állt és ők is igyekeztek amerikaiaknak látszani. Am minden igyekezetük ellenére problémáik akadtak az angol nyelvvel és az amerikai szokásokkal kapcsolatban. Én pedig azzal idegesítettem őket, hogy jól beszéltem mind angolul, mind japánul és tudtam megfelelően viselkedni.

Az étterem tulajdonosai másodgenerációs bevándorolt japánok voltak.

Steinbeck egyik művében leírja, hogy egy gát építésekor százával gyűlnek össze az aratómunkások, akiknek az élelmet teherautókon szállítják a helyszínre. A tábor asszonyai és a gyermekek segédkeznek az élelem szétosztásában. Az étterem tulajdonosai hasonló módon szintén rengeteg étel elszállítására kaptak rendelést, ezért a munkát még az éjszaka folyamán el kellett kezdeniük. Ezzel azonban sok pénzt kerestek és hamar milliomosok lettek.

A második generációs japánok között, akikkel Amerikában megismerkedtem, ők voltak a legszorgalmasabbak.

Houstonban és még két más texasi városban is volt vendéglőjük. Ezeket egy-egy gyermekük vezette. Nagyon előrelátók voltak, mert — jóval megelőzve a japán vendéglők felvirágzását — nyitották meg éttermeiket.

Nagyon sajnáltam, amikor Vincent professzor elköltözött Mexikóba. Hívott engem is, hogy kísérem el őt, ebben az esetben azonban aligha lett volna lehetőségem, hogy visszatérjek az Államokba. Ugyanis az volt a meggyőződésem, ha vele megyek Mexikóba, előbb-utóbb feleségül megyek hozzá. Én azonban megszerettem Amerikát és még sok mindennel meg akartam itt ismerkedni... Nem maradt tehát más hátra, mint hogy szétváljunk.

Az elutazása előtti napon tanártársai és diákjai búcsúestet rendeztek. Én egy kendőt ajándékoztam neki, amelyre egy japán fametszet motívuma volt ráfestve. Nagyon szerette ugyanis a japán fametszeteket, a kendőt pedig bekeretezve fali díszként is használhatta. Ezenkívül egy japán tánclegyezőt is kapott tőlem. Engem is meghatott, amikor szürke szemei könnyekkel teltek meg...

Vincent három évvel később Mexikóban agydaganatban halt meg. Vonzó, intelligens férfiként őrzöm meg emlékezetemben.

De térjek vissza a munkámra. A japán étterem irányítása nem jelentette az egyetlen feladatomat. A fő feladatom ugyanis az egyetemi előadások megtartása volt. Minthogy nem volt doktorátusom, csak vendégdocensként dolgozhattam. Előadást tartottam például Kagano Csijo költőnő egyik *haikujáról*:

*Fölkelek
lefekszem*

nyugtalanul – túl nagy a moszkítóháló

Ezt a *haikut* akkor írta a költőnő, amikor megözvegyült. Az ismertetést azzal kezdtem, hogy felrajzoltam a táblára egy japán moszkítóhálót, mert Amerikában ilyen nem létezik. Amikor Indiában voltunk, persze használtunk olyan moszkítóhálókat, amelyek befedték az ágyat. Japánban azonban régebben négy tatami méretű moszkítóhálókat használtak, amelyek elvileg a hálószoba egészét befedték.

A háló eredetileg két személyre volt szánva, de a férje halála után a háló túl nagy lett az özvegy számára. A költemény arról szól, hogy az asszony egész éjszaka ide-oda hengeredik és nem tudja, miért olyan nagy a háló. Amikor megmagyaráztam, hogy a költemény az özvegy gyásának a kifejezése, néhány diáklány elsírta magát.

Ez a *haiku*:

*A széltölcsér
körüöleli a húzós kutat
máshonnan kell vizet vinnem*

Szintén egy nő érzéseit ecseteli. Amerikában ma már senki sem tudja, milyen egy húzós kút, ezért erről is készítettem rajzot.

A vaka-költeményeket is ismertettem, például Ono no Komacsinak ezt a versét:

*Könnyű álmomban / láttam / a szerelmesemet
amióta láttam őt / hiszek az álmokban.*

Az ilyen verseket csak a nők képesek megérteni.

Ono no Komacsi költőnő a Heian-korban (794-1185) élt és a japán osztályozás szerint a *hat legjobb költő* és egyúttal a *harminchat legjobb költő* közé tartozik. Egyébként a szépsége is legendás.

Zenét is tanítottam. Az egyetemnek ugyanis volt zenei fakultása, ahol operaéneklést, karmesterséget és operarendezést oktattak. Itt a Pillangókisasszonyról tartottam előadásokat. Amikor Puccini kilencvenöt évvel ezelőtt hozzákezdett az opera megzenésítéséhez, még sohasem hallott japán zenét. Kínaiak már éltek akkor Olaszországban, a japánok száma azonban nagyon kicsiny volt még.

Egy barátja azt tanácsolta neki, kérjen tanácsot a római japán követségtől. Puccini tehát Milano egyik elővárosából útnak eredt Róma felé. Amikor Puccini a követnek, Ojama Dzsoszukének elmondta, miről van szó, az behívta a feleségét és megkérte, adjon elő japán zenét Puccininak.

Hiszako, a követ felesége előhozta a *samiszenjét* és eljátszott rajta néhány darabot. A zeneszerzőt elragadtatta a zene, egész éjszaka ott maradt a követségen és lekottázta a darabokat. Puccininak az volt a szerencséje, hogy a követ felesége a házassága előtt gésa volt.

A *Pillangókisasszonyról* tartott előadásomra ezért magammal vittem a *samiszenemet*. Az előadásomat a darabok eljátszásával tettem

szemléletesebbé.

Pillangókisasszony az opera 2. felvonásában Pinkertonnak és Sharplesznek az *Ecsigo Dzsisi* (ecsigói oroszlántánc) dallamára írt áriával számol be addigi életéről. Ezenkívül olyan helyeken, ahol az ember nem is számítana rá, több *samiszen*-darabot komponált bele az operába. Például az esküvő utáni jelenetbe az *O-Edo Nihombasi* (Az edói Nihon-híd) című, a második felvonásba a Szakura (Cseresznyevirág) és *Mijaszán Mijaszán* (Herceg herceg), a harmadik felvonásba pedig a *Kappore* (Hopplahopp) című darabot.

A jelenlévő operaénekeseket és rendezőket nagyon föllelkesítette, hogy erről nemcsak beszéltem, hanem a megemlített darabokat *samiszenen* be is mutattam.

Az egyetem szempontjából nagyon sokoldalú és rugalmas oktató voltam.

Az egyetemen gyakran oktattak olyan nagy tudású tanárok és tudósok is, akiket vagy a kultuszminisztérium küldött oda, vagy külföldről hívtak meg. A hölgyek többnyire sötétkék kosztümökben pompáztak, én halvány rózsaszínű ünnepi kimonót vettem föl, feltűztem a hajamat és hajdísz viseltem. Az amerikaiaknak egészen fejlett a szépérzékük. Ezért Japán docensnőként minden egyetemen szívesen láttak.

Japánnal ellentétben Amerikában nem annyira az oklevelet nézik, hanem inkább a teljesítmény áll az előtérben.

Nem az számított, elvégeztem-e valamilyen egyetemet és diplomát szereztem-e például angol irodalomból. A „Simbasi-gésa vizsgával” is megelégedtek, ha érdekes és tanulságos dolgokat tudtam a katedrán előadni.

Nemcsak felsőfokú intézményekben tanítottam azonban. Általános iskolákban az origamit, azaz papírhajtogatást, középiskolákban a babakészítést (amerikai ruhaszárító csipeszekből és papírból készítettük a babákat) tanítottam. Különösen a szellemileg hátrányos helyzetű gyermekekkel tudtam jól bánni. Hogy ezek mennyire megbíztak bennem, nemcsak másokat ejtett csodálatba, hanem saját magamat is. Ahol csak dolgoztam, mindenhol az volt a vélemény, még egyik oktatójukat sem szerették úgy a gyermekek, mint engem. Ez nagy örömmel töltött el.

TEPPANYAKI GEORGIÁBAN

Vincent professzor Mexikóba való elutazása után nagyon magányosnak éreztem magamat.

Hová menjek? Úgy döntöttem, Atlantába, Georgia legnagyobb városába utazom. Ott élt két jó barátom, egy érdekes házaspár. A férfi olasz származású festő, a felesége amerikai volt. Röviddel Amerikába való megérkezésem után Winnipegben, egy japán vásáron ismerkedtem meg velük. Ott japán táncot adtam elő és samiszenen játszottam. A rendezvényt a Hudson Bay áruházlánc szponzorálta, hogy némileg megismertesse és megkedveltesse a kanadaiakkal a japán kultúrát, amely addig teljesen ismeretlen volt előttük. A védnökséget a japán főkonzulátus vállalta. A házaspárral mindössze egyetlen egyszer találkoztam, de fotókat cseréltünk és leveleztünk is. Meleg hangon hívtak meg, ha egyszer eljutok Atlantába, látogassam meg őket. Szavaik hosszú éveken át melengették a szívemet.

Megint el kell magyaráznom egy óriási különbséget a japán és az amerikai szokások között.

Japánban az „ocsazuke” említése azt jelenti, hogy valaki csak udvariasságból hív meg valakit, de azt nem veszi komolyan. Tegyük fel, valakinek véletlenül kicsúszik a száján ez a mondat: „Ha legközelebb Kiotóban jár, feltétlenül látogasson meg bennünket”. Ha az illető élni talál a meghívással, a vendéglátók igen kellemetlenül érzik magukat.

Ha a vendég elkezd búcsúzkodni, udvariasságból ezt szokás mondani: — Mi az, máris menni akar? Kérem, egyen még egy kis *ocsazukét* velünk. — Szó szerint értelmezve, ez valóban azt jelentené, maradjon a vendég és egyen még valamit. De ha a vendég valóban azt hiszi, marasztalják, nagyot téved.

— Micsoda szemtelenség. Ez tényleg nem ment el. Itt maradt a nyakunkon! — mondják és kinevetik a háta mögött. Ez a rossz szokás egész Japánban elterjedt.

Amerikában az ember csak akkor kap meghívást, ha azt a vendéglátók komolyan veszik és barátkozni szeretnének. Olyan nincs, hogy valaki pusztán udvariasságból meghívjon valakit.

A fentebb említett házaspár valóban szívesen fogadott. A férj közben hírneves lett (kizárólag madarakat festett). A lakásuk egy csodaszép völgyben feküdt. A ház eredetileg egészen a város szélén állott, az utóbbi időben azonban egyre többen telepedtek a völgybe, úgyhogy a település kezdett nagyon városiasan kinézni.

A házban a folyosótól jobbra egy beüvegezett terasz volt, amelyben ide-oda röpdöstek a világ minden tájáról való madarak. Minthogy jó nagy volt a terasz, sok helyük maradt a repülésre. A legszebbek a malajziai fácánok és az indiai pávák voltak. A festő Atlantában már számos házra, épületre — bankok, egyetemek, múzeumok — festett madarakat; vízimadarakat, amelyek egy

gyönyörű tóban úszkálnak, vagy az égszínkéék égen lebegnek. A színei holmi romantikus csillogással varázslatosak voltak.

Amikor a festő 85 éves anyját így köszöntöttem: „*Cara, cara mamma mia*” — olaszul összesen ennyit tudtam — az idős hölgy átölelt és melegen megcsókolt.

Alkalmam nyílt arra, hogy náluk töltsék néhány éjszakát. A házaspár közbenjárt az egyetemen, hogy lehetőséget kapjak egy hetenkénti előadássorozatra.

De sikerült a Regency Hotel földszintjén fekvő virágüzletben is munkát kapnom. A tulajdonosnak megtetszettem és megtanított arra, hogy ottani szokás szerint hogyan kell virágcsokrokat és menyasszonyi csokrokat készíteni. Az üzletben dolgozó idős virágkertész pedig azt, hogy templomok számára és asztali díszként miként kell csokrokat kötni. Amíg ebbe az üzletbe nem kerültem, csak a *korju-ikebana* szerinti kötésmódokat ismertem.

Két felsőoktatási intézményben is oktattam: a Georgia Egyetemen és az Ivy College-ban.

Minthogy a szállóbeli virágüzletnek szombaton és vasárnap is nagy forgalma volt, a hétvégeken is dolgoztam.

Gyakran szoktam mondogatni, az életem a hógolyó pályájához hasonló. Ugyanis minél messzebb gurul a hógolyó, annál több hó tapad rá és annál védettebb lesz a belseje. Minden rétegnek megvan a maga haszna. Bárhová megyek, mindenhol szerencse kísér.

Egy napon megismerkedtem egy kínai asszonnyal, Mrs. Csaóval, aki az utca virágüzlettel szemközti oldalán egy *teppanyaki*-vendéglőt vezetett. A munkaadóm társaságában néhányszor ott étkeztem és a kínai hölgy nagy rokonszenvet mutatott irántam. Ebben az is közrejátszhatott, hogy a főnöknőm a vele való beszélgetésekben folyton dicséretekkel halmozott el.

Mrs. Csaó a Kalifornia Egyetemen filozófiát tanult. A férjétől tizenöt éven át el volt választva. A férje Pekingben, ő pedig Hongkongban élt. A kommunista Kínából akkoriban nem lehetett külföldre utazni és Mrs. Csaó mindig nagyon aggódott a férjéért. Ezenkívül Mr. Csaó anyjának senkije sem maradt, úgyhogy a róla való gondoskodást is a feleség vállalta magára. Amikor a házaspárnak végül nagy nehezen sikerült találkoznia, életveszély közepette Amerikába szöktek. Sikerült Mr. Csaó anyját is magukkal vinniük és minden erejüket latba vetve takarékoskodtak, hogy meg tudják nyitni a *teppanyaki*-vendéglőt. A vendéglő nagyon jól ment. A pincérnők azonban — mind a heten — amerikaiak voltak és Mrs. Csaó megkért, segítsék be én is. Az egyetemen csak hetenként egyszer kellett előadnom, a többi napon a virágüzletben dolgoztam. Mivel ott délután öt órakor befejeztem a munkát, nem volt akadály, hogy az étteremben kisegítsek.

Minthogy a völgybeli ház messze esett a vendéglőtől, Mrs. Csaó befogadott a saját lakásába. Szép nagy, hat tatami méretű szobát kaptam, kínai stílusú bútorokkal és ágygal berendezve. Bérleti díjat nem kellett fizetnem. Sőt Mrs. Csaó a saját kocsijával vitt el egyetemi előadásaimra.

Akkoriban jól kerestem, így a félretett pénzből később meg tudtam venni egy kis házat New Jersey államban és megengedhettem magamnak, hogy elutazzam Japánba. Japánban nagyon jól esett az a szeretet, amellyel

ottani barátaim mindig is körülvettek.

Amikor már jó ideje a vendéglőben dolgoztam, egyszer csak egy elegáns idősebb házaspár érdeklődött irántam. Közölték, egy újságban olvastak rólam. A cikkben arról volt szó, hogy Mrs. Ferguson beajánlott a dallasi színiakadémiának. Mint említettem, Dallasban a Southern Methodist University (Déli Metodista Egyetem) vendégtanára voltam. Egy partin, amelyet Vincent professzor rendezett, bemutatottak a Ferguson-házaspárnak, Texas legnagyobb építési vállalat tulajdonosainak. Mrs. Ferguson tulajdonképpen a híres angol filmszínésznővel, Greer Garsonnal volt azonos.

A pacsirta álma című darab (egy musical gyermekek számára, amelyben én is közreműködtem) Dallasban nagy sikert aratott. A Harris-házaspár (Mr. Harris a Miami Egyetem rektora volt) gondosan megőrizte az erről a darabról szóló beszámolót. A házaspár a háború vége után három évig Kiotóban élt. Ezért rögtön volt megfelelő beszédtemánk, mert felelevenítettük kiotói emlékeinket. Aztán közölték, meghívják Miamiba előadásokat tartani.

Már hosszabb idő óta vágyat éreztem Florida iránt, úgyhogy azonnal igent mondtam. A Harris-házaspár segítségével tehát végül eljutottam Miamiba.

SAMIKO, A MACSKA

Floridában soha nincs tél. Ez az oka, amiért a hidegebb vidékeken lakó – New Yorkban, Washingtonban, Bostonban stb. – tehetős amerikaiak közül soknak van háza Floridában is. Vannak, akik egész életükben takarékoskodnak, hogy megvalósíthassák életük nagy álmát: nyugdíjas korukra házat vegyenek Floridában és a megtakarításaikból és a nyugdíjukból élve, odaköltözzenek. Itt csónakázással, horgászással és golfozással töltik az időt.

Miami Beach nem sokban különbözik az Atami japán fürdőhelytől, csak sokkal nagyobb. A parton százával sorakoznak egymás mellett a drága szállodák.

Mögöttük ott vannak a kisebbek, azok is százával. Amikor az ember azt hiszi, most már igazán vége a szállodasornak, a következő sarkon újabb szállodákra bukkan. A parti nagy szállodák mindegyikének saját strandja van, ahová csak a szálloda vendégei léphetnek be. A szállodák sorát csak vendéglők, üzletsorok és koktélbárok szakítják meg.

A papagáj-dzsungelben (Parrot Jungle) csak úgy nyüzsögtek a legkülönbözőbb mutatványokat végző papagájok. De van még egy majom-dzsungel (Monkey Jungle) és egy kígyófarm is. A legérdekesebbnek mégis a Delfináriumot találtam.

Ha én felnőttként ennyire lelkesedni tudtam a delfinekért, elképzelhető, mekkora hatást tettek a gyermekekre! A legszívesebben az összes japán gyermeket rögtön idehozattam volna, hogy gyönyörködjenek a delfinek mutatványaiban. A papagájdzsungel sem volt utolsó. A papagájok sztárja még görkorcsolyázni és kerékpározni is tudott...

A csendes egyetemi negyedben vásároltam házat, ahonnan az egyetemet gyalog is el tudtam érni. Ezáltal a havi rezsim kisebb lett, mintha lakást béreltem volna. A házat harminc esztendei részletre vásároltam, ami nagyon kedvező volt.

Néhány japán diáklányt is befogadtam. A nagykertes házban egymagamban nagyon magányosnak éreztem volna magam. Szerettem, ha fiatalok vesznek körül és inkább szegény japán diáklányokat fogadok be, semhogy egyedül maradjak. Ez valamennyiünk számára hasznos.

A ház nagy kertjében mangó- és citromfák sorakoztak. A házban négy szoba és hozzá egy napozó terasz tartozott, amelyet „Floridai szobának” (Florida Room) neveztek. A teraszt beépített légyrácsozat vette körül, így éjszaka nyugodtan lehetett onnan az eget nézni és aludni. A ház nagyon tetszett nekem, szinte a mennyekben éreztem magam.

A fákról leszedett mangót a hűtőszekrénybe tettem, mert lehűtve ízlett igazán jól. A tyúk- és a tőkehallesbe mindig nyomtam egy kis citromlevet, mert így sokkal ízletesebb volt. Mint hogy Floridát minden oldalról tenger

veszi körül, állandóan lehetett friss és olcsó halakat, elsősorban tonhalat és bonitót kapni. Gömbhalat is sokat fognak, de itt ezeket nem tartják ehetőnek.

A beköltözésem utáni harmadik napon valami furcsa dolog történt. Amint az meleg éghajlatú helyeken szokásos, a bejárati ajtó üvegéből készült, úgynevezett viharajtó volt, amely azonban külsőleg széles zsalugáterhez hasonlított.

Amikor hat óra tájban felébredtem, a viharajtó üvege mögött egy macska árnyéka rajzolódott ki.

Vajon kié lehet a macska? — tűnődtem. Azt tudtam, ha az ember egyszer beereszt egy macskát a házba, attól nem lehet többé megszabadulni. Ezért közöltem a házban velem együtt lakó Tecukóval, hogy a macskát semmi szín alatt ne hozza be, illetve ne engedje be a házba.

A macska azonban meg sem moccan. Vajon honnan kerülhetett ide? Nem lehetett kóbor macska, mert a bundája nagyon ápolt volt, fehér bundáját egérszürke és fekete voltak díszítették és szép átlátszó szemei voltak. Ételmaradékainkat — tempura, spenótfőzelék, feketegyökér és szójamártás — egy szempillantás alatt bekebelezte. Noha a házban nem engedték be, éjjel-nappal ottmaradt az üvegajtó előtt. Bizonyára ott is aludt.

A házam a 76. utcában állt. A 77. utcában egy kétgyermekes dán család lakott. A gyermekek középiskolások voltak. A családdal együtt lakott még a nagymama is. A család nagyon szerette a macskákat és öt macskájuk is volt. Az a macska, amely nem hagyta el a küszöbünket, az övék volt.

A macskával mindennap közöltem, legyen szíves hazamenni, ahol pompás macskaeledel várja. Ha itt maradsz — mondtam szigorúan — nem kapsz semmi mást, mint tempurát és feketegyökert. Fuss gyorsan haza!

A macska azonban csak közönyösen bámult rám és nem mozdult a helyéről. Még a negyedik napon is ott volt.

— Milyen buta, értetlen macska vagy. Ha süketnek tetteted magadat, majd samiszent csinálod belőled — szidtam a macskát. (A samiszent macskabőrrel szokták bevonni.)

A nálam lakó diákok ettől a naptól kezdve „Samikonak” hívták a macskát.

Samiko valóban furcsa macska volt, mert mintha ő maga sem tudta volna, hogy macska. Az egyik délelőttön elmentem az élelmiszerüzletbe, amely a házamtól mintegy háromszáz méternyire lehetett. Valahányszor kilépve a házból elhaladtam Samiko mellett, felnézett rám és nyávogott egyet. Ezután a hátam mögé ugrott és elkísért az üzletbe. Tecukó, aki néha velem jött az üzletbe, ezen mindig elcsodálkozott.

— Mindjárt visszamegy a helyére — nyugtattam Tecukót. Aztán beléptünk az üzletbe, hogy elintézzük a bevásárlásainkat.

Tecukó egyszer csak megszólalt: — Nahát, Samiko még mindig velünk van.

Samiko ott ült az üzlet előtt, ránk várva.

Nem szeretem ugyan a macskákat, ez azonban meghiúsult. Hazafelé tartva szembe talákoztunk a dán hölgygel, aki nevetve és hevesen integetve közeledett felénk:

— Pinkie volna a neve, de már nem reagál rá. A konzervdobozból eléje tálalt macskaeledelt sem eszi már meg. Japán macska lett belőle — tréfálkozott.

A macskaeledelnél a mi konyhai maradékaink nyilvánvalóan jobban

ízlettek neki...

A japán diákok – öt fiú és öt lány – akik nálam laktak, a Miami Egyetemre jártak. Minthogy Miaminak nagyon szép a környéke, gyakran kirándultak autóbusszal vagy saját kocsival a közeli strandokra. Ha éjszakára nem tértek vissza, mindig levelezőlapokat küldtek, amelyeken Samikot is üdvözölték.

Samiko tehát nemcsak az amerikaiak, hanem a japánok körében is nagy hírnévre tett szert.

Amikor végül eladtam a házamat, a vásárlót megkértem, törődjék majd Samikoval. De az is lehetséges, elköltözésem után Samiko visszament az előző gazdáihoz.

Az egyetemi diákok ünnepségeire mindig kivonultunk. Nyárson sült csirkét – *jakitori* – árultunk. A csirkét Tecukó és három másik lány árulta, akik a kimonójuk ujját piros szalagokkal kötötték föl és piros kimonókötényt viseltek. A nyárson sült csirkén kívül papírtányérokon *tempurát* és *szakijakit* is kínáltunk.

A diákok mind a maguk országának a speciális ételek készítették és árulták – az iráni diákok bárányt sütöttek nyárson, a thaiföldiek speciális thai-ételeket főztek, a kubaiak *paellát* készítettek – forró rizs kagylófeltéttel – a kínaiak pedig térszomszédos ételekkel jeleskedtek.

A japán sátorban a sült csirke illata számos vendéget vonzott. A diákfiúk kimonó-kiskabátot viseltek és ők is nagyon igyekeztek. A bevételeket adományként az egyetem kapta meg. A japán sátor forgalma volt a legnagyobb. Nekem a sütés-főzés és a vendégek verbuválása volt a feladatomban.

A nagytermetű Kirihara volt a kikiáltó: – *Japanese food, very delicious* (japán ételek, nagyon finomak).

– *Twenty five cents, twenty five cents* (huszonöt cent, huszonöt cent) kiáltotta sztentori hangon Josii, aki a nyárson sült csirkét árulta.

Három estembe tellett, amíg megvarrtam a kimonó-kiskabátokat a fiúk, valamint a piros kötényeket és szalagokat a leányok számára. A leányok a kimonóikat mind tőlem kapták. Valamennyien nagyon jól szórakoztunk.

A következő diákünnepségre Tecukónak és Micuénak betanítottam a Gion Kouta dalhoz illő táncot, én pedig Okicsi táncát lejtettem el. (Okicsi /1841-1890/ gésa és Townsend Harris amerikai követ kedvese volt, aki a követ távoztása után tragikus véget ért.) Két oszakai diákfiú különböző dzsúdó-fogásokat mutatott be.

Az egyetemi ünnepségek nagyon sokba kerültek, de a város támogatást adott hozzájuk. A campuson felállítottak egy nagy hullámvasutat, ugyanakkorát, mint amekkora a Korakouen Tokió szórakozó negyedében. Volt ott még körhinta és sok minden egyéb, ami az ilyen szórakozásokon szokásos. Közönség persze a campuson kívülről is érkezett.

A japán ételek itt is nagyon fogytak.

Ezzel kapcsolatban el kell mondanom egy érdekes történetet. Nabuko, az egyik diáklány nagyon szép volt. Ő is felkötötte kimonója ujját és szakadatlanul süttötte a *tempurát*. Ez persze nagyon fárasztó munka, úgyhogy harminc percenként váltottuk egymást.

A fiúk a thaiföldi és az iráni sátorhoz mentek. Én a mi sátrunkban tartózkodtam, Tecuko és Micue pedig hullámvasutazott. Az örömtől

lelkendezve jöttek onnan vissza. Nobuko is szeretett volna hullámvasutazni, de a csoportunkból egyesek éppen hullámvasutaztak, a többiek pedig éppen ettek. Nem talált tehát magának párt, akivel együtt mehetett volna hullámvasutazni.

– Hát menj akkor egyedül – javasolta Tecukó, Nobuko azonban nem volt erre hajlandó.

– Valakinek el kellene kísérenie Nobukot. Hiszen a hullámvasút csak 25 centbe kerül – szoltam közbe.

– Nekem is kedvem volna hullámvasutazni, úgyhogy menjünk együtt – szólalt meg egy fiatalember és közelebb jött.

A fiatalember már elvégezte az egyetemet és egy miamibeli vállalatnál dolgozott.

– Ó, senki sem vállalja, hogy elkísérje Nobukot a hullámvasútra. Maga hajlandó volna erre? Itt van kétszer 25 cent – mondtam, odanyújtva a pénzt.

– Persze, szívesen elkísérem. A pénzre nincsen szükségem. Majd én fizetek és vigyázni fogok Nobukora. – Megkönnyebbültem.

A két fiatal nemsokára megtartotta az esküvőt egy miamibeli templomban. Az esküvői fehér kimonót, amelyben Nobuko varázslatosan szép volt, én varrtam meg. Ezek szerint Miamiában is folytatódott házasságközvetítői karrierem.

De hadd térjek vissza Samikora.

A dán hölgy elmondta, a macska emberi lépték szerint huszonöt éves lehet és így nőiessége a csúcson van. Egyébként a macskák között igazi szépségnek számít. Az enyémmel szemközti házban lakó idősebb házaspárnak volt egy Casey nevű kandúrja. Hófehér volt, de a túltáplálástól nagyon elhízott. Ez a Casey láthatóan szemet vetett Samikora.

A jobb oldali szomszédban egy nyolcvanöt éves asszony, annak a fia és a felesége lakott. Minthogy az öregasszony folyton a „babájáról” beszélt, el nem tudtam képzelni, hol és ki lehet az a „baba”. Aztán kiderült, a már kopaszodó hatvanéves fiáról van szó. Furcsa egy „baba” de az idős asszony komolyan gondolta. A „babámnak a felesége” tehát az ötvenéves menyét jelentette. A kopasz baba egy gyógyszergyár képviselője, felesége pedig ápolónő volt.

Nekik is volt egy kandúrjuk, a nagytermetű, világosbarna szőrű Tom. Úgy látszott, Tom is szerelmes a mi Samikonkba.

Egy szép tavaszi éjszakán történt meg a dolog. A kertben több macska kergetőzött. Egyszerre olyan pokoli nyervogás verte fel az éjszaka csöndjét, mintha gyilkolnának valakit. Ha ugyanis akár Tom, akár Casey Samiko közelébe került, védekezésül beléjük harapott. Ádáz harc tört ki és Tom és Casey velőkgig haló szörnyű harci kiáltásokat hallatlak.

Amikor reggel kimentem a kertbe, elszórtan mindenfelé barna és fehér macskaszőröket találtam. Samiko olyan pofát vágott, mint akinek semmi köze sincsen az éjszaka történetekhez és gyöngéden nyávogott. Samiko ezek szerint megőrizte a szüzességét. Szegény Casey-nek úgy szétharapta a fülét, hogy a fele lelógott, Tomnak pedig egész nagy darabokat harapott ki a bundájából, úgyhogy több helyen a nyers hús látszott ki.

Erről eszembe jut egy másik történet. Micsiko barátnőmnek volt egy Suzy nevű macskája. Ez a Suzy nagyon szerelmes természetű volt és négy

hónaponként szült három-négy kismacskát.

Micsiko a kismacskákat mindig elvitte a parkba és elajándékozta őket. Ám alig sikerült mindegyiken túladnia, Suzy máris leadta a következő szállítmányt. Ez Micsikonak sok fejtörést okozott.

Amikor elmondtam neki, hogyan harcolt Samiko a kandúrok ellen, tudni akarta, miként sikerült ezt elérnem. De hiszen én semmit sem tettem ennek érdekében! Samiko utálta a kandúrokat. Egy amerikai barátom erre azt mondta, Samiko abnormálisan viselkedik. Egy normális macska nem védekezik karmolással és harapással a kandúrok ellen. És még azt is mondta, naiv vagyok. Sőt talán én sem vagyok normális. Ebben lehet is valami.

A normális kutyák és macskák időnként párzanak, Samiko azonban „szűzies, tisztességes és szép macska” volt. E jelzők a háború előtti japán szépségideált jellemzik.

A megkergetett Tom és Casey pedig nem tehetett egyebet, minthogy vágyakozva idenéz és nagyokat nyávog.

Egy nap azalatt, amíg Orlandóban tanítottam, kellemetlen dolog történt. Betörték a házamba és ha otthon lettem volna, biztosan halálra rémülök.

Fiatal barátaim között volt egy Jamagucsi nevű fiatalember. Még ma is Mamának hív és van egy kedves felesége és egy búbajos leánykája. Annak idején nálam lakott. Tecukó, aki sokáig volt a lakótársam, később férjhez ment egy amerikai sebészhez. Ekkor vette át Jamagucsi úr az ő szobáját. A betörés időpontjában nem tartózkodott a házban és amikor hazaért, megdöbbenésére az ajtó nyitva volt és kiderült, a szobákat átkutatta a betörő. De valószínű, hogy a betörőnek a ház nagyobb meglepetést okozott, mint Jamagucsi úrnak a betörés ténye.

A házam japán módra volt berendezve, tehát nem volt benne semmi, ami ellopható lett volna. Az amerikai családok szobái tele vannak értékes régiségekkel, a hálósobákban ékszeres ládikókkal és különböző egyéb holmival, amelyeket az értékük miatt érdemes ellopni. A szobáim padlózatát tatamik borították és díszítésként mindössze képtekercsek és virágok voltak a szobákban. A szobákban két komód volt, bennük kimonók és obik. Ezek ugyan több tízezer dollárt értek, egy amerikai tolvaj azonban nem tudott volna mit kezdeni velük. Ha elvitte volna magával, pillanatok alatt elkapták volna őt. A komódok összes fiókját kirángatta, azonban csupa számára érthetetlen, groteszk dologra bukkant: alsóövekre, obi-zsinórokra, az obikhoz tartozó hátpárnákra, *tabikra* és kimonó-alsóneműkre, valamint rengeteg egyéb zsinórra és övre. A betörő alighanem hamar ráunt a keresgélésre és csapat-papot otthagya, odébb állt.

Lehetséges, ez volt az első rablási próbálkozása és a főnöke nagyon megszidta az eredménytelenségéért.

A betörő valószínűleg így védekezhetett: — De hiszen főnök, nem volt ott semmi, amit érdemes lett volna elvinni — és megpróbálta talán leírni azokat a furcsa zsinórokat és anyagokat, amelyek a fiókokból előkerültek. A szegény betörővel többet törődtem, mint a saját kárommal.

Sőt még a következő kérdésre is vetemedtem: — Vajon nem felejtett-e itt valamit?

Jamagucsi úr szobájából sem hiányzott semmi. A fényképezőgépe ott

hevert ugyan az ágyán, a betörő azonban nem vette észre. Úgy látszik, nem működött benne jól a rablási ösztön.

Miamiban valóban nagyon eseménydús volt az élet.

EGY HÁZITANÍTÓNÓ HÉTKÖZNAJAI

Miamiban sok érdekes baráttra tettem szert. Volt ott például egy orosz ortodox pópa, aki folyékonyan beszélt japánul és tudott a *hiragana* és *kandzsi* írásjelekkel írni. A *hiragana* szótagírás, a *kandzsi* pedig a kínaiból átvett piktogramos írásmód.

— A kandabeli Nikoláj-templomban dolgoztam. A szabadidőmben minden este a közeli antikváriumokat bújtam. Már minden könyvtáros messziről felismert — közölte a pópa. A dohánynak és az alkoholnak egyébként nagy tisztelője volt. Negyvenöt éves lehetett és egészen jóképű. A fekete csuha nagyon jól állt neki, úgyhogy a környezetében lévő nőket könnyen izgalomba tudta hozni.

— Önt nagyon kedvelik az asszonyok — próbáltam heccelni.

— Igen, én vagyok Jézus Krisztus szupersztár — vette a pópa a lapot.

Az ő közbenjárásának köszönhettem, hogy egy, a Coconut Groverban lakó családnál házitanítói állást kaptam.

A család egy magas ház tizenegyedik emeletén lakott. Az ablakukból szépen rá lehetett látni a távoli Biscayne-fokra, ahol annak idején Nixon a hétvégi házát építtette, és amelyet a köznép csak „A miami Fehér Ház” néven emlegetett. Közvetlenül a ház előtt ott volt a jachtkikötő. A kilátás csodálatos volt, de a viharok idején volt a legszebb. Amikor az eget villámok szakították szét, úgy éreztem, a kilátás egymagában megéri a lakás bérleti díját.

Két leánynak voltam a házitanítója. Egyikük az első, a másik a második osztályba járt. Ez azt jelenti, gondoltam magamban, hogy az angol tudásom három-négy évig talán még elég lesz, de legkésőbb a hatodik osztályban abba kell hagynom a tanításukat. A kémia és a matematika — ráadásul angolul — nem volt az én világom...

A két leánynak volt még egy két és fél éves kisöccse, akit úgy szerettem, mintha a saját gyermekem lett volna. Esténként csak úgy tudott elaludni, hogy én ringattam álomba. Tulajdonképpen csak a két kislány mellé szerződtek, de átvettem a kisfiú gondozását is. Ő aztán még a toalettre is kikísért, úgyhogy egészen a lefekvésig nem volt magánéletem.

Tévés, légkondicionált szobát kaptam, amelyhez saját fürdőszoba is tartozott. Amikor reggelente ott ültem az étkezőben, a szokásos angol reggelit fogyasztva — tea tejjel és melléje pirítós — és a feltornyosuló viharfelhőket bámultam, néha úgy éreztem, külön fizetség nélkül is elég volna az, amit a munkámért kapok. Sőt talán inkább még nekem kellene a szülőknek fizetnem, hiszen nem töltöttem minden időmet a leánykák tanításával, hanem uszodába

jártam és együtt étkeztem velük.

A ház úrnője olyan volt, mintha Deborah Kerrnek egy fiatalabb kiadása volna. A telefonban a barátainak és a rokonainak mindig elmondta, mennyire meg van velem elégedve:

— A japán házitanítónóm rendkívül lelkiismeretes. A gyermekeim jobban ragaszkodnak hozzá, mint hozzám. Valóban Isten ajándéka volt számomra, hogy megismerkedtünk vele. — A dicséretet a ház gondnokát is felbátorították:

— Nekünk is van három gyermekünk. Nem tudna ajánlani egy japán asszonyt, aki elvállalná a tanításukat?

Anélkül, hogy ez lett volna a célom, sikerült Japán tekintélyét növelnem.

A kimonóm is hozzájárult közkedveltségemhez. Minthogy az amerikaiak hozzá voltak szokva, hogy az angol vagy német nevelőnők nem sokat törődnek az öltözködésükkel, egy szép kimonóban járókelő szép fiatal japán nő — senki sem tudta, valójában hány éves vagyok — nagy feltűnést keltett. A nevelőnők többsége veri a gyermekeket és ordítózik velük, nekem azonban megvoltak a magam békés, de hatékony módszerei a konfliktusok kezelésére.

Azt már régebről tudtam, a férfiakat az ujjaim közé tudom csavarni, de hogy a gyermekekkel is olyan jól boldogulok, az még engem is meglepett. A fő attrakcióm az volt, amikor esténként japán meséket adtam elő dalban. A kisfiú mindaddig nem volt hajlandó elaludni, amíg el nem énekeltem neki azoknak a szellemeknek a történetét, amelyek a ruháskosárból kerülnek elő. A három kismalac, a Pinocchio és a Hamupipőke távolról sem tetszett annyira neki. Az én meséimet jobban kedvelte. Néha a két kislány is odajött a kisfiú ágyához és ők is figyelmesen hallgatták a meséket.

— Kérjük a pici teknős történetét — mondták. Előfordult, mind a négyen a kisfiú ágyán aludtunk el.

Az egyik délelőtt egy elegáns, ősz hajú idősebb hölgygel találkoztam a liftben. Amikor ráköszöntem, rám csodálkozott: — Aha, maga az a híres japán nevelőnő. Szeretnék magával néhány percig elbeszélgetni az előcsarnokban. — Leérve, ezeket mondta: — A lányomnak van egy nagy háza Miami Beach-ben. A családnak van egy kishajója, egy kempingkocsija, házvezetőnője és szakácsnője. Mennyit keres maga?

Csak mosolyogtam, de nem válaszoltam.

— Szívesen felfogadnám magát a három unokám mellé a jelenlegi bérének a kétszereséért.

Ezek szerint a japán házitanítónőkért úgy versengenek az amerikaiak, mint a profi baseball-játékosokért.

— Minthogy Mrs. Miriam a barátnőm, nem pénzért dolgozom — utasítottam el az ajánlatot. Egyébként is nagyon szerettem a kisfiút és nem akartam munkahelyet változtatni.

Amikor az esetről beszámoltam Mrs. Miriamnak, egészen meghatódott. — Egy amerikai asszony rögtön elfogadta volna az ajánlatát. Magát valóban az Isten vezérelte hozzánk.

Aki ilyen dicséretet kap, igazán nem mehet még kétszeres béréért sem máshová.

AUTÓVAL KERESZTÜL AMERIKÁN

Időközben kezdett lassanként unalmassá válni az életem. Az a tény, hogy mindig finomakat ehettem, naphosszat heverészhettem, majd gyermeknyelven kellett csevegnem a fiúcskával, nem elégített ki.

Miamiban volt egy színház, ahol New York-i musicaleket szoktak előadni. A szerepeket azonban nem az eredeti szereposztás szerinti színészek játszották. A főszerepet az *A király és én* című darabban nem Yul Brinner, az *Anarevkában* nem Zero Mostel játszotta. A szerepeket csupán *kijai-no-o* szerű alakok játszották.

A *kijai-no-o* fogalom magyarázatra szorul. A *kabuki-darabokban* a színpadon több kezdő színész nő üldögél, akiknek a rózsaszínű kimonója hátul ferdén van egy szatén-obival megkötve. Ezek mindegyike egy bizonyos mondat egyetlen szavát mondja:

Első kezdő: — *Mo sotto* (egy kissé)

Második kezdő: — *kocsi e* (ide)

Harmadik kezdő: — *kija* (gyere)

Negyedik kezdő: *i-no-o* (kérlek).

Összefüggő mondatként értelmezve, ez azt jelenti: „Gyere egy kicsit közelebb”. A négy színész nő azonban csak egy-egy szót mond. Ők még nem sztárok, ők még csak kezdők.

A Miamiban turnézó társulatok többsége ilyen *kijai-no-o* félékből állt. Persze voltak kivételek is, amikor például Carol Baker vagy Charles Bronson játszotta a főszerepet. A *kijai-no-o* félék a Broadway-n csak kis szerepeket kaptak, de évente egyszer Miamiban főszerepet is kaphattak. Ha sikert arattak, a következő szezonban a Broadway-n már nagyobb szerepre számíthattak. A Japánban turnézó, musicaleket játszó amerikai társulatokban tulajdonképpen sok a *kijai-no-o*, csak a japánok ezt nem tudják.

Nagyon kíváncsi lettem tehát a Broadway-n játszott újdonságokra és valósággal ki voltam éhezve hangversenyekre és jó színházi előadásokra. A barátaim és barátnőim is nagyon hiányoztak. Már négy éve voltam Miamiban és kezdtem nagyon unatkozni.

Amikor már eldöntöttem, hogy visszatérek New Yorkba, a dolog kezdett nagyon sürgőssé válni. Minthogy házat vásároltam, azt előbb el kellett adnom és gondoskodnom kellett a holmijaim elszállításáról is. Elsőként azt a vállalatot hívtam fel, amelytől annak idején a házat vettem. Szerencsém volt, minden a lehető legjobban alakult és a házamat sikerült majdnem kétszer annyiért eladnom, mint amennyiért vettem.

Egy bútorszállító vállalatnál afelől tudakozódtam, mennyibe kerül a költözködés. Az összes járulékos költséggel együtt tízezer dollárra

számíthatok, közölték. Ez azonban azt jelentette volna, hogy a házamért kapott többletpénz mind rámegegy a költözködésemre.

Felhívtam a New Jersey-ben lakó Robert barátomat és elmondtam neki a problémámat. Közölte, rögtön foglal repülőjegyet Miami-ba és amíg meg nem érkezik, ne tegyek semmit.

Robert meg is érkezett Miami-ba. Kibéreltünk egy nagy bútorszállító utánfutót, amelyet teleraktunk a bútoraimmal és egyéb holmijaimmal. Ezt majd a roncsstemetőre érettség után költjük és így szállítjuk New Yorkba. A főleg háztartási holmit odaajándékoztam a diákoknak. Közben magam is elcsodálkoztam, mennyire megnőtt háztartási eszközeim mennyisége. Miami-ból New York felé legalább három-négy napig tart az út, mert nyolc államon kell áthajtani. Minthogy szerencsémre két fiatal amerikai docens is New Yorkba tartott, négyen válhattuk egymást a volán mellett. A berakodást is megkönnyítette a három fiatal ember segítsége. Azonban elszomorított az a tény, hogy meg kell válnom Samikótól. Annak a fiatal házaspárnak, amely utánam beköltözött a házba, a lelkére kötöttem, hogy gondoskodjanak jól Samikóról. Ezután Robert és én, valamint a két docens, Clint és Raymond, útnak indultunk. A kocsiban volt beépített hűtőszekrény, amelyet teleraktam gyümölcscsel, gyümölcslevekkel, sonkával és sajttal.

Az utazásnak kellemes oldala volt, hogy nem szállodákban vagy éttermekben kellett étkeznünk, hanem ott ettünk, ahol éppen kedvünk szottant rá. A hegyek között zöldellő fák alatt reggeliztünk, hallgatva a madarak dalát. Délben a hullámozó tenger mellett ebédeltünk és a három éjszakát motelekben töltöttük. A motelek Japánban csak éjszakázásra alkalmasak, Amerikában azonban úszómedencéjük és éttermük is van. Minthogy a családok errefelé nagy távolságokat tesznek meg kocsiban, gyakori, hogy a nagyszülők, szülők és gyermekek együtt éjszakáznak a motelekben.

Az egyik reggel egy vízesés közelében reggeliztünk, Clint és Raymond még meg is fürdött a vízesés medencéjében. Nagyon élveztük az utat, amely egészen más jellegű volt, mint egy repülőút, ahol az ember a tájból semmit nem lát.

Mintegy harminc mérfölddel Miami-túl hatalmas narancsültetvények között haladtunk tovább. Japánban nagyon híres a kaliforniai Sunkist-narancs, de a floridai narancs is lédús és jóízű. A grapefruit ültetvények is gyakoriak arrafelé.

Minthogy nagyon korán reggel indultunk, természetesen nagyon álmos voltam. Ráadásul előző este fél háromig rakodtunk és még nem pihentük ki rendesen magunkat. Én ugyan mindig dicsekedni szoktam, milyen sokáig bírom ki alvás és pihenés nélkül, ezúttal azonban végül csak elnyomott a buzdóság. A szép narancsfák nézegetése közben – az ágakról gyönyörű érettségű narancsok bámultak rám –, elaludtam. A légkondicionálás éppen a kellemes hőmérsékletről gondoskodott, az autórádióból hangulatos zene szólt. Úgy aludtam, mint a bunda.

Ebédidőben Raymond ébresztett. Az órára nézve megállapítottam, már fél kettő. Körülnéztem és azt hittem, eltévedtünk. Négy órai autózás után ugyanis még mindig a narancserdőben voltunk. Újabb tanulság: milyen nagy

Amerika.

Pihenőhelyre érkeztünk. Az ebédet az ottani padokon és asztalokon fogyasztottuk el. Jót beszélgettünk, miközben majszoltuk a magunkkal hozott kenyeret, sonkát, szalámit, paradicsomot. Az uborkát japán szokás szerint miszóval ettük. A miszo erjesztett szójababból készült krém, a japán konyha egyik alapvető fűszere és fehérjeforrása. Pompás volt a lakoma.

Minthogy mind a három férfi értett a művészetekhez, szinte az egész idő alatt a festőkről beszélgettünk — Gauguintól egészen Utamaróig. A narancsültetvények egészen Georgia állam határáig — még két órán át — folytatódtak és a táj mit sem változott. Az autópálya mindkét oldalán bizonyos időközönként narancslé kutakból lehetett narancslevet „tankolni”. A frissen készült, hűtött narancslevet papírpoharakban szolgálták fel, helyi specialitásként ingyen.

Amikor megérkeztünk Georgiába, a táj mintegy varázsütésre megváltozott. A különbség egy gazdag és egy szegény állam között nagyon szembevetődő (elnézést kérek a georgiaiaktól). Az utat Floridától kísérő szépen ápolott padka hirtelen pásztortáskával telenőtt kavicsos sávvá változott. Maga az úttest persze itt is, mint mindenütt Amerikában, kifogástalan volt. Floridában néha egy, a nyakát nyújtogató daru látható és az autópálya mellett szép halványlila virágok nyílnak. Georgiában már nem ilyen hangulatos a táj, errefelé több a kő és szikla. Az államhatárokat mindössze egy tábla jelzi: „*Welcome to Georgia*” vagy „*Welcome to South Carolina*”.

Dél- és Észak-Karolinában ugyanolyan volt a padka, mint Georgiában. Virginia, Maryland és Delaware államban viszont megint ápoltabbak lettek a padkák és a réteken vadnyulak játszadoztak. Georgiában és Dél-Karolinában viszont egyetlen madarat sem láttunk. Ezek a dolgok talán kevésbé függenek attól, milyen szegény vagy gazdag egy állam. Inkább az játszhat szerepet, hogy hogyan osztják el a pénzforrásokat.

Kényelmesen utaztunk és minthogy rendszeresen váltottuk egymást a kormánynál, nem fáradtunk el. Az egyik dél-karolinai motelben éppen Mary és Jimmy Osmond lépett fel. Ha nem lettünk volna egy költözés kellős közepében és tisztességesebben lettünk volna felöltözve (póló, farmer és ócska tornacipő volt rajtunk), megnéztük volna őket. De ha Peter Sellers-ről lett volna szó, alighanem bemásztam volna az utánfutóba és kibányásztam volna a legszebb kimonómat.

Virginiában az egyik nagy öblön, a Chesapeake-Bay-n, híd vezet át. A „híd” valójában sok egymást követő kisebb híd és amikor az ember azt hiszi, ez az utolsó, egyszerre csak ott van a következő. A teljes hossz az első és az utolsó híd között 2,2 mérföld. A híd két oldalán ott volt a végtelen óceán, ahol hajók és horgászcsónakok cikáztak ide-oda. Néhány motorcsónak is volt köztük.

Ezután következett Maryland, Delaware és New Jersey állam. Delaware-ban van a hírneves Dupont cég székhelye, amely az atommáglyáktól kezdve egészen a műanyagcipőig, öngyújtóig és zacskóig mindent gyárt. Végül elérkeztünk New Jersey-be, ahol a földművesek repülőgépekről vetnek!

A nyolc államon átkelve végre eljutottunk New Yorkba. Valamennyien Robert kicsiny, kétszobás lakásában éjszakáztunk.

Az autópályadíjakkal és az éjszakázások költségeivel együtt (lófarkas

frizurámmal, farmeremmel és tornacipőmmel külföldi diáklánynak adtam ki magam) nagyon kevésbe került a költözködés. A költségeket azzal is csökkentettük, hogy mindig kétágyas szobát vettünk ki, amelybe két pótágyat állítottunk be. Az étkezések költségét én álltam. Ezzel együtt kevesebb, mint 700 dollárba került a költözködés. Jól tettem, hogy a szervezés gondját egy amerikainak, Robertnek engedtem át.

SZAJONÁRA, ANDREW

Közben 1978-ban operai tanácsadó lettem. Minthogy az operák többségében olaszul énekelnek, tavaly elkezdtem olaszul tanulni. A nyelvet egy kissé ismerni kell ahhoz, hogy az ember az énekeseknek a kellő időben jelzéseket tudjon adni.

De hogyan kerültem be az opera világába?

Testileg és szellemileg hátrányos helyzetű gyermekek otthonaiban dolgoztam. A legkülönbözőbb nemzetekhez tartozó gyermekek mindenhol nagy szeretettel vettek körül, én pedig minden gyermeket egyaránt szeretetreméltónak találtam.

Egy ilyen otthonban talákoztam a Mia nevű olasz leánykával. Mongoloid külsejű és nagyon kicsike volt. Nyolcéves formának néztem. Kiderült, nagyon tévedtem, mert már tizennégy éves. Szép nagy szemei voltak és amikor az ölembe mászott, akaratlanul is rögtön átöleltem (amire a többiek féltékenységből szintén azonnal az ölembe másztak).

Megismerkedtem Mia anyjával, és elkezdtem őket az otthonukban is meglátogatni. Mia apja, Antonio Galbano, egy akkoriban ismert operarendező, az anyja pedig Mia születéséig szoprán énekesnő volt. Később házasodtak össze, a férj hatvan, az asszony ötven év körülinek látszott.

Egy nap papírosból babát készítettem Miának. Minthogy tudtam, az apa aznap érkezik haza Olaszországból, még az érkezése előtt el akartam távozni, rábeszéltek azonban arra, maradjak és vacsorázzam velük. Eredeti olasz ételeket vacsoráztunk tehát (ezek a kedvenceim) valamennyien együtt — a házaspár, Mia, a nagymama és én. A húsos spagetti mártás elkészítése három napot vesz igénybe és a házi spagetti a nagymama büszkeségei közé tartozott.

Étkezés közben Galbano felesége beszámolt a férjének arról, hogy Mia nagyon megszeretett, ragaszkodik hozzám és szinte állandóan velem akar lenni.

Azután az operára terelődött a beszélgetés.

A háború előtt Japánban az opera a következők valamelyikét jelentette: Pillangókisasszony, Bohémélet, Szentivánéji álom, Traviata, Aida és Carmen. Én mindig is operaértőnek tartottam magam.

— Volt-e hazájában lehetősége arra, hogy európai operákat lásson? — kérdezte Mia apja étkezés közben.

— Igen, vannak nálunk operatársulatok és nagyon szeretem az operát — válaszoltam és elmondtam, mely operákat láttam annak idején Japánban.

Azt is elmondtam, Japánban vannak operaénekesek is, akik a szöveget japánra fordítva éneklik (a háború előtt Japánban minden operát japánul énekeltek). Aztán megkérdeztem, hány európai opera létezik.

— A nagyon régi operákat már nemigen állítják színpadra, az egészen újak pedig nem felelnek meg az ízlésemnek. Általában azonban 250 körüli számot

szokás emlegetni – volt a közönyös válasz.

Letaglózottnak éreztem magam. Én, aki olyan sokat képzeltem magamról, mindössze tizennégy-tizenöt operát ismertem. Kútban élő békának tekinthettem magam – egy ázsiai mondás szerint ugyanis a kútban élő békával lehetetlen a tengerről beszélgetést folytatni.

– Ha úgy érzi, többet szeretne megtudni az operákról, menjen rögtön holnap egy könyvtárba. Egyébként nekem is vannak jó könyveim, amelyeket nyugodtan elolvashat. Volna esetleg kedve egy operánál dolgozni? – kérdezte Galbano úr.

Galbano úr operarendező volt és a felesége nevéen még egy operakosztüm-üzletet is vezetett. Az ötlet nagyon föllelkesített.

Másnap már meg is fogadtam Galbano úr tanácsát és elkezdtem a könyvtárba járni.

Legnagyobb meglepetésemre tudomást szereztem arról, hogy Puccini, a *Pillangókisasszony* híres komponistája sohasem járt Japánban. Egyszer már beszámoltam a dolgról, de hadd térjek rá itt is vissza. Azt mondják, hogy elutazott Rómába és ott fölkereste a japán követséget, hogy a követtől, Oszama Joszkrétól adatokat szerezzen a japán zenéről.

Ha koreaiakat vagy kínaiakat keresett volna fel, a *Pillangókisasszony* zenéje biztosan egészen másképpen alakult volna és kínai vagy koreai dalok szereplnének benne.

Az operában zavaró számomra, hogy Szuzuki egy buddhista oltár előtt *Izanamit* és *Izanaqit* idézi meg. Ezek ugyanis sintoista istenek, Japán megalkotói, de semmi közük sincs a buddhizmushoz. Az is zavaró, hogy a szöveggönyv *Pillangókisasszony* nagybátyjának egy sinto-szerzetes szavait adja a szájába. Ennek nyilvánvalóan az az oka, hogy Puccini sohasem járt Japánban. Ha járt volna ott, bizonyára nem követett volna el ekkora hibát... Az Opera zenéje azonban olyan szép, hogy ezeket az apró hibákat nem veszik észre. Lehetséges, én vagyok az egyetlen, akinek ezek a hibák feltűnnek?

A könyvtárban, ahová Galbano úr tanácsára jártam, a legkülönbözőbb *Pillangókisasszony*-előadásokról rengeteg fotót találtam. Koppenhágában a *Pillangókisasszony* egy kopott jukatát, vagyis háziköntöst viselt. A New City Opera japán kosztümjei is katasztrófálisak voltak. Ha egy iskolai előadásról lett volna szó, a költségekre való tekintettel a szörnyű kosztümök ellen nem lehetett volna kifogást emelni, a City Operába azonban ötven-hatvan dollár körül van a belépőjegy. Ennek ellenére *Pillangókisasszony* anyja és nagynénje buggyos nadrágot és szalmakalapot viselt. Azt a valamit, ami a menyasszonyi főkötőt szimbolizálta, a menyasszony homlokára ragasztották és úgy nézett ki, mintha egy ápolónő főkötője volna...

Ez annyira felháborított, hogy elmentem a City Operába, hogy beszéljek a producerrel. Meg akartam kérni, legalább néhány apróbb változtatásra legyen hajlandó. Meg akartam vele értetni, Japánban nem szokás egy rokon menyegzőjére egy vietnami szökevény ruházatában elmenni és a japán menyasszonyi főkötő egészen másképpen néz ki. De csak a kosztümtervezőig és a fodrászig jutottam el.

– Az opera már tizennégy esztendeje fut ezekkel a kosztümökkel és nem vezethetünk be változtatásokat az egyik napról a másikra. Mind *your own*

business, közölték velem, ami körülbelül annyit tesz, hogy a suszter maradjon a kaptafánál.

Mondhattam amit akartam, az sem tett rájuk nagyobb hatást, mintha egy szardínia a fogait csikorgatja. Sajnálatos dolog, de ez a helyzet.

Ennek az lett a következménye, hogy a későbbi tanácsadói tevékenységem során minden rekvizitumot én magam készítettem el. Ezek a következők voltak: a hófehér menyegzői kimonó, a felső kimonó, a *szaké*-edények a mátkapár rituális menyegzői italához, a buddhista házi oltár, a halott ősök táblája, valamint Pillangókisasszony anyjának és rokonainak fekete kimonói, a férfiak számára a *haorik*, vagyis a kimonó fölötti kiskabátok és a *hakamák*, vagyis szoknyákhoz hasonlító széles nadrágok. Hoznom kellett még füstölőkészletet, egy teáskannát, teáscsészéket és hozzájuk való kistányérokat.

Az előadásról számos újságíró dicsérően emlékezett meg. Ilyeneket írtak:

„Első ízben láthattunk igazi japán *Pillangókisasszonyt*”, vagy:

„A tanácsadás minősége rengeteget számít. Le a kalapot a producer előtt, akinek volt bátorsága japán nőtől tanácsot kérni.”

Nagyon örültem a sikernek, de Galbano úr is, aki bevezetett engem ebbe a világba, láthatólag nagyon büszke volt rám.

Amikor nem játszották az operát, a szellemileg és testileg hátrányos helyzetű gyermekek otthonában és egy idősek otthonában dolgoztam. Ezek az elfoglaltságok minden időmet igénybe vették. Ennek ellenére tudtam a kedvteléseimre is időt szakítani. Például a nyári vakációkban varrtam és kötöttem.

Ebben az időben az ég egy csodálatos élménnyel ajándékozott meg. Az időpont 1974. június 2-a volt.

A Pillangókisasszony első próbáját Brooklyn olasz negyedének egy szép nagy katolikus templomában tartották. Engem a rendező, Franco Gentilesca, a saját kocsján vitt oda. A plébános a templom kapujában várt ránk, és amikor az üdvözlésnél rám került a sor, olaszul köszöntöttem: — *Buon giorno, padre*. — A papot nagyon meghatotta, hogy egy kimonót viselő japán nő olaszul üdvözli. Tört olasz nyelven elmagyaráztam neki, én vagyok a Pillangókisasszony koreográfiai tanácsadónője.

A pap járt már Japánban és kifejezetten japánbarát volt. Miután megmutatta a templom belsejét, bevezetett a hátsó részbe is, ahol egy, a szabadidő eltöltésére alkalmas nagyteremben egy csodálatos színpad rejtőzött. A zongorista készen állt, az összes fontos szereplő már ott állt a színpadon és folyt a próba. A szoprán szerepet olyan énekesnőre bízták, akivel előzőleg már foglalkoztam.

A teremben felállítottak néhány összehajtható széket és figyeltem, hogy a rendező, Gentilesca milyen utasításokat ad a szereplőknek. Korányár volt, ezért vékony selyemből készült világoskék *haorit* viseltem. Minthogy egy kissé melegem volt, levettem a *haorit* és anélkül, hogy odafigyeltem volna, szépen összehajtogatva a mellettem levő székre tettem.

A színpadon megkezdődött az énekpróba. Egy negyvenéves kövér férfi meglehetősen átható tenorral énekelt. Mellette ott állt egy fiatal, magas termetű, jóképű bariton.

A kövér negyvenesnek Gaetano volt a neve. Ő énekelte Pinkertont. A fiatal,

vonzó külsejű bariton az amerikai főkonzult, Sharplesst alakította. Ám aki csak a külsejüket nézte volna, a fiatalat vélte volna Pinkertonnak és az idősebbet Sharplessnek.

Egy kis idő múlva a rendező újabb utasításokat adott.

– Fehér parókát kell viselnie és a szakálla is legyen fehér. Igyekezzen öregíteni magát – mondta a fiatalembernek. Én sem egészen értettem, miért játssza a kövér férfi a szerelme, a fiatal Adonisz pedig az idősebbet.

Röviddel ezután kávészünet következett. A jóképű fiatalember lejött a színpadról és elkezdett a székeken valami után keresgélni. Igazán varázslatos volt a profilja.

Amikor keresés közben mellém ért, megkérdeztem, mit keres.

– A kottáimat. Itt tettem le valahol őket, de most nem találok – volt a válasz. Ekkor eszembe jutott valami. Amikor a haorimat letettem a mellettem levő székre, mintha lett volna ott valami albumféle, ami kotta is lehetett.

– Ó, elnézést kérek – mondtam és fölemeltem a haorimat. A kotta valóban ott volt alatta. Egy gyors mozdulattal átnyújtottam a fiatalembernek.

– Nagyon köszönöm, köszönöm. – Mosolyogva fogadta ügyetlen szabadkozásomat.

– A nevem Andrew, én vagyok a bariton – mutatkozott be. Én is bemutatkoztam.

– Ó, tehát maga Miss Nakamura. Már sokat hallottam magáról. Tegnap Maria, a szoprán dicsérte magát, milyen remek tanácsadó.

Nagy örömmel töltött el, hogy ismerte a nevemet. A haorimat ezúttal a háttámlára tettem, ő átvette a kottát és egész természetes módon egymás mellé ültünk le.

Sűrű barna haja és mélyzöld szeme igen nagy hatással volt rám. Beszélgetés közben elmondta, huszonöt éves és nincsenek sem szülei, sem testvérei. Én arról számoltam be, hogy nekem sincsenek sem szüleim, sem testvéreim. Valamivel később megérkezett Maria (Pillangókisasszony), Cindy (Szuzuki) és a kórus is. Az első felvonás próbája Gentisco kitűnő irányításával befejeződött. Én fölmentem a színpadra és elmagyaráztam a kórustagoknak, hogyan kell egy japán napernyőt összecsukni, miként kell közben a ruhaujjakat tartani, hogyan kell meghajolni és a legyezőt tartani.

Gentilesca azt mondta: – Még egyszer végigpróbáljuk az első felvonást az elejétől, azonban előbb egy negyedórás szünetet tartunk. – Erre mindenki elhagyta a színpadot. A pap behozott egy eszpresszógépet és gondoskodott a kávéról mindenki számára.

– Miss Nakamura, tejjel és cukorral issza a kávé? – kérdezte Andrew és hozott nekem egy csésze kávé. A kávékat együtt ittuk meg. Röviddel a próba újbóli megkezdődése előtt megkérdezte Andrew, másnap délben szabad vagyok-e.

Majdnem ugráltam az örömtől – Andrew velem akar ebédelni!

– Ha el tud jönni, találkozzunk a Carnegie Hall előtt, a Fontana di Trevi mellett.

Másnap egy kissé szemerklél az eső. A glicínia színű esőkabát alatt folyammintás lila kimonót viseltem. A kezemben egy lila színű kígyószem ernyőt tartottam. Ez viaszolt papírosból készült ernyő, amelynek a szélére

piros vagy fekete hullámvonalat rajzolnak. A közepén egy nagy sötét pont van, ami a kígyószem érzetét kelti.

Amikor a Carnegie Hall-lal szemközti Fontana di Trevihez értem, Andrew már várt. A lila ernyőm és az esőkabátom láthatóan nagy hatással volt rá.

Fényképezőgép volt nála és megkért, hagyjam magam lefényképezni. Számos felvételt készítettem rólam az étterem előtt. Az üzletvezetőt meg is kérte, csináljon az étteremben közös képet rólunk. Minthogy Andrew 1,81 méter magas volt, alig értem a válláig.

A vendégeket fogadó pincérnő az étterem hátsó részének közelébe vezetett bennünket, ahol zavartalanul lehettünk együtt. Az asztalon egyetlen vérvörös rózsabimbó állt, rózsaszínű szalaggal átkötve.

Az esős nap június harmadika volt.

Ettől kezdve minden évben megültük június harmadikát.

Utazásainkon kívül szinte mindig sikerült legalább hetente egyszer találkozoznunk az én barátaimnál, az ő barátainál és közös barátainknál tartott partikon. A New York-iak ugyanis mindenképp fölött imádják a partikat.

Karácsonykor, húsvétkor, a Hálaadás napján, a barátaink születés- és névnapjain, az opera jótékonyági rendezvényein mind ott voltunk. Ha valahová véletlenül egyedül érkeztem meg, rögtön megkérdezték, hol maradt Andrew. Ha viszont ő jelent meg valahol egyedül, rólam kérdezősködtek nála.

A napirendem teljesen felborult. Minden este felhívott és ha új kimonót varrtam magamnak, mindig Andrew-nak akartam először megmutatni. Az anyagokat Japánból rendeltem, és mert magam varrtam meg, ez lehetőséget adott arra, hogy valóban Andrew bírálja meg őket elsőként. Amikor úton voltunk, szintén kölcsönösen felhívtuk egymást. Mind európai, mind amerikai turnéira elkísértem őt.

Eljött a következő esztendő április 14-e. Carl barátunk születésnap partijára voltunk hivatalosak. A német származású Carl híres kosztümtervező volt. Ő tervezte például Barisnyikov jelmezeit is, aki időközben Japánban is hírnevet szerzett. Carl éppen negyvenkettedik évét töltötte be és persze minket is meghívott a bulira.

Lebegőujjú, cseresznyevirág mintás világoskék kimonó volt rajtam. A kertben virágba borult cseresznyefák voltak (Washingtonban már meg is kezdődött a cseresznyevirág-ünnep). Cseresznyevirágos kimonóm nagy feltűnést keltett és számos fényképet készítettek rólam.

Amikor bejelentettem, nekem is születésnapom van, Franco az én és Carl negyvenkettedik születésnapjára ürítette poharát és ezt hangosan be is jelentette. Úgy tűnik, az „azonos születésnapot” ő „azonos korként” értelmezte. Fiatalos ünnepi kimonómban alighanem nagyon jól nézhettem ki (akkor hatvanéves voltam). Persze Andrew is a negyvenkettedik születésnapomra koccintott.

Ettől kezdve Carl és én mindig együtt rendeztük meg születésnap bulinkat. Az operánál mindenki — a balettosok, énekesek és zenészek — azt hitték, egykorúak vagyunk. Időközben már szinte magam is hajlandó voltam ezt elhinni.

Andrew felbecsülhetetlen értékű barátsága révén rengeteget tanultam. Elvitt minden olyan operaelőadásra, filmre és musicalre, amelyet értékesnek

tartott. Persze megnéztük az olyan általánosan ismert darabokat is, mint A *Chorus Line* és *Cats* (Macskák), de láttuk a kevésbé népszerű darabokat is, mint például a *Piaf*, amelyben egy francia sztár Edith Piaf életét játszotta el.

Elvitt egy argentinai tangóshow-ra és sok értékes filmre is. Nem a szokványos szórakoztató filmeket választotta ki, hanem olyanokra vitt el, amelyeket a kritikusok érdekesnek és gondolatébresztőnek tartottak és el is magyarázta azok mondanivalóját. Nagy ajándék volt számomra, hogy a festészetet, a zenét és egyéb művészeteket úgy tudta elmagyarázni, amelyet megértettem.

Amikor Tokióban tartózkodtam, külön öröömre szolgált, ha New Yorkból, Kanadából, Franciaországból vagy Spanyolországból, vagy ahol éppen volt, felhívott.

Minden reggel csak Andrew számára fésülködtem meg, sminkeltem ki magam és az ő számára öltözködtem. Ha találkozónk volt, előző este már olyan izgatott voltam, mint a kirándulásra váró kisgyermek és különböző gallérokat próbálgattam és nagy válogatást rendeztem az obi-zsinórok között.

Az operatársulat évente a Waldorf Astoria kristálytermében december 22-én rendezte ünnepélyes összejövetelét. Andrew jól szabott szmokingjában pompásan nézett ki. Én persze bőujjú ünnepi kimonót viseltem. Amikor valcert táncoltunk, szinte mindenki leállt a tánccal és minket néztek.

Andrew-nak hétéves korában halt meg az anyja. Azóta egyedül élt az apjával és egy idősebb német házvezetőnővel egy nagy villában. Az apja angol származású volt és ügyvédként dolgozott Texasban. Akkor halt meg, amikor Andrew tizenhárom éves lett.

A fiú egy svájci internátusba került. Minthogy nagyon jól zongorázott, úgy döntött, zongorista lesz. De az egyik zenetanára fölfedezte, nagyon szép a hangja és azt tanácsolta neki, tanuljon énekelni. Iskolai tanulmányainak befejezése után visszatért Amerikába. A Texasi Egyetemen elkezdett zenét tanulni, majd átiratkozott a New York-i Julliard School of Music-ba. A gyámjával kirendelt professzor saját fiaként szerette – ő kezelte persze az apjától örökölt vagyont – és hála az ő gondoskodásának, sikeresnek bizonyultak texasi és New York-i tanulmányai, úgyhogy a vizsgái letétele után több állásból válogathatott. A professzor és a felesége valóban meghatóan gondoskodott róla.

A házaspárral a partikon elég gyakran találkoztam. A professzor közel volt ugyan a hatvanhoz, mégis havonta utazott el Olaszországba és Londonba, hogy ott operákat dirigáljon. A felesége ötven évvel ezelőtt primadonna volt, de akkoriban már annyira kínozta a reuma, hogy mozgáskorlátozott lett, emiatt meglehetősen nehezen kezelhetővé vált. Ennek ellenére mindenütt szeretettel és barátsággal fogadták.

Japánban már minden utcasarkon rólam és Andrew-ról pletykáltak volna. Itt azonban jóindulattal kezeltek bennünket, úgyhogy a köztünk levő korkülönbséggel nem is foglalkoztunk.

Néha föl is kerestem a professzort és a feleségét. Egyszer vittem nekik ajándékkul egy gésababát, amelyet a zongorára állítottak, annyira tetszett nekik.

Andrew énekóráira gyakran érte mentem a kocsival. Olyankor néha a

professzorral együtt kísértünk a Central Parkba, ahol az általam készített és magammal hozott *szusit* ettük. Ezt olyan ételes dobozba tettem, amelyet a japánok a cseresznyevirág ünnepre szoktak magukkal vinni. Néha úgy üldögéltünk a tó mellett a pompásan virágzó cseresznyefák alatt, mintha egy igazi japán cseresznyevirág-kiránduláson vennénk részt. Mindig csodálatosan szép volt akár a tarka őszi falevelek alatt, akár a fákon játszó mókusokat bámulva, kirándulásokat tenni.

Az is nagyon jó volt, amikor a behavazott Central Parkot lovas kocsival jártuk körül. Amikor havazott, a hó szinte rögtön befedte a kocsikerék nyomait. A kocsik régi típusú, magas tetejű egyfogatúak voltak, a kocsis háromszögű Napóleon-kalapot viselt. Jól esett hallgatni a lovak egyenletes trappolását. Én lila stólát tekertem a fejem köré, amit a japánok ódivatúnak tartanak és Andrew mellkasához támaszkodva néztem ki a vadul táncoló hópelyhekre.

Andrew-t hatéves korában vitte az apja el New Yorkba és akkor ült először és utoljára lovas kocsiban...

Andrew-nak kisfiúként az volt a vágya, hogy majd a szerelmével kocsikázzék végig a havas Central Parkon. Ezért minden évben végigkocsikáztunk a Central Parkon, amikor leesett az első hó.

A hetedik mennyországban lebegtem. Andrew társaságában ismét fiatal leánynak éreztem magamat. Kettőnk közül ő volt a felnőtt.

Ha egy idős nőnek fiatal a szerelmese, az sok veszéllyel jár. Előfordul mind Japánban, mind Amerikában, hogy az idős nő kitartja a szerelmét. Andrew-nak azonban sokkal nagyobb volt a jövedelme, mint az enyém és turnéiról mindig hozott ajándékot nekem. Spanyolországból egy szép legyezőt és egy hajcsatot, Olaszországból egy kámeát hozott (amelyet az *obinson* brossként használtam), Franciaországból egy „cloisonné”-rekeszes hajcsatot kaptam stb. Az ajándékhoz mindig egy kis levélke járt. „Annak, akire mindig és mindenhol gondolok”. Életemnek kizárólag Andrew adott értelmet. A találkozásunk óta tíz esztendő telt el. Ezekről az évekről egyetlen kellemetlen emlékem sincsen. És mennyit tanultam én, a műveletlen Andrew-tól, aki olyan művelt volt...

Ebben a tíz esztendőben rendkívül sokat tanultam tőle. Kezembe nyomta azokat a könyveket, amelyekről azt mondta, érdemes őket elolvasni, elhurcolt magával a színházakba, zenei rendezvényekre, kiállításokra és a moziba.

Többnyire olyan rendezvényekre vitt el, ahol ő maga már járt. Ezért nem sok olyan rendezvényt, színdarabot, koncertet vagy filmet láttam, amely unalmas lett volna.

A betegesen kíváncsi japán feleségek persze ezekről a dolgokról is kifaggattak.

A japán klubban három japán értelmiségi nővel ismerkedtem meg. Ismeretségünk kezdetben csak kölcsönös udvarias megjegyzésekre szorítkozott. Az amerikai partikon elég gyakran összefutottunk. Hogy a férjeik fontos vagy kevésbé fontos posztokat töltöttek-e be a vállalatuknál, arról nem volt tudomásom. Az volt azonban róluk az érzésem, hogy bizonyos fajta klikket alkotnak.

Egy ízben félrevontak:

– Hol van ma este Andrew? – kérdezte egyikük.
– Michiganben van fellépése – válaszoltam, mire N. asszony gúnyos vigyorra húzta a száját:

– Nakamura-szan mindig tudja, hol van Andrew-szun.— Nos, rajta, kérdezzük meg végre tőle – sürgette őket O. asszony.

– Nem, ilyesmit nem kérdezhetünk meg tőle – tiltakozott a harmadik.

– De hát éppen maga volt annyira kíváncsi rá.

A legszívesebben rájuk kiáltottam volna, hagyjanak békében, azonban gyakoroltam a türelem erényét és nevetve kérdeztem: – Nos, ki vele. Mire kíváncsiak?

O. asszony válaszolt: – Leginkább arra vagyunk kíváncsiak, milyen kapcsolat van maga és Andrew között és mennyire intim ez.

Ha Oszakában lettünk volna, egyszerűen így válaszoltam volna: „Tűnjenek el!” Hogy milyen a kapcsolat köztem és Andrew között, az kettőnk dolga. A kérdést már igen közeli angol barátai is fölítették nekem. Micsoda szemtelen kérdés. Pletykalapok újságíróihoz és pletykafészekhez méltó.

– Kérem, higgyék azt, amihez kedvük van – válaszoltam mosolyogva.

Hogy egy negyvenéves filmsztár egy húszéves fiatal színészbe szerelmes, pletykalapokba való történet. De miért érdeklik a japánokat folyton az ilyesféle pletykák? Hiszen az idejüket értelmesebb dolgokkal is tölthetnék...

De a vállalatvezetők feleségeinek úgy látszik semmi egyéb dolguk sem akadt és már csak pusztán unalomból is mások dolgai iránt mutattak rendkívül erős érdeklődést. Vajon milyen választ vártak volna tőlem pimasz kérdésekre?

Szerencsére New Yorkban voltunk. Japánban bizonyára már régen lábbal taposták volna érzéseinket és a tíz év sem telt volna el olyan szép harmóniában.

A karácsonyt mindig az operatársulattal együtt ünnepeltük, Szilveszterkor pedig Carléknál vendégeskedtünk. Az operának a Plaza Hotelben tartott rendezvényén egy harmincéves szörnyeteg zongoraművésznő botrányosan körüludvarolta Andrew-t, de aztán rendkívül bosszankodott azon, hogy a közeledése engem egészen hidegen hagyott.

Az újévben mintegy tíz napig a Midlandi Egyetemen volt dolgom és február 1-jén érkeztem vissza New Yorkba. Amikor Andrew felhívott, éppen négy japán tanítványom volt nálam, akiket japán énekekre tanítottam. – Mihelyt megérkeztem, felhívtalak, de csak az üzenetrögzítőre tudtam rábeszélni – közöltem.

– Most még Connecticutban vagyok, de szívesen vacsoráznék este veled – válaszolt Andrew.

A tanítványaim messziről érkeztek és már régen nem volt leckeórájuk. Nem akartam őket anélkül hazaküldeni, hogy foglalkoztam volna velük.

Andrew rögtön megértette a szándékaimat.

– Akkor majd később vacsorázunk, hiszen már két hete nem láttuk egymást – egyezett bele a kérésembe.

Akkor este az egyik leánytanítványom vitt el a kocsijával a 60. utcában levő Contrapunto olasz étterembe. Andrew már várt.

Elnézést kértem a kései érkezésemért és egy kissé el is csodálkoztam magamon, hogy egyáltalában kedvem volt aznap házon kívül étkezni.

Általában este hat és hét óra között szoktunk randevúzni és ha őnála vacsoráztunk, akkor sem találkoztunk későn. Hiszen másnap is dolgoznunk kellett és különben is, egyike volt ez azoknak a fagyos éjszakáknak, amikor havazás volt várható... Mint általában, most is a munkánkról és sok minden egyéb dolgról beszélgettünk. Amikor Andrew este hazavitt a lakásomba, már éjfél volt.

Mint máskor is, addig figyeltem az ablakból a kocsiját, amíg az el nem tűnt a távolban. Soha többé nem találkoztunk. Közlekedési baleset érte. Azonnal meghalt.

Amikor Carl felhívott és ezt mondta: — Andrew meghalt — ezt tréfának tartottam és csak ennyit mondtam: — Aha... — De amikor Carl erélyes hangon felszólított, azonnal menjek a Roosevelt-kórházba, egész testemben elkezdtem nyárfalevélként remegni.

Fogalmam sincs, hogy kerültem a taxiba, hogy jutottam el a kórházba és hogy kerültem gyorsan haza. Amikor megérkeztem a kórházba, Andrew már halott volt. — Nem, nem — kiáltottam és képtelen voltam rászánni magam, hogy megnézzem a holttestét. Nem bírtam volna ki, hogy holtan lássam. Azon kívül, hogy ezt kiáltottam: — Nem, Nem! — egyetlen szó sem jött ki a számon. Visszatámolyogtam a taxihoz és hazamentem.

Egyszerűen képtelen voltam elhinni, hogy Andrew halott.

Otthon egyfolytában remegtem és a fejem, agyam teljesen kiürült. Vajon mennyi ideig üldögéltem ilyen állapotban?

Lassanként magamhoz tértem. Az istenek a mennyből értékes ajándékot küldtek le számomra, ám kis idő múlva visszavették azt. De hálásnak kellett lennem, hogy az én koromban még tíz esztendei boldogság juthatott osztályrészemül.

Nagyon örülök, hogy Andrew halott arcát nem tudom magam elé idézni. Szerencsémre, nem néztem meg őt. Szép szemeit, puha barna haját, izmos testét ma is magam előtt látom és halálomig fiatalon és szépen fogom őt az emlékezetemben megőrizni.

Teleraktam a fényképeivel a szobámat és mindenütt szeretettel mosolygott rám, így tartottam érte magányos halottvirrasztást. A legdrágább füstölő rudacskákat égettem el az emlékére... Andrew mindig nagyon szerette az illatukat.

A B. házaspár és Carl késő este felhívott és közölték, mikor lesz a gyászünnepe és a temetés. Én a lázas állapotomra való hivatkozással kimentettem magamat és nem mentem el. Mi keresnivalóm lett volna ott? Hiszen egyszerűen nem akartam elhinni, hogy Andrew meghalhatott.

Oktatási feladataimat és előadásaimat azon a címen, hogy meg vagyok fázva, lemondtam és egész idő alatt ki sem tettem a lábamat a házból. A telefonkészüléket közvetlenül magam elé tettem — még mindig arra vártam, hogy Andrew felhív... Egyre szomorúbb lettem. Már fölkelni sem volt kedvem. Nem akartam többé sem főzni, sem enni.

Ebben a helyzetben csupán egyetlen ember előtt nyilatkozhattam meg teljesen szabadon, minden gátlás nélkül — Robert előtt. Az emberek között ilyesféle szólásmondás járja: — Kisírom magamat X vállán. — Amikor kifejezéstelen szemekkel eléje léptem és még csak sírni sem tudtam, ő főzött

rám és addig simogatott és vigasztalgatott, amíg végül el tudtam sírni magam.

— Andrew meghalt. — Minthogy ezt a tudatot eddig elnyomtam magamban, most úgy bögttem, mint egy eszeveszett. Robert csak szó nélkül simogatta a hátamat. Ő volt az ért megmentőm. Egyetlen fölösleges vigasztaló szót sem ejtett ki a száján. Az adott helyzetben számomra ez volt a legjobb.

Később megtudtam Carltól, hogy Andrew egy New Jersey-beli templomban való fellépéséről visszatérőben szenvedett balesetet. A Garden Parkway-ből New Yorkba vezető mellékútvonalról egyszerre oldalról elébe vágott egy nagy sebességgel robogó kocsit, amelybe beleszaladt. A lopott kocsit egy jogosítvány nélküli tizenhat éves fekete fiú vezette, aki azért hajtott onnan vesztettül, hogy minél előbb egérutat nyerjen.

A Carllal együttesen tartott születésnap bulijaink miatt Andrew sohasem tudta meg a valódi koromat. Ebben az évben ünnepeltük április tizenegyedikén az ötvenharmadik születésnapomat. Andrew ezért azt hitte, hogy csak ennyi vagyok. Hálás vagyok ezért a sorsnak.

Andrew előtt még dicsőséges pálya állt volna. Még csak harmincöt éves volt.

Az operaénekesek, köztük leginkább a baritonok csak negyvenéves koruk után kezdenek híressé válni. Andrew éppen a siker kapujában állt. A halála nemcsak nekem jelentett nagy tragédiát, hanem a zenevilágnak is.

Amikor négy és fél hónap multával csonttöréssel megoperáltak, majd röviddel utána Tokióban rák miatt műtöttek, végig csak azért imádkoztam, hogy Andrew legyen a védelmezőm. Éppen ezért nem is féltem egy percig sem. Ha meghalok, találkozom Andrewval. Ettől rögtön elmúlt a félelmem.

Ha New York utcáit járom, néha annyira elfog a bánat, hogy kénytelen vagyok megállni, mert nem tudok tovább menni. Az 5. Avenue-n, a Central Parkban, Greenwich Village-ben, a Lincoln Centerben és a Rockefeller Centerben — mindenhol egyre csak Andrew áll előttem.

Mindössze tíz évig lehattunk együtt. Ő volt azonban életem legszebb ajándéka...

UTÓSZÓ A HARMADIK RÉSZHEZ

Köszönöm az olvasónak a kitartását, hogy immár könyvem harmadik részét is elolvasta. Az első két rész megjelenése után, amelyek közül a második rész a háború utáni időszakot öleli fel, többen kérték, hogy írjam meg, a folytatást is. Ennek a kérésnek szívesen eleget is tettem.

Elesem történetét a Sova-időszakbeli Simbasi ismertetésével kezdtem. Noha sohasem akartam író lenni, azt a feladatot tűztem ki magam elé, hogy a „Virágok és fűzfák világát” olyanként ismertessem, amilyen a háború előtt volt.

Eredetileg csupán önmagamról, a saját tapasztalataimról akartam írni, de amikor könyvem sikeres lett, a második részben a háború utáni időszokról is megemlékeztem. Az életem akkoriban igazán eseménydúsnak volt mondható.

Az a harminc év, amelyet eddig Amerikában töltöttem, békésen folyt le és az előző életemhez képest távolról sem volt olyan kalandos. Mindig boldogan és megelégedetten éltem barátaim körében.

Hogy a japánok külföldön is gyűlölködők egymás iránt, az nagyon bánt. Még most, harminc évvel a háború után is, sokat számít, ki melyik egyetemen tanult. A japánok nyilvánvalóan igen nagy súlyt fektetnek a tudományos kapcsolatokra és az iskolai végzettségre. A helyzet az utóbbi években némileg javult ugyan, alapvető változás azonban nem ment végbe. Pedig ha a japánok Amerikába jönnek, a gondolkodásukat egy kissé át kellene állítaniuk. Nem gondolja így az olvasó is?

Harminc évig azért voltam boldog Amerikában, mert csupa melegszívű ember vett körül.

Fontosnak tartottam, hogy ismertessem a Japán és Amerika közti különbségeket. Abban a harminc évben, amióta Amerikában élek, mindig azon igyekeztem, hogy az amerikaiakkal minél többet ismertessek meg az igazi japán kultúrából.

Operai tanácsadóként és egyetemi előadóként is ennek a célnak az elérésén dolgoztam.

Mindig az volt az óhajom, hogy fennen lobogtassam a japán zászlót. Ezen mind a mai napig semmit sem változtattam és megteszek mindent, ami erőmből telik, hogy a japán kultúrát minél közelebb hozzam az amerikaiakhoz. Életemnek ez ad tartalmat.

Az utóbbi időkben olyan amerikaiak aratnak nagy sikereket, akik rosszabbá teszik az országot, mint amilyen most. Én ennek ellenére fenntartás nélkül szeretem Amerikát. Ez az oka, hogy harminckét esztendőn át itt maradtam, nem távoztam máshová. Amerikát és elsősorban New Yorkot bolondul szeretem és könyvemben megpróbáltam leírni, mi ennek a szeretetnek az oka. Erről rövidesen új könyvet írok és kérem az olvasót, hogy megjelenése után ezt is vásárolja meg és olvassa el.

1987. május, ismét New Yorkban

Kiharu

SZÓTÁR

banzáj	Szó szerinti jelentése: „Élj tízezer évig!” Olyanféle felkiáltás, mint „Hurrá!” stb.
bonszai	Cserepekben nevelt miniatűr lombos és tűlevelű fácskák, amelyeket különböző módszerekkel törpenövesre kényszerítenek.
-csama	A szama szó kedveskedő alakja.
-csan	A név mögé tett bizalmas megszólítási forma. Lásd még: szan alatt.
dango	Gombócok, többnyire rizsnyákból.
Daruma	A Bodhidharma (a zen-buddhizmus megalapítójának) szemnélküli férfiként való ábrázolása. A figurát bizonyos ünnepeken szokták az emberek egymásnak ajándékozni. A megajándékozott egy szemet a helyére tesz és kíván valamit. Amikor teljesül a kíváncsisága, a másik szemet is a helyére teszi.
Edo	Ez volt Tokió neve 1868-ig. Lakosait nagyon talpraesettnek és ravasznak tartották.
fugu	Gömbhal. Az elkészítése különleges eljárást követel meg, különben a fogyasztása halálos is lehet.
futon	Gyapottal megtöltött matrac vagy alvógyékény, amelyet a padlóra helyeznek.
geta külön áll.	Fából készült magas szandál, amelynek a nagy lábujja
Ginza	Tokió fő bevásárló és sétáló utcája.
haiku	Háromrészes rövid költemény (5/7/5 szótag), amely valamilyen kedélyállapotot vagy egy természeti jelenség hatását tükrözi.
hakama	Széles, szoknyaszerű férfinadrág.

hakobeja	A gésaház gardrób-helyisége, amely egyúttal a gésák és a művészek tartózkodó helyisége fellépéseik előtt és közben.
hakoja	A gésaházak háziszolgái, akik különböző szolgáltatásokat teljesítenek a gésáknak, segítenek nekik az öltözködésnél, viszik utánuk a hangszereiket stb.
hangjoku	Szó szerinti fordításban: „Féldrágakő”. Tokióban így nevezik a gésajelölteket, akik még tanulnak. Lásd még: maiko.
haori	Kimonó fölötti kiskabát.
hibacsi	Nagy szenes üst a hagyományos japán házakban.
ikebana	Esztétikai és filozófiai szabályoknak eleget levő virágkötési mód. Lásd még Tokonoma címszó alatt.
jukata	Gyapotból készült házi-, illetve fürdőköntös.
kabuki	Az Edo-korszakban (1600-1868) keletkezett polgári színházi forma. A szerepek előírással típusúak és a darabban zene és tánc is van. A kabuki-darabok előadására színész dinasztiák szakosodtak. A színészek egytől-egyig férfiak. Lásd még az onnagata címszót.
kacudon-szelet	Kisebb darabokra vágott és rizsre tálalt sült sertésszelet.
karakoe	Szó szerint: „Üres zenekar”. A szórakozásnak különösen Ázsiában kedvelt módja, amikor egy dallamot egy sztereó berendezésen keresztül zenekar játssza és a vendégek mikrofonon keresztül éneklük hozzá a szöveget. „Slágerénekes-játéknak” is nevezhető.
karjukai	A teaházak és gésák világának költői megnevezése.
kijomot	A samiszenen való játszás egyik gyakori stílusa.
koto	18 húros, a citerához hasonló pengetős hangszer.
ma-dzsong	Kínai társasjáték.
maiko	Szó szerint: „Táncoló leány”. Kiotóban így hívják a gésajelölt tanulókat.

Meidzsi-visszahelyezése	1868. A sogunátus megszüntetése és a császár restauráció jogaiba.
meszokku-domburi	Rizs tojással és csirkehússal.
miszo	Erjesztett szójababból készült krém. A japán konyha alapfűszere és fő fehérjeforrása.
nagauta	Samiszen-kísérettel előadott népballada.
NIIK	Japán közszolgálati tévéadó nevének rövidítése.
obi	Nehéz szövetből készült széles öv, amelyet a kimonóhoz hordanak és hátul többféleképpen megkötnek. Van például fűzfa-obi, dob-obi stb.
obon	Buddhista mindenszentek ünnepe augusztusban.
ocsazuke	Teával leöntött főtt rizs.
oden	Haldarabokból, tengeri moszatból, tojásból és hasonlókból készült ízletes egytálétel.
ohirome	Gésa első hivatalos fellépése kiképzésének befejezésekor.
okami-szan	Teaház vagy egy Riokan vezetőnője, háziasszonya.
omia	Egymásnak szánt fiatal pár hivatalosan megrendezett első találkozása.
omocsi	Rizsnyák keményre dörgölésével készült süteményszerű rizsétel.
onnagata	Női szerepeket játszó színész a kabuki-darabokban.
origami	A papírhajtogatás tudománya.
osaku	Az az előírt mód, ahogyan a gésáknak és a gésatanítványoknak a vendég poharát meg kell tölteniük. Ha a vendég egy kortyot iszik a poharából, a gésa köteles azonnal utána tölteni.
rakugo	Rövid vidám, szatirikus és ironikus történetek színházi előadása. Eredetileg kabaréműfaj volt, de a rádióban és a tévében mind a mai napig népszerű.

riokan	Hagyományos japán vendéglő.
skuhacsi	Bambuszfuvola.
samiszen	Gitárhoz hasonló, háromhúros, hosszúnyakú és érintő nélküli hangszer.
simada	Ünnepi magas frizura.
sinkanszen	Japán szuper expressz.
Sova- időpontja időszak	A japán időszámítást a császárok trónra lépésének határozza meg. Az időszak elnevezését a trónra lépő császár adta. „Sova” jelentése: „felvilágosodott béke”.
szan	Az „uram”, illetve „hölgyem” megszólítás megfelelője, de nem a név elé, hanem utána illesztik. Családon belül és jó barátok között is használatos. Lásd még csan címszó alatt.
szen	A jen századrésze.
szenszei	Mester. Az oktatók, idősek és nagy, tiszteletreméltó személyek megszólítása.
szukijaki	Marhahúsból és zöldségből álló étel, amelyet az asztalon készítenek el.
szusi	Savanykásan ízesített rizshez mellékelt nyers haldarab vagy tojás.
szumo	Régebben kultikus birkózás volt két óriás birkózó között. Ma már professzionálisan művelik.
tabi van.	Szövetből készült zokni, amelynek külön nagylábujja van.
Takarazuka	Híres revüszínház Oszaka közelében, amelyben kizárólag nők lépnek fel.
tatami	Természetes anyagokból, főként rizsszalmából készült, 90 cm x 180 cm méretű padlószőnyeg.
tempura	Vékony tésztaburokban megsütött zöldség vagy hal és egyéb tengergyümölcse.

teppanyaki	Egy forró lapon a vendég előtt megsütött húsdarabok. A teppanyaki-vendéglőkben a vendégek előtt ott van a speciális teppanyaki-sütőlap.
tofu	Szójababból készült, sajtszerű anyag.
Tokaido	Az Edo-időszak (1600-1868) legfontosabb országútja Edo (a mai Tokió) és Kiotó között. A Tokaido pihenő állomásai a fametszetek kedvelt témái közé tartoztak.
tokivazu	A samiszen-zene balladaszerű stílusirányzata. A kabuki-darabokban is használatos.
tokonoma	Fülke egy helyiségben, ahová virágcsokrot (ikebana) és tekercsképet tesznek.
tonkacu	Panírozott apró sertésszelet.
ukijoe	Olyan fametszetek, amelyek a teaházaknak, a kabuki-daraboknak és a gésáknak az úgynevezett „lebegő világát” (ukijo) ábrázolják. A legtöbb ilyen fametszet a 18. és 19. században készült.
vaka	Ötsoros japán rövid vers, amely 31 szótagból áll.